

Den stora *lagerökningen* under 1951 och 1952 avlöstes 1953 av en betydande lagerminskning. Mätt i 1952 års priser beräknas denna lagerminskning totalt sett vara av storleksordningen 500 miljoner kronor. Denna siffra är givetvis mycket osäker.¹

Lagren av skogsprodukter har minskat kraftigt under året — exporten av skogsprodukter har delvis kunnat ske ur de lager som byggdes upp under 1952, då exportkonjunkturerna för skogsprodukter var vikande. Även bränslelagren synes ha minskat under 1953. Det gäller främst fasta bränslen hos industriella förbrukare.

Å andra sidan har en betydande ökning av spannmålslagren kommit till stånd på grund av årets goda skörd. Ökningen beräknas (exkl. foderspannmål) till ett värde av ca 135 miljoner kronor. Denna lagerökning motväges emellertid av en värdemässigt lika stor, planmässig nedgång i lagren av margarinråvaror. Därtill kommer emellertid en betydande ökning av foderspannmål etc. Denna ökning är dock svår att värdera. Kreaturskapitalet har fortsatt att minska.

För skeppsvarven beräknas en viss lagerminskning ha ägt rum 1953 beträffande fartyg under arbete, medan det icke är osannolikt, att verkstadsindustrin (vid sidan av varven) ökat sina lager ytterligare något under 1953. Även för textilvaror synes i summa en lagerökning ha ägt rum. Slutligen räknas med minskade uttag av virke ur skogarna, vilket skulle innebära en lagerökning under 1953 att jämföra med lagerminskningen på detta område under 1952.

Enligt de beräkningar, som redovisas i tabell 2, har *bruttonationalprodukten* stigit med drygt 3 procent från 1952 till 1953. Under 1953 genomfördes också den andra hälften av semestertidens förlängning. En beräkning från näringsgrenssidan ger belägg för att en betydande ökning av bruttonationalprodukten ägt rum.² Visserligen har industrins bidrag ökat relativt obetydligt ($1\frac{1}{2}$ procent) men den goda skörden har medfört ett väsentligt ökat bidrag från jordbruket (6 procent). Vidare har byggnadsverksamheten gett betydande tillskott till bruttonationalprodukten (en ökning av bidraget med 10 procent) liksom även offentlig verksamhet (6 procent) och handel.

Av posterna i tabell 2 återstår därmed endast *utrikeshandeln* att diskutera (se även tabell 9). Exporten av varor och tjänster beräknas volymmässigt

¹ Beräkningarna har på många punkter koordinerats med konsumtions-, import- och exportberäkningarna. En förändring av t. ex. de lagervärden för textilier som ligger till grund för försörjningsbalansen för 1953 skulle sålunda motsvaras av en korresponderande förändring av konsumtion eller import (även om handelsmarginaler kommer in som en skillnad mellan två sådana förändringar). Det är främst för verkstadsindustrin som koordinerade beräkningar inte har kunnat genomföras med korresponderande antaganden för produktion, import, export, investering och lagerförändringar. Beträffande varven bör nämnas att fartyg kommer med i beräkningarna (som investering eller export), när de färdigställts och sålts. Fartyg under byggnad behandlas därför som andra varor i lager. Lagerförändringen beträffande fartyg under arbete blir lika med skillnaden i värdet (mätt i fasta priser) av fartyg under byggnad vid årets slut respektive vid årets början.

² Jfr s. 33 ff.

Tabell 9. Bytesbalansen åren 1950—1953

Miljoner kronor

	1950	1951	1952	1953 prel.
<i>Löpande priser</i>				
Import av varor	6 102	9 184	8 947	8 100
Export av varor	5 707	9 225	8 134	7 700
Handelsbalansens saldo	— 395	+ 41	— 813	— 400
Sjöfartsnetto	600	970	1 075	800
Övriga tjänster m. m. netto	— 20	— 70	— 80	— 50
Bytesbalansens saldo	+ 185	+ 941	+ 182	+ 350
<i>1952 års priser</i>				
Import av varor	8 165	9 662	8 947	8 800
Export av varor	8 733	9 096	8 134	8 700
Handelsbalansens saldo	+ 568	— 566	— 813	— 100
Sjöfartsnetto	930	1 045	1 075	885
Övriga tjänster m. m. netto	— 27	— 74	— 80	— 55
Bytesbalansens saldo	+ 1 471	+ 405	+ 182	+ 730

ha stigit med drygt 4 procent. Varuutförselns volym har härvid ökat med ca 7 procent, medan importen beräknas ha gått ned med 1 à 2 procent. På exportsidan märkes främst en ökad export av skogsprodukter, medan verkstadsindustrin haft minskad avsättning i Östeuropa och Sydamerika.

Ser man på priserna, har bytesförhållandet gentemot utlandet icke försämrats lika mycket som man vid början av året räknade med. Verkningarna av försämringen i bytesförhållandet kan avläsas i skillnaden mellan bytesbalansen i 1952 års priser och i löpande priser (tabell 9). Skulle 1952 års priser ha varit rådande även under 1953 hade valutareserven kunnat öka med ytterligare 400 miljoner kronor.

Inkomster och sparande

Bruttonationalprodukten till löpande produktionskostnad beräknas mellan 1952 och 1953 ha stigit med endast ca 1,4 procent (se tabell 1). Skillnaden i utveckling mellan bruttonationalprodukten till fasta priser (1 360 miljoner kronor) och bruttonationalprodukten i löpande produktionskostnader (570 miljoner kronor) kan föras tillbaka dels på försämringen i bytesförhållandet som medfört att ovan redovisade 400 miljoner kronor förlorats för landet, dels till ökningen i indirekta skatter och nedgången i subventioner, vilkas sammanlagda nettoeffekt uppgår till 550 miljoner kronor. Om man i stället mäter nationalprodukten i löpande marknadspris (dvs.

Tabell 10. Hushållens utgifter och sparande åren 1946—1953

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953 prel.
<i>A. Miljarder kronor</i>								
1. Konsumtionsutgifter	14.8	16.0	17.5	17.8	19.4	21.8	24.0	24.6
1 a. Därav indirekta skatter minus subventioner	1.7	1.7	2.0	2.0	1.9	2.4	2.4	2.9
2. Premier minus försäkringsfall	0.4	0.5	0.5	0.5	0.5	0.7	0.9	0.9
3. Direkta skatter	1.9	2.9	3.1	3.2	3.1	4.5	5.4	5.9
4. Totala löpande utgifter	17.1	19.4	21.1	21.5	23.0	27.0	30.3	31.4
5. Sparande { alt. a.	— 1.0	— 1.5	— 0.5	0	— 0.4	0	+ 0.8	+ 0.7
alt. b.	0	— 0.4	+ 0.8	+ 1.3	+ 1.0	+ 1.6	+ 2.6	+ 2.6
alt. c.	+ 1.0	+ 0.7	+ 2.0	+ 2.7	+ 2.5	+ 3.4	+ 4.7	+ 4.7
6. Totala utgifter = { alt. a.	16.1	17.9	20.6	21.5	22.6	27.0	31.1	32.1
totala inkomster { alt. b.	17.1	19.0	21.9	22.8	24.0	28.6	32.9	34.0
alt. c.	18.1	20.1	23.1	24.2	25.5	30.4	35.0	36.1
<i>B. Procenttal</i>								
1. Konsumtionsutgifter	87	82	83	83	84	81	79	78
1 a. Därav indirekta skatter minus subventioner	10	9	9	9	8	9	8	9
2. Premier minus försäkringsfall	2	3	2	2	2	2	3	3
3. Direkta skatter	11	15	15	15	14	17	18	19
4. Totala löpande utgifter	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Tabellen har konstruerats på följande sätt. Utgifter för konsumtion (post 1), premier (post 2) och skatter (post 3) adderas till löpande utgifter (post 4). För år 1946 göres tre alternativa hypotetiska antaganden om sparandets höjd (kol. 1, post 5). Sparandet lägges till totala löpande utgifter, varigenom tre alternativ för totala utgifter (= totala inkomster) år 1946 erhålles. Denna totalpost har för tiden 1946—1952 framskrivits med omslutningen på konsumentsektorns jänkomstomfördelningskonto sådant detta givits i *Meddelanden från konjunkturinstitutet, Serie B: 13*, s. 17, och *Serie A: 23*, s. 114. Denna omslutning är en summa av huvudsakligen löner, enskilda företagens inkomster, kapitalinkomster, folkpensioner och barnbidrag.

som bruttonationalprodukt till produktionskostnad plus indirekta skatter minus subventioner), blir skillnaden gentemot bruttonationalprodukten mätt i 1952 års priser 240 miljoner kronor. Detta motsvarar 0,6 procent av bruttonationalprodukten, vilket sålunda utgör nedgången i bruttonationalproduktens prisindex. Försämringen i bytesförhållandet till utlandet svarar för hela denna nedgång och mera därtill.

Ser man på de olika posterna på efterfrågesidan i tabell 1 och tabell 2, finner man, att priserna gått ned något för investeringar och varor i lager mellan 1952 och 1953, medan en liten prisökning ännu registreras för privat konsumtion och offentlig konsumtion. Beträffande den privata konsumtionen gäller uppgången huvudposterna livsmedel och bostad, medan uppgången beträffande den offentliga konsumtionen bland annat hänför sig till löneökningarna i samband med den tjänsteförteckningsrevision för stats-tjänstemän som genomfördes 1 juli 1952 och som med halva sitt årliga

Tabell 11. Sparande — investering åren 1950—1953

Procent av bruttonationalprodukten till marknadspris

	1950	1951	1952	1953 prel.
1. Privat inhemsk bruttoinvestering	17·6	17·3	16·5	16·8
2. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	9·6	9·8	11·7	13·2
3. Lagerförändring	— 0·3	2·4	2·1	— 0·9
4. Summa inhemsk bruttoinvestering	26·9	29·5	30·3	29·1
5. Bytesbalansens saldo	0·6	2·5	0·4	0·8
6. Summa inhemskt bruttosparande	27·5	32·0	30·7	29·9

belopp kommer in som prisökning mellan 1952 och 1953, samt ovan förutsatta lönejusteringar på vissa punkter för kommunaltjänstemän.

De 570 miljoner kronornas ökning av bruttonationalprodukten i löpande produktionskostnader representerar inkomster för löntagare, enskilda företagare, bolag och affärsverk. Om man räknar med den ökning av fysiska personers inkomster på drygt 3 procent som ingår i riksräkenskapsverkets inkomstberäkningar, skulle denna i runda tal utgöra 800 miljoner kronor. En nedgång i inkomsterna för bolag och statliga företag skulle med detta inkomstantagande för fysiska personer ha ägt rum. I och för sig är en sådan nedgång under trycket av den skärpta konkurrensen inom och utom landet sannolik. Några säkra omdömen på denna punkt är dock icke för närvarande möjliga.

Med utgångspunkt från antagandena om inkomstutvecklingen kan grova kalkyler göras rörande utvecklingen av hushållens sparande. I tabell 10 har sammanställts sedvanliga uppgifter om hushållens konsumtionsutgifter, skatter och sparande. Tabellen utgår från tre alternativ för sparandets nivå 1946 (— 1, 0, resp. + 1 miljard kronor) och kan alltså blott ge en uppfattning om sparandets *förändring*. Det enskilda sparandet synes ha minskat mellan 1949 och 1950, vilket har samband med intensifierade inköp av bilar och av vissa konsumtionsvaror inför de väntade prisstegringarna vid nyåret 1950/51. Under 1951 däremot synes en betydande sparandeökning ha ägt rum och den gynnsamma inkomstutvecklingen mellan 1951 och 1952 medförde en än starkare ökning i sparandet. På grundval av de inkomstantaganden som ligger till grund för riksräkenskapsverkets inkomstberäkning har tabell 10 försöksvis kompletterats med siffror för 1953. Dessa ger vid handen, att hushållens sparande varit ungefär av samma omfattning 1953 som 1952.

Tabell 11 ger en uppfattning om det totala bruttosparandets relativa höjd beräknad med utgångspunkt från bruttoinvesteringar (post 1 och 2), lagerförändring (post 3) och bytesbalansens saldo (post 5) och mätt i förhållande till bruttonationalprodukten. Såsom framgår av tabellen låg den inhemska bruttoinvesteringskvoten relativt lågt 1950 men steg under 1951 och

1952 varefter den minskade något 1953. Fluktuationerna i bruttoinvesteringskvoten kan delvis återföras på lagervariationerna. Det kan vara av intresse att jämföra 1951 med 1947, som likaledes var ett år med hög inhemsk bruttoinvesteringskvot. År 1947 kombinerades den höga investeringsaktiviteten med ett stort underskott i bytesbalansen: det inhemska bruttosparandet låg relativt lågt. Under 1951 kombinerades den höga investeringskvoten med ett överskott i bytesbalansen: det inhemska bruttosparandet var högt. 1947 fick inflationstrycket utlopp via importen, 1951 via priserna. 1951 var ett år med stort statligt sparande och höga företagsvinster under inflytande av den goda exportkonjunkturen.

Perioden 1950—1953 har varit en period av starka fluktuationer i bruttosparande, både totalt och i fördelning på olika sektorer. Nedanstående räkneexempel är ämnat att visa bruttosparandets variation mellan olika sektorer. Det gör ej anspråk på att ge den riktiga storleken av variationerna. Eftersom utslagen är stora, torde exemplet dock ge de riktiga tendenserna, även om den absoluta höjden i hushållssparandet är okänd och företags-sparandet en restpost.

	Förändringar i miljoner kronor		
	1950—51	1951—52	1952—53
Hushåll (alt. b i tabell 10)	+ 600	+ 1 000	± 0
Företag	+ 1 850	— 1 050	— 300
Stat	+ 1 400	+ 650	— 700
Kommun	— 200	+ 100	+ 950
Totalt	+ 3 650	+ 700	— 50

Vad speciellt 1953 beträffar, synes hushållens sparande absolut sett ha varit ungefär oförändrat (jfr tabell 10). Netto synes det offentliga sparandet ha ökat något. En nedgång av storleksordningen 700 miljoner kronor för staten har mer än väl motvägts av en uppgång för kommunerna av storleksordningen 1 000 miljoner kronor. Företagssparandet, som är en restpost i dessa kalkyler, skulle således ha nedgått med ca 300 miljoner kronor.

En sammanfattning av den ekonomiska utvecklingen under 1953, som synes ha varit ett år med balanserad ekonomi, skulle kunna formuleras på följande sätt. En väsentlig ökning av den totala produktionen och en värdemässigt lika stor förändring från lageruppbyggnad till lageravveckling har utgjort underlag för en betydande ökning av de offentliga investeringarna och av den offentliga konsumtionen, väsentliga ökningsar av privat investering och privat konsumtion och samtidigt — trots något försämrade bytesförhållanden jämfört med 1952 — en viss påfyllnad av valuta-reserven.

III. Arbetskraften

Arbetskraftstillgången utgör en av de viktigaste förutsättningarna för produktionen. Mot bakgrunden av en redogörelse för arbetsmarknadsutvecklingen under 1953 lämnas i detta kapitel en översikt över läget inom olika verksamhetsområden sådant det varit under hösten 1953 och sådant det ter sig för den närmaste framtiden. Därvid göres även en första bedömning av efterfrågan på arbetskraft, vilken kan tjänstgöra som inledning till följande kapitals analys av produktionsutvecklingen under 1954.

Utvecklingen på arbetsmarknaden under år 1953

I nationalbudgeten för 1953 framhölls, att de vid årsskiftet 1952/53 på grund av sjunkande arbetstillgång minskade möjligheterna till omplacering av arbetslösa utgjorde en viktig skillnad i arbetsmarknadsläget jämfört med läget ett år tidigare. Såsom en annan viktig skillnad framhölls, att sysselsättningen vid årsskiftet 1952/53 var mest hotad inom den manliga sektorn under det att svårigheterna ett år tidigare i hög grad varit koncentrerade till den kvinnliga arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsutvecklingen under 1953 har i hög grad präglats av detta förändrade läge.

I början av 1953 steg antalet arbetslösa bland annat på grund av svårigheterna att överföra säsongmässigt friställd arbetskraft till andra arbetsområden. Våren medförde som vanligt en säsongmässig nedgång av arbetslösheten och den fortsatte att minska under sommaren. Detta berodde emellertid icke på en allmänt ökad sysselsättning utan enbart på en stark uppgång inom de säsongbetonade näringarna, särskilt byggnadsverksamheten. Arbetslösheten sommaren 1953 låg dock högre än vid motsvarande tid de närmast föregående åren.

Under hösten 1953 har arbetslösheten visat samma säsongmässiga stegring som under hösten 1952. Det är inte möjligt att avgöra, i vad mån detta beror på minskad sysselsättning inom de säsongbetonade näringarna eller på fortsatta försämrade möjligheter att överföra arbetskraft till andra yrkesområden. Av allt att döma är emellertid den senare orsaken viktigast. Under höstmånaderna tidigare år har t. ex. ett antal icke yrkesutbildade tillförts järnbruken. Den möjligheten har inte förelegat hösten 1953. Många metallindustrier brukar vidare under hösten och vintern kunna ta emot icke yrkesutbildad arbetskraft, men någon sådan nyrekrytering har i allmänhet inte förekommit de senaste månaderna. Härtill kommer att skogsarbetet i vissa delar av landet blivit försenat på grund av den milda väderleken.

Den arbetslöshetsstatistik arbetsmarknadsstyrelsen upprättar avser dels enbart arbetslösa kassamedlemmar, dels totala antalet hos arbetsförmedlingarna arbetssökande arbetslösa. Genomsnittsantalet arbetslösa var un-

der 1953 kvartal för kvartal större än motsvarande perioder 1952. Kassamedlemmarnas andel av hela antalet arbetslösa arbetssökande minskade något. Möjligen kan detta vara ett uttryck för att arbetslösheten under 1953 varit något större än tidigare bland sådana yrkesgrupper som saknar arbetslöshetskassor och bland icke kassamedlemmar, exempelvis en del utlänningar.

Det genomsnittliga antalet arbetslösa arbetssökande kvartalsvis framgår av följande tabell.

	År 1952	År 1953	Förändring
1 kvartalet.....	20 155	42 098	+ 21 943
2 »	13 166	21 328	+ 8 162
3 »	9 193	11 821	+ 2 628
4 »	20 337	23 358	+ 3 021

Säsongsvariationerna har som synes varit avsevärt starkare under 1953 än under 1952. Trots att arbetslösheten vid årsskiftet 1952/53 var drygt dubbelt så stor som ett år tidigare var antalet arbetslösa under sommaren nära nog detsamma som året förut.

Geografiskt har en viss förskjutning av arbetslösheten förekommit under 1953. Under 1952 svarade Norrland jämte Kopparbergs och Värmlands län under olika delar av året för 13—24 procent av den totala arbetslösheten i landet medan motsvarande tal under 1953 var 20—32 procent, alltså en ökning med ca 8 procent. I södra Sverige bortsett från storstadslänen har den procentuella andelen av antalet arbetslösa praktiskt taget varit oförändrad. Det är de tre storstadsområdena Stockholms stad och län, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län som har haft minskad andel av arbetslösheten. Deras andel av antalet arbetslösa har minskat med ca 8 procent (från 44—52 procent 1952 till 36—44 procent 1953).

Även om sysselsättningssvårigheter tidvis har förelegat på vissa orter är dock det mest karakteristiska för arbetsmarknaden under 1953 en relativt god balans mellan efterfrågan och tillgång på arbetskraft. Detta balanserade läge har återverkat på omsättningen av arbetskraft och på frånvarofrekvensen. Dessa företeelser, som brukat betecknas såsom desorganisationsföreteelser på arbetsmarknaden, är nu av betydligt mindre omfattning än tidigare. Det är dock först på något längre sikt man kan iaktta en mera markant förbättring. Medan frånvaron på lördagarna var 10 procent för männen och 17 procent för kvinnorna hösten 1947 har den under 1953 legat vid 8 resp. 15 procent. För kvinnornas del har sålunda frånvaron sjunkit med 12 procent och för männens del med 20 procent. Det procentuella antalet under en vecka avgångna arbetare har minskat från i genomsnitt 1,1 procent per vecka under 1947 till 0,6 procent 1953. I realiteten är nedgången i den frivilliga rörligheten ännu större. Under 1947 var nämligen endast en ringa del av de avgångna arbetarna uppsagda av sin arbetsgivare. Där emot var tidvis 1/4 av dem som slutade sin anställning under 1953 avskedade eller permitterade.

I nationalbudgeten för 1953 påpekades att ett icke obetydligt antal kvinnor under 1952 torde ha lämnat förvärvsarbetet och att därigenom en form av dold arbetslöshet uppkommit. Vidare ansågs det, att en dold arbetslöshet uppstått genom att företag producerat på lager eller hållit en del av arbetsstyrkan sysselsatt med reparationer och dylikt. Det hävdades, att företagen inte under någon längre tid skulle ha möjlighet behålla denna arbetskraft och att den dolda arbetslösheten därför innebar risker för en kedjereaktion av permitteringar. Någon möjlighet att på ett tillfredsställande sätt statistiskt belysa den dolda arbetslösheten förelåg dock inte. Utvecklingen under 1953 ger inte belägg för att dold arbetslöshet i någon större utsträckning har påverkat utvecklingen. Det är dock möjligt att en viss utjämning i sysselsättningen förekommit dels genom att arbetskraft även detta år överförts till reparationer m. m., dels genom att arbetare, som varit sysselsatta med dylikt arbete, återförts till driften.

Reduceringen av arbetarantalet inom industrin har såsom framgår av det följande till stor del skett genom successiv avgång. Det har säkerligen till stor del varit fråga om äldre arbetare, som blivit pensionerade. Pensioneringen har i många fall aktualiserats tidigare än vad som skulle ha varit fallet vid högre sysselsättning. Till en del återfinnes dessa i arbetslöshetsstatistiken, men efter en övergångstid torde de försvinna ur denna.

Ungdomarna har haft något svårare än tidigare att få anställning. I många fall har detta dock inte resulterat i dold arbetslöshet utan i en förändrad sysselsättningssituation, markerad av att de i ökad utsträckning varit sysselsatta med sin utbildning.

Arbetsmarknadsläget inom olika näringsgrenar

Jordbruk. Utvecklingen på jordbrukets arbetsmarknad har under 1953 i stort sett kännetecknats av samma tendenser som föregående år. Mekaniseringen har sålunda medfört fortsatt reduktion av jordbrukets behov av fast anställda arbetare. Balansen mellan utbud och efterfrågan synes ha förbättrats ytterligare. Inom vissa yrkesgrupper har dock arbetskraftstillgången alltjämt varit otillräcklig. Knapphet har sålunda tidvis förelegat bl. a. på yngre ogifta arbetare. Rekryteringsproblemen numera gäller emellertid främst den maskinutbildade personalen, som icke ökat i takt med den snabba mekaniseringen.

Till följd av den rikliga skörden var behovet av tillfällig arbetskraft under höskörden 1953 något större än under 1952. I stort sett har arbetskraft kunnat rekryteras i tillräcklig omfattning för dessa arbeten. Likaså har behovet av extra personal till betfälten kunnat klaras utan större svårighet.

Under lägsäsongen påverkas läget på jordbrukets arbetsmarknad i hög grad av förhållandena inom skogsbruket och i någon mån också av situationen inom byggnads- och anläggningsverksamheten samt stadsnäringarna i övrigt. Till följd av den minskade arbetstillgången inom dessa näringsområden blev säsongarbetslösheten bland lantarbetarna i början av 1953 något

större än tidigare. Även för början av 1954 förutses svårigheter att bereda arbete åt från jordbruket säsongmässigt friställd arbetskraft. I jämförelse med vintern 1952/53 bör man dock kunna räkna med ökade möjligheter att placera vederbörande i skogsarbete.

Några möjligheter att statistiskt belysa utflyttningen från jordbruket finns inte. Enligt länsarbetsnämndernas uppfattning har emellertid utflyttningen liksom under 1952 varit avsevärt mindre än under efterkrigstiden i övrigt. Detta sammanhänger främst med stadsnäringarnas minskade efterfrågan på arbetskraft.

Skogsbruk. Skogsbruket sysselsatte under vintern 1952/53 ett mindre antal arbetare än närmast föregående år. Inom storskogsbruket var sålunda sysselsättningen i februari 1953 ca 10 procent lägre än ett år tidigare. Nedgången var betydligt större inom bondeskogsbruket. De egentliga skogsarbetarna hade emellertid trots de minskade avverkningarna god sysselsättning. Däremot var det svårt att i sedvanlig omfattning bereda skogsarbete åt säsongmässigt friställda lantarbetare, byggnadsarbetare m. fl. Efter de tidigt avslutade vinterdrivningarna uppstod en viss arbetslöshet, men den mera stadigvarande skogsarbetskraften kunde utan längre avbrott i sysselsättningen övergå till sommarhuggningar och flottningsarbete.

Under sommarmånaderna 1953 låg sysselsättningen inom storskogsbruket högre än 1952. Ökningen under sommaren berodde på att i skogsvårdsarbeten sysselsatts ca 40 procent fler arbetare än under 1952. Denna ökning framstår såsom särskilt anmärkningsvärd om hänsyn tas till att en stegring i skogsvårdsarbetenas omfattning kunde konstateras också 1952. Beträffande avverkningsarbetena under sommaren kan konstateras en obetydlig minskning. Denna utveckling ligger helt i linje med arbetsmarknadsstyrelsens rekommendation till skogsägarna våren 1953 att begränsa sommaravverkningarna till förmån för skogsvårdsarbeten.

Under senhösten har sysselsättningen påverkats av den tidiga säsongväxlingen vid skiljeställen och flottläggning och av den osedvanligt milda väderleken, som fördröjt igångsättandet av vinterhuggningarna. Till följd härav har särskilt i Norrbotten arbetslöshet uppstått. Antalet sysselsatta i storskogsbruket i hela riket var dock ungefär detsamma i mitten av november 1953 som ett år tidigare.

Flera bolag räknar med ökade uttag på de egna skogarna under 1954. Även på bondeskogarna bör man kunna räkna med ökade avverkningar. Det i samband härmed ökade behovet av arbetskraft torde kunna tillgodoses bl. a. genom överföring från andra näringsgrenar.

Industri och hantverk. Av följande tabell framgår förändringarna i antalet sysselsatta inom olika industrigrenar. Siffrorna för 1950 och 1951 bygger på industristatistiken och innefattar för dessa år såväl förvaltnings- som arbetarpersonal. Siffrorna för 1952 och 1953, som framräknats med hjälp av socialstyrelsens sysselsättningsstatistik, avser endast arbetarpersonalen. Eftersom även förvaltningspersonalen torde ha minskat under 1952 har den verkliga sysselsättningsminskningen varit något större än

vad som anges i tabellen. Siffrorna för 1953 har beträffande livsmedelsindustrin framräknats med hjälp av sysselsättningstatistiken för enbart februari och augusti, enär maj påverkades av konflikten inom denna industri. Sysselsättningsstatistiken för november 1953 är ännu inte bearbetad. Sysselsättningen efter augusti 1953 har dock inom flera branscher varit större än under samma tid 1952. Siffrorna över sysselsättningsminskningen för 1953 torde därför snarare vara för höga än för låga, även om hänsyn tages till att också förvaltningspersonalen torde ha minskat något under 1953.

Tabell 12. Förändringar i antalet sysselsatta inom olika industrigrenar åren 1950—1953

	1950	1951	1952	1953
Malmbrytning o. metallindustri	+ 5 000	+ 13 500	+ 3 000	— 19 000
Jord- o. stenindustri	— 500	—	— 500	— 1 500
Träindustri	—	+ 500	— 5 000	— 1 000
Pappers- o. grafisk industri	+ 1 000	+ 3 500	—	— 2 500
Livsmedelsindustri	— 1 000	— 1 000	—	—
Textil- o. beklädnadsindustri	+ 1 000	+ 2 000	— 11 000	+ 4 500
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	— 1 000	—	— 3 500	+ 1 500
Kemisk-teknisk industri	+ 1 000	+ 1 500	— 1 000	— 1 000
Totalt	+ 5 500	+ 20 000	— 18 000	— 19 000

Sysselsättningen inom industrin har minskat med nära 3 procent under 1953 jämfört med 1952. Så gott som hela minskningen avser manlig arbetskraft. Antalet kvinnliga arbetare har minskat obetydligt. Arbetarantalet nedgick särskilt inom vissa delar av metallindustrin. Om procentalen för hela branschen är representativa skulle det innebära att metallindustrin minskat arbetarantalet med ca 19 000 man. Antalet arbetslösa metallarbetare har emellertid varit högst 4 100. Detta beror bl. a. på att möjligheterna att överföra arbetskraft till andra arbetsområden varit betydande. Textil- och beklädnadsindustrin samt läder-, hår- och gummiindustrin har ökat sysselsättningen. En inte ringa del av minskningen i arbetarantalet inom industrin torde ha uppkommit genom att nyrekrytering i stället för avgående personal inte förekommit i normal omfattning. Detta förklarar delvis de svårigheter som i vissa fall förelegat att bereda ungdomen sysselsättning.

Under 1952 ökade de större industriföretagen (med mer än 1 000 arbetare) sysselsättningen, under det att övriga storleksgrupper fick vidkännas minskning. De tre första kvartalen 1953 utmärks däremot av att samtliga storleksgrupper, bortsett från den allra minsta, minskat arbetarantalet.

Hög sysselsättning utmärker fortfarande situationen inom *malmbrytningen*. Risk för försämrad arbetstillgång föreligger dock vid vissa mellan-svenska gruvor.

En kraftig nedgång i orderingången gjorde sig märkbar inom *metallin-*

dustrin under höst- och vintermånaderna 1952/53. Avsättningssvårigheterna resulterade i personalinskränkningar, som på en del orter var av rätt betydande omfattning. Större delen av den personal, som friställdes, kunde emellertid förhållandevis snabbt beredas ny sysselsättning. Antalet arbetslösa medlemmar i metallindustriarbetareförbundet har legat ungefär 1 procent och arbetslösheten i gjutareförbundet 3 procent högre fram t. o. m. augusti 1953 än under motsvarande tid 1952. De större varven och reparationsverkstäderna kunde notera ökad sysselsättning, under det att järn-, stål- och kopparverken i stort sett hade oförändrat arbetarantal.

En återhämtning har inträtt för verkstadsindustrin, även om läget fortfarande är ovisst. Efterfrågan på arbetskraft, som under vintern 1952/53 minskade avsevärt, har ökat. Rekryteringssvårigheter föreligger beträffande plåtslagare, maskinarbetare och instrumentmakare. Under de senaste månaderna har tackjärnsproduktionen haft att utstå hård konkurrens från utländska företag. Driftsnedläggelser eller driftsinskränkningar har främst förekommit vid sådana järnbruk, där produktionen huvudsakligen varit inriktad på framställning av träkolstackjärn. Arbetsförmedlingsstatistiken för malmbrytning och metallindustri visar, att medan antalet arbetssökande personer ökade under september och oktober 1952 har det minskat 1953. Antalet lediga platser minskade båda de nämnda månaderna 1952, medan det däremot ökade under september 1953 och inte minskade lika kraftigt i oktober 1953 som i oktober 1952.

Jord- och stenindustrin domineras av byggnadsämnesindustrin, som har mycket god arbetstillgång, vilket särskilt gäller cement- och gasbetongfabriker. Även vid tegelbruk och kalkbruk är arbetstillgången i allmänhet god. Kalkbruk och fältugnar, där tillverkningen främst är inriktad på framställning av jordbrukskalk, har haft avsättningssvårigheter. Flera driftsnedläggelser har skett och ytterligare är att vänta. Kalkstensbrotten på Gotland permitterar ca 1/4 av arbetsstyrkan under vintern 1953/54 på grund av säsongmässigt avbrott i utskeppningarna av kalksten.

Några sysselsättningssvårigheter befaras icke uppstå vid glasbruken. Porslinsindustrin har mycket god arbetstillgång och väntas öka produktionen något.

Träindustrin har haft förhållandevis god sysselsättning. Sågverken räknar inte med något avbräck i sysselsättningen bortsett från normala säsongvariationer. Avsättningen av sågade trävaror på den inhemska marknaden kan förväntas bli god främst på grund av att byggnadsverksamheten torde komma att upprätthållas relativt väl. Av samma anledning räknar snickerifabrikerna med fortsatt god sysselsättning. Däremot är läget vid boardfabrikerna alltjämt mindre gynnsamt.

Möbelfabrikerna har bortsett från sedvanliga säsongmässiga rubbningar i sysselsättningen i allmänhet haft ganska god sysselsättning. Den säsongmässiga uppgången hösten 1953 synes ha varit något större än 1952. Industrins kapacitet förefaller fortfarande vara för stor i förhållande till efterfrågan trots att vissa inskränkningar gjorts och en del företag nedlagts.

Jämsides härmed föreligger ett visst underskott på yrkesutbildade arbetare. Utvecklingen under de närmaste månaderna bedömes såsom gynnsam. Under första kvartalet 1954 måste man emellertid som vanligt räkna med en säsongmässig avmattning.

Låd- och lådämnesfabrikerna har främst på grund av minskad export haft betydande svårigheter. Företagen räknar med att dessa kommer att bestå en tid framöver.

Trähusfabrikerna har haft god avsättning för sina produkter på hemmamarknaden. Utsikterna för de närmaste månaderna förefaller i allmänhet vara goda, men en del fabriker befarar dock störningar på grund av exportsvårigheter.

Efterfrågan på *massa och papper* har ökat sedan våren 1953, varför lagren bringats ned betydligt och på många håll är av mindre omfattning än normalt. Återintagning av tidigare tillåten personal har skett rätt allmänt.

Inom de grafiska yrkena är alltjämt bristen på yrkesmän markant. På grund av att bokproduktionen i allt större utsträckning börjat inriktas på billiga häftade böcker befaras på en del håll att sysselsättnings svårigheter kommer att uppstå för bokbindare.

Konflikten inom *livsmedelsindustrin* har i hög grad påverkat denna del av arbetsmarknaden inte blott då konflikten pågick utan även en tid därefter. Konflikten medförde sålunda förskjutningar och eftersläpningar, som under en tid återverkat på läget inom näringen. Inom slakteriindustrin medförde paratyfusedemin vissa störningar.

Stabiliseringen av sysselsättningen inom *textil- och beklädnadsindustrin*, som började göra sig gällande under senare delen av 1952, har ytterligare accentuerats under 1953 och följts av en relativt gynnsam utveckling med förbättrade avsättningsmöjligheter och ökad arbetstillgång.

Inom textilindustrin har återhämtningen varierat för olika industrigrupper. Sysselsättningsökningen har varit särskilt stark inom ylleindustrin. Det otillfredsställda behovet av arbetskraft är kvantitativt av ganska liten omfattning.

Beklädnadsindustrin har en något mera markerad sysselsättningsökning än textilindustrin och redovisar underskott på kvinnlig personal. I viss utsträckning har utländsk (finsk) arbetskraft anställts för att fylla det mest angelägna behovet av sömmerskor.

För de närmaste månaderna torde i stort sett god sysselsättning kunna förutses inom textil- och beklädnadsindustrin. Företag som tillverkar heminredningstextilier kan dock befaras drabbas av vissa inskränkningar, men också för ylleindustrin kan befaras en del sysselsättningsrubbningar. Strumpfabrikerna har alltjämt stark kännning av konkurrensen från utlandet men väntas behålla sin nuvarande arbetsstyrka.

Läder-, hår- och gummiindustrin är en av de industrigrenar, som haft stigande sysselsättning under 1953. Jämfört med 1952 har i synnerhet skoindustrin fått förbättrad arbetstillgång. Någon fara för driftsinskränkningar synes inte föreligga. En del fabriker kan anställa ytterligare kvinnlig arbets-

kraft. Även läderindustrin har i allmänhet ett relativt gott läge, men för vissa varugrupper är dock marknaden otillfredsställande.

Gummiindustrin har för att tillgodose sitt ökade behov särskilt av kvinnlig arbetskraft anställt ytterligare en del utländska arbetare. Främst har man dock sökt täcka arbetskraftsbehovet från den omkringliggande bygden genom inrättandet av bussturer m. m.

Inom den *kemisk-tekniska industrin* gör i viss mån motstridiga tendenser sig gällande. I allmänhet är dock sysselsättningen god. Sysselsättnings svårigheter förekommer huvudsakligen endast inom tändsticksindustrin. Bland de grenar av den kemisk-tekniska industrin, som rapporterar god sysselsättning, märkes färgindustrin och petroleumbranschen.

Byggnadsverksamheten. I början av 1953 var arbetslösheten betydligt högre bland byggnadsarbetarna än vid motsvarande tid under åren 1951 och 1952. Flera faktorer bidrog här till. Byggnadsarbetarkåren hade ökat under 1952, investeringsviljan avtog och möjligheterna att placera säsonglediga byggnadsarbetare inom andra arbetsområden, t. ex. skogsbruket och industrin, försämrades. Otillräcklig planering av byggnadsprojekten och dåliga väderleksförhållanden ledde vidare till att igångsättningen av vinterarbeten försenades.

Efterfrågan på arbetskraft till de försenade arbetena gjorde sig gällande fram emot våren. Detta i förening med den sedvanliga säsonguppgången medförde en snabb minskning av arbetslösheten, så att denna redan i april var nere på samma nivå som året dessförinnan. Den höll sig på 1952 års nivå fram till september månad och låg därefter åtminstone för de större tätorterna något under denna nivå. I genomsnitt var arbetslösheten fram till december månad 1953 omkring $1\frac{1}{2}$ å 1 procent högre än under motsvarande tid 1952. Under sommaren och hösten märktes en ökad investeringsvilja, bl. a. i fråga om industribyggnader samt nybyggnad och underhåll av egna hem. Särskilt god sysselsättning kunde konstateras för träarbetare och målare, vilket delvis var en följd av det ökade underhållet av egna hem och av en forcering för färdigställande av flerfamiljshus före årsskiftet. Sysselsättningen för grovarbetare var något sämre än sommaren och hösten 1952, men detta torde delvis sammanhånga med sämre sysselsättningsmöjligheter inom andra arbetsområden än byggnadsverksamheten. Liksom under tidigare högsäsonger förelåg brist på vissa yrkeskategorier, framför allt mu-
rare.

Ökningen av byggnadsarbetarkåren — sådan denna kommer till uttryck i förändringar i byggnadsfackförbundens medlemsantal — var under 1953 något mindre än 1952. I medeltal torde medlemsantalet under 1953 ha legat omkring 3 procent över föregående års nivå. Då byggnadsarbetarnas sysselsättning i annat arbete än byggnadsarbete torde ha varit mindre än under 1952, kan sysselsättningsvolymen i byggnadsarbete med hänsyn tagen till arbetslösheten uppskattas i genomsnitt under året ha varit 3 å 4 procent högre än närmast föregående år. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens augustiinventering av sysselsättningen inom den reglerade byggnadsverksamheten var antalet sysselsatta 1953 5 procent större än vid inventeringen 1952. Där-

vid är dock att märka, att inventeringen 1953 avsåg sysselsättningen den 13 augusti men föregående år den 1 augusti, då frånvaron på grund av semester kan antagas ha varit större än i mitten av månaden. Ökningen av byggnadsarbetarkåren varierade för de olika yrkeskategorierna. Antalet medlemmar i vägarbetarförbundet var sålunda vid halvårsskiftet 1953 ca 10 procent högre än vid motsvarande tid 1952. Murarnas antal var däremot under samma tid endast ca 1,5 och grov-, trä- samt rörarbetarnas sammanlagt något över 3 procent större.

Förarbetena för vinterbyggena kom bättre i gång 1953 än föregående år. Brist på färdigplanerade byggnadsobjekt lämpade för vintersäsongen föreligger dock liksom föregående vinter på en del orter. Uppgjorda prognoser visar, att man under första halvåret 1954 har att räkna med något bättre sysselsättning inom byggnadsverksamheten än vid motsvarande tid 1953. Då möjligheterna att placera från byggnadsverksamheten friställd arbetskraft i annat arbete torde bli starkt begränsade, måste man under vintermånaderna dock liksom föregående år räkna med en viss arbetslöshet. Jämfört med föregående vinter väntas det friställda antalet banarbetare bli av samma och antalet vägarbetare av större omfattning.

Samfärdsel. Sysselsättningen inom landtransporten har i stort sett varit tillfredsställande under 1953. På en del orter föreligger överskott på lastbilspersonal utan trafikkort. Transportarbetareförbundet redovisar i huvudsak oförändrad arbetslöshet jämfört med föregående år.

Personalen vid järnvägarna har under 1953 minskat med nära 1 800 man, medan däremot postverket ökat sin arbetsstyrka med 600. Vid televerket och inom luftfarten har personalantalet i stort sett varit oförändrat under året. Under 1954 beräknas personalstyrkan inom järnvägen minska med ytterligare ca 1 000 man.

Sjöfarten i allmänhet har haft tillfredsställande och tankflottan mycket god sysselsättning. Även linjesjöfarten har i stort sett full sysselsättning trots att en påtaglig skärpning av konkurrensen förmärkts.

För trampfartygen har läget försämrats. Särskilt äldre omoderna fartyg anges ha svårigheter. Efterfrågan på arbetskraft gäller främst befaret manskap. Viss brist på befäl kvarstår, vilken måste täckas med utländsk arbetskraft.

Inom stuverifacket är arbetstillgången god och man räknar endast med säsongmässig nedgång då sjöfarten på grund av isförhållandena måste nedläggas.

Handel. Efterfrågan på affärspersonal har minskat. I stora delar av landet råder nu balans mellan tillgång och efterfrågan på affärsbiträden. Placeringssvårigheter föreligger i vissa fall beträffande äldre eller mindre kvalificerade biträden. Inom en del län och framförallt i de större städerna är det fortfarande brist på kunniga biträden inom vissa specialbranscher, främst livsmedelsaffärerna. Kompetenta lanthandelsbiträden är också eftersökta. Rationaliseringen av detaljhandeln i form av snabbköpsbutiker etc. börjar i någon mån påverka handelns arbetsmarknad.

Förvaltning, allmän tjänst. Efterfrågan på jurister och statsvetare synes vara ganska ringa i hela landet. Något fördelaktigare är läget för socionomer, men någon större efterfrågan redovisas icke. Inom socialvården råder knapphet på praktikplatser.

Bristen på sjukvårdsbiträden synes vara täckt i så gott som hela riket. I fråga om sjuksköterskor kvarstår dock en viss brist i synnerhet på nattsköterskor och vikarier. Brist råder också inom några län på laboratoriebiträden och personal till sinnessjukvården samt anstalter på landsbygden.

Brist föreligger på alla lärarkategorier utom småskollärarinnor. Vid höstterminens början 1953 förelåg ett mindre överskott på småskollärarinnor, men dessa blev under september snabbt placerade på vikariat i folk- och småskolor. Med hänsyn till den normala sjukfrekvensen under vinterhalvåret beräknas dessa lärarinnor kunna erhålla i stort sett kontinuerlig vikariatstjänstgöring. I fråga om ämneslärare vid högre skolor och övningslärare samt folkskollärare råder underskott. I stor utsträckning har platserna måst tillsättas med lärare utan stadgad behörighet.

För kontorspersonalen har en viss åtstramning inträtt. Liksom tidigare är det särskilt beträffande äldre manliga kontorister, som placeringssvårigheter yppar sig, men marknaden har åtstramats även för andra grupper.

Tekniska arbetsområden. Genomgående föreligger ett starkt behov av byggnadstekniker, i synnerhet arbetsledare, men även ritare/konstruktörer. Efterfrågan gäller såväl husbyggnads- som väg- och vattenbyggnadstekniker. För maskintekniker synes efterfrågan i allmänhet vara ganska tillfredsställande, i synnerhet för de mera kvalificerade.

Svårigheter redovisas i flera län att placera eltekniker, merkantil- och textiltekniker samt i viss utsträckning också kemister. Svårigheterna drabbar främst tekniker med lägre utbildning och mindre kvalificerande praktik samt nyutexaminerade.

Arbetskraftstillgångarna och deras utnyttjande

Tillgången på arbetskraft — särskilt manlig — i förhållande till efterfrågan har ökat under 1953, vilket bl. a. framgår av arbetsförmedlingarnas statistik över antalet arbetsansökningar per 100 lediga platser. Detta beror emellertid mera på att efterfrågan har minskat än på att tillgången har ökat.

Arbetskraftstillgångarna har undergått mycket små förändringar under 1953. Antalet personer i åldern 15—65 år kan beräknas ha ökat med ca 7 500. Ökningen begränsar sig helt till åldrarna 15—19 år och 45—65 år. Dessa åldersgrupper visar en ökning av antalet män med ca 20 500. Då mellanliggande åldrar minskat med ca 15 500 blir nettoresultatet en ökning av antalet män i arbetsför ålder med ca 5 000. Antalet kvinnor i åldern 15—19 och 45—65 år kan beräknas ha ökat med 17 500 under det att de mellanliggande åldrarna har minskat med ca 15 000. För kvinnornas del blir alltså nettoökningen i de arbetsföra åldrarna ca 2 500.

I de ovan anförda siffrorna har hänsyn inte tagits till in- och utvandring.

I vad mån arbetskraftstillgångarna påverkats av migration framgår bl. a. av statistiken över antalet arbetsanmälda utlänningar. Det genomsnittliga antalet arbetsanmälda utlänningar har minskat med ungefär 6 000 under 1953 jämfört med 1952. Hälften av denna minskning representeras av danskar och 1 800 av norrmän. Antalet arbetsanmälda utlänningar i industrin minskade med 4 300 och inom jordbruket med 1 700. Härtill kommer utvandringen till andra länder. Enligt preliminära uppgifter från statistiska centralbyrån utvandrade under 1952 ca 15 000 personer. Därav var dock endast 27 procent eller knappt mer än 4 000 svenska medborgare. Under första halvåret 1953 har utvandringen uppgått till närmare 7 000 personer mot något över 5 600 första halvåret föregående år. Hur stor del av dessa utvandrare, som var svenska medborgare, framgår dock inte av det hittills tillgängliga materialet och inte heller hur stor del som befann sig i arbetsför ålder. Det är därför svårt att bilda sig en uppfattning om hur utvandringen påverkat våra arbetskraftstillgångar. Inte heller finns det ännu uppgifter för 1953 om antalet naturaliserade utlänningar. Den relativt starka nedgången av antalet arbetsanmälda utlänningar tyder emellertid på att vi måste räkna med en nettoutvandring under 1953 ungefär motsvarande minskningen av antalet arbetsanmälda utlänningar, sålunda omkring 6 000 personer. Arbetskraftstillgångarna kan sålunda uppskattas ha varit ungefär oförändrade under 1953.

Med ledning av de i det föregående lämnade uppgifterna om sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsområden under 1952 och 1953 har följande tabell sammanställts (tabell 13). Därvid har hänsyn tagits till den minskning av förvaltningspersonalen inom industrin, som inträdde under 1952. Det bör understrykas, att det endast är fråga om uppskattningar och att dessa för vissa näringsgrenar gjorts på grundval av otillräckligt material.

Tabell 13. Förändringar i antalet sysselsatta inom olika näringsgrenar

	Förändring 1951—1952	Förändring 1952—1953
Jordbruk med binärningar	— 3 000	— 3 000
Egentlig industri o. hantverk	— 21 000	— 19 000
Byggnadsverksamhet ¹	+ 5 000	+ 9 000
Samfärdsel	+ 3 000	+ 1 000
Handel	+ 4 000	+ 1 000
Allmän tjänst	+ 2 000	—
Husligt arbete	+ 1 000	—
Totalt	— 9 000	— 11 000

¹ Antal årsarbetare.

Utflyttningen från jordbruket har som synes beräknats vara av ganska ringa omfattning under 1953. Detta sammanhänger med de minskade möjligheterna att övergå från jordbruk till stadsnäringsar. Totalt sett skulle en-

ligt uppskattningarna i tabellen sysselsättningen ha minskat med 11 000 man. Till största delen har detta tagit sig uttryck i ökad arbetslöshet. I genomsnitt har 9 000 fler personer varit arbetslösa arbetssökande hos arbetsförmedlingarna under 1953 än under 1952.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för läget inom olika näringsgrenar torde i stort sett relativt god sysselsättning kunna emotses för det närmaste halvåret. Av olika anledningar kan dock driftsinskränkningar befaras inom vissa industrier. Även om dessa inskränkningar blir av ganska liten omfattning, måste man räkna med svårigheter att överföra den friställda arbetskraften till andra arbetsområden. Detta beror på att antalet företag med underskott på okvalificerad arbetskraft nu är obetydligt. Så t. ex. har järnbruken, som tidigare utgjort ett bristområde till vilket kunnat överföras även icke yrkesutbildade arbetare, nu i stort sett tillräckligt med personal.

Under vintern 1952/53 var den säsongmässiga minskningen av sysselsättningen större än under nästföregående vinter. Den säsongmässiga avgången från vissa yrkesområden under innevarande vinter är givetvis mycket svår att förutse. Under själva högvintern måste man räkna med en säsongmässig nedgång av byggnadsarbetarnas sysselsättning, ehuru nedgången kanske blir mindre än föregående år. Skogsbruket kan väntas öka sysselsättningen under vintern men inte i sådan omfattning att det i högre grad reducerar säsongarbetslösheten inom stadsnäringarna. Härtill kommer de svårigheter, som kan uppstå i samband med driftsinskränkningar vid en del industriföretag.

Under 1954 kan befolkningen i de arbetsföra åldrarna beräknas öka något mer än under 1953, nämligen med ca 6 000 män och ca 3 000 kvinnor. Åldersgrupperna 15—19 och 45—65 år ökar med 23 000 män och 20 000 kvinnor under det att åldrarna 20—44 år beräknas minska med 17 000 män och ungefär lika många kvinnor.

Åtgärder mot arbetslöshet

De sysselsättningssvårigheter som tidvis har uppträtt på vissa orter under 1953, har gjort att beredskapsarbeten och andra hjälpåtgärder fått större omfattning än tidigare år. Under första kvartalet steg sålunda antalet personer som erhållit arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, arkivarbete, musikerhjälp, kontantunderstöd eller utbildning, från 1 500 vid samma tid föregående år till ca 4 300. Därtill kom mellan 3 300 och 4 500 som utan behovsprövning av arbetslöshetsnämnd beretts sysselsättning vid statliga och statsunderstödda arbeten anordnade för att motverka arbetslöshet. Även under sommaren var åtgärderna mot arbetslöshet mer omfattande än 1952. Den 31 oktober 1952 erhöll 1 288 personer arbetslöshetshjälp utanför arbetslöshetskassorna; den 31 oktober 1953 var motsvarande siffra 2 051. Antalet som erhållit arkivarbete och musikerhjälp var så gott som oförändrat. Vi-

dare sysselsattes 980 man vid andra statsunderstödda arbeten anordnade för att motverka arbetslöshet.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen måste arbetsmarknadsmyndigheterna vara beredda på att åtgärder mot arbetslöshet kan komma att behövas under 1954. Den beredskap mot arbetslöshet, som staten och kommunerna upprätthåller, innefattar åtgärder av olika art. Bland de viktigaste beredskapsåtgärderna märkes investeringsreserven. För vintern 1953/54 har byggnads- och anläggningsarbeten beräknats finnas färdigplanerade i investeringsreserven för ca 18 000 man, varvid dock förutsatts en varseltid av 1—3 månader. Därav svarar de statliga verken för en reserv som kan ge sysselsättning åt ca 8 000 man. Hälften av de arbeten, som ingår i denna reserv, utgöres av byggande och förbättring av allmänna vägar på landsbygden. Ca 3 000 man beräknas kunna sysselsättas i arbeten för försvarsväsendet. Den kommunala reserven kan ge sysselsättning åt ca 10 000 man. I denna reserv ingår framför allt byggande av vatten- och avloppsledningar — i sådana arbeten beräknas kunna sysselsättas ca 7 000 man.

Arbetsmarknadsstyrelsen har även inhämtat uppgifter från de statliga institutionernas sida om deras beställningar hos den svenska industrin samt om deras möjligheter att vid behov i arbetslöshetsbekämpande syfte öka beställningarna. Av inventeringen framgår att staten under 1952 beställde industriprodukter för ca 1 600 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 5 procent av hela industrins saluttillverkningsvärde. Under de närmaste åren torde beställningarna komma att bli ungefär lika stora. Större delen av de beställningar, som avsetts att utläggas under ett följande år, kan enligt verkens uppgifter om så erfordras läggas tidigare. Möjligheterna att använda industribeställningar som arbetslöshetsbekämpande åtgärd begränsas bl. a. av att de är koncentrerade till enbart en del av industrin. Sålunda avser inte mindre än ungefär 85 procent av beställningarna varor, som produceras av metallindustrin.

En av de särskilt i det nuvarande läget viktigaste arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är att underlätta arbetskraftens rörlighet mellan olika arbetsplatser och yrkesområden. Tack vare en i stort sett tillfredsställande rörlighet har arbetslösheten under 1953 trots betydande personalinskränkningar inom vissa delar av industrin varit låg. Statsmakternas viktigaste bidrag till denna utveckling hänför sig till arbetsförmedlingarnas verksamhet. Även under 1954 kommer stora krav att ställas på arbetsförmedlingens effektivitet för att arbetsmarknaden smidigt skall kunna anpassa sig efter förändrade produktionsförhållanden.

IV. Produktionen

Den allmänna produktionsutvecklingen

Utvecklingen under år 1953. Som framgår av kapitel II ovan steg den svenska bruttonationalprodukten under 1953 med drygt 3 procent eller nära 1,4 miljarder kronor. Även om detta är en större ökning än under de närmast föregående åren — och avsevärt mer än som kunde förutses då nationalbudgeten för 1953 gjordes upp — står den dock efter vad som synes ha uppnåtts under 1940-talets senare hälft. Orsakerna till denna stagnation i produktionsutvecklingen under åren 1950—1953 har redan något berörts.¹ För 1951 och även 1952 torde de häftiga svängningarna i utrikeshandeln och därmed förbundna stora lagerökningar ha haft en ogynnsam effekt på produktivtetsutvecklingen inom näringslivet och då särskilt inom handelns olika led. För 1952 och 1953 tillkom så den etappvisa förlängningen av den lagstadgade semestern från två till tre veckor, vilket för vartdera året synes ha medfört ett produktionsbortfall med ungefär en procent. Beträffande jordbruket har den omläggning av produktionsinriktningen från mjölk- och mejeriproduktion till ökad framställning av kött, fläsk och spannmål, som under de senaste åren medvetet bedrivits, inneburit en temporär nedgång i jordbruksproduktionen. Härtill kommer den dåliga skörden 1951. Samfärdselns bidrag till nationalprodukten har rönt inflytande i negativ riktning av krympningen i utrikeshandelns volym under de senaste åren.

Den främsta orsaken till den långsamma produktionsstegringen under 1952 och 1953 får dock sökas i utvecklingen inom den egentliga industrin, som svarar för nära 40 procent av den totala produktionen. Den häftigt uppfammande inflationskonjunkturen i samband med krigsutbrottet i Korea medförde en stark stegring av efterfrågan på flertalet industriprodukter, vilket tog sig uttryck huvudsakligen i en ökning av orderstockarna och en ansvällning av importvarulagren samtidigt med att betydande prisstegringar skedde. Härvid synes ökningen i konsumentefterfrågan ha varit av relativt mindre betydelse än lagerspekulationen från handelns sida. När sedan efter en kortare period av livlig konsumentefterfrågan denna förbyttes i en avmattning, fortsatte produktionen till följd av det goda orderläget att stiga ytterligare någon tid. I slutet av 1951 hade dock lagersituationen inom de största konsumtionsvaruindustrierna — textil- och beklädnads- samt skoindustrierna — utvecklats därhän, att betydande produktionsnedskärningar blev nödvändiga. Samma utveckling har därefter i tur och ordning inträffat för så gott som samtliga större industrigrupper. Under första halvåret 1952 tvangs skogsindustrierna till produktionsinskränkningar under inflytande av efterfrågebortfallet på de utländska markna-

¹ Se kap. II.

derna, även detta i stor utsträckning en följd av tidigare övernormal, prisuppdrivande lageruppbbyggnad. Mot slutet av 1952 kom turen till verkstadsindustrin, för vars vidkommande dock andra faktorer synes ha spelat minst lika stor roll som tidigare lagerspekulation hos konsumenterna. En viss betydelse hade otvivelaktigt denna företeelse, särskilt inom manufakturindustrin, men av större vikt synes exportnedgången på vissa bilaterala marknader ha varit (se närmare kap. V). Den minskade investeringsviljan inom den svenska industrin tillsammans med investeringsavgiftens återhållande effekt torde också ha spelat en betydande roll för nedgången i verkstadsindustrins produktion. Som en följd härav kan även den långsammare stegringstakten inom järn- och stålframställningen under senare hälften av fjolåret ses. På detta område spelar även in tendenser till viss internationell överproduktion med åtföljande priskonkurrens. Dessa tendenser har också fått konsekvenser för järnmalmsbrytningen, vilken under de senaste månaderna stagnerat.

Ovanstående skiss av hur konjunkturavmattningen i tur och ordning drabbat olika industrigrenar får inte fattas annat än som en schematisk beskrivning av ett händelseförlopp, som påverkats av en rad faktorer vilka här inte närmare kan beröras. Samma reservation måste uttalas för skildringen av den återhämtning, som parallellt med den fortsatta nedgången inom vissa branscher kommit de först träffade till del och vilken måste infogas som en andra komponent i den bild av i stort sett stabil industriproduktion, som präglar de två senaste åren. — I samband med inskränkningarna i tillverkningen vidtog de branscher det här är fråga om — konsumtionsvaruindustrierna och skogsindustrierna — betydande prissänkningar (för textil- och skobranscherna bl. a. i form av realisationer), vilka åter väckte konsumentefterfrågan till liv och bidrog till en relativt snabb avveckling av överskottslagren. Lagren av beklädnadsvaror kunde under 1952 nedbringas till i det närmaste normal nivå, vartill den kraftiga nedgången i importen av dessa varor bidrog. Skogsvarulagren började sjunka mot slutet av 1952 och har efter en säsongsmässig uppgång under första halvåret kunnat avvecklas i stegrad takt under andra halvåret 1953. Under inflytande härav började produktionen i de berörda branscherna att under hösten 1952 åter stiga och låg under större delen av 1953 — samtidigt med att verkstadsindustrin kämpade med betydande svårigheter — på en nivå som ganska nära överensstämde med 1951 års mycket höga. För närvarande synes en stabilisering såväl för dessa industrigrenar som för verkstäderna ha skett, den senare dock på en sysselsättningsnivå som med 8 å 9 procent understiger toppläget 1952.

En intensivanalys av utvecklingen under 1953 måste tills vidare i stort sett begränsas till de tio första månaderna, enär statistisk belysning av årets sista del ännu saknas. Vad först den egentliga industrin beträffar, visar industriförbundets produktionsindex, trots de senaste månadernas höga nivå, för denna period som helhet en oförändrad produktionsvolym jämfört med föregående år. Främsta orsaken härtill är den minskade

produktionen under juli månad — då index låg 20 procent under nivån 1952 — något som till största delen förklaras av semesterförlängningen. Denna har medfört ett produktionsbortfall för industrin av storleksordningen drygt 1 procent för hela 1953. Livsmedelskonflikten under maj månad spelade också en viss roll. Särskilt under hösten har produktionen emellertid legat icke oväsentligt över föregående års nivå.

Utvecklingen för industrin i dess helhet liksom för olika branscher be-
lyses av tabell 14.

Tabell 14. Förändring av produktionsvolymen inom industrin åren 1952–1953

Procent

Produktionsgren	1953 i förhållande till motsvarande period 1952							
	1:a kv.	2:a kv.	Juli	Aug.	Sept.	3:e kv.	Okt.	Jan.-Okt.
Malmbrytning o. metallin-								
dustri	— 4	— 4	— 26	— 3	— 5	— 9	— 3	— 5
därav: järnmalmsgruvor...	— 1	+ 11	— 20	— 6	— 5	— 11	— 11	— 1
järn- o. metallverk .	+ 8	+ 4	— 46	+ 6	— 7	— 15	+ 14	+ 2
sysselsättning i verk-								
stadsindustrin ...	— 8	— 10	— 24	— 5	— 6	— 12	— 8	— 9
Träindustri	— 7	+ 7	— 24	+ 13	+ 19	+ 3	+ 6	+ 2
Massa- o. pappersindustri ...	— 9	+ 5	+ 1	+ 25	+ 25	+ 17	+ 24	+ 5
Livsmedelsindustri	+ 8	— 2	— 15	+ 6	— 1	— 3	+ 1	+ 1
Textil- o. sömnadsindustri ..	+ 9	+ 12	— 8	+ 21	+ 17	+ 10	.	+ 11
Läder- o. skoindustri	+ 20	+ 31	— 25	+ 20	+ 18	+ 4	+ 7	+ 19
Hela industrin	— 1	+ 1	— 26	+ 5	+ 2	— 2	+ 3	± 0
därav: Kapitalvaruindustri	— 4	— 3	— 26	+ 2	± 0	— 7	— 2	— 4
Konsumtionsvaru-								
industri	+ 3	+ 4	— 13	+ 13	+ 10	+ 5	+ 8	+ 5

Av tabellen framgår de tendenser som ovan berörts. Stagnationen i industriproduktionens volym motsvaras, såsom i kap. III har nämnts, av en minskning med omkring 3 procent av sysselsättningen inom industrin under 1953 jämfört med föregående år. Även om dessa båda uppgifter inte till alla delar är jämförbara, förefaller det dock som om en icke obetydlig produktivitetstegring ägt rum inom industrin mellan 1952 och 1953. Denna stegring — som måhända är ännu starkare än vad siffrorna ovan anger, emedan produktionsindex av skäl som bl. a. berörts i nationalbudgeten för 1953 har en tendens att underskatta produktivets- och därmed produktionsutvecklingen inom vissa branscher — synes ha varit starkare än föregående år, i varje fall inom trä-, massa- och pappers- samt läder- och skoindustrierna. Detta skulle i så fall vara resultatet av en — möjligen tillfällig — konstellation av gynnsamma faktorer såsom alltjämt utmognande investeringar, den förbättrade balansen på arbetsmarknaden samt den höjda produktionseffektivitet som omställningen till köparens marknad kan ha framtingat inom en del branscher.

Trots avsaknad av produktionssiffror för november och december månader kan vissa approximativa beräkningar göras av den samlade produktionsvolymen inom industrin under hela 1953. Dels ger ett studium av produktionsnivån under de sista månaderna några år tillbaka vid handen, att med de tendenser för fjärde kvartalet 1953, som kan utläsas ur höstens produktions- och sysselsättningssiffror, tillverkningsnivån bör ha legat högt i förhållande till 1952 i flertalet branscher, dels ger kvantitativa uppgifter för vissa delområden stöd för uppfattningen om en relativt sett hög produktion under årets sista del och även totalt för 1953. I den produktionskalkyl som uppgjorts inom nationalbudgetdelegationen för att från näringsgrenssidan analysera bruttonationalproduktens utveckling har därför antagits, att industriproduktionen för hela 1953 kommer att överstiga 1952 års nivå med 1 å 1½ procent, vilket i 1952 års priser skulle innebära en ökning av industrins bidrag med omkring 250 miljoner kronor.

Byggnads- och anläggningsindustrin präglades under 1953 av hög aktivitet. Under vintern och förvåren lade väderleksförhållandena vissa hinder i vägen för byggnadsverksamheten. Detta ledde till en ansvällning av säsongarbetslösheten, men arbetslöshetssiffrorna sjönk snabbt under andra kvartalet och har sedan dess legat lågt. Under sommaren uppstod knapphet på yrkesutbildad arbetskraft. Trängseln på byggnadsmarknaden medförde en viss förlängning av de genomsnittliga byggnadstiderna, varför t. ex. antalet färdigställda lägenheter inte ger en rättvisande bild av den reala byggnadsaktiviteten på bostadsområdet. Sysselsättningen inom byggnadsarbetsfacken har enligt fackförbundens uppgifter ökat med ca 3 procent. Härtill kommer det förhållandet att, medan det tidigare år i viss utsträckning förekom att byggnadsarbetare kvarstod registrerade i sitt fack även under en längre tids sysselsättning i t. ex. skogsarbete, tendensen i år närmast varit den motsatta. Läger man till detta sådana indicier som en med 6 å 7 procent stegrad förbrukning av byggnadsmaterial, en av alla tecken att döma betydande ökning av egnahemsbyggandet samt en trolig produktivitetstegring med ett par procent inom byggnadsindustrin till följd av ökad mekanisering, förefaller ett antagande om en 10-procentig uppgång i byggnadsverksamheten under 1953 inte orealistiskt. Detta innebär en ökning av byggnads- och anläggningsindustrins bidrag till bruttonationalprodukten med ca 325 miljoner kronor, mätt i 1952 års priser.

Det produktionsbidrag som lämnas från kraft- och belysningsverken har under 1953 fortsatt att stiga till följd av den snabba utbyggnaden av kraftverkens produktionskapacitet och den kontinuerliga ökningen i kraftkonsumtionen. På basis av nu tillgängliga uppgifter kan bidragsökningen uppskattas till 6 procent eller i det närmaste 60 miljoner kronor.

Inom jordbruket har 1953 års goda skörd medfört en betydande stegring av produktionsresultatet. Såväl vegetabilie- som animalieproduktionen har ökat. I den förra gruppen märkes särskilt en uppgång i skörden av brödsäd och fodersäd, medan oljeväxterna gått starkt tillbaka. Produktionen av mjölk och fläsk har ökat. Enligt jordbruksnämndens beräkningar

skulle jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten ha stigit med 4 procent eller 130 miljoner kronor under 1953, räknat i 1952 års priser. Därvid är dock produktionen av foderspannmål icke medräknad. Denna har som redan i kap. II antytts stigit högst väsentligt, vilket medfört en lageruppgygnad av viss omfattning. Det är emellertid svårt att värdemässigt ange betydelsen av denna produktionsökning.

För skogsbrukets del innebar avverkningssäsongen 1952/53 en nedgång i aktiviteten jämfört med föregående år. Den avverkade volymen sjönk med inemot 20 procent, vilket med de beräkningstekniska grunder som tillämpas skulle innebära en minskning av skogsbrukets produktionsbidrag med något sådant som 200 miljoner kronor. Tar man emellertid även hänsyn till den ökade omfattningen av skogsvårdsarbetena, vilken från mitten av året medfört en högre sysselsättning inom skogsbruket än under 1952, reduceras den tidigare nämnda nedgången något.

Statens och kommunernas verksamhet beräknas ha in-
neburit ett med 200 miljoner kronor eller 6 procent ökat bidrag till den sam-
lade produktionen. Härav skulle ca 50 miljoner kronor falla på staten och
omkring 150 miljoner på kommunerna. Beräkningstekniska svårigheter gör
dock att den senare siffran — och därmed totalsumman — är behäftad med
större osäkerhetsmarginal än tidigare. — Vad gäller utnyttjandet av
bostadslägenheter har en stegring i ungefär samma takt som tidi-
gare år ägt rum under 1953. Värdemässigt skulle detta innebära en bidrags-
ökning med ca 90 miljoner kronor i 1952 års priser.

Utvecklingen inom handeln är svår att statistiskt belysa. Det står
dock klart, att det produktiva arbetet inom distributionsapparaten olik-
led bör ha ökat under 1953 till följd av den ökade varuströmmen både över
landets gränser och i den inhemska omsättningen. Genom lagerminskning-
en har en större mängd varor än som producerats och importerats förts ut
till förbrukarna. En grov överslagsberäkning ger till resultat, att handels-
bidrag till bruttonationalprodukten bör ha stigit med ett par hundra miljo-
ner kronor. — När det gäller samfärdseln har man att beakta å ena
sidan en minskning i sjöfartens transportarbete, å andra sidan en trolig
ökning av landtrafiken till följd av den stigande produktionen och omsätt-
ningen. Den senare utvecklingstendensen har under 1953 liksom under före-
gående år varit sammansatt av en krympning i järnvägstransporterna med
ett par procent och en uppgång i motorfordonstrafiken, som procentuellt
sett varit betydligt starkare. Inom den senare gruppen kan man urskilja
en nedgång i tätortstrafiken, medan beställningstrafiken med lastbil liksom
fjärrtrafiken med buss expanderat. Ett försök till sammanvägning av dessa
motstridiga tendenser ger till resultat, att samfärdselns produktiva arbete
bör ha varit ungefär oförändrat mellan 1952 och 1953.

Vad slutligen gäller posten övriga produktionsområden —
där de s. k. konsumenttjänsterna ingår med en betydande andel — kan man
på grundval av föreliggande material räkna med en uppgång i stort sett i
takt med ökningen av den privata konsumtionens volym.

Utgångsläget för år 1954. Liksom vid analysen i 1953 års nationalbudget av produktionsutsikterna för det kommande året uppreser sig vid en bedömning av de nu aktuella framtidsperspektiven för den svenska produktionen en rad frågetecken, vilka alla i större eller mindre utsträckning sammanhänger med den internationella konjunkturutvecklingen. Ovissheten om tillgången på vissa produktionsfaktorer — arbetskraft, råvaror, elektrisk kraft etc. — utgör inte längre en stötesten vid kalkylernas uppgörande. I kapitlet om arbetsmarknaden har påvisats att arbetskraftsförsörjningen är väl tryggad. På råvarufronten är tillgången god och samtliga internationella allokeringar har nu avskaffats. Prisläget för råvaror är stabilt, för vissa varor fortfarande med en dragning nedåt. Inom bränsleområdet föreligger inga bristfenomen, och kraftförsörjningen är — såsom framgår av ett särskilt avsnitt nedan — väl säkerställd. På dessa grunder vore alltså en relativt ljus syn på produktionsutsikterna för 1954 berättigad.

Även av andra skäl kan man förvänta en gynnsam produktionsutveckling under det kommande året. Det vill synas som om nu större förutsättningar än under de föregående åren skulle finnas för ett återupptagande av den snabba expansionstakt, som präglade utvecklingen under den första efterkrigstiden. Den svenska produktionsapparaten har genom vittgående investeringar under en följd av år utbyggts och moderniserats, vilket medfört en kapacitet långt över nivån vid krigsslutet. Effekten av de stora investeringarna torde dessutom ännu inte helt ha givit sig till känna, varför man kan vänta en fortsatt stegring av produktionsförmågan. Detta gäller särskilt basindustrierna såsom gruvorna, järn- och stålverken samt kraftproduktionen.

Produktionsapparatens snabba expansion under efterkrigsåren har försiggått i en atmosfär av uppdriven efterfrågan och brist på arbetskraft med åtföljande tendenser till översysselsättning. Detta torde ha inneburit väsentliga nackdelar för produktivitsutvecklingen, även om sådana företeelser som långa orderstockar underlättat planering på längre sikt och produktion i stora serier. Under de två senaste åren har utvecklingen för industrins vidkommande inneburit en serie omställningsprocesser från säljarens till köparens marknad, såsom skildrats i ett tidigare avsnitt. Denna procedur har angivits som den främsta orsaken till den totalt sett långsamma produktionsökningen under perioden 1951—1953. Den har inneburit inte endast ett utjämnande av de snedvridningar som uppstått i samband med inflationskonjunkturen efter Koreakrigets utbrott, utan också en normalisering av produktionsapparatens arbetsförhållanden till förkrigsmodell, dvs. en anpassning till rådande efterfrågeförhållanden.

Händelserna på arbetsmarknaden under 1952 och 1953 bör även ha inneburit att större förutsättningar skapats för en gynnsam utveckling av produktion och produktivitet. Högkonjunkturårens arbetskraftsbrist med åtföljande överrörlighet och höga frånvarofrekvens har nu förbytts i ett läge präglat av i stort sett god tillgång även på yrkesutbildad arbetskraft. Omsätt-

ningen och frånvaron har nedgått, och vissa tecken tyder på att arbetsintensiteten stigit. De sysselsättningssvårigheter som för närvarande råder tycks främst ha medfört avgång av mindre kvalificerad eller överårig arbetskraft. Det kärvare klimatet på ungdomens arbetsmarknad synes kunna medföra en grundligare yrkesutbildning. Slutligen är det sannolikt att en återupptagen expansion inom industrin och stadsnäringarna i allmänhet kommer att medföra att överströmningen av arbetskraft från jordbruket till dessa verksamhetsområden skjuter förnyad fart.

I viss utsträckning synes den här antydda normaliseringen av industrins produktionsförhållanden liksom den förbättrade balansen på arbetsmarknaden ha medfört en gynnsam effekt på produktivitetens utvecklingen redan under 1953, som ovan påvisats. Att det totala produktionsresultatet inom industrin ändå icke visade någon markant stegring under detta år berodde på att omställningsproceduren då ännu icke var avslutad för sådana viktiga branscher som verkstadsindustrin m. fl. När detta skett kan man således förvänta att möjligheter skall finnas till en förnyad expansion över hela fältet.

Inom jordbruket bör omställningen av produktionens inriktning nu vara i det närmaste avslutad, varefter jordbruksproduktionen under förutsättning av normalskördar kan förväntas åter stiga utöver 1952 års nivå. Här kan problemet närmast komma att utgöras av svårigheterna att placera en viss överproduktion.

Med det gynnsamma utgångsläge som föreligger på produktionssidan knyter sig intresset vid en bedömning av framtidsutsikterna nära nog helt till tendenserna inom efterfrågeutvecklingen. Det inhemska marknadsläget blir beroende av den interna samhällsekonomiska balansen, vilken närmare diskuteras i kapitel VIII. I fråga om exporten redovisas i kapitel V hur utsikterna bedöms på de utländska marknaderna. På grundval av de bedömanden som görs i dessa kapitel skall här något beröras den tänkbara utvecklingen inom olika sektorer av den totala produktionen.

Vanskligheterna i en framtidsbedömning i ett läge som det ovan skisserade framträder klarast då man söker precisera de aktuella tendenserna för produktionsutvecklingen inom den egentliga industrin. Inom handels- och industrikommissionen har vissa undersökningar gjorts, vilka tillsammans med annat tillgängligt material legat till grund för en beräkning av produktionsvolymen under 1954. Undersökningarna har syftat till att genom analys av tillgänglig statistik och tolkning av rådande tendenser, såsom de framgått av marknadsrapporter och efter kontakt med branschexperter, söka fastslå den aktuella produktionsnivån och de förändringar från denna, som i dagens läge synes troliga främst till följd av sådana mera »tekniska» skäl som kapacitetsutbyggnader och lagerförändringar. Särskild hänsyn har härvid tagits till den roll för produktionen som spelas av en export och import av det slag och den storlek som i kapitel V antagits gälla för 1954. Dessa branschvisa analyser — vilka närmare redovisas i ett efterföljande avsnitt — tyder i det stora hela på att endast mindre förändringar

är att vänta inom industriproduktionen innevarande år. För så gott som samtliga mera betydande industrigrenar kan förutses oförändrad produktion eller mindre ökningar från 1953 års nivå. Ett undantag utgör träindustrin, där exportutsikterna för närvarande synes ge skäl för en något försiktigare bedömning. Inom järn- och stålindustrin kan å andra sidan en fortsatt betydande produktionsökning förutses som resultat bl. a. av kapacitetsutvidgningen. En reservation får dock göras för den hårdnande internationella konkurrensen på detta område. Beträffande andra skogsprodukter än trävaror är avsättningsläget gott för pappersmassan liksom för papper och papp, och en viss mindre produktionsstegring inom dessa branscher synes därför möjlig. För konsumtionsvaruindustrierna förefaller utsikterna relativt ljusa, även om textilmarknaden kan komma att i viss mån tryckas av den mindre lageruppbbyggnad som synes ha skett under 1953. Skolagren har å andra sidan totalt sett nedpressats ytterligare under fjolåret, vilket bör ge rum för en mindre produktionsökning. Fortsatt expansion förutses för livsmedelsindustrin. Tillverkningen av byggnadsmaterial är direkt beroende av byggnadsverksamhetens omfattning; med de utsikter för byggnads- och anläggningsverksamheten som närmare berörs i kapitel VI bör förutsättningar finnas för att kapacitetsutvidgningen inom dessa industrier tas i bruk under 1954. Vad beträffar den kemisk-tekniska industrin har läget något förbättrats, även om svårigheterna inom vissa grenar såsom tändsticks- och den elektro-kemiska industrin består, och en måttlig ökning av produktionen från de senaste årens låga nivå förefaller inte omöjlig.

Mest svårbedömbara är utsikterna för verkstadsindustrin, vilken svarar för omkring en tredjedel av hela industriproduktionen. En ingående diskussion av läget inom denna och förutsättningarna inför det kommande året återfinnes i ett senare avsnitt. Konsekvenserna för produktionen av en utveckling under 1954 i enlighet med där förda resonemang skulle närmast vara någon mindre ökning i förhållande till 1953. Detta förefaller inte osannolikt med hänsyn till att produktionsnivån under hösten 1953 genomsnittligt legat högre än under första halvåret, varför en stabilisering på nuvarande nivå borde medföra en produktionsökning för hela 1954 med någon eller några procent. Vidare får man räkna med en viss produktivitetsstegring. I vad mån det sålunda ökade produktionsresultatet kan helt avsättas är dock ännu svårt att bedöma. De inhemska investeringarna i verkstadsprodukter torde dock komma att öka som resultat av en stegring i de militära materielbeställningarna med 135 miljoner kronor, varemot står en beräknad nedgång i de privata köpen med ca 50 miljoner kronor.

På längre sikt blir produktionsutvecklingen inom verkstadsindustrin i än högre grad än tidigare beroende av orderläget. Enligt den senaste undersökningen av orderställningen inom de olika grenarna av denna industri (återgiven i tabell 15) skulle totalt sett orderstocken, beräknad efter den vid varje tillfälle aktuella sysselsättningen, ha minskat från 13 månader i september 1952 till 11 månader i februari 1953 och ytterligare till 10 månader i september 1953. Kraftigast har nedgången varit för varven, medan för övri-

Tabell 15. Orderstockarnas genomsnittliga varaktighet i månader

	Sept. 1952	Febr. 1953	Sept. 1953
Järn- och metallmanufaktur	6	4	4
Mekaniska verkstäder och gjuterier	11	9	9
Elektriska verkstäder	16	14	14
Varv	29	27	19
Samtliga	13	11	10

ga branscher några större förändringar inte skett mellan februari och september 1953. Andelen exportorder har för samtliga företag endast minskat från 33 till 32 procent och har rentav ökat något för elektriska verkstäder och varv.

Sammanställes de här ovan antagna utvecklingstendenserna för de olika industrigrenarna till en helhetsbild, vilken således skulle vara uttryck för den framtidsbedömning som kan göras i dagens läge och med de allmänna förutsättningar som fastlagts i andra avsnitt av föreliggande nationalbudget, anger denna en ökning av industrins samlade produktionsresultat med ca 3 procent mellan 1953 och 1954. Värdemässigt innebär detta ca 500 miljoner kronor. Det kan inte nog understrykas att denna uppskattning är intimt förknippad med den nu överblickbara situationen och att man här liksom på utrikeshandelns område rör sig med utpräglade korttidsperspektiv. En mera betydande förändring i efterfrågeläget inom eller utom landet kan på kort tid kullkasta förutsättningarna för den kalkyl vars resultat redovisats ovan. Kapacitetsmässigt torde möjligheter finnas för en ökning av industriproduktionen med ytterligare några procent. En mera betydande nedgång i den internationella konjunkturen kan å andra sidan, med det starka beroende av utlandsmarknaderna som utmärker flera av de största industribranscherna, snabbt tvinga ned produktionen till och under 1953 års nivå.

På något fastare grund står prognoserna beträffande byggnads- och anläggningsindustrin. Medan bostadsproduktionen och industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar volymmässigt sett beräknas bli i stort sett oförändrade, väntas fortsatt expansion främst inom den offentliga sektorn. Totalt skulle bidraget från denna näringsgren komma att stiga med 160 miljoner kronor i 1953 års priser, vilket innebär ca $4\frac{1}{2}$ procent. — Kraft- och belysningsverkens produktionsökning väntas under 1954 komma att fortsätta i oförändrad takt, vilket således innebär en bidragsökning med 6 procent eller omkring 60 miljoner kronor. Kapacitetsutbyggnaden kommer under året att bli ännu något större än tidigare.

Jordbruket beräknas vid normalskörd komma att lämna ett något minskat produktionsbidrag. Nedgången skulle dock stanna vid 1 procent eller 30 miljoner kronor i 1953 års priser. Beträffande skogsbruket torde en ökning i avverkningsarna under innevarande vintersäsong komma att medföra en viss ökning av produktionsbidraget, säg med 100 miljoner

kronor. Det är dock ovisst i vilken utsträckning skogsvårdsarbeten kommer att bedrivas under 1954.

Statens och kommunernas verksamhet kan på detta stadium beräknas höja bruttonationalprodukten med drygt 200 miljoner kronor, vilket skulle innebära en ökning av produktionsbidraget från denna sektor med 6 procent. Bostadsutnyttjandet stiger som resultat av nyproduktionen av lägenheter; under förutsättning att denna blir av samma omfattning som under fjolåret kan man räkna med en fortsatt 5-procentig uppgång, vilket i 1953 års priser gör ca 100 miljoner kronor.

Det ställer sig i det närmaste ogörligt att på detta stadium siffermässigt bedöma utvecklingen inom handeln och samfärdseln. Med den ökning av produktion och konsumtion som förutsatts komma att äga rum på andra områden borde handelsbidrag stiga med ett par procent. Samfärdselns bidrag blir beroende bl. a. av sjöfartens omfattning. Det förefaller troligt att en mindre nedgång i handelsflottans utnyttjande kommer att äga rum även under 1954. Å andra sidan torde landtransporterna expandera till följd av den något större produktionen och den väntade konsumtionsökningen. Fortsatta förskjutningar mellan olika slag av transportmedel kan även påräknas, vilket i den mån de innebär försämrat utnyttjande av järnvägarnas fasta kapital torde verka produktivitetssänkande. De individuella transportmedlen torde även få alltmer ökad betydelse på de kollektivas bekostnad. I föreliggande beräkningar har dock samfärdselns bidrag ansetts komma att undergå någon mindre ökning. Ett belopp om 300 miljoner kronor har insatts i kalkylerna som uttryck för handels och samfärdselns bidragsökningar. Inom övriga produktionsområden kan den fortgående förskjutningen i konsumtionsefterfrågans inriktning mot tjänster av olika slag komma att medföra en icke oväsentlig stegring i likhet med vad som synes ha skett under 1953. Ökningen har gissningsvis antagits uppgå till 5 procent eller 100 miljoner kronor.

Prognosen för den totala produktionsutvecklingen under 1954 skulle i enlighet med vad som anförts ovan kunna sammanfattas i följande tablå, som anger förskjutningarna i produktionen mellan 1953 och 1954:

(Miljoner kronor i 1953 års priser)

Egentlig industri	+	500
Byggnads- och anläggningsindustri	+	160
Kraft- och belysningsverk	+	60
Jordbruk	—	30
Skogsbruk	+	100
Statens och kommunernas bidrag	+	220
Bostadsutnyttjande	+	100
Handel	}	+
Samfärdse		
Övriga produktionsområden	+	100
		+ 1 510

Ovanstående tablå bör betraktas snarare som ett räkneexempel än som en fullt underbyggd prognos. De reservationer som framförts beträffande industrin gäller i minst lika hög grad den här framräknade totala ökningen i bruttonationalprodukten mellan 1953 och 1954.

Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella områden under åren 1953 och 1954

Järn och stål

Inom järn- och stålområdet har produktionsökningen fortsatt under 1953, ehuru icke i samma takt som under 1952. Tackjärnsproduktionen beräknas ha blivit i stort sett oförändrad i förhållande till 1952 med nedgång för gjuteritackjärnet och någon ökning för övrigt tackjärn. För handelsfärdigt järn och stål torde produktionsökningen kunna väntas bli något över 6 procent.

Förbättringen i råvaruläget har fortsatt under året och några svårigheter torde nu i stort sett icke förekomma. Beträffande skrot har de aktuella behoven fullt ut blivit tillgodosedda. Skrotinsamlingen beräknas ha givit goda resultat även under 1953, men importen har under 1953 sjunkit till 30 000 ton från 92 000 ton under 1952 och man torde även få räkna med en lager- nedgång under 1953. På något längre sikt torde försörjningsläget få bedömas med en viss tveksamhet. Försörjningen med tackjärn är nu tillfredsställande. En icke oväsentlig ökning av exporten av gjuteritackjärn har ägt rum under 1953. I fråga om legeringsmetallerna har under året de internationella allokeringarna av molybden och nickel upphört. Den tidigare under året kvardröjande knappheten på främst nickel får nu anses praktiskt taget utjämнад.

Importen av handelsfärdigt järn och stål uppgick under 1952 till icke mindre än 760 000 ton, varvid dock importen under andra halvåret endast var 265 000 ton. 1953 års import beräknas ha varit ca 525 000 ton, bl. a. som följd av den fortsatta uppgången i den inhemska produktionen. Järnförsörjningen har under året varit tillfredsställande. Många skäl talar för att under 1953 en minskning totalt sett ägt rum av järn- och stållagren.

För 1954 har produktionen av handelsfärdigt järn och stål beräknats komma att öka med ca 125 000 ton. Kapacitetsmässigt finnes utrymme för en större ökning än den här antagna, och några snäva gränser sätts ej längre av råvaru- och arbetskraftstillgångar. Storleken av den här insatta produktionsökningen har framkommit som resultat av antaganden dels beträffande utvecklingen inom de större järnförbrukande områdena, dels rörande förändringarna i utrikeshandeln med järn och stål. Nettoresultatet av de förändringar som ansetts vara att vänta rörande järnförbrukningen har pekats på en rätt obetydlig ökning av konsumtionen under 1954. Importen av handelsfärdigt järn och stål har beräknats nedgå från 525 000 ton 1953 till 425 000 ton. Härvid har en minskning ansetts komma att inträda för bl. a.

grovplåt, räls och valsjärn. För exporten har insatts en siffra om 140 000 ton, dvs. samma kvantitet som beräknas för 1953.

Det är uppenbart, att en stor osäkerhet måste vidlåda dylika beräkningar. Den inhemska förbrukningen är i huvudsak beroende av utvecklingen inom verkstadsindustrin. Därtill kommer att det är osäkert inom rätt vida marginaler, vad konkurrensen mellan den inhemska tillverkningen av handelsjärn och importjärnet kan ge för utslag. Med de antaganden som här gjorts kan emellertid följande sammanställning göras rörande tillförseln till den inhemska marknaden av handelsfärdigt järn och stål (exkl. bleckplåt).

Tabell 16. Tillförseln till den inhemska marknaden av handelsfärdigt järn och stål
(1 000 ton)

År	Import	Produktion	Export	Tillförsel
1952	761	1 079	143	1 697
1953 (ber.)	525	1 150	140	1 535
1954 (ber.)	425	1 275	140	1 560

Verkstadsområdet

Försörjningen med råvaror och bränslen har för verkstadsindustrins del varit tillfredsställande under 1953. De tidigare genom det internationella samarbetet på råvaruområdet tillkomna tillverkningsförbudslistorna för vissa produkter innehållande koppar och nickel har till följd av ett förbättrat försörjningsläge på världsmarknaden kunnat upphävas under året.

Den försämring i avsättningsmöjligheterna, som redan under 1952 tagit sig uttryck i en nedgång i verkstadsindustrins orderstockar och som blev skönjbar i den faktiska exporten genom en nedgång under andra halvåret 1952, har under 1953 resulterat i en betydande minskning av exporten av verkstadsprodukter jämfört med föregående år. Volymmässigt kan nedgången beräknas ha varit av storleksordningen 300 miljoner kronor mätt i 1952 års priser, eller omkring 20 procent av vår totala export av verkstadsprodukter (exkl. fartyg). Utvecklingen under året ger dock visst stöd för antagandet att en stabilisering inträffat. Till skillnad från utvecklingen under 1952, då de första tecknen på avmattningen blev synliga, har maskinexporten under 1953 varit större under andra än första halvåret.

Vad importen av verkstadsprodukter beträffar, synes utvecklingen under 1953 ha varit motsatt den som gällt för exporten med högre import under första halvåret än under andra. För hela året kan importminskningen volymmässigt beräknas till ca 75 miljoner kronor (exkl. bilar och fartyg).

Även på den inhemska marknaden har man under 1953 av orderutvecklingen att döma haft en minskad efterfrågan. Att ge en precisering av vad denna nedgång betytt för produktionen är i brist på statistiskt material

icke möjligt. Enligt kommerskollegii nu föreliggande preliminära beräkningar rörande industrins kapitalinvesteringar har en nedgång i maskininvesteringarna ägt rum under 1953 med drygt 10 procent eller med ca 125 miljoner kronor. Å andra sidan har viss ökad efterfrågan förelegat inom den offentliga investeringssektorn. Även om man skulle utgå från att förändringarna inom andra områden, t. ex. för jordbruksmaskiner och varaktiga konsumtionsvaror, icke skulle vara betydande, torde en summering av vad de olika tendenserna skulle ge i efterfrågan på verkstadsprodukter bli osäkra till följd av att de ej kända lagerförändringarna på detta område kan ha varit betydande under året.

Tar man emellertid hänsyn enbart till de förändringar som ovan angivits för export, import och hemmamarknad erhålles en minskning i leveranserna med omkring 300 miljoner kronor eller ca 6 procent av verkstadsindustrins produktion.

Den minskade efterfrågan torde ha lett till en nedgång i verkstadsindustrins sysselsättning under 1953 med 8 å 9 procent i förhållande till 1952. Det är naturligtvis svårt att nu säga i vad mån bl. a. förbättringarna i råvaruförsörjning och i tillgång på arbetskraft kan ha inneburit en fortsatt ökning i produktiviteten. Antar man att produktivetsförbättringen fortsatt i stort sett i samma takt som förut, eller med ett par procent, skulle man kunna räkna med en minskad produktion på ca 6 å 7 procent. Det är uppenbart att man, med vilket betraktelsesätt man än väljer, är hänvisad till grova approximationer.

Den relativt mycket kraftiga nedgången i verkstadsexporten synes huvudsakligen ha haft sin grund i valutasvårigheter på bilateralt reglerade marknader. Av flera skäl synes det emellertid som om en anpassning till den lägre nivå som framtvingats av kraven på en bilateral utjämning har ägt rum under 1953. Som nämnts pekar utvecklingen under andra halvåret på en viss stabilisering. Vid bedömningen av förutsättningarna för verkstadsexporten under 1954 har särskild uppmärksamhet ägnats de olika handels- och valutapolitiska betingelserna. Resultatet har blivit att man på flera marknader torde kunna vänta någon återhämtning i jämförelse med 1953. Vad utslaget kommer att bli av den hårda konkurrensen på mera fria marknader är givetvis svårt att bedöma. För hela verkstadsexporten (exkl. fartyg) ger dagens situation dock knappast anledning att räkna med ytterligare volymnedgång under 1954. För fartygsexporten räknas med ökade leveranser under 1954 jämfört med 1953. För de mindre och medelstora varven kan dock den minskade orderingången bli bekymmersam.

Kommerskollegii ovannämnda undersökning rörande investeringarna inom industrin har pekat på att någon minskning är att vänta i maskininvesteringarna under 1954, om nu föreliggande planer realiseras. I övrigt finns nu inga klara tecken som skulle ange några avsevärda förändringar i efterfrågan på verkstadsprodukter jämfört med fjolåret. Det är dock tänkbart, att investeringsavgiftens borttagande kan verka stimulerande på köpen av verkstadsprodukter.

På importsidan har i utrikeshandelskapitlet räknats med i stort sett samma importvolym som under andra halvåret 1953, vilket skulle innebära en minskning i förhållande till hela 1953. Det är naturligtvis osäkert hur inköpen av verkstadsprodukter kan komma att fördelas mellan importvaror och hemmaproduktion, men de undersökningar som gjorts har dock tytt på att maskinimporten inom flera betydelsefulla grupper skall komma att minska.

Byggnadsmaterialområdet

Cementproduktionen beräknas under 1953 ha uppgått till 2,1 miljoner ton, mätt i cementklinker, mot 1,9 miljoner ton 1952. En fortsatt förskjutning har ägt rum mot tillverkning av standardcement. Produktionen av standardcement och E-cement (mätt i cementklinker) uppgick 1952 till 1,38 resp. 0,52 miljoner ton. För 1953 beräknas produktionen ha uppgått till 1,75 resp. 0,35 miljoner ton. Exporten under 1953 har beräknats bli i stort sett av samma omfattning som under 1952 eller ca 340 000 ton. En bedömning av produktionens storlek under 1954 måste i stor utsträckning bli avhängig av beräkningarna rörande byggnads- och anläggningsverksamhetens volym samt av exportutsikterna. Kapacitetsmässigt finnes utrymme för en ökning av produktionen med ca 5 procent över 1953 års nivå.

Produktionen av *lättbetong* har visat fortsatt stegring under 1953, då den beräknas ha uppgått till ca 650 000 m³, motsvarande en kvantitet om ca 265 miljoner murtegel.

Produktionen av *tegel* beräknas för 1953 ha med ca 10 procent överstigit 1952 års nivå och torde ha utgjort nära 370 miljoner tegel. En fortsatt rationalisering har medfört ökad kapacitet, varjämte en lättnad inträtt i bristen på arbetskraft. Leveranserna under 1954 blir beroende av byggnadsverksamhetens omfattning och i viss mån av konkurrensläget i förhållande till lättbetong.

Trävaror

Utvecklingen på trävaruområdet under 1952 karakteriserades av minskad efterfrågan för export. Mot en utförsel under 1951 om 920 000 stds sågade och hyvlade trävaror, inkl. lådbräder, bjälkar, sparrar och syllar, svarade under 1952 endast drygt 700 000 stds. Den inhemska konsumtionen torde i stort sett ha varit oförändrad. Återverkningarna på produktionen mildrades något genom en fortsatt uppgång i lagren. Produktionsminskningen beräknades till drygt 15 procent.

Under 1953 kan produktionen beräknas ha ökat från knappt 1,3 miljoner stds 1952 till nära 1,4 miljoner stds. Exporten, som gynnats av osedvanligt stora köp från Storbritannien, beräknas ha ökat med något mer än 35 procent och uppgått till drygt 900 000 stds (lika med 850 000 stds exkl. lådbräder, bjälkar, sparrar och syllar). På den inhemska marknaden har byggnadsverksamheten stigit under året med därav ökade krav på materiel. I

vad mån tendensen att övergå till andra byggnadsmateriel än trä fortsatt är icke möjligt att nu fastslå. En beräkning av nettoresultatet av de olika tendenserna blir därför rätt osäker. En i stort sett oförändrad förbrukning, möjligen med någon dragning uppåt, har dock ansetts vara ett rimligt antagande för 1953. En minskning av de under de närmast föregående två åren ökade lagren torde också ha skett.

Av flera skäl har vid beräkningarna rörande utrikeshandeln exporten under 1954 antagits komma att minska med 10 å 12 procent. Det gynnsammare resultatet under 1953 var som ovan antytts i mycket beroende av stora försäljningar på Storbritannien. Tillgängliga uppgifter visar emellertid en relativt stark uppgång i de brittiska trävarulagren. Å andra sidan bör den mot slutet av 1953 upphävida konsumtionskontrollen i Storbritannien på trävaruområdet leda till ökad efterfrågan, i varje fall på sikt. Försäljningarna för 1954 har hittills varit livliga och prisnivån justerats upp något.

Som nämnts innebar utvecklingen under 1953 också en viss lageravveckling i vårt land. Avsättningen på hemmamarknaden torde av samma skäl som tidigare anförts bli i stort sett oförändrad under 1954. Förutsatt att inga ytterligare förändringar i lagren inträffar, torde man med här skisserad utveckling på avsättningsområdet ha att räkna med någon minskning av produktionen i förhållande till 1953.

Papper och papp

Exporten av papper och papp har under 1953 visat en återhämtning från den mycket låga nivån under 1952. Som framgår av redogörelsen för utrikeshandeln beräknas exporten under 1953 ha ökat och uppgått till ca 710 000 ton mot endast 561 000 ton år 1952. Produktionen, som i stort sett anpassats efter förändringarna i exporten, beräknas sålunda ha stigit från 1,1 miljoner ton till inemot 1,25 miljoner ton, dvs. inte långt från 1951 års nivå. Tidningspapper, som icke berördes av den starka nedgången under 1952, har såväl beträffande produktion som export legat på i stort sett samma nivå som under de närmast föregående åren. Av en produktion på ca 330 000 ton har sålunda 200 000—210 000 ton exporterats.

Den under de senaste åren genomförda kapacitetsutbyggnaden inom pappersindustrin möjliggör en ytterligare ökning av produktionen utöver den volym som uppnåddes under 1951. Avgörande för produktionsutvecklingen under 1954 blir således avsättningsmöjligheterna och då främst i utlandet. Bedömningen av exportutvecklingen för det kommande året är naturligtvis behäftad med mycken osäkerhet. Med utgångspunkt från nuvarande tendenser har i avsnittet om utrikeshandeln räknats med någon ökning i förhållande till 1953 års export. Mycket stor betydelse måste härvidlag tillmätas den importpolitik som kommer att föras av Storbritannien, vilket land utgör vårt främsta avsättningsområde. Det kan anmärkas, att det av Storbritannien un-

der hösten kungjorda importprogrammet för papper och papp innebär en höjning av importglobalen med ca 20 procent.

Föreliggande tendenser i fråga om den inhemska konsumtionen pekar närmast på en mindre ökning. Om antagandena beträffande exportutvecklingen visar sig realistiska, har man således att vänta att produktionen även under 1954 kommer att öka.

Kemisk och mekanisk massa

Exporten av *kemisk massa* beräknas ha uppgått till i det närmaste 1,9 miljoner ton under 1953 mot 1,36 miljoner ton 1952. De goda exportförsäljningarna under 1953, framförallt under andra halvåret, har medverkat till att de höga lagren vid årsskiftet 1952—1953 kunnat nedbringas till en mera normal nivå, trots att produktionen kan beräknas till omkring 5 procent över 1952 års nivå. 1951 års produktionssiffror har dock icke uppnåtts.

Då 1953 års stora export till en del skett genom avveckling av de tidigare stora lagren inom landet, har i avsnittet under utrikeshandeln insatts en kvantitet för massaexporten som är något lägre än 1953 års export. Den svenska pappersindustrins konsumtion av massa torde med nuvarande papperskonjunktur kunna väntas öka icke oväsentligt. Med hänsyn härtill är en viss ytterligare uppgång i massaproduktionen sannolik. För närvarande är efterfrågan livlig och priserna strama.

Beträffande produktionen av *mekanisk massa* skedde en viss återhämtning från 1952 års nivå. För 1954 beräknas inga större förändringar.

Några svårigheter i råvaruförsörjningen torde inte vara att vänta.

Textilområdet

Inom den egentliga textilindustrin beräknas produktionen för hela 1953 ha ökat i förhållande till 1952 med ca 8 procent för garner, vävnader och trikåvaror. Produktionens fördelning på olika varuslag framgår av nedanstående tabell.

Tabell 17. Produktionen av vissa textilvaror

	Produktion i 1 000 ton		Index 1953 (1952 = 100)
	1952	1953	
Bomulls- och rayonullgarn	27.9	28.2	101
Ullgarn, alla slag	13.4	15.6	116
Bomulls- och rayonullvävnader	24.5	23.6	96
Yllevävnader, alla slag	11.3	13.4	119
Silkevävnader, alla slag	3.3	5.1	155
Trikåvaror	6.8	7.9	117

Som framgår av tabellen uppvisar produktionsutvecklingen rätt betydande olikheter för de skilda varuslagen. Det kan anmärkas, att produktionen dock icke nått 1951 års siffra utom beträffande silkevävnader, där främst produktionen av silkecord bidragit till ökningen under 1953. Beträffande garnerna har ullgarn ökat mer än bomullsgarn och rayonullgarn. Å andra sidan var nedgången under 1952 betydligt större för ullgarn än för bomullsgarn och återhämtningen mot slutet av 1952 inträdde tidigare för ullgarnet än för bomullsgarnet, som kvartalsvis under 1953 visat en dragning uppåt medan ullgarnsproduktionen legat jämn. En motsvarande utveckling uppvisas beträffande vävnader av å ena sidan yllevävnader och å den andra bomulls- och rayonullvävnader. Som nämnts har den ökade produktionen av silkecord, innebärande mer än en fördubbling sedan 1952, bidragit till den kraftiga stegringen för silkevävnaderna. Av trikåvarorna har ökningen varit starkare för bomulls- och rayontrikå än för ylle- och silketrikå.

Vad beträffar konfektionsindustrin beräknas produktionen 1953 ha ökat med omkring 10 procent i förhållande till 1952.

Utvecklingen inom textilområdet under 1953 har inneburit en återhämtning för produktionen från 1952 års nedgång. Produktionen var dock fortfarande lägre än under åren 1949—1950. Jämsides härmed har emellertid även en ökning ägt rum i textilimporten från den mycket låga nivån under 1952. Preliminära beräkningar över den totala tillförseln (produktion + import — export) av textilvaror för beklädnads- och heminredningsändamål m. m. under 1953 ger som resultat en ökning i förhållande till 1952 med nära 20 procent. Produktionen har ökat nära 10 procent och importen med ca 50 procent. En tillförselökning av här angiven storlek innebär i jämförelse med 1952, då ju en avsevärd förbrukning av tidigare onormalt stora lager ägde rum, att ungefär samma eller något större kvantitet textilvaror stått till konsumenternas förfogande. Beräkningar över de förändringar i allmänhetens textilköp som inträffat under 1953 måste bli mycket osäkra. Det finns emellertid skäl som talar för att några större förändringar icke ägt rum i jämförelse med 1952. Är ett sådant antagande riktigt skulle den ökade tillförseln inneburit någon mindre lagerpåfyllnad. Osäkerhetsmomenten bör dock understrykas: bl. a. kan den milda väderleken under årets sista månader ha inneburit försämrade försäljningsmöjligheter, vilket för vissa varuslag kan ha medfört en lageruppsyggnad av sådan omfattning, att den kan komma att verka bromsande på produktionen under 1954.

Med reservation för konsekvenserna av vad som således kan ha inträffat under fjolårets sista månader, ger en bedömning av produktionsutvecklingen för 1954 mot bakgrund av nu rådande läge närmast anledning till antagandet, att några större förändringar icke kommer att äga rum. I dagens relativt stabila läge synes man icke behöva räkna med några starka svängningar i allmänhetens inköp, varför de förändringar som kommer att inträffa kan beräknas bli måttliga. Några större förändringar torde icke heller behöva förutses beträffande lagren. I vilken utsträckning inköpen av färdigvaror kommer att fördelas mellan importvaror och hemmaproduktion

är för närvarande svårt att bedöma. Vid beräkningarna rörande utrikeshandeln har för 1954 antagits en textilimport av samma omfattning som under 1953.

Skoområdet

Tillverkningen av skodon, alla slag, beräknas under 1953 ha uppgått till ca 15,7 miljoner par mot en produktion av 14,0 miljoner par närmast föregående år. Produktionsökningen uppgick således till 12 procent. Produktionen av läderskodon ökade något mer än för övriga skodon eller med 14 procent. Fördelningen av produktionen på läderskodon och övriga skodon framgår av nedanstående tabell.

Tabell 18. Produktionen inom skoindustrin

	1952	1953	Index 1953 (1952 = 100)
	milj. par		
Läderskor	8.16	9.33	114
Gummiskor, tygskor, tofflor m. m.	5.86	6.37	109
Samtliga skor	14.02	15.70	112

Anm. 1953 års uppgifter är preliminära.

Även importen har under 1953 ökat. För samtliga skodon kan sålunda importen beräknas ha stigit från 0,7 miljoner par 1952 till ca 1,3 miljoner par under 1953. Stegningen synes dock vara mindre för läderskor än för övriga skodon. Skoimporten utgör emellertid fortfarande en relativt blygsam andel av konsumtionen eller ca 10 procent för alla slag av skodon; för läderskodon knappt 8 procent. Försäljningarna synes ha ökat under året, men det är ännu omöjligt att ange ökningen kvantitativt. Den måste emellertid bedömas som rätt måttlig, säg 3 till 5 procent. En ökning av denna storleksordning skulle sammanställd med de uppskattade förändringarna i tillförseln (produktion + import — export) ge en antydning om att en mindre lagernedgång totalt sett ägt rum. För läderskodon torde lagren dock ha varit i det närmaste oförändrade.

De relativt små förändringar som i dagens läge med i stort sett normala lager och ett i viss mån stabiliserat prisläge kan bedömas inträffa, talar närmast för att man bör räkna med en produktion av ungefär samma omfattning som under 1953. Försäljningarna, framförallt av tyngre skodon, kan dock visa sig ha rönt inverkan av den osedvanligt blida väderleken under senhösten 1953, vilket kan få återverkningar på produktionen under 1954.

Bränsle

Det sedan hösten 1952 förbättrade försörjningsläget beträffande bränslen består alltså. Genom att samtliga restriktioner rörande koksleveranserna hävdes i januari månad 1953, avskaffades den enda kvarvarande bränsleran-

soneringen. På grund av en allmän återhållsamhet i inköpen av fasta bränslen har de för 1953 avtalade kvantiteterna stenkol och koks icke uttagits under året.

Såvitt man nu kan bedöma synes det gynnsamma försörjningsläget beträffande såväl fasta som flytande bränslen komma att bestå även under 1954. En följd härav är, att den inom de internationella organisationerna ECE i Genève och OEEC i Paris kvartalsvis fastställda importfördelningen av stenkol och koks sannolikt kommer att upphöra. Utsikterna för en i jämförelse med 1953 något ökad bränsleimport under 1954 synes således kunna bedömas såsom relativt tillfredsställande. Dessutom synes förutsättningar komma att föreligga för en hårdare konkurrens, varför en prissänkning på bränslen icke kan anses vara helt utesluten under 1954. Om den aktuella prisrelationen mellan kol och koks samt eldningsolja av olika kvaliteter icke kommer att undergå någon betydande förändring, torde förutsättningar föreligga för en ytterligare övergång till flytande bränslen på de fasta bränslenas bekostnad.

Elektrisk kraft

Under 1953 har produktionen och konsumtionen av elektrisk kraft inom landet ökat något snabbare än under 1952. Frånräknas den överskottskraft, som gått till elektriska ångpannor eller exporterats till Danmark, har den totala kraftkonsumtionen under årets första tio månader varit 14 300 miljoner kWh mot 13 490 miljoner kWh under samma månader 1952. Detta innebär en ökning med 6 procent under 1953 mot 5,5 procent under 1952.

Av den totala kraftkonsumtionen har 64 procent gått till industrin, som under årets första tio månader ökat sin förbrukning med 6 procent relativt samma tid 1952. De elektrifierade järnvägarna och spårvägarna har under ovannämnda månader svarat för 8,2 procent av totalkonsumtionen, och belastningsökningen har varit 1,4 procent. Detaljkonsumtionen — omfattande bl. a. vad som förbrukats i bostäder, affärer, kontor, hantverk, småindustri och lantbruk — har under 1953 svarat för 27,8 procent av den totala konsumtionen mot 27,5 procent 1952. Konsumtionstillväxten hos belastningsgruppen har varit 7,4 procent, räknat på de första tio månaderna 1953 i relation till samma tid 1952.

Någon minskning av elkraftkonsumtionen i landet har inte givit sig till känna under den statistiskt täckta delen av 1953, och någon avmattning under de två återstående månaderna är troligen inte att räkna med. Under förutsättning att ingen mera avsevärd konjunkturförsämring inträffar under 1954 och att nederbördsförhållandena under året blir sådana, att tillrinningen i de kraftproducerande älvarna räcker till för den produktion som erfordras, så att inga restriktioner blir nödvändiga, finns alla skäl att räkna med en fortsatt genomsnittlig ökning med ca 6 procent under detta år. Avgörande blir behovet av elkraft inom industrin, vilket behov i sin tur är avhängigt av framför allt skogsindustrins, järnindustrins och den tunga kemisk-tekniska industrins avsättningsmöjligheter.

Tabell 19. Krafttillgång och kraftproduktion åren 1951—1953

Miljoner kWh

År	Vattenkraft- tillgång under normalår	Verklig produktion (= konsumtion inkl. förluster)		
		Vattenkraft	Värmekraft	Totalt
1951	17 930	18 270	1 170	19 440
1952	19 300	19 630	1 060	20 690
1953	21 000	.	.	.

Genom idrifttagningen av nya vattenkraftstationer och genom ombyggnader och utökningar av äldre anläggningar har den sammanlagda installerade maskineffekten i landets vattenkraftanläggningar under 1953 ökat med 395 000 kW. Under 1954 beräknas motsvarande ökning bli 375 000 kW. Detta tillskott beräknas täcka belastningsökningen under året och även i viss mån bidra till att skapa en välbehövlig marginal mellan den utbyggda vattenkraften och belastningen.

Den 1 juli 1953 var landets sjömagasin fyllda till 92 procent eller till 12 procent mera än vid samma tidpunkt 1952. Genom den gångna höstens rikliga nederbörd och onormalt varma väder har avsänkningen av magasinerna varit mycket obetydlig. Den 15 november hade sjömagasinen sålunda en sammanlagd fyllnadsgrad av 90 procent, vilket är det högsta värde som vid denna tid på året någonsin noterats.

V. Utrikeshandeln

Beräkningar för år 1953

Importen och exporten år 1953. Enligt de preliminära beräkningar, som nu föreligger, väntas importen under 1953 uppgå till ca 8 100 miljoner kronor och exporten till ca 7 700 miljoner kronor. I jämförelse med 1952 innebär beräkningarna en volymmässig nedgång med 1 å 2 procent för importen, men en ökning av exportvolymen med 7 procent. Exportstegringen har kommit till stånd främst genom ökad efterfrågan på våra skogsindustriprodukter. Exporten av sågade och hyvlade trävaror når sålunda en rekordhöjd på över 850 000 stds samtidigt som utförseln av massa och papper stigit med ca 35 resp. 30 procent i förhållande till 1952. Även exporten av jordbruksprodukter har 1953 undergått en betydande stegring. Dessa öknings motväges något av bl. a. en minskning i maskinexporten på ungefär 20 procent. Det under 1952 inträffade priset på skogsprodukter har under 1953 slagit igenom med full kraft och bidragit till att exportprisinivån genomsnittligt legat ca 11 procent lägre än 1952. Importpriserna har under året fallit omkring 8 procent. Detta innebär, att våra bytesrelationer, beräknade som förhållandet mellan export- och importpriser, under 1953 försämrats med drygt 3 procent.

Betalningsbalansen år 1953. Med stöd av hittills tillgängliga data kan nedanstående bytesbalans sammanställas för 1953, varvid till jämförelse också anges motsvarande siffror för föregående år.

	(Miljoner kronor)		
	1951	1952	1953
Import, cif	9 184	8 947	8 100
Export, fob	9 225	8 134	7 700
Handelsbalansens saldo	+ 41	— 813	— 400
Sjöfartsnetto	+ 970	+ 1 075	+ 800
Övriga osynliga poster, netto	— 70	— 80	— 50
Bytesbalansens saldo	+ 941	+ 182	+ 350

Det bör understrykas, att siffrorna i bytesbalansen för 1953 är preliminära. Kapitalbalansen beräknas under året ha givit ett underskott som jämte värdet av den av riksbanken försålda mängden guld för industriell och annan förbrukning uppgår till ca 35 miljoner kronor. Förbättringen av landets valuta-reserv borde följaktligen ha uppgått till drygt 300 miljoner kronor.

Valuta-reserven. En mindre avvikelse mellan de ovan gjorda balansmässiga beräkningarna och den i riksbanken och affärsbankerna redovisade valuta-reserven föreligger. Den faktiska utvecklingen av valuta-reserven är emellertid beroende även av förskjutningarna i strömmen av för- och efter-skottsbetalningar.

Av tabell 20 framgår, att den centrala valutareserven under tiden 31/12 1952—31/12 1953 ökat med 317 miljoner kronor. Samtidigt har emellertid affärsbankernas valutabehållning förbättrats med 14 miljoner kronor under årets elva första månader. Den totala valutareserven synes således, enligt vad man kan bedöma med utgångspunkt från hittills tillgängliga uppgifter, vara ca 330 miljoner kronor större vid årets slut än vid dess början.

Tabell 20. Valutareserven

Miljoner kronor

	31/12 1950	31/12 1951	31/12 1952	31/3 1953	30/6 1953	30/9 1953	31/12 1953
1. Den centrala valutareserven							
Guld o. dollar utom EPU- överenskommelsen	+ 959	+ 907	+ 872	+ 930	+ 992	+1 098	+1 147
Guld o. dollar under EPU- överenskommelsen	—	+ 166	+ 391	+ 415	+ 348	+ 384	+ 419
EPU-valutor	+ 310	+1 021	+ 973	+ 876	+ 887	+ 912	+ 970
Övriga valutor	— 115	+ 284	+ 68	+ 24	+ 23	+ 34	+ 85
Summa	+1 154	+2 378	+2 304	+2 245	+2 250	+2 428	+2 621
2. Affärsbankernas valutabe- hållning	— 48	— 226	— 20	— 37	— 135	— 56	.
Summa totalt	+1 106	+2 152	+2 284	+2 208	+2 115	+2 372	.

Beräkningar för år 1954

A. Allmänna synpunkter

Den svenska utrikeshandels känslighet för internationella konjunktursvängningar medför, att det får anses vara en ytterst vanskelig uppgift att göra en prognos för utrikeshandels gestaltning under ett kommande år. Det har också visat sig, som framgår av nedanstående sammanställning av handelsbalansens saldo för 1950—1953, att de kalkyler, som framlagts i nationalbudgeterna, med varierande storlek kommit att avvika från det faktiska utfallet.

	Handelsbalansens saldo (miljoner kronor)			
	1950	1951	1952 (alt. II)	1953
Enligt nationalbudgeten	— 800	— 550	— 740	— 1 100
» handelsstatistiken	— 407	+ 41	— 813	— 1 400

Utfallet för 1953 har sålunda blivit 700 miljoner kronor bättre än som beräknades i nationalbudgeten för ett år sedan. Värde mässigt har exporten blivit 700 miljoner kronor större medan importen i stort sett motsvarat beräkningarna. Skillnaderna beror på avvikelser såväl i fråga om den volym-

¹ Beräknad.

mässiga som den prismässiga förändringen. Importens volym har minskat 1 à 2 procent medan den väntades bli oförändrad. Exportens volym har stigit med 7 procent, medan den i nationalbudgeten antogs komma att stiga med 4 procent. Importpriserna beräknades falla med i genomsnitt 8 procent, vilket också motsvarar vad som inträffat. Störst är avvikelserna i fråga om exportpriserna, där man för ett år sedan försiktigtvis räknade med en nedgång med 16 procent, vilken dock i verkligheten visat sig stanna vid 11 procent. Bytesrelationerna väntades således försämrats med närmare 10 procent, medan den faktiska försämringen sedermera stannat vid drygt 3 procent. Avvikelsen beror sålunda dels på relativt små skillnader mellan kalkylen och utfallet i fråga om handelsvolym, dels på att prisrelationerna gestaltat sig annorlunda än vad som för ett år sedan kunde förutses. Med de stora variationer i världsmarknadspriserna, som förekommit under senare år, framstår sådana avvikelser som förklarliga. Det hade vid slutet av föregående år knappast varit rimligt att räkna med den förbättring av marknadsläget för skogsindustriprodukterna, som senare inträdde och möjliggjorde avsättning även av de under 1952 ökade lagren till gynnsammare priser än dem, som noterades i slutet av förra året. Om man dessutom tar hänsyn till att en förbättring i bytesförhållandet med 1 procent vid oförändrad import- och exportvolym betyder en förbättring i handelsbalansen med ungefär 80 miljoner kronor, framstår avvikelserna under vissa år som mindre märkliga.

Vid en jämförelse mellan det faktiska förloppet och nationalbudgetens kalkyler för utrikeshandeln bör man också ha i minnet vad som i inledningen anförts beträffande nationalbudgeten i dess helhet, nämligen att det är utifrån ett utgångsläge gjorda bedömningar, som projiceras på en kommande årsperiod. De inom handels- och industrikommissionen utförda beräkningarna över importens och exportens utveckling — på vilka nationalbudgeten grundar sina kalkyler — avser bara att ge en grund för bedömningen av valutautvecklingen för den närmaste framtiden. Dessa beräkningar utformas som en modell grundad på dagens läge. Den bild man sålunda skapat blir sedan föremål för successiva revideringar under det löpande året. Det är främst av praktiska skäl, som man låter denna modell avse ett bestämt kalenderår. Härigenom ges större möjlighet för utjämning av säsongsvängningar, för beaktande av verkningarna av skördeutfall och planerade förändringar i produktionskapacitet och till andra vad man skulle kunna kalla »tekniska» förhållanden. I övrigt kommer de gjorda beräkningarna att bestämmas av de tendenser, som är aktuella vid beräkningstillfället och såsom de kan framgå vid en analys av priser, marknadsläge och den gångna utvecklingen. Då beräkningarnas grundmaterial är länderfördelat kan också särskild hänsyn tagas till olika handels- och valutapolitiska betingelser för exporten.

Med hänsyn till den tidsskillnad som erfarenhetsmässigt föreligger mellan köp resp. försäljningar och den realiserade importen resp. exporten, torde man genom det använda tillvägagångssättet få en relativt tillfredsställande bild av utrikeshandels utveckling för något kvartal framåt.

Med den använda metoden kommer beräkningarna för 1954 att som bakgrund ha ett konjunkturläge av i stort sett samma slag som det nu rådande. Det kan naturligtvis ganska säkert fastslås, att det kommer att inträffa förändringar från ett sådant utgångsläge, och att utvecklingen sålunda under året blir en annan än som skisserats i modellen. Sådana förändringar kan få betydande omfattning i den händelse en mera markerad avmattning skulle inträda i Förenta staternas konjunktur. Till sådana förändringar har det icke varit möjligt att ta hänsyn vid beräkningarna och med det syfte som avsetts med modellen är det inte heller nödvändigt att införa spekulationer härom.

B. Exporten år 1954

Resultaten av beräkningarna för exporten innebär, att den totala exportvolymen 1954 väntas bli 3 procent mindre än 1953. För skogsindustriprodukter förutses en minskad export under 1954 till följd av den lageruttömning som ägt rum under 1953. Denna väntas nämligen medföra, att lagren bortfaller som en faktor av betydelse för exportutvecklingen under innevarande år. En ökad exportvolym för livsmedel samt fartyg väntas dock delvis uppväga minskningen av exportvolymen för skogsprodukter.

Prismässigt innebär kalkylen en genomsnittlig nivå för 1954, som ligger ca 5 procent under genomsnittet för 1953.

Med den här antagna volym- och prismässiga utvecklingen ger kalkylen för den totala exporten 1954 ett värdemässigt resultat av ca 7 100 miljoner kronor eller omkring 600 miljoner kronor mindre än 1953 och drygt 1 000 miljoner kronor mindre än 1952. Exportens beräknade totalvärde och sammansättning framgår av tabell 21.

Exportens sammansättning. För 1954 torde man få räkna med en något lägre exportvolym för skogsindustriprodukter. Föregående års höga export av trävaror torde på vissa marknader ha inneburit en lagerökning och dessutom kan man för kommande år räkna med ökad konkurrens från bl. a. Sovjetunionen. För sågade och hyvlade trävaror — exkl. bjälkar och sparrar samt lådbräder — har därför insatts 750 000 stds mot drygt 850 000 stds 1953. Även vad beträffar massaexporten har man utgått från en något minskad volym. Inom gruppen papp och papper räknar man med oförändrad volym för tidningspapper, medan exporten av övrig papp och papper exkl. wallboard kalkylerats stiga till 525 000 ton mot 500 000 ton 1953.

Vid bedömningen av verkstadsexporten har man utgått från att det skulle bli möjligt med en viss volymmässig ökning innevarande år. Den rätt kraftiga volymnedgång, som ägt rum under 1953, torde i mycket stor utsträckning ha berott på valutasvårigheter på vissa områden. Anpassningen till den lägre nivå, som kravet på en bilateral utjämning gentemot dessa områden framtvingat, torde på de flesta håll ha ägt rum under det gångna året. Man bör för 1954 på vissa betydande marknader t. o. m. kunna räkna med en viss återhämning. Däremot har man ansett sig böra förutsätta en något lägre prisnivå. I ovanstående resonemang om verkstadsindustrin har hän-

syn icke tagits till fartygsexporten, som 1954 beräknas nå en toppunkt med leveranser på 500 miljoner kronor mot 461 miljoner kronor 1952 och 400 miljoner kronor 1953.

På livsmedelsområdet har räknats med ökad export av smör, spannmål och fläsk. För hela gruppen livsmedel skulle detta innebära en volymökning med nära 60 procent i förhållande till 1952 och med 13 procent om 1953 sättes som jämförelseår.

Tabell 21. Exporten åren 1951—1954

	1951		1952		1953 (beräknad)		1954 (beräknad)	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Livsmedel m. m.	550	6.0	423	5.2	540	7.0	568	8.0
Trävaror	1 135	12.3	993	12.2	1 100	14.3	912	12.8
Massa, papper etc.	3 900	42.3	2 328	28.6	2 010	26.1	2 008	28.3
Järnmalm, järn och stål m. m.	1 477	16.0	1 920	23.6	1 855	24.1	1 487	21.0
Maskiner, instrument och transportmedel	1 525	16.5	1 781	21.9	1 530	19.9	1 550	21.8
Övrigt	638	6.9	689	8.5	665	8.6	575	8.1
Summa	9 225	100.0	8 134	100.0	7 700	100.0	7 100	100.0
därav:								
skogsindustriprodukter	5 035	54.6	3 321	40.8	3 110	40.4	2 920	41.1
verkstadsprodukter ¹	2 014	21.8	2 300	28.3	1 984	25.8	2 003	28.2

¹ Ur grupp XV: stat. nr 1346—1362, 1433—1554, 1566—1570: 3, 1626—1663: 2 samt grupperna XVI—XIX.

C. Importen år 1954

Under 1954 har för importen räknats med något högre totalvolym än 1953 eller samma som 1952 års — en ökad importvolym för flytande och fasta bränslen beräknas motvägas av volymminskning för handelsfärdigt järn och stål samt maskiner.

Importprisnivån under 1954 väntas komma att ligga ca 5 procent under 1953 års genomsnittsnivå. I förhållande till 1952 innebär detta en nedgång för importpriserna med 13 procent.

Det värdemässiga resultatet för den totala importen 1954 skulle med utgångspunkt från här gjorda volym- och prisantaganden bli ca 7 800 miljoner kronor eller omkring 300 miljoner kronor lägre än 1953 och närmare 1 150 miljoner kronor lägre än 1952.

I beräkningarna har hänsyn icke tagits till önskemål om statlig beredskapslagring. Importens beräknade totalvärde och sammansättning framgår av tabell 22.

Importens sammansättning. Inom livsmedelsgruppen räknas med en volymnedgång på ca 5 procent i förhållande till 1953 beroende bl. a. på bort-

fall av spannmålsimporten. Livsmedelspriserna har antagits ligga på ungefär samma nivå som under 1953. För fasta bränslen räknas med en import på 7,2 miljoner ton mot 5,9 1953 och 8,0 1952, för drivmedel är motsvarande siffror 5,7, 5,3 och 5,0 miljoner ton. Priserna har antagits ligga ca 5 procent lägre än under 1953. Bakom dessa siffror ligger antaganden om en mindre ökning i den totala bränsleförbrukningen. Textilimporten har antagits få i stort sett samma omfattning som under 1953. Inom gruppen oädla metaller och arbeten därav, för vilken räknats med ytterligare pris-sänkningar i förhållande till 1952 och 1953, har för handelsfärdigt järn och stål som följd av beräknad fortsatt ökning i den inhemska produktionen antagits en volymmässigt sett rätt betydande minskning i importen eller från 525 000 ton 1953 till 425 000 ton 1954. Under 1952 uppgick denna import till 760 000 ton. Importen av bilar och sammansättningsdelar beräknas ligga något högre än under 1953, medan man för övriga maskiner ansett sig böra räkna med någon volymnedgång. Ett sådant antagande förefaller rimligt bl. a. med hänsyn till industrins minskade maskininvesteringar.

Tabell 22. Importen åren 1951—1954

	1951		1952		1953 (beräknad)		1954 (beräknad)	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Livsmedel m. m.	1 512	16·5	1 545	17·3	1 440	17·8	1 350	17·3
Mineraliska och fossila ämnen	1 873	20·4	1 920	21·5	1 540	19·0	1 627	20·9
Kemiska produkter, färger m. m.	564	6·1	479	5·4	465	5·7	465	6·0
Hudar, skinn, pälsverk, kaut- schuk	359	3·9	237	2·6	245	3·0	241	3·1
Spånadsämnen samt arbeten därav	1 571	17·1	944	10·5	1 175	14·5	1 167	14·9
Oädla metaller och arbeten därav	1 145	12·5	1 492	16·7	925	11·4	875	11·2
Maskiner, instrument och transportmedel	1 647	17·9	1 836	20·5	1 835	22·7	1 600	20·5
Övrigt	513	5·6	494	5·5	475	5·9	475	6·1
Summa	9 184	100·0	8 947	100·0	8 100	100·0	7 800	100·0

D. Utrikeshandelns fördelning efter valutaområden

Såsom framgår av sammanställningen för 1953 i tabell 23 uppvisar handeln gentemot EPU-området ett underskott av samma storleksordning som för 1952 eller 200—300 miljoner kronor. Handeln på dollarområdet har däremot under den aktuella perioden visat en från föregående år avvikande bild. Importen har sålunda minskat från 1 275 miljoner kronor 1952 till ca 1 100 miljoner kronor 1953, detta bl. a. som följd av att vissa varor som tidigare måst importeras från USA nu kunnat erhållas från andra markna-

der. Samtidigt har exporten till dollarområdet ökat från 660 miljoner kronor 1952 till bortåt 800 miljoner kronor 1953. Denna stegring hänförs sig huvudsakligen till ökad massa- och fartygsexport. Underskottet i handeln med dollarområdet stannar följaktligen vid ca 300 miljoner kronor 1953 mot omkring 600 miljoner kronor 1952. Då dessutom importen från dollarländerna i viss utsträckning kunnat ske mot betalning i tredjelandsvalutor och våra dollarintäkter från sjöfart och tredjelandsaffärer traditionellt är relativt stora, har landets behållning av guld och dollar undergått en viss ökning. Varuutbytet med »övriga länder» har 1953 minskat betydligt. Av en total importminskning på omkring 800 miljoner kronor i förhållande till 1952 kommer bortåt hälften på denna grupp. Av en exportminskning på ungefär 450 miljoner kronor faller ca 350 miljoner kronor på dessa bilaterala länder. Medan exportminskningen på EPU-området beror på sänkta exportpriser — volymen har däremot ökat — beror exportminskningen på de bilaterala länderna på både en pris- och volymnedgång. Av volymnedgången faller övervägande delen på verkstadsprodukter. En närmare undersökning av verkstadsexportens fördelning på olika länder under de tre första kvartalen visar, att den värdemässiga nedgången huvudsakligen faller på Östeuropa med Finland samt Sydamerika. Nedgången sammanhänger med utlöandet av kreditavtalet med Sovjetunionen och uppträdande betalningssvårigheter i de övriga fallen. Ovan angivna länder svarar för mer än hela den totala värdemässiga nedgången i exporten av verkstadsprodukter, transportmedel samt oädla metaller och arbeten därav. Handelsbalansen gentemot de bilaterala länderna ger för 1953 ett något större plussaldo än för 1952. Det bör dock påpekas, att utvecklingen för olika länder inom denna grupp, som innehåller Östeuropa, Sydamerika samt Finland, Jugoslavien, Spanien, Japan, Egypten m. fl., uppvisat betydande olikheter. Medan handeln på öststaterna i stort sett balanserat, har handeln på Sydamerika givit ett importöverskott av storleksordningen 100 miljoner kronor, samtidigt som ett exportöverskott på drygt 200 miljoner kronor uppstått i handeln med Finland m. fl. stater.

Tabell 23. Utrikeshandelns fördelning på vissa områden

Miljoner kronor

Område ¹	1950		1951		1952		1953	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
Sterlingområdet	1 881	1 226	2 484	2 514	2 093	1 886	2 050	1 950
EPU-området (exkl. sterling).	2 391	2 780	3 894	4 048	4 071	4 000	3 850	3 725
Summa EPU	4 272	4 006	6 378	6 562	6 164	5 886	5 900	5 675
Dollarområdet	756	517	1 263	689	1 275	662	1 100	775
Övriga länder	1 074	1 184	1 543	1 974	1 508	1 586	1 100	1 250
Totalt	6 102	5 707	9 184	9 225	8 947	8 134	8 100	7 700

¹ Importen av flytande bränslen har fördelats efter inköpsland. Till EPU-länder har förts OEEC-länder, sterlingområdet utanför OEEC samt Indonesien.

E. Prisutvecklingen i utrikeshandeln

Prisutvecklingen under 1953 medförde, som nämnts ovan, att bytesrelationerna, beräknade som förhållandet mellan export- och importpriser, genomsnittligt försämrades i förhållande till 1952. Däremot har bytesrelationerna under 1953 varit gynnsammare än under andra halvåret 1952 och under årets lopp successivt förbättrats. Med den utgångspunkt som tagits för prisuppskattningarna för 1954 kommer exportpriserna att ligga 5 procent under 1953 års genomsnitt. Då beräkningarna för importprisnivån ger en motsvarande prisnedgång, innebär detta, att bytesrelationerna kommer att vara oförändrade under den period beräkningarna avser.

Om förhållandet mellan export- och importpriser 1948 sättes lika med 100, kan utvecklingen av bytesförhållandena belysas genom följande sammanställning.

	(Årsgenomsnitt)						
	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Exportprisindex							
Importprisindex	100	92	87	107	101	97	97

F. Betalningsbalansen år 1954

De i det föregående redovisade beräkningarna rörande exporten och importen under 1954 har givit huvudkomponenterna i en prognos för betalningsbalansen under detta år. För att få en fullständig bild av betalningsutvecklingen gentemot utlandet erfordras emellertid därutöver en beräkning av landets nettoinkomster av sjöfarten (inkl. utländska fartygs utgifter i Sverige) samt av utfallet av övriga osynliga betalningar. Till den sålunda erhållna bytesbalansen, omfattande samtliga löpande betalningar, skall nettot av transaktionerna över kapitalbalansen läggas. Först sedan så skett, kan man överblicka den totala betalningsramen för utrikeshandeln och den samlade inverkan på valutareserven.

Sjöfartsnettot och övriga osynliga poster. Inom riksbanken har beräkningar verkställtts rörande landets inkomster av sjöfartsnäringen. Enligt dessa beräkningar skulle den svenska handelsflottans nettoinsegling i utländsk fart samt utländska fartygs utgifter i Sverige — dessa poster bildar tillsammans huvuddelen av sjöfartsnettot — för 1953 ha uppgått till omkring 800 miljoner kronor mot 1 075 miljoner kronor under 1952.

I jämförelse med 1952 har en värdemässig nedgång med knappt 300 miljoner kronor ägt rum som följd av sänkningen i fraktsatserna och den minskade tillgången på gods. Mätt i fasta priser har den befraktade kvantiteten (sjöfartsnettots volym) gått ned mellan 1952 och 1953 med omkring 200 miljoner kronor). Det bör emellertid i detta sammanhang understrykas, att beräkningarna av sjöfartsnettot — såväl volym som värde — icke avser under perioden inseglande utan till kommerskollegium redovisade fraktbe-
lopp.

Den ökning i handelsflottans transportkapacitet, som ägde rum under 1953, kan väntas fortsätta även under innevarande år. Enligt gjorda beräkningar skulle nettoresultatet av å ena sidan nybyggnader och inköp från utlandet samt å andra sidan utrangeringar, försäljningar till utlandet och förlisningar bli ett kapacitetstillskott av inemot 3 procent. I vilken utsträckning den förefintliga kapaciteten utnyttjas är emellertid omöjligt att på förhand uppskatta, varför det är en ytterst vanskelig uppgift att ställa en prognos över hur sjöfartsnettot kommer att utveckla sig volymmässigt. Under innevarande år torde man dock få räkna med ett visst bortfall av utländska frakter till följd av ökad konkurrens från utländskt tonnage. En viss mindre volymmässig nedgång i sjöfartsnettot framstår därför som trolig under 1954. För att erhålla en bestämning av sjöfartsposten i en betalningskalkyl måste man utöver volymförändringen ta hänsyn till framför allt fraktutvecklingen. Under 1954 torde man kunna räkna med en i genomsnitt oförändrad fraktnivå i förhållande till 1953. Vidare antages någon minskning i posten utländska fartygsutgifter i Sverige komma att ske. En sammanvägning av här nämnda tendenser ger som resultat ett sjöfartsnetto under 1954 om ca 750 miljoner kronor, dvs. en värdemässig nedgång med omkring 6 procent i förhållande till 1953.

Beträffande övriga osynliga poster räknas med ett nettounderskott, uppgående till ca 50 miljoner kronor, dvs. lika stort som under 1953.

Bytesbalansen. Sammanställes de ovan diskuterade posterna kan nedanstående bytesbalans uppställas för 1954.

	Miljoner kronor
Import, cif	7 800
Export, fob	7 100
Handelsbalansens saldo	— 700
Sjöfartsnetto	+ 750
Övriga osynliga poster, netto	— 50
Bytesbalansens saldo	± 0

Volymmässigt skulle ovanstående bytesbalans, på grundval av i de föregående avsnitten gjorda antaganden om volymförändringarna, innebära en i jämförelse med 1953 med 100 miljoner kronor ökad varuimport, medan totala exporten av varor och tjänster beräknas minska med drygt 200 miljoner kronor.

Valutareserven. Bytesbalansen kan således, efter vad ovan anförts, beräknas gå ungefär jämnt ut under 1954. Vidare torde transaktioner av kapitalnatur komma att ge ett mindre överskott. En förskjutning i betalningsströmmarna på ca 150 miljoner kronor beräknas uppkomma på grund av att de stora fartygsleveranserna inte motsvaras av lika stora betalningar. I vilken utsträckning andra sådana förskjutningar kan komma att inträffa kan inte nu bedömas.

Betalningsbalansen för 1953 ger, som redan nämnts, ett överskott på över 300 miljoner kronor, varav drygt 200 miljoner kronor kommer på dollarländerna och återstoden fördelar sig på EPU-området och »övriga länder». Inom den senare gruppen ger betalningstransaktionerna på Sydamerika ett underskott på ca 100 miljoner kronor, som uppväges av ett överskott av samma storleksordning på Finland, Spanien och Japan med flera stater. Även betalningsbalansen på Östeuropa visar ett mindre plussaldo. För 1954 har, som ovan framgått, totalt sett räknats med balans i betalningstransaktionerna. Kalkylen visar även vad beträffar länderfördelningen en från 1953 avvikande bild, i det att betalningstransaktionerna gentemot varl och ett av de tre stora länderområdena — EPU-området, dollarområdet och »övriga länder» — antages i stort sett gå jämnt ut.

VI. Investeringarna

Investeringsutvecklingen under år 1953

Enligt konjunkturinstitutets preliminära beräkningar har de totala bruttoinvesteringarna från 1952 till 1953 ökat med närmare 1 300 miljoner kronor eller drygt 10 procent räknat i 1952 års priser. Av denna ökning faller ungefär lika mycket på byggnads- och anläggningsverksamheten som på övriga investeringar — huvudsakligen maskiner och transportmedel.

Som framgår av tabell 5 s. 11 svarar de privata investeringarna för omkring en tredjedel av den totala ökningen, de statliga investeringarna för närmare 40 procent samt kommunerna med de kommunala bolagen och stiftelserna tillsammans för närmare 30 procent. Inom den privata sektorn är det framför allt investeringarna i bilar i produktionens tjänst, i handelsfartyg samt i bostäder som ökat, medan industrins investeringar gått tillbaka. De statliga investeringsökningarna gäller främst försvaret, vägarna och de statliga affärsverken, medan kommunernas och de kommunala bolagens investeringsökningar fördelar sig på en mängd olika poster, bland vilka dock bostäder, vatten- och avloppsanläggningar samt vägar och gator dominerar.

Jämförelse mellan prognos och utfall

Den i de preliminära beräkningarna konstaterade ökningen av investeringarna från 1952 till 1953 är avsevärt större än som förutsågs i nationalbudgeten för 1953. Man räknade då endast med en total ökning av storleksordningen 500 miljoner kronor eller omkring 4 procent att jämföra med de drygt 10 procent, som enligt föreliggande beräkningar skulle ha ägt rum.

När man på detta sätt jämför prognos och utfall måste man hålla i minnet, att nu föreliggande investeringsberäkningar på många punkter är behäftade med betydande felmarginaler, grundade som de är på preliminär och ofullständig statistik sammanställd före beräkningsårets slut. Att det kan bli fråga om betydande revideringar av dessa beräkningar, då en mera omfattande och definitiv statistik blir tillgänglig, visar erfarenheten. För närvarande finns dock ingen anledning att tro, att den preliminära beräkningen skulle innebära vare sig en över- eller underskattning av utvecklingen. Det kan nämnas, att av motsvarande beräkningar för 1948—1952 har de för 1951 och 1952 senare visat sig vara överskattningar, medan de för åren 1948—1950 visat sig vara underskattningar.

Även om investeringsökningen från 1952 till 1953 blivit avsevärt större än som förutsågs i nationalbudgeten, har dock huvudtendenserna i prognosen visat sig riktiga. Både vad beträffar de i budgeten antagna förändringarna och de faktiska dominerar ökningarna inom den offentliga sektorn samt bostadsbyggandet, medan industrins investeringar såsom beräknat

har minskat. En närmare jämförelse mellan prognos och preliminära utfallsberäkningar för olika typer av investeringar visar att överensstämmelsen mellan dem är tämligen tillfredsställande vad beträffar posterna bostäder, jordbruk, egentlig industri, handel samt kraft- och belysningsverk. För övriga poster innebar dock prognosen en underskattning av utvecklingsmöjligheterna. Stora avvikelser konstateras sålunda för posterna handelsflotta och motorfordon samt vidare för de statliga och kommunala investeringarna inom grupperna samfärdsl, förvaltning etc., skolor, vägar och gator m. m. samt försvaret.

Investeringsutvecklingen inom vissa områden

Till komplettering av den bild av investeringsutvecklingen som framgår av tabell 5 s. 11 samt till de sporadiska uppgifterna ovan, lämnas nedan en kort översikt över utvecklingen inom olika områden sådan den nu kan bedömas. Därvid granskas också närmare skillnaderna mellan prognos och utfallsberäkningar. Alla uppgifter i detta avsnitt anges i 1952 års priser och avser *volymutvecklingen*.

Bostäder. Bostadsbyggandets omfattning 1952 och 1953 belyses delvis av uppgifterna i nedanstående sammanställning över antalet lägenheter i påbörjade, avslutade och pågående bostadsbyggen inom ett urval av kommuner svarande för 85 å 90 procent av den totala bostadsproduktionen i landet:

	Påbörjade	Avslutade	Pågående ¹
Januari—november 1952	38 250	34 750	42 050
Januari—november 1953	45 950	36 750	47 610

¹ Medelantalet lägenheter i pågående byggnadsföretag under perioden i fråga.

Ovanstående uppgifter om antalet lägenheter i pågående bostadsbyggen torde ge en i stort sett rättvisande bild av förändringen i bostadsbyggandets volymmässiga omfattning från 1952 till 1953. Lägenhetsytan har nämligen i genomsnitt för de *pågående* byggena undergått endast en obetydlig förändring från 1952 till 1953; vidare har byggnadstiderna inte ändrats nämnvärt, och bostadsbyggandet inom de orter som inte omfattas av statistiken beräknas ha utvecklats ungefär som inom de orter som ingår i den. Nybyggnadsverksamheten på bostadsområdet anges sålunda i konjunkturinstitutets preliminära beräkningar ha ökat med i runt tal 200 miljoner kronor eller 10 å 15 procent.

Det totala antalet färdigställda lägenheter i landet uppgick 1950 till 43 900, 1951 till 39 800, 1952 till 44 800 och beräknas för 1953 ha uppgått till omkring 48 000. Lägenhetsytan på de *färdigställda* lägenheterna har dock genomsnittligt varit något lägre under 1953 än året före. Denna minskning sammanhänger med de fortsatta verkningarna av de bestämmelser som infördes under 1951 och som innebar att större lägenheter ställde större anspråk på byggnadstillståndskvoterna än mindre lägenheter. Slopandet av

dessas regler med ingången av 1953 liksom det ökade egnahemsbyggandet har medfört en tendens till ökning av lägenhetsytan för byggen *igångsatta* under 1953.

Jordbruk. Jordbrukets investeringar i ekonomibyggnader synes enligt preliminära beräkningar utförda av statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader ha ökat endast obetydligt i förhållande till 1952. Detsamma gäller, enligt uppskattningar som gjorts inom jordbrukets utredningsinstitut, de sammanlagda investeringarna i traktorer och jordbruksmaskiner. Traktorinköpen synes visserligen ha fortsatt att öka, men inköpen av andra maskiner beräknas ha minskat ungefär lika mycket.

Industri. Minskningen av investeringarna inom den egentliga industrin uppskattas totalt till 200 miljoner kronor, varav ungefär hälften kommer på byggnader och anläggningar och hälften på maskiner och transportmedel. Industrins investeringar beräknas därigenom under 1953 ha varit omkring 20 procent lägre än under 1951, då de nådde sin kulmen.

Denna nedgång får i första hand ses som ett resultat av den försämring av konjunkturen som skett sedan 1951 och som på många håll medfört sänkt kapacitetsutnyttjande och minskade vinstmarginaler. Detta tillsammans med en i vissa fall betydande ökning av lagren under 1952 samt en stramare kreditpolitik medförde också en sänkt likviditet och minskade kreditmöjligheter. En nedskärning av investeringarna (liksom en avveckling av lagren) har därför för många företag framstått som en nödvändighet för att förbättra likviditeten. Till detta kommer investeringsavgiftens återhållande verkningar.

Kraftverk. Investeringarna i kraftverk och elektriska distributionsanläggningar har fortsatt att öka även under 1953. Ökningen kan uppskattas till närmare 80 miljoner kronor, varav drygt hälften kommer på vattenfallsverket.

Handelsflottan. Investeringarna i fartyg för handelsflottan antogs i prognosen komma att öka med 80 miljoner kronor, medan den faktiska ökningen synes ha blivit ungefär den dubbla. Denna skillnad sammanhänger till största delen med att som utgångspunkt för prognosen utnyttjades en uppskattning av investeringarna under 1952, vilken vid revideringen av beräkningarna visat sig vara omkring 70 miljoner kronor för hög. En stor del av de fartyg, vilka såväl i beräkningen av 1952 års investeringar som i prognosen för 1953 antogs komma att bli levererade mot slutet av 1952, levererades faktiskt först i början av 1953. Att sådana förskjutningar kan ge upphov till så stora avvikelser som det här är fråga om sammanhänger med att fartygen förs in i investeringskalkylen först vid leveransen, medan de under byggnadstiden — i den mån de byggs vid svenska varv — åtminstone i princip ingår i lagerberäkningarna i form av varor under arbete.

Bilarna. Vad beträffar bilinvesteringarna, som antogs komma att minska med 50 miljoner kronor, men vilka i stället nu beräknas ha ökat med närmare 200 miljoner kronor, kan avvikelserna till stor del tillskrivas det för en vederhäftig prognos otillräckliga statistiska underlaget. Med den tendens

till minskning av bilinvesteringarna som framkom under 1952 syntes det rimligt att räkna med viss fortsatt nedgång under 1953.

Statliga investeringar i samfärdsel och vägar. Investeringarna inom de statliga kommunikationsverken har ökat med 140 miljoner kronor eller drygt 15 procent medan man i prognosen endast räknade med halva detta belopp. Härav kommer drygt 100 miljoner kronor på bananläggningar och rullande materiel vid statens järnvägar, medan televerket svarar för huvudparten av återstoden. Utgifterna för nybyggnad och underhåll av vägar beräknas ha ökat med drygt 80 miljoner kronor. Även detta innebär i förhållande till prognosen en ökning, som kan tillskrivas de vägarbeten för bekämpande av arbetslösheten, vilka igångsattes under året och vilka blivit avsevärt större än som var möjligt att förutse.

Försvaret. Försvarets investeringar beräknas sammanlagt ha ökat med 240 miljoner kronor. Härav utgöres endast en mindre del av byggnader och anläggningar, medan huvudparten består av investeringar i vapen, flygmateriel etc. I prognosen angavs en ökning på endast 180 miljoner kronor. Avvikelsen torde delvis sammanhånga med att beställningar och leveranser av verkstadsprodukter för export eller civila ändamål minskat under det senaste året, vilket möjliggjort snabbare leveranser till försvaret än man räknade med.

Kommunerna. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringar antogs komma att öka med i runt tal 10 procent från 1952 till 1953 eller något mer än året närmast före. Denna siffra framkom som en kompromiss mellan å ena sidan byggnadsbudgeten, som för de tillståndsberoende kommunala investeringarna tydde på avsevärt mindre ökning, och å andra sidan kommunernas egna uppgifter om investeringsplanerna för 1953, vilka i summa pekade på en ökning med närmare 40 procent. Den preliminära utfallsberäkningen visar att ökningen blivit av storleksordningen 20 procent eller i runt tal 350 miljoner kronor. Avvikelserna i förhållande till budgeten torde bl. a. sammanhånga med att byggnadstiden för de arbeten, som färdigställdes under 1953, reducerats inte oväsentligt i jämförelse med vad som gällde för dem, som färdigställdes under 1952. Beräkningen i byggnadsbudgeten (för den tillståndsberoende byggnadsverksamheten) utgick från ett antagande om oförändrade byggnadstider. Därtill kommer den stimulerande verkan på de kommunala investeringarna som kommunernas betydande inkomstökning¹ kan ha haft, och vilken sannolikt underskattats i budgeten. Vidare är det också sannolikt att den, särskilt under vintermånaderna i början av 1953, på många håll framträdande arbetslösheten inom byggnadsfacken föranledde kommunerna att sätta igång byggnadsarbeten tidigare och i större utsträckning än man räknade med i byggnadsbudgeten.

Så gott som hela ökningen av de kommunala investeringarna faller på byggnads- och anläggningsverksamheten, medan övriga investeringar ökat endast obetydligt. Av den totala ökningen kommer omkring 80 miljoner kro-

¹ Se härom s. 11 och s. 81.

nor på bostäder och 60 miljoner kronor på investeringar i vatten- och avloppsledningar, vattenverk m. m.; drygt 40 miljoner kronor på vägar och gator; 40 miljoner kronor på hälso- och sjukvård samt sociala ändamål; 35 miljoner kronor på skolor och kyrkor samt 30 miljoner kronor på kraft- och elverk. Smärre ökningar konstateras även för de flesta andra kommunala investeringsposter såsom förvaltning, spårvägar och busslinjer, brandväsen m. m.

Investeringsutvecklingen under år 1954

Industrins investeringsplaner

En markant omsvängning i industrins investeringsvilja inträffade under 1952, något som bl. a. kunde avläsas i en sjunkande tillströmning av ansökningar om byggnadstillstånd för industriändamål. Det sammanlagda värdet av de under 1952 inkomna ansökningarna uppgick endast till 270 miljoner kronor mot 490 miljoner kronor under 1951. Vidare tog sig den sjunkande investeringsviljan uttryck i att lämnade byggnadstillstånd i betydande utsträckning inte utnyttjades. Trots att under 1952 byggnadstillstånd för industriändamål beviljades till ett belopp av 325 miljoner kronor, igångsattes endast byggen till ett värde av 240 miljoner kronor.

Värdet av inkomna ansökningar om byggnadstillstånd för industrin var under de första månaderna 1953 lika lågt som i slutet av 1952. Därefter kan en viss tendens till ökning konstateras, ehuru den är förhållandevis obetydlig. Det sammanlagda värdet för perioden januari—november utgjorde för 1953 230 miljoner kronor mot drygt 250 miljoner kronor för samma period 1952.

Kommerskollegium har genom en i oktober företagen enkät inhämtat uppgifter rörande investeringsutveckling och investeringsplaner för industrin. Resultatet av denna enkät redovisas med fördelning på viktigare industrigrenar i tabell 24. Enkäten visar en ökning av de för 1954 planerade byggnadsinvesteringarna med drygt 30 procent i förhållande till de faktiska under 1953. För investeringar i maskiner och transportmedel räknar man däremot med en minskning på 6 procent.

I slutet av augusti företog Sveriges industriförbund en liknande ehuru avsevärt mindre omfattande enkät. Denna pekade på en minskning av byggnads- och anläggningsinvesteringarna med i runt tal 10 procent och maskininvesteringarna med 20 procent från 1953 till 1954. Skillnaden mellan resultaten av de båda enkäterna kan till en del bero på olikheter i representativitet, men den kan också delvis bero på att en ökning av investeringsviljan skett sedan i höstas. Det gäller sannolikt inom skogsindustrierna till följd av den förbättrade konjunkturen, men möjligtvis även inom verkstadsindustrin, där en viss stabilisering av läget synes ha inträtt. I viss utsträckning får skillnaden mellan enkätresultaten dock antagligen tillskrivas enkäternas olika karaktär. Särskilt när det gäller byggnadsinvesteringarna har kommerskollegii enkät alltid givit en överdriven bild av ökningstakten. Detta var

Tabell 24. Investeringsplaner för år 1954 inom industrin

Ny- och ombyggnadsverksamhet resp. ny- och ersättningsanskaffning. Miljoner kronor.

Industrigrupper	Byggnader och anläggningar			Övriga investeringar	
	Beräk- nade kost- nader 1953	Plane- rade utgifter 1954	Därav bero- ende av ytterligare byggnads- tillstånd	Beräk- nade kost- nader 1953	Plane- rade utgifter 1954
1. Malmbrytning och metallindustri	275	316	103	402	347
2. Jord- och stenindustri	26	32	17	40	40
3. Träindustri	31	38	19	51	47
4. Pappers- och grafisk industri	68	85	36	188	199
5. Livsmedelsindustri	37	93	57	64	61
6. Textil- och beklädnadsindustri	17	24	12	47	41
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	5	14	7	12	14
8. Kemisk-teknisk industri	28	36	18	51	54
Summa	487	638	269	855	803

Anm. Siffrorna, som bygger på kommerskollegii investeringsenkät, har uppräknats så att de avses omfatta hela den del av industrin som ingår i den årliga industristatistiken.

naturligt då önskemålen om byggnadstillstånd avsevärt överskred tillståndskvoten för industrin. Även för utvecklingen 1952—1953 visade kommerskollegii enkät i oktober 1952 en ökning av byggnadsinvesteringarna, medan Industriförbundets enkät i augusti samma år visat en minskning på 20 procent. Såvitt nu kan bedömas har industrins investeringar minskat med 5 å 10 procent från 1952 till 1953 såväl vad beträffar byggnader och anläggningar som maskiner och transportmedel (räknat exkl. underhållsutgifter).

Som en kompromiss mellan de motstridiga uppgifterna rörande utvecklingen 1953—1954, särskilt vad beträffar byggnadsinvesteringarna, har dessa i investeringsprognosen antagits oförändrade, medan investeringarna i maskiner och transportmedel i enlighet med resultatet av kommerskollegii enkät antagits minska med 50 miljoner kronor.

Statens och kommunernas investeringsplaner

Ett framträdande drag i de senaste årens investeringsutveckling har varit den successivt stigande andelen offentliga investeringar. Nedanstående sammanställning, som utgår från investeringsberäkningarna i löpande priser, visar för åren 1946—1953 den procentuella fördelningen mellan privata, statliga och kommunala investeringar:

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Privata investeringar	70	71	66	64	65	64	58	56
Statliga investeringar	19	18	19	20	20	20	25	26
Kommunala investeringar ..	11	11	15	16	15	16	17	18

Sedan de privata investeringarnas andel efter de första efterkrigsåren sjunkit från omkring 70 procent till 64—65 procent medan framför allt den kommunala andelen ökat, var relationen mellan privata och offentliga investeringar under åren 1949—1951 tämligen oförändrad. Inte heller den relativa fördelningen mellan de statliga och kommunala investeringarna ändrades nämnvärt under dessa år. Sedan 1951 har emellertid de privata investeringarnas andel minskat väsentligt, medan både den statliga och kommunala andelen ökat.

Man har anledning räkna med att det privata näringslivets investeringar skall minska under 1954. Utvecklingen inom industrin har diskuterats i föregående avsnitt. Därtill kommer en väntad minskning av investeringarna i handelsfartyg (jfr s. 74). Dessa minskningar uppväges mer än väl av planerade ökningar av de offentliga investeringarna. Den tendens till ökning av de offentliga investeringarnas andel i förhållande till de privata, som ovan konstaterats för perioden 1951—1953, kan sålunda väntas fortsätta under 1954.

För en betydande del av de *statliga investeringarna* liksom deras ökning under de senaste åren svarar de affärsdrivande verken. Expansionen väntas här under 1954 bli avsevärt svagare än under 1952 och 1953. Vattenfallsverkets investeringar beräknas dock fortsätta att öka med omkring 40 miljoner kronor. Någon ökning förutses även för statens järnvägar, medan investeringarna inom televerket, posten och luftfartsverket väntas bli av samma omfattning som under 1953. — Vad de statliga väginvesteringarna beträffar förutses en ökning av storleksordningen 25 miljoner kronor av de vägbyggen som bedrivs med ordinarie budgetanslag. Av 1953 års statliga väginvesteringar utgjordes emellertid omkring 75 miljoner kronor av arbeten vid sidan av de ordinarie anslagen, igångsatta i sysselsättningsbefrämjande syfte. Vilken omfattning dylika arbeten kan beräknas få under 1954 är för närvarande omöjligt att närmare precisera. — De militära investeringarna slutligen kan enligt föreliggande planer väntas fortsätta att öka fastän i något långsammare takt än under 1953.

I tabell 25 återfinnes en sammanställning av *kommunernas investeringsplaner* enligt uppgifter lämnade till statistiska centralbyrån. Den planerade ökningen av de totala investeringarna inom kommunerna med de kommunala bolagen och stiftelserna uppgår till i runt tal 500 miljoner kronor eller 27 procent, om underhållsutgifterna ej medräknas. Ökningen faller främst på byggnader och anläggningar, för vilka den uppgår till i det närmaste 470 miljoner kronor eller 28 procent. För övriga investeringar räknar man med en ökning på knappt 40 miljoner kronor eller 20 procent.

De för 1954 planerade ökningarna av de kommunala investeringarna är, i miljoner kronor räknat, ungefär av samma omfattning som den ökning från 1952 till 1953 som *planerades* för ett år sedan. Däremot är den avsevärt större än den som faktiskt kunnat realiseras (omkring 350 miljoner kronor). Fortfarande innebär byggnadsbudgeten en begränsning av kommunernas

Tabell 25. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för år 1954

Miljoner kronor

	Beräknade utgifter 1953	Planerade utgifter 1954
<i>Nybyggnader</i>		
Bostäder	524	630
Förvaltningsbyggnader	35	60
Skolor och kyrkor	262	354
Hälso- och sjukvård	90	165
Sociala ändamål	47	64
Gator, vägar, planteringar	143	164
Vatten och avlopp, vattenverk m. m.	238	298
Kraft- och elverk	149	172
Gasverk	11	9
Spårvägar och busslinjer	61	67
Hamnar, kanaler, slussar	42	59
Brandväsen, civilförsvar	23	34
Övriga ändamål	50	67
Summa nybyggnader	1 675	2 143
d:o exkl. bostäder	1 151	1 513
<i>Övriga nyinvesteringar</i>	184	222
<i>Byggnadsunderhåll</i>	324	339
<i>Övriga underhållsutgifter</i>	111	114

möjligheter att öka sina investeringar. Bl. a. med hänsyn därtill torde kommunerna under 1954 knappast kunna förverkliga sina planer mer än till en del.

Byggnadsbudgeten

Från och med 1954 har bostadsbyggandet ställts utanför den egentliga byggnadsbudgetens ram. I allmänhet krävs dock fortfarande igångsättnings-tillstånd från länsarbetsnämnderna, men den begränsning, som de genom byggnadsbudgeten fastställda kvoterna innebar, har slopats. Avsikten är att igångsättningstillstånd skall lämnas i den utsträckning som läget på byggnadsarbetsmarknaden på respektive orter medger. För egnahemsbyggen krävs dock inte ens igångsättningstillstånd.

Tillståndsbudgeten för 1954 upptar ett totalbelopp på 1 388 miljoner kronor, vilket är ungefär lika mycket som för samma områden upptogs i tillståndsbudgeten för 1953.¹ Emellertid har under 1953 tillstånd beviljats utanför kvoterna till ett ungefärligt belopp av 50 miljoner kronor för de ar-

¹ Härvid bortses från posten »kommunikationsdepartementets investeringar för affärsverken och de statliga vägarna», vilken ingår i tabell 26, men som inte i egentlig mening är tillståndsberoende.

Tabell 26. Realbudget för 1954 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet

Miljoner kronor i 1953 års kostnadsnivå

	Beräknad faktisk byggnadsverksamhet 1953	Realbudget för 1954
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3	3
Industri och hantverk	270	225
Kraft- och belysningsverk	150	170
Samfärdsel	100	110
Kommunikationsdepartementets investeringar för affärsverken och de statliga vägarna	895	930
Handel	65	75
Förvaltning, sociala ändamål m. m.	145	175
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	280	285
Vägar, gator, vatten- och avloppsledningar	240	260
Militära arbeten	90	85
Diverse	40	85
Semesteraanläggningar	5	4
Reserv	—	5
Sysselsättningstillstånd (arbetshypotes)		60
Summa	2 283	2 472

heten det här är fråga om samt i form av förskott på 1954 års kvot till ett sammanlagt belopp på drygt 200 miljoner kronor.

I anslutning till tillståndsbudgeten har gjorts en prognos för storleken av den reala byggnadsverksamheten inom den reglerade sektorn. Denna s. k. realbudget för 1954 sammanställs i tabell 26 med den faktiska byggnadsverksamheten 1953 inom de områden som under 1954 fortfarande är beroende av byggnadstillstånd. Totalt upptar realbudgeten en ökning på drygt 10 procent från 1953 till 1954 eller 150 miljoner kronor.¹ Denna beräkning utgår från vissa schematiska antaganden rörande utvecklingen, av vilka de viktigaste är: 1) oförändrade byggnadstider; 2) återkallelser av byggnadstillstånd i samma omfattning som under 1953; 3) en igångsättning av beviljade byggnadsföretag med samma eftersläpning i förhållande till beviljningstidpunkten som under 1953; 4) utöver kvoterna har sysselsättningstillstånd eller förskott på nästföljande års kvoter antagits komma att lämnas under 1954 till ett sammanlagt belopp av 250 miljoner kronor.

Byggnadsbudgeten har tidigare år utgjort en av de viktigaste utgångspunkterna för den allmänna investeringsprognosen. Utbrytningen av bostadsbyggandet ur byggnadsbudgeten medför emellertid att realbudgeten för den tillståndsberoende byggnadsverksamheten minskar i betydelse som underlag för en dylik prognos. För de kvarstående områdena — huvudsakligen industrin, en del av handeln samt kommunerna — har den dock fortfarande relevans, ehuru den inte heller för industrin är av samma betydelse som un-

¹ Se noten å föregående sida.

der tidigare år. Industrins investeringsplaner för 1954 är nämligen, som framgått ovan s. 67—68, för närvarande inte av sådan omfattning, att tillståndsbudgeten innebär något nämnvärt hinder för planernas förverkligande.

Investeringsprognos för år 1954

Den investeringsprognos för 1954, som framlägges i tabell 27, utgår från konjunkturinstitutets investeringsberäkningar för 1953, vilka återges i tabellens tre första kolumner. För de olika posterna har sedan uppskattningar gjorts av sannolika ökningar eller minskningar till 1954. Uppskattningarna avses såvitt möjligt ge en realistisk bild av investeringsutvecklingen sådan

Tabell 27. Prognos för investeringsutvecklingen 1953—1954

Bruttoinvesteringar. Miljoner kronor i 1953 års priser.

	1953			Förändring 1953—1954		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
<i>Bostäder</i>	2 599	—	2 599	—	—	—
<i>Jordbruk, skogsbruk, fiske</i>	507	559	1 066	+ 5	+ 5	+ 10
<i>Egentlig industri</i>	762	1 672	2 434	—	— 50	— 120
<i>Kraft- och belysningsverk</i>	617	183	800	+ 70	+ 10	+ 80
<i>Handel m. m. (endast byggnader)</i> ..	124	—	124	+ 35	—	+ 35
<i>Samfärdsel (exkl. vägar)</i>	707	2 155	2 862	+ 35	— 35	—
enskild: handelsflotta	—	551	551	—	— 120	— 120
motorfordon ¹	—	966	966	—	+ 50	+ 50
övrigt	38	55	93	—	+ 20	+ 20
statlig	543	489	1 032	+ 20	—	+ 20
kommunal	126	94	220	+ 15	+ 15	+ 30
<i>Förvaltning, sociala ändamål</i>	366	129	495	+ 60	+ 10	+ 70
sjuk- o. hälsovård, sociala ändamål	188	57	245	+ 40	+ 10	+ 50
förvaltning o. diverse ändamål ..	178	72	250	+ 20	—	+ 20
<i>Skolor och kyrkor</i>	370	46	416	+ 40	+ 10	+ 50
<i>Väg- och gatuarbeten etc.</i>	988	69	1 057	+ 70	+ 5	+ 75
vägar och gator	729	50	779	+ 20	—	+ 20
vatten och avloppsledningar, vattenverk	259	19	278	+ 50	+ 5	+ 55
<i>Militära investeringar</i>	145	981	1 126	—	+ 135	+ 135
Summa	7 185	5 794	12 979	+ 315	+ 90	+ 405
därav: enskilda	3 548	3 725	7 273	+ 45	— 95	— 50
statliga	1 638	1 774	3 412	+ 65	+ 150	+ 215
kommunala	1 999	295	2 294	+ 205	+ 35	+ 240

¹ Lastbilar och bussar samt personbilar använda i produktionens tjänst i den mån de ej ingår i andra redovisade poster.

den kan bedömas på grundval av nu tillgängliga uppgifter. Beräkningarna är utförda i 1953 års priser.

Det huvudsakliga grundmaterialet för prognosen utgöres dels av tillgänglig statistik över investeringsplanerna inom det privata näringslivet samt de statliga och kommunala sektorerna, dels av föreliggande planer för utformningen av byggnadstillståndsgivningen. De väsentligaste delarna av denna statistik har berörts ovan.

Investeringsprognosen upptar en ökning av de totala bruttoinvesteringarna från 1953 till 1954 med 405 miljoner kronor eller drygt 3 procent. Största delen av ökningen kommer på byggnader och anläggningar, för vilka den uppgår till 315 miljoner kronor motsvarande ungefär $4\frac{1}{2}$ procent, medan övriga investeringar antagits komma att öka med endast 90 miljoner kronor eller $1\frac{1}{2}$ procent. Minskningarna hänför sig till handelsflottan och industrin, medan en viss ökning antagits för bl. a. handelns investeringar samt investeringarna i bilar. De statliga investeringarna förutses komma att öka med 215 miljoner kronor och de kommunala med 240 miljoner kronor eller med 6 resp. 10 procent. Drygt hälften av den statliga investeringsökningen kommer på försvaret, men en ökning förutses också för de affärsdrivande verken och då främst vattenfallsverket. De kommunala investeringsökningarna hänför sig främst till posterna vatten- och avloppsanläggningar, skolor samt sjukhus. I tabell 27 lämnas en detaljöversikt över delposterna i den allmänna investeringsprognosen, och nedan lämnas en kortfattad kompletterande redogörelse för de antaganden som gjorts på olika punkter.

Bostäder. Vid utgången av 1953 beräknas omkring 60 000 lägenheter vara under byggnad mot endast i runt tal 50 000 vid ingången av året. Även för andra typer av byggnads- och anläggningsverksamhet har en betydande ökning av de pågående arbetena ägt rum under 1953. En tendens till uppgång av byggnadstiderna under senare delen av 1953 har konstaterats. Med hänsyn härtill har det ansetts sannolikt, att ett bibehållande av nuvarande betydande stock av pågående bostadsbyggen skulle medföra en ytterligare förlängning av byggnadstiderna. Skall byggnadstiderna hindras att stiga måste i stället stocken av pågående byggen nedbringas genom att igångsättningen hålles tillbaka under första delen av 1954. Vare sig det ena eller det andra blir fallet, synes man kunna räkna med en endast förhållandevis obetydlig ökning av nyinvesteringsverksamheten på bostadsområdet. Samtidigt är det möjligt att underhållsverksamheten, som i år till följd av en omläggning av beskattningsprinciperna för egnahem beräknas ha varit ovanligt omfattande, kommer att minska. Totalt har bostadsinvesteringarna antagits komma att bli av ungefär samma omfattning under 1954 som under 1953, mätt efter nedlagda kostnader.

Jordbruk, skogsbruk och fiske. Jordbrukets investeringar i ekonomibyggnader har antagits oförändrade liksom inköpen av maskiner och traktorer, medan någon ökning av underhållsutgifterna förutsatts. Även för skogsbruket anges enligt skogsstyrelsens uppskattningar en mindre ökning av investeringarna.

Egentlig industri. Byggnads- och anläggningsverksamheten har på grunder som redovisats i tidigare avsnitt (s. 68) antagits oförändrad, och maskininvesteringarna har i överensstämmelse med resultatet av kommerskollegii investeringsenkät antagits minska med 50 miljoner kronor.

För *kraft- och belysningsverk* uppskattas ökningen av investeringarna i kraftstations-, sjöreglerings- och distributionsanläggningar till sammanlagt 70 miljoner kronor och i maskiner till 10 miljoner kronor. Vattenfallsverket svarar för ungefär hälften av denna ökning.

För *handels* investeringar upptar byggnadsbudgeten en ökning om 10 miljoner kronor. Häri ingår emellertid inte butikslokaler o. d. i bostadshus, vilka fr. o. m. 1954 inte heller de längre ingår i byggnadsbudgeten. Med hänsyn till den ökning av tillståndsgivningen för dessa ändamål som skett under 1953 kan investeringarna i dylika lokaler väntas fortsätta att öka även under 1954. Handels byggnadsinvesteringar har totalt antagits komma att stiga med 35 miljoner kronor.

För grupperna *förvaltning och sociala ändamål* samt *skolor och kyrkor* har i prognosen antagits öknings på 70 resp. 50 miljoner kronor. Dessa öknings, som huvudsakligen faller på den kommunala sektorn, har beräknats på grundval av kommunernas uppgifter om planerade investeringsökningar med samtidigt beaktande av byggnadsbudgetens uppskattningar för dessa typer av investeringar.

För gruppen *samfärdsel (exkl. vägar)* räknas totalt med oförändrade investeringar under 1954. För handelsflottan har med hänsyn till väntade lägre leveranser under 1954 antagits en minskning av investeringarna på 120 miljoner kronor, medan bilinvesteringarna¹ antagits fortsätta att öka med 50 miljoner kronor. För de statliga kommunikationsverken upptas en ökning på 20 miljoner kronor, vilken så gott som helt faller på statens järnvägar. En något större ökning anges även för de kommunala kommunikationsinvesteringarna.

Den investeringsökning för *väg- och gatuarbeten etc.* på 75 miljoner kronor, som upptagits i investeringsprognosen, faller helt på kommunernas investeringar i vägar och gator samt vatten- och avloppsanläggningar jämte vattenverk. De statliga väginvesteringarna har däremot antagits oförändrade. Ökningen av arbeten bedrivna med anlitande av ordinarie anslag har antagits komma att uppvägas av en motsvarande minskning av arbeten bedrivna i sysselsättningsbefrämjande syfte (jfr s. 69).

De *militära investeringarna* i materiel beräknas enligt uppskattningar utförda inom försvarsdepartementet komma att öka med 135 miljoner kronor, medan investeringarna i byggnads- och anläggningsverksamhet antagits bli oförändrade.

¹ Jämför not till tabell 27.

Lagerutvecklingen

Liksom under tidigare år spelade lagerförändringarna en betydande roll för den totala varuförsörjningen under 1953. Att så ofta måste bli fallet sammanhänger, såsom har brukat påpekas i nationalbudgetöversikterna, bl. a. med storleken av den totala lagerstocken inom landet av råvaror, halvfabrikat och färdigvaror i produktionens, distributionens och förbrukningens olika led. Det rör sig här om lagervärden på flera tiotals miljarder kronor, och små procentuella förändringar ger därför kraftiga utslag i den löpande försörjningen. Lagren utgör ju också det förnämsta fältet för pris- och efterfrågespekulation, liksom de har att tjänstgöra som utjämnare av tillfälliga spänningar mellan varutillförsel till marknaden och konsumenternas efterfrågan. Så mycket beklagligare är det därför att trots en på senare år inledd upprustning av lagerstatistiken denna ännu lämnar mycket övrigt att önska när det gäller siffermässig täckning av olika områden. De värdeuppgifter som lämnats i kapitel II och de som presenteras nedan är därför osäkra inom ganska vida marginaler. Vissa får hänföras till kategorin »informerade gissningar» och kan med säkerhet väntas bli korrigerade då något mera tillförlitligt material föreligger.

Lagerutvecklingen under år 1953. I kapitel II har en bild givits av lagerförändringarna under fjolåret, varav framgår, att den minskning med ca 500 miljoner kronor totalt sett (i 1952 års priser) som ägt rum under året uppkommit som nettoresultat av tendenser i olika riktningar. Å ena sidan har en avveckling av de alltför stora skogsvarulagren skett (med inemot 600 miljoner kronor i 1952 års priser). Vidare har smärre lagerminskningar ägt rum för bränslen, järn och stål, metaller etc., hudar, läder och gummi m. fl. varuområden, tillhoppa uppskattade till ett par hundra miljoner kronor. Å andra sidan har en lageruppgång kommit till stånd för livsmedel (netto ca 25 miljoner kronor, bakom vilket bl. a. döljer sig en ökning av brödsädeslagren med ca 130 miljoner och en lika stor nedgång för margarinråvaror) och för textila rå- och färdigvaror (ca 40 miljoner). Härtill kommer posterna förändring i kreaturskapitalet samt variationer i skogsuttaget, vilka tillsammans ger en beräkningsteknisk lagerökning med ca 70 miljoner kronor.

För att erhålla den ovan angivna nettouppskattningen av lagerförändringarna under 1953 har det även varit nödvändigt att göra vissa antaganden om lagerutvecklingen inom verkstadsindustrin. Här är det fråga om mycket osäkra uppskattningar, vilket bäst framgår av att i fjolårets nationalbudget 1952 års lagerökning synes ha undervärderats med omkring 400 miljoner kronor. I brist på varje slag av aktuell statistik har därför tills vidare antagits, att under första kvartalet 1953 en betydande ofrivillig lageruppyggnad fortsatte att sätta sin prägel på verkstadsindustrin (exkl. varven), men att därefter en långsam avveckling skett till en nivå, som ligger något högre än vid ingången av året. Ett sådant antagande synes väl överensstämma med tillgängliga siffror över produktionen, tillförseln och förbrukningen — ex-

port och för hemmamarknaden — av verkstadsprodukter under året. Den sålunda antagna lagerstegringen inom den egentliga verkstadsindustrin uppväges till en del av en minskning i varvens »lager» av fartyg under byggnad. Det står klart, att i den mån antagandet om endast en mindre nettoökning (av storleksordningen ett hundratal miljoner kronor) av verkstadslagren under 1953 skulle visa sig vara i underkant, kommer årets lagernedgång totalt sett att reduceras.

Ytterligare en icke obetydlig lagerökning av svårbestämbar storlek och värde har skett under 1953, nämligen av foderspannmål. I kapitel II har påpekats att denna kan röra sig om betydande kvantiteter. Så länge fodertillgången överstiger behovet är dock värdet av dessa lager tvivelaktigt, och det torde i varje fall icke komma att helt realiseras försåvitt ej svår missväxt inträder. I kalkylerna har därför denna lageruppyggnad — helt ett resultat av 1953 års goda skörd — införts med endast ett mindre belopp.

Vid en närmare granskning av ovanstående uppgifter kan det slås fast, att lagerminskningen under 1953 till alldeles övervägande del inneburit en avveckling av de under föregående år uppsamlade överskottslagren av skogsprodukter. Skogsvarulagren synes nu ha nedbringats till bättre överensstämmelse med vad som anses erforderligt för att möta tillfälliga svängningar i efterfrågan. Härutöver har en nedgång skett i lagren av importerade fasta bränslen, huvudsakligen som en följd av den sjunkande pristendensen för kol, koks etc., vilken medfört återhållsamhet i importörernas köp. Tillsammans med smärre minskningar för textila råvaror, metaller, hudar, läder och gummi m. m. har nedpressningen av bränslelagren inneburit en förbrukning av importvaror med knappt 150 miljoner kronor. Mot detta står de ofrivilliga ökningarna av livsmedels- och foderspannmålslagren samt av lagren av verkstadsprodukter.

Lagerutvecklingen år 1954. Som framgår av föregående avsnitt kan händelserna på lagerområdet under fjolåret i stort sett betraktas som en justering nedåt av lagerhållningen på olika områden i riktning mot bättre överensstämmelse med det aktuella lägets krav (varvid bl. a. företagets likviditetssituation varit av betydelse). I vilken utsträckning lagerställningen nu kan anses »normal» är dock svårt att uttala sig om. För vissa varugrupper kan man med ledning av vad som är känt om fjolårets utveckling anta, att mindre spänningar ännu kvarstår. Dessa kan under 1954 väntas leda till en strävan mot smärre minskningar av lagren av handelsfärdigt järn och stål, tackjärn, textilier samt — i något större utsträckning — av verkstadsprodukter. Häremot bör ställas dels den med stegrad ekonomisk aktivitet förenade, mer långsiktiga ökningen av den totala lagerhållningen inom landet, dels också en trolig tendens till lageruppyggnad inom vissa områden såsom kemikalier m. m. I övrigt förutses för närvarande inga mer betydande ökningar av importvarulagren. För återstående områden — skogsprodukter, livsmedel etc. — ger lagerställningen, så långt den är bekant, inte anledning förmoda att företagen under 1954 kommer att sträva efter några större förändringar. — Summerade skulle dessa i dagens läge kända tendenser peka mot i det stora hela oförändrad lagerhållning under 1954.

VII. Konsumtionen

Den offentliga konsumtionen

Det må liksom vid tidigare nationalbudgetberäkningar inledningsvis understrykas, att nationalbudgetens term »offentlig konsumtion» är snävare än begreppet löpande utgifter enligt den finanspolitiska terminologin. Sålunda hänföres i detta sammanhang löpande utgifter, som har karaktären av inkomstöverföringar till andra subjekt eller är av investeringsnatur, icke till offentlig konsumtion. Som exempel kan nämnas att försvarets materielanskaffning betraktas såsom investering, trots att medlen härför anvisas på driftbudgeten. Vidare behandlas exempelvis utbetalningar till enskilda hushåll från stat och kommun utan någon motprestation från mottagarens sida — folkpensioner, barnbidrag, fattigvårdsunderstöd o. d. — som överföringar (transfereringar), vilka beaktas vid bedömningen av den privata konsumtionsefterfrågan men icke innefattas i den offentliga konsumtionen.

En realekonomisk gruppering av statens och kommunernas utgifter ger vid handen, att den offentliga konsumtionen i här avsedd mening 1953 hade ett värde av i runt tal 5 300 miljoner kronor, räknat i löpande priser. Den volymmässiga ökningen under nämnda år i förhållande till 1952 skulle enligt preliminära beräkningar utgöra 7—8 procent, vilket i 1952 års priser motsvarar omkring 350 miljoner kronor. Därav skulle på den kommunala sektorn komma ca 250 miljoner och på den statliga ca 100 miljoner kronor, varav närmare hälften utgöres av ökade konsumtionsutgifter för militära ändamål. Det kan icke uteslutas att dessa preliminära beräkningar något överskattar den faktiska ökningen. Detta gäller främst den kommunala konsumtionen.

Den statliga konsumtionen. Det siffermässiga materialet för en bedömning av den statliga konsumtionens storlek under kalenderåret 1954 utgöres av riksstaten för budgetåret 1953/54, jämte vissa uppskattningar av medelsförbrukningen under samma budgetår, samt beräkningar med utgångspunkt från budgetförslaget 1954/55. Kalkyler på grundval av detta material tyder icke på någon väsentlig förändring i den stegringstakt, som kunnat konstateras under de närmast föregående åren. Den statliga konsumtionsvolymen under kalenderåret 1954 torde kunna beräknas öka med 3—4 procent eller med närmare 100 miljoner kronor.

Vid en jämförelse med statsbudgeten bör noteras, att de utgiftsstegringar, som kommer till synes i denna, i betydande grad avser utgifter av transfereringsnatur, exempelvis statens bidrag till sjukkassorna. En del av uppgången i driftbudgeten hänför sig vidare till sådana utgifter, som i nationalbudgeten redovisas som investeringar, exempelvis materielanskaffningar inom försvaret.

En bearbetning efter realekonomiska principer av den statliga driftbud-

Tabell 28. Realekonomisk fördelning av den statliga driftbudgetens inkomster och utgifter budgetåren 1951/52—1954/55¹

	1951/52		1952/53 Preliminär beräkning		1953/54 Beräknat efter riksstat		1954/55 Prel. sammanställ- ning av bud- getförslaget 1954/55	
	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning
<i>I. Inkomster å driftbudgeten</i>								
1. Direkta skatter ¹	4 772	59·6	4 553	56·5	3 905	51·0	1 240	51·6
2. Indirekta skatter	2 681	33·5	2 899	36·0	3 096	40·4	3 290	40·0
3. Inkomster av kapital och rörelse	432	5·4	465	5·8	521	6·8	510	6·2
a) vinst från affärsverk (endast statens affärs- verksfonder)	217	2·7	195	2·4	245	3·2	210	2·6
b) övriga	215	2·7	270	3·4	276	3·6	300	3·6
4. Avgifter och bidrag	111	1·4	131	1·6	131	1·7	170	2·1
5. Övriga inkomster	11	0·1	10	0·1	6	0·1	10	0·1
Summa	8 007	100·0	8 058	100·0	7 659	100·0	8 220	100·0
<i>II. Utgifter å driftbudgeten</i>								
1. Konsumtion	1 931	30·1	2 179	28·5	2 245	27·4	2 260	26·5
a) löner och pensioner .	1 285	20·0	1 486	19·4	1 530	18·7	1 560	18·3
b) hyror och arrenden ..	94	1·5	108	1·4	715	8·7	700	8·2
c) övriga omkostnader .	552	8·6	585	7·7				
2. Bruttoinvesteringar	1 055	16·4	1 398	18·3	1 540	18·8	1 620	19·0
a) löner	96	1·5	121	1·6	1 540	18·8	1 620	19·0
b) övriga omkostnader .	959	14·9	1 277	16·7				
3. Bidrag till internationell verksamhet	20	0·3	21	0·3	28	0·3	15	0·2
4. Direkta transfereringar .	2 752	42·8	3 108	40·6	3 583	43·8	3 795	44·6
a) till enskilda personer	1 540	24·0	1 714	22·4	1 980	24·2	2 155	25·3
b) till privata organisa- tioner etc.	97	1·5	111	1·5	125	1·5	125	1·5
c) till kommunala myn- digheter för investe- ring	105	1·6	164	2·1	1 075	13·1	1 080	12·7
d) till kommunala myn- digheter för andra än- dämål ²	621	9·7	774	10·1				
e) till vissa fonder och diverse medel	22	0·3	24	0·3	25	0·3	25	0·3
f) till statliga bolag och affärsverk	19	0·3	20	0·3	21	0·3	20	0·2
g) räntekostnader	348	5·4	301	3·9	357	4·4	390	4·6

¹ För budgetåren 1951/52 och 1952/53 överstiger de här redovisade inkomsterna de i budget-redovisningen upptagna med 500 milj. kr. resp. 250 milj. kr. För budgetåren 1953/54 och 1954/55 understiger däremot de här redovisade inkomsterna de i riksstaten upptagna med 500 milj. kr. resp. 300 milj. kr. Skillnaden beror på att avdrag (tillägg) här icke gjorts för avsättning till (återföring från) fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel.

² Inkl. bidrag till statens pensionsanstalt.

	1951/52		1952/53 Preliminär beräkning		1953/54 Beräknat efter riksstat		1954/55 Prel. sammanställ- ning av bud- getförslaget 1954/55	
	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning	Milj. kr.	Relativ fördel- ning
5. Indirekta transfereringar	449	7.0	601	7.9	425	5.2	490	5.7
a) för konsumtion	405	6.3	542	7.1	345	4.2	405	4.7
b) för investering	44	0.7	59	0.8	80	1.0	85	1.0
6. Avskrivningar	216	3.4	340	4.4	367	4.5	340	4.0
a) för realkapital	91	1.4	119	1.5	367	4.5	340	4.0
b) övriga	125	2.0	221	2.9				
Summa	6 423	100.0	7 647	100.0	8 188	100.0	8 520	100.0
Utfallet av driftbudgeten	+1 584		+ 411		— 529		—300	

getens inkomster och utgifter budgetåren 1951/52—1954/55 återfinnes i tabell 28. Uppgifterna i denna bygger i vad avser budgetåren 1951/52 och 1952/53 på budgetredovisningen. Siffrorna för budgetåret 1953/54 utgör en bearbetning av riksstaten, exklusive tilläggsstater. Några större anslag på tilläggsstat har icke beslutats vid höstriktsdagen 1953. Det största utgöres av ett anslag på 5 miljoner kronor till de svenska övervaknings- och repatrieringskontingenterna i Korea. På tilläggsstat II beräknas tillkomma betydande utgifter, som dock icke i högre grad berör konsumtionsutgifterna. Tabellens siffror för budgetåret 1953/54 representerar sålunda icke någon aktuell uppskattning av det sannolika utfallet av budgeten. Detta sammanhänger även med att hänsyn icke tagits till förändringar i utestående reservationer eller till eventuella anslagsöverskridanden och besparingar. Beträffande inkomstsidan har hänsyn ej tagits till de förnyade beräkningar av inkomstutfallet för nu löpande budgetår, som presenteras i finansplanen. Enligt dessa skulle de i tabell 28 redovisade kassamässiga inkomsterna bli ca 250 miljoner kronor högre, eller 7 910 miljoner kronor. Ökningen hänför sig i huvudsak till direkta skatter.

Den kommunala konsumtionen. Beräkningarna rörande den kommunala konsumtionen under 1952 bygger på preliminära uppgifter från den kommunala finansstatistik, som sammanställs av statistiska centralbyrån. Detta ämbetsverk har också för nationalbudgetdelegationens räkning liksom föregående år från städer, landsting och landskommuner inhämtat uppgifter för att belysa utvecklingen under 1953. Undersökningen har även avsett kommunernas beräknade inkomster och utgifter för 1954. Vissa resultat av den senare undersökningen har sammanfattats i tabell 29.

I tabellen har vid sidan av uppgifterna för 1953 och 1954 även upptagits motsvarande siffror för 1952 enligt föregående års undersökning. Det bör understrykas, att siffrorna inte kan göra anspråk på någon större grad av

Tabell 29. Städernas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter åren 1952—1954

Miljoner kronor

	1952	1953	1954	Förändring	
				1952/53	1953/54
<i>Inkomster</i>					
1. Ianspråktaget överskott från tidigare år ..	114	62	68	— 52	+ 6
2. Ianspråktaga fondmedel	117	120	109	+ 3	— 11
a) därav från skatteregl.fond	41	7	5	— 34	— 2
3. Upplåning (ej tillfällig)	678	768	1 062	+ 90	+ 294
4. Skatter.....	2 141	3 203	3 798	+ 1 062	+ 595
5. Statsbidrag ¹	658	776	854	+ 118	+ 78
6. Övriga inkomster	597	755	788	+ 158	+ 33
7. Summa inkomster	4 305	5 684	6 679	+ 1 379	+ 995
Därav rad. 4—6	3 396	4 734	5 440	+ 1 338	+ 706
<i>Utgifter</i>					
8. Täckande av underskott från tidigare år ..	20	106	86	+ 86	— 20
9. Fondavsättningar	90	477	673	+ 387	+ 196
a) därav till skatteregl.fond	13	259	399	+ 246	+ 140
10. Återbetalning av lån	164	196	212	+ 32	+ 16
11. Bruttoinvesteringar o. fastighetsköp	1 041	1 287	1 678	+ 246	+ 391
12. Låmnade lån, aktieteckning	71	44	76	— 27	+ 32
13. Räntekostnader	121	152	164	+ 31	+ 12
14. Folkpensioneringskostnader	108	130	163	+ 22	+ 33
15. Löner och pensioner	1 525	1 731	1 833	+ 206	+ 102
16. Övriga utgifter	1 093	1 282	1 388	+ 189	+ 106
17. Anslag för oförutsedda utgifter	—	—	194	—	(+ 194)
18. Summa utgifter	4 233	5 405	6 467	+ 1 172	+ 1 062
Därav rad. 11—17	3 959	4 626	5 496	+ 667	+ 870
rad. 13—16	2 847	3 295	3 548	+ 448	+ 253

Anm. Uppgifterna omfattar ej den kyrkliga kommunen eller städernas och köpingarnas affärsdrivande verk. Uppgifterna för 1952 bygger på den av statistiska centralbyrån i november 1952 utförda undersökningen, uppgifterna för 1953 och 1954 på den i november 1953 utförda undersökningen.

precision. Uppgifterna lämnas nämligen av kommunerna i november, dvs. före räkenskapsårets utgång. Bokslutssiffrorna, som ligger till grund för den definitiva kommunala finansstatistiken, kan därför komma att avvika rätt väsentligt från de här presenterade. Någon direkt jämförelse med de uppgifter för tidigare år, som bygger på den definitiva finansstatistiken, kan inte göras.

Tabell 29 kan dock grovt ange vissa väsentliga drag i utvecklingen 1952—54. Den snabba ökning från 1952 till 1953 av både investeringsutgifter och löpande utgifter, som framträder i tabellen, har berörts i ett tidigare avsnitt (kap. II) och skall här icke ytterligare kommenteras. Vid ett bedömning av den kommunala konsumtionen under 1954 är framför allt pos-

terna 15 och 16 av intresse. De visar en stegring på 6 resp. 8 procent. Sammanlagt skulle detta innebära en ökning av den kommunala konsumtionen med inte fullt 7 procent. Under 1953 synes stegringen, även volymmässigt, ha varit större (jfr kap. II). I 1954 års kommunala utgiftsstater har emellertid även upptagits anslag på närmare 200 miljoner kronor till oförutsedda utgifter. Även om dessa anslag i första hand är avsedda att möta eventuella pris- och lönehöjningar och de därtill under intryck av kommunernas gynnsamma inkomstsituation synes ha blivit kraftigt tilltagna, kan man inte bortse från möjligheten att en del av dessa anslag kommer att användas för en expansion av konsumtionsvolymen. Så synes ha varit fallet under 1953.

Att finansiellt utrymme finns för en fortsatt stark utgiftsexpansion under 1954 framgår av tabellens uppgifter om inkomsternas utveckling. Trots en genomsnittlig sänkning av den kommunala utdebiteringen med 40 öre, ökar skatteinkomsterna i betydande grad, även om stegringen inte är lika stor som under 1953. Hela ökningen är icke heller disponibel för utgiftsökning, eftersom omkring 400 miljoner kronor skall avsättas till skatteregleringsfond. Denna avsättning, liksom föregående års på omkring 260 miljoner kronor, har skett som resultat av särskild lagstiftning. Genom att avsätta normalt hälften av de stora avräkningslikvider, avseende 1951 resp. 1952 års slutliga skatt, som utbetalas till kommunerna under 1953 och 1954, erhålles vissa reserver för att möta det inkomstbortfall, som kan förutses för 1955 och 1956 som följd av att de nämnda avräkningslikviderna då krymper samman kraftigt. Det kan beräknas, att kommunernas sammanlagda skatteregleringsfonder vid 1954 års utgång kommer att uppgå till omkring 975 miljoner kronor.

Den snabba ökningen av kommunernas skatteinkomster under 1953 och 1954 kan ställas mot den nedgång av statens kassamässiga inkomster av direkta skatter under budgetåren 1953/54 och 1954/55 i jämförelse med 1952/53, som illustreras av tabell 28. Utvecklingen kan väsentligen återföras på att staten, som även uppbär de kommunala skatterna, utbetalat till kommunerna den under 1951 och 1952 snabbt stigande uppbörden av kommunalskattemedel först med en betydande eftersläpning. Såsom visats i kapitel II har därigenom även framkommit kraftiga fluktuationer i det statliga och kommunala sparandet. Den nedgång av det statliga sparandet — definierat som skillnaden mellan löpande inkomster och löpande utgifter — som inträffat under 1953, synes sålunda mer än väl ha motvägts av en uppgång av det kommunala sparandet. Under 1954 synes en ytterligare uppgång av kommunernas sparande av storleksordningen 300—400 miljoner kronor vara att vänta, medan det statliga sparandet torde komma att minska med 200—300 miljoner kronor.

Den totala offentliga konsumtionen. Sammanfattningsvis kan den totala offentliga konsumtionsvolymen, uttryckt i 1953 års priser, under 1954 antagas öka med omkring 325 miljoner kronor i förhållande till 1953, dvs.

med omkring 6 procent. Utvecklingen av den statliga och kommunala konsumtionen under kalenderåren 1952—54 framgår av nedanstående tablå.

(Preliminära uppgifter)			
Miljoner kronor			
	1952	1953	1954
<i>Löpande priser</i>			
Statlig konsumtion	2 125	2 270	
Kommunal konsumtion.....	2 665	3 055	
Summa offentlig konsumtion	4 790	5 325	
<i>1953 års priser</i>			
Statlig konsumtion	2 165	2 270	2 350
Kommunal konsumtion.....	2 800	3 055	3 300
Summa offentlig konsumtion	4 965	5 325	5 650

Den privata konsumtionen

Utvecklingen år 1953. Den privata konsumtionen under 1953 synes, som framgått av preliminära beräkningar i kapitel II, ha undergått en volymmässigt ökning med drygt 2 procent mellan 1952 och 1953, vilket i 1952 års priser motsvarar ca 550 miljoner kronor.

Av den privata konsumtionens sex huvudgrupper beräknas alla utom gruppen beklädnad visa en volymmässig stegring. Beklädnadskonsumtionen beräknas sålunda ha varit ungefär oförändrad mellan 1952 och 1953. För livsmedelsposten anges en obetydlig uppgång, som framför allt beror på en ökning för grupperna rotfrukter, grönsaker, frukt och bär, fisk och fiskkonserver samt framför allt drycker. Ostkonsumtionen har däremot gått ned betydligt. Posterna bostad samt bränsle och lyse har fortsatt att öka i ungefär samma takt som tidigare år. Ökningen av bostadsposten sammanhänger med 1953 års lägenhetstillskott. Den största konsumtionsökningen hänförs till huvudgrupperna varaktiga konsumtionsvaror och övrigt. Inom den förra gruppen har framför allt bilkonsumtionen starkt expanderat. Inköpen av personbilar har sålunda legat ca 35 procent över 1952 års nivå. Inom övriggruppen — härtill hör bl. a. nöjen, resor, böcker — uppvisar underhållskostnaderna för motorfordon den största ökningen till följd av det stigande antalet privata personbilar och motorcyklar. Vidare har utgifterna för nöjen undergått en betydande stegring.

För att belysa de bestämmande faktorerna för konsumtionsutvecklingen under 1954 skall nedan behandlas inkomstutvecklingen, beskattningen, konsumtionsprisnivån samt sparandet åren 1953 och 1954.

Inkomstutvecklingen. Inkomstförändringarnas storlek under fjolåret redovisas i nedanstående överslagskalkyl över inkomstsumman för fysiska personer under kalenderåren 1952 och 1953. Som utgångspunkt har tagits taxeringsresultatet inkomståret 1952, vartill för 1953 gjorts preliminära uppskattningar av utvecklingen av de viktigaste inkomstkategorierna:

Miljarder kronor		1952	1953
Inkomst av:			
tjänst m. m.	22,1	22,7	
jord- och skogsbruk (exkl. anställdas löner)	2,1	2,2	
rörelse, kapital m. m.	3,0	3,1	
Summa	27,2	28,0	

Sammanställningen bygger på antagandet, att inkomstökningen mellan 1952 och 1953 kan beräknas ha varit för löntagare 2 å 3 procent och för samtliga fysiska personer i runt tal 3 procent. Det bör emellertid anmärkas, att de ovan redovisade beloppen underskattar inkomstsummans absoluta höjd, därför att taxeringsstatistiken tagits till utgångspunkt för beräkningarna.

Ökningen av de personliga inkomsterna med ungefär 3 procent från 1952 till 1953 får ses mot bakgrund av ett flertal faktorer. Mellan 1952 och 1953 synes sålunda å ena sidan en mindre sysselsättningsminskning ha ägt rum, vilken påverkat lönesumman i nedåtgående riktning. Avtalsförhandlingarna för 1953 torde å andra sidan ha medfört en uppjustering av de nominella lönerna med omkring 1 procent från den i slutet av 1952 rådande nivån. Denna var i sin tur något högre än genomsnittet för året till följd av att de grupper av löntagare, som 1952 fick de största löneförbättringarna, erhöill dessa först en tid in på året. Under 1953 har vidare en mindre glidning uppåt av lönenivån inträffat, varigenom denna vid slutet av 1953 något översteg den för året genomsnittliga. Från februari till augusti 1953 steg den genomsnittliga timförtjänsten inom industrin med drygt 1 procent. Sannolikt har också en viss överflyttningsoinst uppkommit genom att arbetskraft övergått från lägre till högre betalda områden av arbetsmarknaden. Vidare bör erinras om transfereringsinkomsterna, dvs. folkpensioner o. d., som från 1952 till 1953 uppskattas ha ökat med omkring 250 miljoner kronor. Vad beträffar jordbruksinkomsterna har, trots nedgång av skogsinkomsterna, förutsatts en mindre stegring. Rörelseinkomsterna antas ha ökat något mer än övriga inkomster.

Inkomstutvecklingen under 1954 kommer att bestämmas av ett flertal faktorer, varav en del är svåra att överblicka i nuvarande läge. En uppskattning av löneläget under innevarande år hindras sålunda av att endast en del av avtalsförhandlingarna är slutförda. För några viktiga arbetsmarknadsområden har dock avtalsuppgörelse redan träffats — bl. a. för arbetarna inom verkstadsindustrin och statstjänstemännen. På andra viktiga områden gäller tidigare avtal även under 1954. Så är fallet för bl. a. livsmedels- och handelsarbetarna. Med utgångspunkt från de avtalsuppgörelser, som redan träffats på arbetsmarknaden för 1954, torde man kunna räkna med att totalresultatet av årets avtalsrörelse blir en höjning av den genomsnittliga lönenivån av endast mindre räckvidd.

Med tanke på den produktionsutveckling som antagits i kapitel IV får man räkna med någon ökning av sysselsättningen mellan 1953 och 1954. Säsongarbetslösheten i vinter väntas bli lägre än 1953 på grund av den livli-

gare byggnadsverksamheten och den rikligare tillgången på skogsarbeten. Även innevarande år kommer till inkomststegringen att bidra en väntad fortsatt överflyttning av arbetskraft från lägre till högre betalda arbetsmarknadsområden. Glidningen uppåt av lönenivån under fjolåret innebär, att denna vid ingången av 1954 något överstiger den för 1953 genomsnittliga. Även under 1954 torde en viss löneglidning uppåt kunna förutsättas.

För en uppskattning av jordbrukarinkomsterna erbjuder jordbrukskalkylen vägledning. Med hänsyn tagen även till skogsinkomsterna synes en viss uppgång sannolik. Även övriga företagarkinomster — inkomst av rörelse — torde visa en ökning mellan 1953 och 1954, troligen av ungefär samma storlek som mellan 1952 och 1953. Slutligen beräknas för 1954 den totala summan av inkomstskapande transfereringar komma att öka med omkring 200 miljoner kronor eller ca 10 procent.

Nettoresultatet av samtliga inkomstförändringar mellan 1953 och 1954 kan väntas bli en stegring av åtminstone samma storlek som mellan 1952 och 1953.

Beskattningen. När det gäller att bedöma löntagarnas utgifter i form av preliminärskatt (preliminär A-skatt) under 1954 skall hänsyn tas till att den kommunala utdebiteringen för 1954 enligt preliminära uppgifter ligger i genomsnitt 40 öre eller drygt 3 procent under genomsnittet för föregående år (en sänkning från 12:72 till 12:30). Vid oförändrade inkomster skulle detta innebära ett bortfall av preliminärskatt. Samma effekt har den fr. o. m. 1954 ändrade ortsgruppsindelningen. Å andra sidan kommer preliminärskatteuttaget att öka som följd av de höjda folkpensionsavgifterna. En viss effektivisering av preliminärskatteuppbörden kan vidare väntas till följd av ändrade uppbördsbestämmelser. Nettoresultatet av dessa olika faktorer torde vid oförändrade inkomster bli en mindre uppgång — möjligen av storleksordningen 100 miljoner kronor — av löntagarnas preliminärskattebetalningar. Vid en inkomststegring av här antagen storlek kan den genomsnittliga marginals-katten beräknas till drygt 30 procent av inkomsthöjningen.

För jordbrukare, rörelseidkare och övriga fysiska personer, vilka erlägger preliminärskatt i form av s. k. B-skatt, skall vid debitering av preliminärskatten under 1954 normalt läggas till grund den sammanlagda påförda skatten enligt 1953 års taxering. Preliminärskatten baseras sålunda på 1952 års inkomst- och skatteförhållanden. För dessa inkomsttagare har den under 1954 aktuella inkomstnivån inget annat inflytande på preliminärskattebetalningarna än att den kan föranleda sådana skattskyldiga, vars inkomstförhållanden förändrats väsentligt sedan 1952, att preliminärdeklarera och på så sätt få preliminärskatten sänkt eller höjd i förhållande till vad som »normalt» skulle ha erlagts. En förhandsberäkning av preliminärskattebetalningarna blir av dessa skäl ganska osäker. En uppgång av storleksordningen 200 miljoner kronor framstår dock som sannolik.

K v a r s k a t t e b e t a l n i n g a r n a för fysiska personer med avdrag för

återbetalningar av överskjutande skatt beräknas under 1954 bli omkring 150 miljoner kronor högre än under 1953.

Allt som allt skulle sålunda konsumenternas utgifter för direkta skatter vid oförändrade inkomster komma att stiga från 1953 till 1954 med 400—500 miljoner kronor. Vid en inkomstökning med exempelvis 3 procent skulle skatteutgifterna stiga med ytterligare omkring 200 miljoner kronor.

Konsumtionsprisnivån. Under perioden januari—november 1953 har socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex legat 0,5 procent över genomsnittsläget för samma period 1952. Under de elva första månaderna 1953 har index visat följande prislägen (1935 = 100):

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
224,3	223,9	224,4	224,2	224,4	224,1	223,3	224,0	224,0	224,2	224,1

Konsumtionspriserna har under den hittills statistiskt täckta delen av fjolåret inte uppvisat några större variationer. Det kan även antagas, att de inte heller under december undergått någon mera betydande förändring. I medeltal har då priserna under 1953 legat 0,5 procent över 1952 års nivå. Utgångsläget för 1954 är praktiskt taget identiskt med 1953 års genomsnitt. Efter vad som nu kan förutses finnes anledning antaga, att den genomsnittliga konsumtionsprisnivån 1954 inte kommer att präglas av några större förändringar.

Vid en bedömning av prisutvecklingen bör beaktas dels den eventuella prisinfluerande effekt som det allmänna efterfrågeläget kan innebära och som närmare diskuteras i kapitel VIII, dels möjligheterna till fortsatt genomsnitt i konsumtionsprisnivån av den tidigare och alltjämt, ehuru i svagare takt, pågående sänkningen av partipriserna. Härutinnan har i olika sammanhang anförts, att detaljhandelspriserna under 1953 i betydande grad underlåtit att avspegla sänkningen i partiprisnivån. Medan partiprisindex (generalindex) från juni 1952 fram till hösten 1953 sjunkit med drygt 8 procent, är motsvarande nedgång för konsumtionsprisindex såsom nämnts endast 0,5 procent. De båda indexserierna är emellertid inte direkt jämförbara. I partiprisindex ingår sålunda konsumtionsvaror till endast 45 procent, medan konsumtionsprisindex till omkring en tredjedel innehåller sådana poster som bostadskostnad samt tjänster, vilka över huvud taget icke ingår i partiprisindex. Av de varugrupper som endast eller huvudsakligen endast ingår i partiprisindex har t. ex. gruv-, metall- och maskinindustrivaror sjunkit i pris med 10 procent mellan ovan angivna tidpunkter, kemisk-tekniska varor med 21, kautschuk och kautschukvaror med 15 och pappersmassa och papper med 14 procent. Å andra sidan har bostadskostnaden i konsumtionsprisindex stigit med 7 procent medan tjänsterna legat i stort sett oförändrade med svag dragning uppåt. För de varor som är gemensamma för parti- och konsumtionsprisindex kan vidare gälla, att de har högst varierande vägningstal i de båda serierna. Dessa skiljaktigheter i indextalens konstruktion samt den divergerande utvecklingen av de icke gemensamma delarna av de båda serierna förklarar en betydande del av den bristande överensstämmel-

sen. Vidare ligger i konsumtionsvarupriserna lönekostnader, som ej ingår i motsvarande partipriser och som till följd av lönenivåns stabilitet således icke har kunnat reduceras i större omfattning. I enlighet härmed finner man att större sänkningar inträffat i partipriser än i konsumtionspriser för bl. a. följande viktiga gemensamma varuslag: livsmedel (— 2 resp. $\pm$ 0 procent), bränsle (— 12 resp. — 9 procent) och textila varor (— $3\frac{1}{2}$ resp. — 3 procent).

Av ovanstående torde framgå att man på grundval av endast en ytlig analys av indextalen över en relativt kort tidsperiod inte kan dra några bestämda slutsatser om en eventuell eftersläpning i konsumentprisutvecklingen. De sist anförda förändringarna i några delindexserier för i stort sett gemensamma varuslag skulle närmast ge anledning förmoda, att den hittills inträffade nedgången i partipriserna redan i huvudsak slagit igenom i konsumentprisnivån och att därför en ytterligare, mera avsevärd sänkning av konsumtionsvarupriserna till följd av prisreduktioner i tidigare led torde förutsätta en fortsatt nedgång i partipriserna. Å andra sidan kan åtskilliga konkreta exempel framdragas på hur under det senaste året prissänkningar inom produktionen uppslukats av marginalökningar inom distributionen. Huruvida det här är fråga om isolerade fall eller om en mera allmänt förekommande tendens kan fastställas först sedan priskontrollnämnden slutfört sin nu pågående undersökning av priströgheten.

Sparandet. Som framgår av kapitel II ägde en betydande ökning rum av det personliga sparandet under 1951 och 1952. Mellan 1952 och 1953 synes däremot hushållens sparande ha varit ungefär oförändrat. Hela inkomstökningen på 1 miljard kronor mellan 1952 och 1953 beräknas nämligen ha tagits i anspråk av en ökning av skatter och privat konsumtion. För utvecklingen av sparandet under 1954 är det ytterst vanskligt att göra en uppskattning. I den händelse en mera betydande genomsnittlig prissänkning skulle inträffa under den kommande tiden bör detta verka stimulerande på sparandet. Det är å andra sidan tänkbart, att en sådan prisutveckling skulle medföra en ökad efterfrågan på bl. a. personbilar. Den fr. o. m. slutet av 1953 borttagna bilaccisen torde likaledes öka inköpen av bilar. För konsumtionen i övrigt — främst vad beträffar mat och kläder — torde man däremot kunna räkna med endast mindre volymökningar. Såsom framgår av det föregående väntas skatteutgifterna — oberoende av inkomstutvecklingen under 1954 — stiga betydligt. Eftersom det är omöjligt att förutsäga vilka krafter som kan bli utslagsgivande för sparandeutvecklingen, göres inte något siffermässigt antagande om det personliga sparandets gestaltning under 1954, men som underlag för konsumtionskalkylen förutsättes att svängningarna uppåt eller nedåt blir av mindre omfattning.

Sammanfattning. Med här gjorda antaganden beträffande inkomstutvecklingen (denna får på kort sikt anses vara den viktigaste bestämningsfaktorn), beskattningen, sparandet och konsumtionsprisnivån torde man för

den privata konsumtionen under 1954 kunna räkna med en volymmässig ökning med 2—3 procent. Huvudsakligen torde efterfrågestegringen komma att rikta sig mot nya bostäder och inköp av bilar. I övrigt förutses den ökade konsumtionsefterfrågan komma att fördela sig mera jämnt på olika konsumtionsområden.

VIII. Sammanfattning

De i det föregående framlagda beräkningarna tyder på, att en betydande expansion försiggått inom det svenska näringslivet under det senaste året. I den mån de i kapitel II anförda siffrorna visar rätt, skulle produktionen nu åter befinna sig i snabb stegring efter några år av långsammare uppgång. Några antydningar rörande orsakerna till de föregående årens avsaktnings har givits på olika ställen. En faktor av betydelse har varit den arbetstidsförkortning, som genomförandet av treveckorsemestern inneburit. Till en del synes det vidare vara fråga om en anpassning efter förändrade marknadsförhållanden sedan den första efterkrigstidens allmänna inflationstryck successivt övervunnits. Säljarens marknad har övergått till köparens marknad och företagen har måst anpassa sig därefter. Sedan en sådan anpassning ägt rum, bör förutsättningar finnas för ett återtagande av en hög takt i produktionsstegringen.

Till en del torde avsaktningen under de föregående åren ha berott på en längre gående minskning av efterfrågan. I produktionskapitlet har skildrats hur den våldsamma köplusten efter Koreakrigets utbrott medförde lagerökningar, som i ett senare skede hämmade producenternas avsättning. Detta bakslag har drabbat olika branscher efter varandra. För konsumtionsvaruindustrier sådana som textil- och skoindustrierna kom bakslaget redan 1951, för skogsindustrierna, som svarar för en så betydande del av vår export, inträffade tillbakagången under 1952 och för verkstadsindustrin förefaller en liknande situation ha uppkommit — och kanske övervunnits — under 1953, för Sveriges del accentuerad av avsättningssvårigheter föranledda av bristande betalningsförmåga i länder framför allt i Östeuropa och Sydamerika.

Utmärkande för det nya läge, som uppkommit sedan efterkrigsinflationen övervunnits, är produktionens ökade beroende av efterfrågan. Anledningen till att produktionen i Sverige under 1953 blivit väsentligt större än väntat är närmast att efterfrågan ökat i förhållande till vad som förutsattes i nationalbudgeten. En sådan ökning har inträffat både för den inhemska efterfrågan och för efterfrågan från utlandet. Den största ökningen faller på investeringarna inom landet, vilka både inom den privata och den offentliga sektorn väsentligt överstigit förväntningarna. Den ökade efterfrågan från utlandets sida har framför allt föranlett en gynnsammare prisutveckling för våra exportvaror än som för ett år sedan kunde förutses, men även exportens volym har ökat. Därtill kommer att den gynnsammare avsättningen i utlandet sannolikt i viss utsträckning stimulerat investeringslusten inom landet. Också den privata konsumtionen har stigit i en utsträckning som inte förutsetts, men den ökade efterfrågan på detta område framstår närmast som en följd av den ökade produktionen och de därmed stigande inkomsterna.

För 1954 har beräkningar rörande produktionsutvecklingen och resursernas användning redovisats i de föregående kapitlen. De därvid framlagda kalkylerna har utgjort resultatet av en serie uppskattningar av den sannolika utvecklingen på olika delområden. Dessa uppskattningar har inte gjorts oberoende av varandra. Tvärtom har beräkningar rörande produktion och sysselsättning successivt stämts av mot beräkningarna rörande konsumtion, investeringar och utrikeshandel. Det återstår emellertid att i detta kapitel göra en sammanfattande överblick, avsedd att bedöma de olika beräkningarnas förenlighet med varandra och med den totalbild som erhålles, när de sammanfogas inom nationalbudgetens ram. Först därigenom blir det möjligt att bedöma rimligheten av gjorda antaganden och att påvisa arten och i viss utsträckning graden av de spänningar som kan väntas sätta sin prägel på den svenska ekonomin under det närmaste året.

I den försörjningsbalans för det gångna året, som intagits i kapitel II, har man beräkningstekniskt utgått från uppskattningar rörande resursernas användning, från beräkningar av den enskilda och offentliga konsumtionen, de enskilda och offentliga investeringarna, lagerförändringarna och utrikeshandeln. I denna kalkyl utgör produktionsuppskattningen resultatet av beräkningarna på övriga punkter. Vid uppgörandet av nationalbudgeten förfor man de första åren på omvänt sätt. Kalkylen utgick från ett antagande om den fysiskt möjliga produktionsutvecklingen och diskussionen gällde fördelningen av resurserna på olika användningsområden och möjligheterna att hålla den totala efterfrågan inom ramen för tillgängliga resurser. I det numera uppkomna läget är som redan nämnts produktionen i hög grad beroende av efterfrågan. Det blir därför liksom närmast föregående år inte möjligt att utgå från en produktionsuppskattning, som göres oberoende av bedömningen av efterfrågan på olika områden. En summarisk sammanställning av investeringsönskemål, offentliga utgiftsplaner och en sannolik utveckling av exporten och konsumtionen visade redan på ett tidigt stadium en avsevärd efterfrågeökning för 1954. Produktionsberäkningen har utgått från den bild av efterfrågans storlek och inriktning, som sålunda erhöles, och bedömningen har med denna utgångspunkt i viss utsträckning ånyo blivit, i vilken grad en däremot svarande produktionsökning framstått som fysiskt möjlig med tillgängliga resurser av arbetskraft och produktionskapacitet. Från dessa förutsättningar har en produktionsökning under 1954 av storleksordningen 3 1/2 procent eller något mer än under föregående år bedömts som sannolik. Denna bedömning avser inte att vara uttryck för den största möjliga fysiska produktionsökning som över huvud skulle kunna frampressas, utan utgör resultatet av överväganden om vad som med övriga förutsättningar framstår som rimligt. Däri ligger också att uppskattningen inte får betraktas som angivande en fast gräns för det möjliga. Ett starkt efterfrågetryck skulle sannolikt kunna medföra vissa förskjutningar.

I detta sammanhang får hänsyn också tas till importen. Under 1953 var importvolymen i stort sett oförändrad, trots den produktionsökning som

då ägde rum. Detta torde till en del sammanhånga med en återhållsamhet från importörernas sida i fråga om inköp av t. ex. bränslen och andra förnödenheter för vilka prisfall förväntades. På dessa områden ägde sålunda en viss, ehuru totalt sett rätt måttlig lageruttömning rum. Under 1954 förutsattes en ytterligare betydande produktionsökning inom landet. Denna medför på vissa punkter ökade importbehov av råvaror. Å andra sidan minskar produktionsstegringen inom landet av t. ex. järn och stål importbehovet därav. Utrymmet för ytterligare lageruttömningar är svårt att bedöma men sannolikt begränsat och om förväntningar om stigande priser på världsmarknaden skulle uppstå, kan detta leda till ökade inköp. Bortses från denna möjlighet, vilken inte framstår som särskilt sannolik och inte motsvarar den i inledningen angivna bilden av den internationella konjunkturutvecklingen, skulle importen behöva öka endast relativt måttligt. Härvid har också förutsatts, att en sådan ökning inte kommer att framkallas av en ytterligare stegring av den svenska kostnadsnivån i förhållande till utlandets, som skulle medföra att svensk produktion undanträngdes av import. Tendenser i den riktningen har hittills icke framträtt i beaktansvärd utsträckning och anledning saknas att nu räkna med en sådan utveckling. Å andra sidan måste hållas i minnet, att en alltför stor efterfrågan i förhållande till de inhemska produktionsmöjligheterna inte kan undgå att framkalla en ökad import. Vid en jämförelsevis fri utrikeshandel tjänstgör denna i viss mån som en ventil vid alltför starkt efterfrågetryck, och en särskilt stor ökning av importen kan uppfattas som ett symptom på ett efterfrågeöverskott.

Exportkalkylen är mindre beroende av den ekonomiska balansen inom landet. Den grundar sig främst på en bedömning av avsättningsmöjligheterna på olika utlandsmarknader jämfört med den för export tillgängliga produktionen. I det nuvarande läget torde konkurrensen mellan avsättningen inom landet och på export inte vara så allvarlig, att en ökning av efterfrågan inom landet inom rimliga gränser behöver befaras inkräkta på exportmöjligheterna. Å andra sidan behöver den minskning av exportvolymen, varmed räknats för 1954, inte föranleda större återverkningar på den inhemska produktionen. Nedgången förklaras främst av att exporten under 1953 tillfälligt ökades genom anlitande av de under försäljningsavbrottet föregående år uppsamlade lagren av skogsindustriprodukter och motsvaras inte av en lika stor variation i produktionen inom landet. Därjämte förutses viss minskning av järnmalmsexporten, vilket inte heller i nämnvärd utsträckning påverkar den totala produktionen och sysselsättningen i landet.

För en del av de poster som avser användningen av resurserna inom landet föreligger tämligen väl utformade planer. Detta gäller närmast den offentliga konsumtionen, där kalkylen givetvis beaktar föreliggande budgeter för statens och kommunernas utgifter. Det gäller i viss mån även för den reglerade byggnadsverksamheten, där verkan av den fastställda tillståndsplanen beräknats. Med hänsyn till den planering, som måste föregå investeringsbesluten på en del andra områden, är det möjligt att få vissa

hållpunkter för en bedömning av industriinvesteringarna med ledning av enkäten rörande industrins investeringsplaner, ävensom av bostadsbyggandets omfattning. Andra delar av investeringsverksamheten är svårare att bedöma och kan lättare komma att påverkas av under loppet av året inträffande förskjutningar i det allmänna ekonomiska läget.

Den största posten på användningssidan utgöres av den privata konsumtionen. I stort sett måste denna betraktas som en relativt stabil faktor, som från det ena året till det andra inte undergår större förändringar. Även en procentuellt liten ökning eller minskning av denna stora post väger dock tungt i totalkalkylen. I närmast föregående kapitel har en bedömning skett av den sannolika inkomstutvecklingen, som på kort sikt måste vara den viktigaste bestämningsfaktorn för konsumtionens storlek. I kalkylen har hänsyn därjämte tagits till skatter, sparande och möjliga prisförändringar. Resultatet visar, att man har anledning räkna med att den förutsedda uppgången av produktion och inkomster också kommer att åtföljas av en ökning av konsumtionsefterfrågan med ett par tre procent under 1954. På goda grunder kan man förutsätta, att en del av denna kommer att rikta sig mot tillskottet av nya bostäder och på inköp av bilar och i övrigt sannolikt mera jämnt fördela sig på olika konsumtionsområden.

Vad slutligen lagerförändringarna beträffar, är det nästan omöjligt att göra några närmare prognoser. Under 1951 och 1952 skedde en betydande total lagerökning, till en del eftersträvad av samhället och företagarna, till en del resultatet av avsättningssvårigheter. Under 1953 har en viss minskning av dessa lager ägt rum. Huvudsakligen har denna inneburit en avveckling av de alltför stora lager, som hopade sig i slutet av 1952 under skogsindustriernas avsättningskris. Med nuvarande bristande kunskap om den totala lagerhållningen i samhället är det omöjligt att avgöra huruvida lagren för närvarande kan betraktas som normala, för stora eller för små. Den lagerminskning, som förekom under 1953, torde knappast ha lämnat efter sig något mera betydande påfyllnadsbehov. Det förefaller därför rimligt att i en första överslagskalkyl räkna med att lagren under 1954 totalt sett skall vara oförändrade. Det är dock givet, att denna post inte bara i kalkylen utan också i verkligheten fungerar som »restpost»: förändringar i fråga om övriga faktorer får i sista hand en lagerökning eller -minskning som resultat.

Med ledning av dessa överväganden har den i tabell 30 innefattade nationalbudgeten för 1954 uppgjorts. Som framgått av den föregående diskussionen måste var och en av de i tabellen införda beräkningarna anses omgiven av en osäkerhetsmarginal av inte ringa storlek. Mot bakgrunden härav bör de enskilda sifferuppgifterna inte pressas alltför hårt på sin innebörd. Redovisningen får närmast uppfattas som angivande tendenser, vilka visar riktningen av sannolika förändringar under här antagna förutsättningar.

Sammanställningen, som framgår ur övervägandena i de tidigare kapitlen, ger en helhetsbild av den svenska ekonomin under 1954 innefattande full sysselsättning på en snarast något högre nivå än under föregående år

Tabell 30. Nationalbudget för år 1954

Miljoner kronor i 1953 års priser

	1953	1954	Förändring i förhållande till 1953	
			Absolut	Procentuell
<i>Tillgång</i>				
Bruttonationalprodukt till marknadspris	43 290	44 800	+ 1 510	+ 3,5
Import	8 100	8 200	+ 100	+ 1,2
Summa tillgång	51 390	53 000	+ 1 610	+ 3,1
<i>Användning</i>				
Privat inhemsk bruttoinvestering	7 270	7 220	— 50	— 0,7
Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 710	6 165	+ 455	+ 8,0
Lagerförändringar	— 400	± 0	+ 400	—
Export av varor och tjänster	8 450	8 220	— 230	— 2,7
Privat konsumtion	25 040	25 750	+ 710	+ 2,8
Offentlig konsumtion	5 320	5 645	+ 325	+ 6,1
Summa användning	51 390	53 000	+ 1 610	+ 3,1

med stigande produktion, balans i betalningarna gentemot utlandet och sannolikt ytterligare uppgång av den åt kapitalbildning ägnade andelen av resurserna. Härvid bör hållas i minnet, att bedömningen utgår från den i inledningskapitlet angivna bakgrunden av en gynnsam internationell konjunktur med den stimulans som detta måste innebära också för det svenska näringslivet. Rubbas denna förutsättning, ändras därmed också sannolikt utvecklingen av såväl produktion som inhemsk efterfrågan.

Den bild, som den i tabellen angivna nationalbudgeten ger för 1954, synes representera en godtagbar samhällsekonomisk balans. Detta framgår inte endast av den formella överensstämmelsen mellan den totala tillgången och den totala efterfrågan, en överensstämmelse som alltid torde kunna åstadkommas genom sammanjämkningar av uppskattningarna för de olika posterna. Balansen ligger snarare däri, att dessa uppskattningar, var och en för sig och alla tillsammans, framstår som rimliga bedömningar på grundval av vad man vet om utvecklingen under det gångna året och vad man finner sannolikt för det kommande. Med antagen efterfrågan inom och utom landet synes den förutsatta produktionsökningen uppnåelig. Mot denna produktionsökning svarar en utveckling av sysselsättning och inkomster, som i sin tur är väl förenlig med den antagna konsumtionsefterfrågan. De offentliga utgiftsplanerna ryms jämte den privata efterfrågan för konsumtion och investering inom ramen för de tillgängliga resurserna och investeringsantagandena förefaller inte osannolika jämförda med den förutsatta produktionsutvecklingen.

En ytterligare belysning av samhällsekonomin läge erhålles om man analyserar, vad som skulle inträffa om t. ex. efterfrågan utvecklade sig på annat sätt än som här förutsatts. Å ena sidan skulle uppenbarligen den ba-

lans, som sammanställningen representerar, rubbas, om efterfrågan tilltar mera än här angivits. Som redan framhållits är beräkningarna i viss mån osäkra. Även om den gjorda bedömningen av t. ex. byggnadsverksamhetens utveckling för närvarande framstår som den mest sannolika, kan möjligheten av en viss press mot ökat bostadsbyggande inte uteslutas. Företagens investeringar påverkas av förändringar i det internationella konjunkturläget och investeringslusten skulle sannolikt öka vid en gynnsammare utveckling i andra länder. Särskilt företagens lagerpolitik beror av förväntningarna om prisutvecklingen på världsmarknaden. Skulle nya inflations-tendenser uppkomma, kan detta därför föranleda betydande lagringsköp. Även konsumenternas efterfrågan skulle i ett sådant läge sannolikt öka. Det-samma skulle bli fallet om de nominella inkomsterna steg starkare än här an-tagits eller om av någon anledning sparandet minskade. En sådan efterfrå-geökning skulle i nuvarande läge endast i begränsad utsträckning kunna medföra ytterligare produktionsstegring och därför närmast framkalla ten-denser till minskade lager, ökad import och i viss utsträckning höjda pri-ser. Efter hand kunde följderna även bli en ytterligare stimulans till ökad investeringsverksamhet. Den stegrade efterfrågan på arbetskraft skulle, om processen fortsatte, ånyo kunna framkalla sådana tendenser till ökad om-flyttning m. m. på arbetsmarknaden samt löneglidning, varav den tidigare utvecklingen givit viss erfarenhet. En dylik utveckling skulle föranleda statsmakterna till motåtgärder. Liksom skedde under den säsongmässiga anspänningen på byggnadsarbetsmarknaden sommaren 1953 kan därvid de offentliga investeringarna bromsas upp. De enskilda investeringarna kan tänkas påverkade av byggreglering, skattelagstiftning och penningpolitik. En närmare analys av sådana åtgärder skall här inte företagas.

Å andra sidan är det också befogat att beröra de risker för en utveckling i motsatt riktning, som kan komma att aktualiseras under 1954. Närmast knyter sig dessa till en internationell konjunkturutveckling av annan art än den som redan inledningsvis angavs som den mest sannolika. Om en utveckling i depressiv riktning skulle inträda i Amerika eller i Europa, för-ändras läget för det svenska näringslivet. Man måste därvid räkna med en vikande efterfrågan för svensk export med en nedgång av såväl priser som exportvolym. Både härigenom och genom den omedelbara effekten på före-tagarnas framtidsbedömning får man räkna med en inskränkning av sär-skilt de enskilda investeringarna inom landet. Förväntan om fallande världs-marknadspriser framkallar sannolikt även en strävan till lageruttömning. Totalresultatet för betalningsbalansens vidkommande är svårt att på för-hand bedöma och blir beroende på arten och styrkan av de depressiva ten-denserna i olika länder. Risk förefinnes otvivelaktigt för att en internatio-nell konjunktturnedgång kan medföra påfrestningar för vår betalningsba-lans och valuta-reserv. I ett sådant läge skulle den inhemska sysselsätt-ningens uppehållande kräva åtgärder från samhällets sida främst i syfte att stimulera investeringar och export. Förberedelser för en sådan syssel-sättningspolitik har som redovisats i kapitel III vidtagits. Detta är emellertid

en förhandsplanering i beredskapssyfte, vilken med de perspektiv för det närmaste året som här tecknats kanske inte skall behöva tagas i anspråk under detta. På något längre sikt ökar sannolikt riskerna härvidlag, närmast i anslutning till den internationella utvecklingen, och framställningen skall därför nedan återkomma till de problem, som därvid kan komma att aktualiseras.

Dessförinnan finns det anledning att stanna inför den mera långsiktiga utvecklingen. Det faller sig därvid naturligt att betrakta det av 1950 års långtidsutredning utformade programmet för perioden 1951—55, vilken nu till över hälften gått till ända, och undersöka i vilken utsträckning utvecklingen svarar mot de däri angivna riktlinjerna.

Det skall härvid först anmärkas, att långtidsutredningen i sina kalkyler utgick från antagandet om en relativt stabil högkonjunktur såväl i Sverige som i utlandet. Denna förutsättning har som angivits ovan inte helt förverkligats; såväl i vårt land som i flertalet andra industriländer har de första åren av 1950-talet kännetecknats av kastningar i utvecklingen, som i viss mån hämmat en jämn produktionsstegring. Långtidsutredningen ansåg sig utifrån sina utgångspunkter kunna räkna med en årlig 3-procentig produktionsökning som ett rimligt antagande och väntade en väsentligt lägre ökningstakt endast som följd av eventuellt uppkommande allvarlig råvaruknapphet. De i kapitel II redovisade beräkningarna tyder på att 1951 ingen nämnvärd produktionsökning skulle ha inträffat i vårt land och att först under 1953 en uppgång på drygt 3 procent skulle ha uppnåtts. För åren 1951—53 erhöles härvid en genomsnittlig ökningstakt av 1,7 procent per år. Denna långsammare produktionsuppgång har medfört en något mindre tillväxt av såväl konsumtion som investeringar än långtidsutredningen förutsatte.

Långtidsprogrammets viktigaste mål var en successiv stegring av investeringarnas andel av bruttonationalprodukten med ett par procent och en motsvarande nedgång av konsumtionens andel. En utveckling i denna riktning synes ha ägt rum. Investeringskvoten — exklusive lagerförändringen — steg obetydligt 1951 och 1952 men synes redan 1953 ha ökat med de 2 procent, som långtidsutredningen önskade se förverkligade 1955, och kalkylen för 1954 innebär snarast en ytterligare uppgång. Motparten härtill är en återhållsamhet i konsumtionsutvecklingen, som grundlades under 1951, då den privata konsumtionen volymmässigt minskade med ett par procent i samband med den pris- och lönestegring, i vilken löntagarnas andel av produktionsresultatet sackade efter. Under de följande åren har konsumtionen icke stegrats i samma grad som reallönerna. För hela perioden 1951—53 har den reala privata konsumtionen ökat med omkring 1 procent per år, medan utredningen räknade med en genomsnittlig årlig ökning av närmare $1\frac{1}{2}$ procent.

Långtidsutredningen förordade en ökning av de offentliga investeringarna och bostadsbyggandet i förhållande till de privata investeringarna. Också

härutinnan har utvecklingen i stort sett förlöpt i den angivna riktningen. Under inflationskonjunkturen 1951 steg visserligen de privata investeringarnas (exkl. bostadsbyggandet) andel av den totala investeringsvolymen något, men därefter har deras andel fallit tillbaka. Alltjämt förefaller den dock i genomsnitt för den gångna delen av 1950-talet att snarast ligga högre än vad långtidsutredningen förutsatte. Närmast är det härvid bostadsbyggandet, som hittills fått stå tillbaka, och det kan sålunda konstateras, att det i långtidsutredningen innefattade bostadsbyggnadsprogrammet inte helt förverkligats. De offentliga investeringarna i övrigt synes i stort sett ha följt de av utredningen uppdragna riktlinjerna.

I fråga om lagren inom landet räknade långtidsutredningen med en uppgång på omkring 400 miljoner kronor per år, vilket ansågs svara mot takten i produktionsökningen och den därmed sammanhängande ökningen av varor under arbete. Det förefaller nu som om de senaste årens utveckling lämnat en större ökning av den totala lagervolymen i landet. Man bör i detta sammanhang bortse från de våldsamma kastningar i lagren, som berott på kortfristiga stockningar i avsättningen på olika områden. Därunder ligger en värdefull förstärkning av lagren av viktiga råvaror och förnödenheter, innefattande även en inte obetydlig statlig beredskapslagring.

Långtidsutredningen ägnade utrikeshandelns problem mindre uppmärksamhet. Man antog utan närmare motivering, att såväl export som import skulle öka med omkring 4 procent per år. Exportvolymen steg i denna takt 1951 men har sedan av ovan angivna anledningar fallit tillbaka till under 1950 års nivå. Importvolymen ökade å andra sidan betydligt mera under det första året men har därefter gått ned, ehuru den i motsats till exporten stannat på en högre nivå än 1950. Långtidsutredningen fixerade på detta område egentligen endast ett mål, nämligen en ökning av valutareserven med omkring 200 miljoner kronor per år. Främst genom väsentligt gynnsammare prisrelationer i utrikeshandeln har den faktiska utvecklingen överträffat målsättningen härvidlag. Även om hänsyn togs till prisstegringen — i detta sammanhang lämpligen representerad av importprisernas utveckling, eftersom valutareservens funktion är att i händelse av behov möjliggöra köp av varor utifrån — har bytesbalansens överskott och valutareservens ökning varit väsentligt större 1951, något mindre 1952 och något större 1953 och för alla tre åren tillhoppa avgjort större än vad som svarar mot långtidsutredningens målsättning. Ökningen kompenserar till och med praktiskt taget den förlust i den tidigare valutareservens »realvärde» som uppkommit på grund av prisstegringen, och valutareserven uppgår för närvarande ungefär till den andel av importvärdet — 3—4 månaders import — som innefattades i långtidsprogrammet. Härtill kommer den förut nämnda större lagerökningen.

Om man bedömer de senaste årens utveckling på detta sätt i förhållande till den avvägning, som gjordes i långtidsprogrammet, framstår utvecklingen i tämligen gynnsam dager. Till betydande del har detta program redan för-

verkligats. Därmed uppkommer behov av att ett nytt sådant program uppgöres, som kan tjäna till vägledning för åtgärder att påverka den fortsatta utvecklingen. På denna plats kan det inte bli fråga om att göra den avvägning, som härvidlag erfordras. Av det tidigare programmet kvarstår en viss eftersläpning i fråga om bostadsbyggandet, som fått stå tillbaka för angelägna investeringar inom produktionen. Det framstår därför som en uppgift att göra en förnyad avvägning beträffande investeringsverksamheten på olika områden.

Med hänsyn till den stegring, som arbetskostnaderna i Sverige undergått i förhållande till vad fallet varit i åtskilliga andra länder, måste därvid även upptagas till övervägande, i vilken utsträckning ökat utrymme behöver beredas för rationaliseringsinvesteringar inom varuproduktionen, särskilt inom sådana områden där konkurrens förekommer med producenter i andra länder.

I detta sammanhang uppkommer även frågor rörande det fortsatta spelet mellan den ekonomiska utvecklingen i vårt land och i andra länder. Detta kan därvid inte endast betraktas på lång sikt eller under förutsättning av att en jämn och hög sysselsättning ständigt bevaras i alla viktigare länder. Tvärtom rycker problemet om möjligheterna att åstadkomma internationella åtgärder till utjämnandet av kortfristiga växlingar i produktion och sysselsättning och av deras betalningsmässiga konsekvenser i förgrunden.

Sett ur ett enskilt lands synpunkt är förekomsten av en tillräcklig valuta-reserv en viktig förutsättning för att internationella konjunkturväxlingar skall kunna ridas ut. Sverige befinner sig härvidlag numera i en ställning, som är bättre än dess grannländers men sämre än en del andra västeuropeiska länders. En ytterligare ökning av vår valuta-reserv bedöms i allmänhet i och för sig som önskvärd. Härvid ställer sig dock frågan olika för olika valutor. Den mest åtråvärda valutan är otvivelaktigt dollarn. Under 1953 har det varit möjligt att i viss utsträckning öka den svenska dollarreserven. Här gäller det dock att i varje läge bedöma angelägenheten av viss import från dollarområdet och önskvärdheten av eventuella lättnader i restriktionerna för sådan import jämfört med önskemålet om en förbättring av dollarreserven, en bedömning där hänsyn måste tas bl. a. till möjligheterna att anskaffa ifrågakommande varor från andra inköpsländer, storleken av eventuella merkostnader vid sådan anskaffning, träffade internationella överenskommelser och olika handelspolitiska överväganden.

När det gäller sådana länder, med vilka varuutbytet sker inom ramen för bilaterala betalningsarrangemang, innebär en ökning av valuta-fordringarna en kapitalexport, som får bedömas i varje särskilt fall men som endast i mindre utsträckning innebär en förbättrad likviditet, eftersom användningsområdet är begränsat.

Större delen av vårt handels- och betalningsumgänge äger rum med länder, som tillhör den europeiska betalningsunionen. Sverige hör inom denna till fordringsägarländerna och har ett uppsamlat överskott, som motsvarar

över 80 procent av dess kvot inom unionen. För en del av detta överskott har Sverige erhållit dollar medan en del kvarstår som fordran på unionen och kan användas för betalningar till deltagarländerna. En ytterligare ökning av vårt överskott inom unionen framstår inte som utan vidare eftersträfvansvärd. Härvid gäller ju, att vad som är valutareserv för ett land, dvs. fordringar på de andra länderna, är skulder av motsvarande storlek för dessa. En konkurrens om ökade valutareserver inom betalningsunionen blir med nödvändighet en inbördes tävlan länderna emellan. I den mån denna konkurrens sker genom tillämpandet av en deflationistisk politik i de enskilda länderna synes den närmast ägnad att framkalla den internationella konjunkturedgång, i vilken dessa skulle behöva sina valutareserver. Annorlunda ställer det sig dock för strävan från de europeiska ländernas sida att stärka sin ställning gentemot dollarområdet och särskilt Förenta staterna, men framgången i dessa strävanden förefaller mest bero av omständigheter på den amerikanska sidan.

Den ökade internationella rörelsefrihet, som förekomsten av en betryggande valutareserv innebär för ett enskilt land, skulle för alla länder kunna ernås genom en internationell betalningsordning, som innefattar kreditmarginaler av tillräcklig storleksordning. För det västeuropeiska samarbetet har den europeiska betalningsunionen haft en utomordentlig betydelse. Problemet att åstadkomma en sådan flexibilitet i betalningarna inom ett större område, innefattande även dollarländerna, står på dagordningen för det internationella ekonomiska samarbetet.

Dessa frågor har utomordentligt intresse också för Sveriges del. Den föregående framställningen visar att utvecklingen av vår ekonomi, sådan den avtecknar sig i den här framlagda nationalbudgeten för 1954, fortsätter att i stort sett följa långtidsprogrammets allmänna riktlinjer samtidigt som den nu uppnådda samhällsekonomiska balansen bevaras både inom landet och i förhållandet till andra länder. Med hänsyn till vår omfattande utrikeshandel och därav följande avhängighet av den internationella utvecklingen är härvidlag den inledningsvis gjorda bedömningen av fortsatt hög produktion och sysselsättning i de stora industriländerna under den närmaste tiden av avgörande betydelse. Här ligger också det viktigaste osäkerhetsmomentet för den framtida utvecklingen. Även om en sådan gynnsam internationell konjunktur accepteras som den mest sannolika bedömningen på kort sikt, är det med hänsyn till tidigare erfarenheter omöjligt att bygga på förutsättningen av att bakslag aldrig mera kommer att inträffa. Tvärtom måste en beredskap för ett sådant fall ständigt upprätthållas och med hänsyn till den osedvanligt långvariga högkonjunktur, som i stort sett varit rådande efter kriget, kan man inte utesluta en avmattning om inte under den allra närmaste tiden så i varje fall inom en inte alltför avlägsen framtid. Ur denna synpunkt kan det närmaste året sägas representera ett övergångsskede, en respit, och utsikterna för 1954 måste bedömas också mot denna bakgrund.

Det är likväl knappast möjligt att närmare utföra en analys av på vilka

vägar och i vilken utsträckning en internationell konjunkturavmattning skulle kunna påverka det svenska näringslivet. Den föregående framställningen visar, att utsikterna att komma till rätta med återverkningarna för vårt vidkommande av en sådan utveckling beror såväl på internationella åtgärder som på våra egna handlingar. Internationellt innefattar problemet härvid bl. a. åstadkommandet av lämpliga betalningsanordningar. Vad den svenska ekonomin beträffar gäller det främst att respiten används för en stabilisering och konsolidering av vårt lands konkurrenskraft gentemot andra länder.

Innehåll

I. <i>Inledning</i>	1
II. <i>Försörjningsbalansen för år 1953</i>	6
Lager och bruttonationalprodukt åren 1950—52	6
Konsumtion och investering under år 1953	10
Lager, nationalprodukt och utrikeshandel under år 1953	14
Inkomster och sparande	16
III. <i>Arbetskraften</i>	20
Utvecklingen på arbetsmarknaden under år 1953	20
Arbetsmarknadsläget inom olika näringsgrenar	22
Arbetskraftstillgångarna och deras utnyttjande	29
Åtgärder mot arbetslöshet	31
IV. <i>Produktionen</i>	33
Den allmänna produktionsutvecklingen	33
Produktion och försörjningsläge inom viktigare industriella områden under åren 1953 och 1954	43
V. <i>Utrikeshandeln</i>	53
Beräkningar för år 1953	53
Beräkningar för år 1954	54
A. Allmänna synpunkter	54
B. Exporten år 1954	56
C. Importen år 1954	57
D. Utrikeshandelns fördelning efter valutaområden	58
E. Prisutvecklingen i utrikeshandeln	60
F. Betalningsbalansen år 1954	60
VI. <i>Investeringarna</i>	63
Investeringsutvecklingen under år 1953	63
Jämförelse mellan prognos och utfall	63
Investeringsutvecklingen inom vissa områden	64
Investeringsutvecklingen under år 1954	67
Industrins investeringsplaner	67
Statens och kommunernas investeringsplaner	68
Byggnadsbudgeten	70
Investeringsprognos för år 1954	72
Lagerutvecklingen	75
VII. <i>Konsumtionen</i>	77
Den offentliga konsumtionen	77
Den privata konsumtionen	82
VIII. <i>Sammanfattning</i>	88

Anm. Översikten har sammanställts för nationalbudgetdelegationens räkning av den tekniske ledaren för nationalbudgetarbetet, byråchefen Gustav Cederwall, med biträde av amanuenserna Lars Kalderén och Reidar Thilert. Såsom experter för särskilda områden har medverkat docenten Ingvar Ohlsson (kap. II), byråsekreteraren Olof Petersson (kap. III), kammarskrivaren Olle Lindqvist (kap. IV och V), t. f. forskningssekreteraren Lennart Fastbom (kap. VI) och förste aktuarien Georg Ringström (kap. VII). Material har erhållits från fackdepartementen och byggnadsberedningen samt från arbetsmarknadsstyrelsen, centrala driftledningen, handels- och industrikommissionen, kommerskollegium, konjunkturinstitutet, jordbruksnämnden, riksbanken, riksräkenskapsverket, skogsstyrelsen och statistiska centralbyrån.

Nationalbudgetdelegationen har för närvarande följande sammansättning: generaldirektören R. Sterner, ordförande, byråchefen G. Cederwall, statssekreteraren P. Eckerberg, ledamoten av riksdagens första kammare, sekreteraren L. Eliasson, direktören E. Grafström, statssekreteraren O. Hegrelius, agronomie doktorn L. Hjelm, generaldirektören A. Johansson, statssekreteraren O. Karleby, statssekreteraren H. Kling, statssekreteraren G. Lange, kabinetssekreteraren A. Lundberg, filosofie licentiaten R. Meidner, filosofie licentiaten J. Nordenson, byråchefen E. Westerlind och statssekreteraren P. Åsbrink.

INVESTERINGSBUDGET
FÖR ÅR 1954

Bihang 3.

**Plan för tillståndsberoende byggnads-
och anläggningsarbeten 1954.**

(Investeringsbudget 1954.)

Utfallet av 1953 års investeringsbudget.

Investeringsbudgeten för tillståndsberoende byggnads- och anläggningsarbeten har under en följd av år sammanfattats i dels en tillståndsbudget och dels en realbudget. Tillståndsbudgeten har angett omfattningen av de byggnadsföretag, för vilka byggnadstillstånd planenligt kunde beviljas under budgetperioden. Realbudgeten har däremot avsett den faktiska byggnadsverksamhet, som kunde beräknas äga rum under perioden vid tillståndsgivning i enlighet med det uppställda programmet. I realbudgetberäkningen har alltså inbegripits de byggnadsarbeten, som under planeringsåret skulle komma att utföras dels vid byggnadsföretag, som kommer att beviljas under årets lopp, dels vid företag, för vilka tillstånd beviljats före årets ingång. För varje byggnadsföretag, vare sig tillstånd därtill förutses komma att beviljas under planeringsåret eller beviljats tidigare, har sålunda i realbudgeten medräknats den del, som enligt verkställda överslagskalkyler kunnat förväntas belasta byggnadsmarknaden under planeringsåret.

Enligt realbudgetberäkningen för 1953 förväntades en ökning i den faktiska reglerade byggnadsverksamheten under året med omkring 7,5 % i förhållande till året dessförinnan. Den budgeterade tillståndsgivningen beräknades enligt planen kunna ökas i förhållande till 1952 med cirka 11 % eller 400 miljoner kronor. Utöver den sålunda utvidgade tillståndsramen har byggnadstillstånd givits för bostadsbyggen till ett värde av cirka 155 miljoner kronor och för annan byggnads- och anläggningsverksamhet, som beräknats draga en kostnad av 46 miljoner kronor. I vilken utsträckning dessa tillstånd utnyttjats under år 1953 kan icke med säkerhet bedömas.

I stort sett har tillståndsgivningen under 1953 motsvarat de produktionsresurser, som stått till förfogande. På vissa håll har dock tillgången på byggnadsarbetskraft, särskilt murare, icke motsvarat behovet. Av bl. a. detta skäl har därför de genomsnittliga byggnadstiderna för bostäder på dessa orter förlängts något utöver de cirka 12 månader som gällde under senare hälften av år 1952. Å andra sidan har i en del mindre städer och andra samhällen ett överskott på byggnadsarbetare redan uppkommit eller beräknats uppstå under det närmaste året. Det är givetvis angeläget att denna arbetskraft i

Tabell 1. Beräknad total tillståndsbelastning på år 1953.

(Miljoner kronor.)

K v o t o m r å d e	1 9 5 3			1952
	Ursprung- lig till- stånds- budget	Kvottill- lägg och syssel- sättnings- tillstånd	Summa tillstånds- givning	Summa tillstånds- givning
A. Bostäder	1 700	155	1 855	1 820
B. Kvadratmeterkvot	90	—	90	72
C. Jordbruk, skogsbruk, fiske	6	—	6	8
D. Egentlig industri	200	6	206	235
E. Handel	81	10	91	89
F. Samfärdsel, vatten- och avloppsledningar ..	1 297	11	1 308	1 219
G. Förvaltnings-, sociala ändamål m. m.	159	7	166	137
H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler	260	12	272	260
I. Militära byggnader	90	—	90	82
J. Diversekvot	120	—	120	135
K. Sportstugor, semesteranläggningar	5	—	5	10
L. Reservkvot	15	—	15	15
Summa	4 023	201	4 224	4 082

största möjliga utsträckning utnyttjas på orter, där brist på byggnadsarbetare föreligger. De åtgärder, som i detta syfte bör vidtagas, är för närvarande föremål för övervägande av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Den fortskridande ökningen av byggnadsmarknadens arbetskrafts- och materielresurser har föranlett uppmjukningar i byggnadsregleringen även under det gångna året. Sålunda utökades området för de tillståndsfria arbetena från 1953 års ingång bl. a. till att avse tillbyggnad av en- och tvåfamiljshus, om husets yta därigenom ej komme att överstiga vad som gäller som villkor för beviljande av egnahemslån enligt 5 § kungörelsen den 30 juni 1948 om egnahemslån och förbättringslån. Samtidigt undantogs från regleringen arbete, avseende växthus, varjämte den tidigare gällande friheten att utan tillståndstvång utföra reparations- och förbättringsarbeten å sommarstugor med en yta av högst 30 kvadratmeter utsträcktes till att gälla sommarstugor med en yta av högst 50 kvadratmeter. Vidare har enligt Kungl. Maj:ts medgivande byggnadstillstånd utan avseende å byggnadskvot från 1953 års ingång fått meddelas dels för uppförande av en- och tvåfamiljshus, därest husets yta ej överstiger vad som enligt nyssnämnda kungörelse gäller som villkor för beviljande av egnahemslån, dels för uppförande och tillbyggnad av sportstugor, om den blivande ytan ej överstiger 50 kvadratmeter, dels ock för arbeten överhuvud, som beräknas kosta högst 10 000 kronor. Slutligen har oberoende av kvadratmeterkvot från och med den 1 maj

¹ Härtill bör läggas 72 milj. kr., belöpande å byggnadstillstånd, som förskotterats å 1954 års kvoter. (Ytterligare 134 milj. kr. har förskotterats men dessa motsvarar helt vad som belöper å de byggnadstillstånd, som år 1952 meddelats i förskott på 1953 års kvoter.)

1953 fått uppföras nybyggnad, där minst hälften av totala golvytan, källar- och vindsplan ej inräknade, avses för bostadsändamål, och där nybyggnaden är avsedd att på i huvudsak samma tomt ersätta rivningsmogna byggnader i städernas och de större tätorternas centrala delar.

Genom kungörelse den 27 november 1953 (nr 680) om ändring av tillämpningskungörelsen till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete har från och med den 1 januari 1954 från lagens tillämpningsområde helt undantagits varje byggnadsarbete, avseende bostadshus, som helt eller till huvudsaklig del är avsett för bostadsändamål och inrymmer högst två bostadslägenheter, ävensom därtill hörande uthusbyggnader. Samtidigt har Kungl. Maj:t meddelat generellt byggnadstillstånd att gälla tills vidare från och med den 1 januari 1954 för utförande av byggnadsarbete å bostadshus med flera än två bostadslägenheter ävensom till sådana hus hörande särskild anläggning för gemensam värmecentral och tvättcentral. Som förutsättning för detta generella tillstånd har Kungl. Maj:t emellertid, i syfte att få byggnadsarbetarkåren jämnt sysselsatt hela året, föreskrivit att vederbörande länsarbetsnämnd skall besluta om tid för byggnadsarbetets igångsättande samt, därest så finnes erforderligt, om avbrott i detsamma ävensom om storleken och sammansättningen av den arbetsstyrka, som vid varje tid må sysselsättas i arbetet.

1954 års investeringsbudget.

De ovan angivna lättnaderna i byggnadsregleringen från och med den 1 januari 1954 kan ej beräknas under detta år medföra någon mera avsevärd ökning av bostadsproduktionen, åtminstone såvitt gäller bostäder i flerfamiljshus. Byggnadsregleringen torde nämligen under det senaste året ej ha utövat någon större hämmande inverkan på bostadsbyggandet, ty dels har, såsom framgår av vad ovan anförts, ytterligare utvidgningar skett av området för de byggnadsarbeten, som må utföras utan avseende å kvot, och dels har på senare tid de för bostäder fastställda lokala byggnadskvoterna, länsbostadskvoterna, i allmänhet fått överskridas, när detta möjliggjorts av arbetskraftstillgången.

Med hänsyn till att det ansetts angeläget att största möjliga del av produktionsresurserna på byggnadsmarknaden förbehålles bostadsbyggandet, har, såsom tabell 2 utvisar, någon utökning av byggnadskvoterna för den byggnads- och anläggningsverksamhet, vilken fortfarande är underkastad byggnadsreglering, med ett obetydligt undantag som avser serviceanläggningar för motorfordon, icke medgivits. Smärre minskningar har i stället ägt rum. Sålunda har kvoten för icke statliga kraft- och belysningsverk sänkts från 130 till 120 miljoner kronor, varjämte kvoterna för tingshus och fångvårdsanstalter minskats med sammanlagt 2 miljoner kronor och kvoterna för statliga förvaltningsbyggnader och byggnader för sociala ändamål reducerats med vardera 1 miljon kronor. Slutligen har sänkningar kunnat ske med 3 respektive 2 miljoner kronor, av kvoten för jordbruk, skogsbruk och fiske på grund av att byggnadsverksamheten för dessa ändamål i

Tabell 2. Byggnadsbudget (i milj. kr.) för år 1954 med jämförelsesiffror för år 1953.

Kvotområde	Realbudget (Beräknad faktisk byggnadsverk- samhet)		Tillståndsbudget		Önskemål om till- ståndskvot år 1954
	1953	1954	1953	1954	
<i>A. Bostäder</i>	¹ —	—	1 700	—	—
<i>B. Kvadratmeterkvot</i>	—	—	90	—	—
<i>C. Jordbruk, skogsbruk, fiske</i>	3	3	6	3	—
<i>D. Egentlig industri</i>	270	225	200	200	371
<i>E. Handel</i>	65	75	81	81	273
1. Riksnämnden för ekonomisk försvars- beredskap			20	20	30
2. Fristående byggnader för handel:					
Kol- och koksfirmor			1	} 6	1
Oljelagringsanläggningar			5		10
Spannmålslagerbyggnader o. dyl. samt kyl- och fryshus			8	8	26
Grossistföretag			15	15	66
Affärs- och kontorsbyggnader			20	20	110
Reserv			2	2	—
Hotell, restauranger o. dyl.			10	10	30
<i>F. Samfärdsel, vatten- och avloppsledningar</i>	1 385	1 470	1 297	1 291	—
Kommunikationsdepartementets inve- steringar för affärsverken och stat- liga vägar			830	830	—
Hyseslokaler m. m. för kommunika- tionsverken			5	5	6
Icke statliga kraft- och belysningsverk			130	120	200
Spårvägar och busslinjer för lokaltrafik			50	50	70
Hamnar och farleder			30	30	50
Serviceanläggningar för motorfordon ..			12	16	75
Övriga vägar och anläggningsarbeten, inkl. vatten- och avloppsledningar ..			240	240	300
<i>G. Förvaltnings-, sociala ändamål m. m. ..</i>	145	175	159	155	596
Statliga förvaltningsbyggnader			10	9	18
Tingshus			1	} 4	10
Fångvårdsanstalter			5		1
Sociala byggnader			8	7	14
Kommunala förvaltningsbyggnader			20	20	138
Brandväsendet			5	5	53
Civilförsvaret			20	20	41
Hälso-, sjuk- och sinnesskövård			90	90	321
<i>H. Skolor, kyrkor, övriga samlingslokaler m. m.</i>	280	285	260	260	941
1. Ecklesiastikdepartementet			210	210	598
2. Kyrkor, församlingshem, krematorier			10	10	89
3. Jordbruksdepartementet			6	6	26

¹ Enligt konjunkturinstitutets beräkningar har den faktiska nybyggnadsverksamheten i fråga om bostäder uppgått till cirka 1 810 milj. kr.

Kvotområde	Realbudget (Beräknad faktisk byggnadsverk- samhet)		Tillståndsbudget		Önskemål om till- ståndskvot år 1954
	1953	1954	1953	1954	
4. Handelsdepartementet			4	4	7
5. Samlingslokaler			15	15	74
6. Badhus, tvätterier, idrotts- och andra fritidsanläggningar			15	15	147
I. Militära byggnader	90	85	90	90	—
J. Diversekvot	40	¹ 145	120	120	—
K. Semesteranläggningar	5	4	5	3	—
L. Reservkvot	—	5	15	15	—
Summa	2 288	2 472	4 023	2 218	—

stort sett ej erfordrar byggnadstillstånd samt av kvoten för semesteranläggningar med hänsyn till att den ej längre avser sportstugor.

Den s. k. kvadratmeterkvoten för butiker och servicelokaler m. m. i bostadsområden har slopats i den nya budgeten, enär dessa lokaler i regel kommer att kunna anordnas efter samma liberaliseringsregler som gäller för bostadshus.

Beträffande de förutsättningar, på vilka beräkningarna rörande den i tabell 2, kolumnerna 2 och 3, angivna faktiska byggnadsverksamheten vilar, må följande anföras. Beräkningarna rörande den reala belastningen å den tillståndsgregerade byggnadsmarknaden, fränsett den del, som varit hänförd under bostads- och kvadratmeterkvoterna, tyder på en ökning av denna belastning med cirka 200 miljoner kronor från år 1953 till år 1954. Vid uppgörandet av dessa beräkningar har man utgått från vissa antaganden. Byggnadstiderna har sålunda beräknats förbli oförändrade. Vidare har det antagits, att tillståndsgivning och igångsättning under sista kvartalet år 1953 skall balansera, d. v. s. att »lagret» av outnyttjade byggnadstillstånd (företag med byggnadstillstånd men utan igångsättningstillstånd samt företag med igångsättningstillstånd men som icke påbörjats) icke skall undergå någon förändring mellan den 1 oktober 1953 och årets slut. Byggnadstillstånd har under år 1954 förutsatts komma att återkallas i samma omfattning som under år 1953. Vad beträffar byggnadsarbetenas igångsättning så har denna antagits komma att ske med samma eftersläpning i förhållande till tidpunkten för tillståndets meddelande som under år 1953. — Arbeten, som belastar reservkvoten eller för vilka tillstånd lämnats av sysselsättningsskäl eller i förskott på nästkommande årets kvoter, är för år 1953 (samt för år 1954 till den del de hänför sig till tillstånd beviljade under år 1953) inräknade i respektive grupper. Detsamma gäller i huvudsak för diversekvoten.

¹ Häri har jämväl inräknats till 60 milj. kr. beräknade kostnader för byggnadsföretag, vilka antagits komma att bli beviljade av sysselsättningsskäl år 1954 eller i förskott på 1955 års kvoter.

PM
ANGÅENDE
DEN STATSFINANSIELLA
UTVECKLINGEN

Bihang 4.

PM

angående den statsfinansiella utvecklingen.

Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1946/47—1952/53.

Inkomster.		Utgifter.	
Budgetåret 1946/47.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	3 606	Driftbudgetens utgifttitlar . . .	3 155
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	661
Statslån	¹ 43	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Kassamedelsförbrukning	283	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	37
		Transaktioner i övrigt	79
	Summa 3 932		Summa 3 932
Budgetåret 1947/48.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	4 438	Driftbudgetens utgifttitlar . . .	3 971
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	374
Statslån	67	Transaktioner vid sidan av riksstaten	52
		Kassamedelsökning	108
	Summa 4 505		Summa 4 505

¹ I detta belopp ingår icke en till riksbanken överlämnad förbindelse på 182 milj. kr. i samband med överföring till riksgäldskontoret av en vid apprecieringen av den svenska kronan uppkommen bokföringsförlust.

Budgetåret 1948/49.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 954	Driftbudgetens utgifttitlar ...	4 643
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	470
Statslån	² 436	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Transaktioner i övrigt	16	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	81
		Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	32
		Kassamedelsökning	180
Summa	5 406	Summa	5 406

Budgetåret 1949/50.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 839	Driftbudgetens utgifttitlar ...	5 001
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	264
Statslån	³ 332	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Kassamedelsförbrukning	167	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	50
		Transaktioner i övrigt	23
Summa	5 338	Summa	5 338

Budgetåret 1950/51.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	5 820	Driftbudgetens utgifttitlar ...	5 449
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	568
Statslån	348	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	87	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	127
Inbetalda prisutjämningsavgifter vid export av trävaror m. m.	84	Kassamedelsökning	270
Transaktioner i övrigt	75		
Summa	6 414	Summa	6 414

² Vid framräknandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 62 milj. kr.

³ Vid framräknandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 120 milj. kr.

Budgetåret 1951/52.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	7 507	Driftbudgetens utgiftstitlar . . .	6 423
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	776
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	500	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
		Återbetalda statslån	91
		Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret . . .	374
		Ytterligare uppkommen eftersläpning av inleveransen av överskottsmedel från domänenverket	67
		Transaktioner i övrigt	48
		Kassamedelsökning	228
Summa	8 007	Summa	8 007

Budgetåret 1952/53.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar . .	7 808	Driftbudgetens utgiftstitlar . . .	7 647
Transaktioner vid sidan av riksstaten		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten . . .	1 020
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	250	Transaktioner vid sidan av riksstaten	
Statslån	4 487	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret . . .	137
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	6	Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott	64
Kassamedelsförbrukning	317		
Summa	8 868	Summa	8 868

⁴ Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade ökningen av statsskulden med 285 milj. kr., motsvarande verkställd avskrivning av riksgäldskontorets skuld till statens krigsförsäkringsnämnd.

Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1945/46—1952/53. (Miljoner kronor.)

Budgetår	Driftbudgeten		
	Inkomster	Utgifter	Överskott (+) resp. underskott (—)
1945/46	3 528	3 329	+ 199
1946/47	3 606	3 155	+ 451
1947/48	4 438	3 971	+ 467
1948/49	4 954	4 643	+ 311
1949/50	4 839	5 002	— 163
1950/51	5 820	5 449	+ 371
1951/52	7 507	6 423	+ 1 084
1952/53	7 808	7 647	+ 161

Tab. 3. Förändringar i statens upplåning under budgetåren 1946/47—1952/53. (Miljoner kronor.)

Budgetår	Fonderad stats-skuld	Tillfällig statsskuld		Summa (kol. 2 + 3 + 4)	Reinvesterade kapital-medel	Summa redovisad statsskuld (kol. 5 + 6)
		Obliga-tions-lån	Skatt-kammar-växlar m. m.			
1	2	3	4	5	6	7
1946/47	— 125	—	^{1, 2} 1 005	880	² — 655	¹ 225
1947/48	— 398	—	450	52	16	68
1948/49	— 328	—	674	346	28	374
1949/50	199	—	6	205	7	212
1950/51	109	—	230	339	9	348
1951/52	650	43	— 782	— 89	— 3	— 92
1952/53	388	992	— 928	452	— 250	202
Summa	495	1 035	655	2 185	— 848	1 337
Statsskulden den 30 juni 1946..	9 085	—	782	9 867	1 328	11 195
Statsskulden den 30 juni 1953..	9 580	1 035	1 437	12 052	480	12 532

¹ Se not 1 till tab. 1.

² I beloppet 1 005 milj. kr. ingår 700 milj. kr. i skattkammarväxlar, som överlämnats till riksbanken vid den partiella avvecklingen av riksbankens kontofordran på riksgäldskontoret under rubriken »Till riksgäldskontorets förfogande ställda belopp». Motsvarande belopp ingår som minuspost i kol. 6.

Tab. 4. Statsupplåningens placering.

(Miljoner kronor.)

	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53
Utgiftsoverskott å riksstaten	210	— 93	159	427	197	— 308	859
Transaktioner vid sidan av riksstaten	298	52	35	— 48	— 119	— 12	— 340
Summa utgiftsoverskott	508	— 41	194	379	78	— 320	519
<i>Upplåning:</i>							
på marknaden:							
skattkamarväxlar	27	98	33	— 50	— 112	—	25
övr. upplåning	— 252	— 417	— 41	162	6	416	68
hos affärsbankerna:							
skattkamarväxlar	— 465	158	327	39	— 14	188	436
övr. upplåning	— 535	— 233	131	281	— 188	171	369
hos riksbanken:							
tillfällig upplåning	1 923	445	— 42	— 107	647	— 864	— 446
valutakrediter	—	—	—	—	—	—	—
riksgäldskontorets förbindelse ¹	182	—	— 62	— 120	—	—	—
hos statsinstitutioner och fonder:							
direkt av riksgäldskontoret	17	110	28	7	9	— 3	— 250
genom riksbankens förmedling	— 672	— 94	—	—	—	—	—
Kassamedelsförbrukning	283	— 108	— 180	167	— 270	— 228	317
Summa	508	— 41	194	379	78	— 320	519

¹ Jfr not 1—3 till tab. 1.

Anm. »Utgiftsoverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med utgifterna å kapitalbudgeten (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar.

I tabellens andra del har verkställts en uppdelning av statsskuldökningen för resp. år, varvid summan av upplåningen på marknaden, hos affärsbankerna och hos riksbanken samt riksgäldskontorets förbindelse motsvarar i kol. 5 i tab. 3 redovisade belopp, medan beloppen för upplåningen hos statsinstitutioner och fonder korresponderar mot kol. 6 i tab. 3. I tab. 1 angivna belopp för »Statslån» motsvarar summan av under upplåning i tab. 4 upptagna belopp, och de i de båda tab. angivna beloppen för »Kassamedelsförbrukning» korresponderar likaledes (minustecknen anger kassamedelsökning).

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel.

(Miljoner kronor.)

	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53
Nettoresultat av riksbankens samtliga guld- och valuta-transaktioner	- 1 778	- 446	+ 251	+ 595	- 198	+ 1 406	- 103
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)	+ 356	- 32	+ 16	+ 80	- 91	- 115	+ 418
Nettoresultat av riksbankens köp och försäljning av svenska skattkamarväxlar och obligationer	+ 1 372	+ 807	+ 175	- 407	+ 953	- 1 030	- 261
Lån och krediter med avdrag för insättningar å bunden räkning	+ 142	- 91	- 111	- 56	+ 171	+ 95	+ 125
Andra transaktioner med marknaden	+ 8	- 35	- 73	- 50	- 103	- 51	- 49
Nettoresultat av riksbankens transaktioner	+ 100	+ 203	+ 258	+ 162	+ 732	+ 305	+ 130
Utelöpande sedlar	+ 122	+ 207	+ 172	+ 182	+ 352	+ 567	+ 230
Affärsbankernas m. fl. tillgodohavanden å checkräkning hos riksbanken	- 22	- 4	+ 86	- 20	+ 380	- 262	- 100
Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel	+ 100	+ 203	+ 258	+ 162	+ 732	+ 305	+ 130

»Nettoresultat av riksbankens köp och försäljningar av obligationer m. m.» innefattar även i tab. 4 angivna »Tillfällig upplåning hos riksbanken».

»Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning, vilka var för sig är av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecknen i tabellens första del anger, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecknen anger att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del anger plus- och minustecknen ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

SAMMANSTÄLLNING
ÖVER BEHÅLLNINGAR Å
RIKSSTATSANSLAG

Bihang 5.

Sammanställning över behållningar å riksstatsanslag

Driftbudgeten¹

Miljoner kronor.

Huvudtitel	Reservation 80% 1952	Reservation 80% 1953			Ökning (+) Minskning (—) under budgetåret 1952/53
		å för budget- året 1952/53 anvisade anslag ²	å äldre anslag	Totalt	
Justitiedepartementet	1·0	0·6	0·5	1·1	+ 0·1
Utrikesdepartementet	7·0	8·6	0·1	8·7	+ 1·7
Försvarsdepartementet	267·0	145·9	80·8	226·7	— 40·3
Socialdepartementet	70·5	69·2	0·4	69·6	— 0·9
Kommunikationsdepartementet ..	87·6	214·8	2·2	217·0	+ 129·4
Finansdepartementet	23·3	1·4	22·5	23·9	+ 0·6
Ecklesiastikdepartementet	20·9	17·9	2·6	20·5	— 0·4
Jordbruksdepartementet	357·7	192·3	3·0	195·3	— 162·4
Handelsdepartementet	74·2	10·1	3·5	13·6	— 60·6
Inrikesdepartementet	110·4	99·2	5·4	104·6	— 5·8
Övriga huvudtitlar	0·3	0·3	—	0·3	—
	1 019·9	760·3	121·0	881·3	— 138·6

¹ Exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.

² Inkl. reservationer å tidigare under samma anslogsrubrik anvisade medel (= fortlöpande anslog).

Kapitalbudgeten

Miljoner kronor.

Anslagsgrupp	Behållning 80% 1952	Behållning 80% 1953			Ökning (+) Minskning (—) under budgetåret 1952/53
		å för budget- året 1952/53 anvisade anslag	å äldre anslag	Totalt	
Statens affärsverksfonder:					
Postverkets fond	4·4	2·4	1·2	3·6	— 0·8
Televerkets fond	23·6	7·9	—	7·9	— 15·7
Statens järnvägars fond	26·9	39·4	1·3	40·7	+ 13·8
Statens vattenfallsverks fond..	39·6	32·8	6·0	38·8	— 0·8
Domänverkets fond	1·0	1·3	0·3	1·6	+ 0·6
Säger för statens affärsverksfonder	95·5	83·8	8·8	92·6	— 2·9
Luftfartsfonden	13·4	1·0	—	1·0	— 12·4
Statens allmänna fastighetsfond ..	65·8	53·0	15·8	68·8	+ 3·0
Försvarets fonder	134·5	91·5	48·1	139·6	+ 5·1
Statens utlåningsfonder	57·6	19·3	44·8	64·1	+ 6·5
Fonden för låneunderstöd	141·7	195·2	5·8	201·0	+ 59·3
Fonden för statens aktier	0·1	—	0·1	0·1	—
Fonden för förlag till statsverket	96·4	1·6	68·5	70·1	— 26·3
Diverse kapitalfonder	156·5	17·7	49·3	67·0	— 89·5
	761·5	463·1	241·2	704·3	— 57·2

UTGIFTER Å DRIFTBUDGETEN

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 ja-
nuari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäles av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, beträffande de under punkterna 1, 12 och 13 angivna frågorna samt av chefen för civildepartementet, statsrådet Lingman, beträffande de frågor, som beröres under punkterna 2—11.

1. Automatiska utgiftsförändringar inom statens verksamhetsområde.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 januari 1953 har jag tillkallat f. d. överståthållaren T. Nothin för att verkställa en utredning rörande de automatiska utgiftsförändringarna inom statsverksamheten under de närmaste budgetåren. Med skrivelse den 31 augusti 1953 har utredningsmannen överlämnat en utredning i ämnet. Huvuddragen av utredningens resultat torde få redovisas i det följande.

A. Automatiska utgiftsförändringar enligt utredningen.

Arbetets planläggning. Enligt direktiven var utredningens syfte att fastslå omfattningen av de utav statsmakterna redan gjorda åtagandena på längre sikt.

För att utredningsresultatet skulle kunna fylla uppgiften att vara ett hjälpmedel vid bedömande av sannolika anslagsbehov under de närmaste budgetåren har utredningen — dock icke i samband med de siffermässigt angivna automatiska utgiftsförändringarna — uppmärksammat även sådana omständigheter, såsom pågående utredningar och icke slutbehandlade kom-

mittéförslag, vilka kan peka hän mot betydande utgiftsstegringar, även om dessa icke är automatiska i egentlig mening. Däremot har utredningen icke ansett det ankomma på sig att mot varandra väga angelägenhetsgraden av olika slag av utgiftsändamål, än mindre att inkomma med några besparingsförslag. Frågan om statsverkets inkomster har enligt utredningens uppfattning legat helt utanför utredningsuppdraget. Ej heller har utredningen sökt ställa någon prognos rörande den samhällsekonomiska utvecklingen under de närmaste åren och dennas inverkan på skatteunderlaget.

Såväl innehålls- som siffermässigt har den för budgetåret 1953/54 fastställda riksstaten ansetts böra tagas till utgångspunkt för utredningsarbetet. Undersökningen har vidare, där ej annat föranletts av vid 1953 års riksdag fattade beslut, utgått från den pris- och lönenivå, som var gällande den 1 januari 1953 och som förutsatts i stort sett även ligga till grund för anslagsberäkningarna i 1953/54 års riksstat.

Utredningen har sökt angiva de normer i fråga om *begreppet automatiska utgiftsförändringar*, som följts för att nå fram till det med utredningen åsyftade resultatet, samt därvid anfört bl. a. följande.

Undersökningsarbetet har i princip utgått från den lagstiftning samt de övriga bestämmelser som var gällande den 1 januari 1953, med de jämkningar däri, som betingas av de utav 1953 års riksdag (vårsessionen) fattade besluten. Likaså har utgiftsutvecklingen beräknats med utgångspunkt från nu gällande eller beslutad organisation i personellt och materiellt hänseende. I de fall, där blott principbeslut föreligger om nya statliga åtaganden eller om avsedd utvidgad kommunal verksamhet med statligt understöd, har det ansetts riktigast att, eftersom undersökningen avser att söka klarlägga den sannolika kostnadsutvecklingen för längre tid framåt, utgå från principbeslutet såsom vore detsamma redan bindande.

Såsom exempel på de utgiftsförändringar, som från nu antydda utgångspunkter betraktats såsom automatiska, må framhållas:

1. Statens ökade löneutgifter på grund av löneklassuppflyttningar eller i anledning av utfyllande av vakanser inom nu gällande personalstater samt statens ökade pensionskostnader i anledning av bland annat stigande antal tjänste- och familjepensionärer;

2. Ökade kostnader för utfyllande av brister i samt vidmakthållande på längre sikt av den materiella utrustningen inom olika förvaltningsområden;

3. Ökade kostnader för utbyggande av redan beslutad organisation vare sig fråga är om statens egen verksamhet eller om statsbidrag enligt redan fastställda grunder till olika sociala eller kommunala ändamål;

4. Utgiftsförändringar i anledning av förskjutningar av antalet personer inom olika åldersgrupper, såsom beträffande skolkostnader, kostnader för de värnpliktigas utbildning, kostnader för folkpensionering m. m. i anledning av ändring av antalet skolbarn, värnpliktiga och äldre.

Det för automatikbegreppet ur den föreliggande utredningens synpunkt avgörande har således varit sådana utgiftsförändringar som kommer att inträda, därest nu gällande lagar och bestämmelser, exempelvis statsbidragsförfattningar, förblir oförändrade samt nuvarande eller beslutad organisation inom det statliga och i viss mån även det kommunala verksamhetsområdet genomföres och vidmakthålles.

Vad gäller *de siffermässiga beräkningarna* framhålls, att den tidsperiod, som undersökningen omfattar, ursprungligen avsåg en beräkning dels för

ett vart av budgetåren 1954/55—1958/59 och dels för budgetåren 1963/64 samt 1968/69. Emellertid hade det visat sig, att en någorlunda tillförlitlig beräkning av automatiska utgiftsförändringar för budgetår längre fram i tiden än de närmaste fem åren icke lät sig göra annat än för vissa begränsade områden. I de siffermässiga sammanställningar, som utredningen redovisar, hade därför medtagits uppgifter allenast för den första femårsperiod undersökningen omfattat, varjämte i texten upplysning lämnats om utvecklingen för tiden därefter inom vissa avsnitt, som kunde bättre överblickas, såsom kostnaderna för folk- och tjänstepensioner. Hänsyn hade även tagits till väntade automatiska utgiftsminskningar. I princip hade undersökningen avsett såväl drift- som kapitalbudgeten.

Utredningens resultat. En översikt av de *siffermässigt preciserade automatiska nettoförändringarna* lämnas i följande tabell, därvid som utgångspunkt uppförts i 1953/54 års riksstat upptagna utgifter för vederbörande huvudtitlar i vad avser driftbudgeten. För åtskilliga av huvudtitlarna har, som framgår av tabellen, utredningen icke räknat med några automatiska förändringar. Detta gäller bland annat första, tredje, sjätte, trettonde och fjortonde huvudtitlarna. De automatiska utgiftstegringarna beräknas för övriga huvudtitlar utveckla sig på följande sätt (*milj. kr.*).

Huvudtitel	Anslags- belopp i riksstaten 1953/54	Utgiftsförändring från närmast föregående budgetår					Automatisk förändring 1953/54— 1958/59
		1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	
Justitiedepartementet	61·87	+ 0·72	+ 0·55	— 0·04	— 0·01	—	+ 1·22
Försvarsdepartementet	1 981·74	+ 196·72	— 15·52	— 0·05	— 0·53	+ 57·57	+ 238·19
Socialdepartementet ..	2 194·08	+ 170·65	+ 98·68	+ 19·81	+ 35·55	+ 36·36	+ 361·00
Finansdepartementet	175·07	— 1·71	+ 0·21	+ 0·38	+ 0·76	+ 0·66	+ 0·30
Ecklesiastikdeparte- mentet	971·33	+ 46·02	+ 40·58	+ 27·78	+ 8·56	— 3·46	+ 119·43
Jordbruksdepartemen- tet	395·47	+ 0·84	— 1·41	— 1·41	— 0·88	+ 0·34	— 2·52
Handelsdepartementet	128·91	+ 4·52	+ 10·12	+ 14·45	+ 5·70	— 3·79	+ 31·00
Inrikesdepartementet	483·40	+ 15·98	— 2·16	+ 5·98	— 2·36	+ 6·02	+ 23·46
Civildepartementet ..	273·10	+ 14·30	+ 15·60	+ 16·50	+ 16·00	+ 15·40	+ 77·80
Summa egentliga statsutgifter	(7 457·27)	+ 448·04	+ 146·55	+ 83·40	+ 62·79	+ 109·10	+ 849·88

Några beräkningar av utgifterna på kapitalbudgeten har utredningen icke medtagit i ovan intagna tabell. Orsaken härtill säges vara, att den framtida utvecklingen av dessa utgifter endast kunnat angivas i begränsad utsträckning, enär det beträffande dessa oftast icke kan talas om automatiska förändringar i den mening, som i utredningen i övrigt inlagts i detta begrepp. Då utredningen icke haft till syfte att utarbeta en allmän prognos över statsutgifterna utan i första hand klarlägga de automatiska förändringarna ansågs ett bedömande av kapitalutgifterna i viss mån falla utanför utredningsuppdraget.

Utredningen lämnar i anslutning till intagna tabell en närmare redogörelse för *de viktigaste utgiftsförändringarna* under respektive huvudtitlar och framhåller bl. a. följande.

Försvaret. Vid beräkningen av de förändringar, som framgår av nämnda tabell, har hänsyn icke tagits till dels anslaget till svenska fältsjukhuset i Korea (i 1953/54 års riksstat 11 milj. kr.), dels anslagen avseende ersättning till försvarets fastighetsfond och ersättning till statens allmänna fastighetsfond (i 1953/54 års riksstat sex anslag på sammanlagt ca 77 milj. kr.). Den alldeles övervägande delen av den redovisade utgiftsstegringen hänför sig till de under rubriken *försvarskrafterna* uppförda anslagen. Av den sammanlagda ökningen under huvudtiteln fram till budgetåret 1958/59 på 238 milj. kr. faller på försvarskrafterna 236 milj. kr., därav på armén 16 milj. kr., på marinen 36 milj. kr. och på flygvapnet 184 milj. kr. Det understryks emellertid, att dessa siffror icke utan vidare får tolkas såsom ett uttryck för försvarsdepartementets bedömande av den lämpliga avvägningen av vare sig de totala försvarskostnadernas framtida storlek eller kostnadernas fördelning mellan de olika försvarsgrenarna.

För tiden efter budgetåret 1958/59 finner utredningen de automatiska utgiftsförändringarna sammanhånga med fluktuationer i värnpliktskontingenternas storlek. Huvudsakligen till följd av ökningen av antalet värnpliktiga — varvid förutsatts att samtliga värnpliktiga skall undergå utbildning men att å andra sidan en viss utjämning mellan olika år skall ske — har kostnaderna för armén beräknats stiga med ett 30-tal milj. kr. från budgetåret 1958/59 till budgetåret 1963/64. Kostnadsökningen berör flertalet avlönings- och omkostnadsanslag. I fråga om materielanslagen har för arméns och marinens vidkommande förutsatts samma kostnadsnivå som för budgetåret 1958/59, medan det för flygvapnets del bedömts omöjligt att förutse kostnaderna.

Försvarets pensionskostnader, vilka redovisas under tolfte huvudtiteln, har vid nu gällande pensionsgrunder beräknats stiga fram till budgetåret 1958/59 med ca 15 milj. kr. från den nuvarande nivån av ca 75 milj. kr. Efter budgetåret 1958/59 väntas en fortsatt stegring; budgetåret 1968/69 har kostnaderna beräknats ligga 45 milj. kr. högre än 1958/59.

Socialutgifter. För de *familjesociala åtgärderna* (kostnader för bl. a. barnbidrag, socialstyrelsen, statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, bidrag till mödrahjälp, social hemhjälp, fattigvård, barnavård, åldringsvård samt ferieresor för barn och husmödrar, i riksstaten för 1953/54 upptaget till 584,2 milj. kr.) har de automatiska förändringarna under perioden 1953/54—1958/59 beräknats till sammanlagt följande belopp (milj. kr.), allt i förhållande till närmast föregående budgetår.

1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
+ 9,8	+ 3,2	+ 1,7	+ 0,3	— 4,1

Dessa förändringar säges i huvudsak bero av de allmänna barnbidragen, som under förutsättning av oförändrade bidragsgrunder beräknats utveckla sig på följande sätt under perioden: + 6,9, + 2,9, + 1,5, ± 0,0, — 4,4 milj. kr.

För anslagen till *kostnaderna för arbetsmarknadsreglerande åtgärder* (i riksstaten för 1953/54 73,8 milj. kr.) har utredningen räknat med en automatisk utgiftsökning (netto) under budgetåret 1954/55 på 9,8 milj. kr., var-

av 8,2 milj. kr. (en minskning med 3,4 resp. en ökning med 21,0 enligt två andra alternativ) faller på anslaget för bidrag till erkända arbetslöshetskassor (i riksstaten 1953/54 20 milj. kr.), medan för de därpå följande budgetåren stegringen är av mindre storleksordning eller på ett par hundra tusen kronor för år.

Anslagen för förbättrande av bostadsförhållandena finnes i riksstaten 1953/54 upptagna med sammanlagt 130 milj. kr., varav huvudparten faller på följande anslag, nämligen kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån (10 milj. kr.), bostadsrabatter (75 milj. kr.), bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet (25 milj. kr.) samt bidrag till inrättande av pensionärshem (12 milj. kr.). Automatiska utgiftsförändringar har av utredningen beräknats för anslagen till kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter och till bostadsrabatter, därvid förutnämnda anslag anges successivt stiga från 10 milj. kr. budgetåret 1953/54 till 28 milj. kr. budgetåret 1958/59 (27 respektive 29 milj. kr. enligt ett par andra alternativ). Anslaget till bostadsrabatter har likaledes antagits öka successivt från 75 milj. kr. till 130 milj. kr. budgetåret 1958/59. Beträffande anslaget till bostadsrabatter har en engångsökning på 5 milj. kr. — ingående i en ökning av 15 milj. kr. — beräknats mellan budgetåren 1953/54 och 1954/55, betingad av att den av 1953 års riksdag beslutade omläggningen av bidragsvillkoren träder i kraft först den 1 oktober 1953. Den årliga anslagsökningen av kostnaderna för bostadsrabatter fram till budgetåret 1958/59 har därefter beräknats uppgå till 10 milj. kr. Den årliga nettoökningen har dock antagits successivt minska med hänsyn till en så småningom ökande avgång av bidragstagare. För budgetåret 1968/69 skulle sålunda anslaget, som för budgetåret 1958/59 beräknats till 130 milj. kr., komma att uppgå till 180 milj. kr. Vid fullt utbyggt rabattsystem har de årliga kostnaderna beräknats uppgå till ca 200 milj. kr.

I statens kostnader för *folkpensioneringen* (1953/54 tillhoppa 1 310 milj. kr.) ingår förutom anslagen till bidrag till folkpensioner m. m. (1 030 milj. kr.) och till indextillägg å folkpensioner m. m. (242 milj. kr.) bland annat även kostnaderna för pensionsstyrelsen (6,3 milj. kr.) samt anslagen till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet (13,5 milj. kr.) och till särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn (14,5 milj. kr.). Fram till budgetåret 1958/59 har för dessa anslag beräknats en sammanlagd automatisk utgiftsstegring på 109 milj. kr. För de två anslagen bidrag till folkpensioner m. m. och indextillägg å folkpensioner har räknats med en — i stort sett jämn — stegring under samma period på 108 milj. kr. Anslaget till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet har beräknats stiga med drygt 3 milj. kr. i anledning av en av riksdagen i princip redan godkänd utökning av antalet vårdplatser för reumatiskt sjuka. Å andra sidan har för de särskilda barnbidragen med ledning av utvecklingen sedan 1949 antagits en viss fortgående minskning med 0,5 milj. kr. om året eller 2,5 milj. kr. fram till budgetåret 1958/59. Under framhållande av de betydande osäkerhetsmarginaler som vidlåder beräkningarna avseende 1960-talet, anges kostnadsökningen under tio-årsperioden 1958/59—1968/69 — om även indextilläggen medräknas — till 255 milj. kr., d. v. s. i runt tal till 25 milj. kr. per år.

Anslag till *bidrag till sjukkassor och moderskapspenning* är i riksstaten för budgetåret 1953/54 uppförda med 66,9 respektive 1,1 milj. kr. Genom den av 1953 års riksdag beslutade sjukkassareformen, vilken träder i kraft den 1 januari 1955, inträder en kraftig ökning av det förstnämnda anslaget redan budgetåret 1954/55, men helårskostnaderna framträder först från och med budgetåret 1955/56. Anslaget har beräknats på följande sätt (milj. kr.):

1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
66,9	168	237	221	223	225

Stegringen till budgetåret 1958/59 utgör alltså ca 158 milj. kr. Den tillfälliga toppen budgetåret 1955/56 förklaras av kostnader för slutreglering av statsbidraget enligt hittills gällande grunder. För de följande budgetåren har räknats med en årlig ökning av statsbidraget med en procent på grund av befolkningens tillväxt och ändring i ålderssammansättningen. Anslaget till moderskapspenning har beräknats successivt sjunka: budgetåret 1958/59 skulle det uppgå till 0,6 milj. kr.

Statens direkta kostnader för den nya sjukförsäkringen — i vilken den hittills gällande obligatoriska olycksfallsförsäkringen till största delen är inarbetad — kommer dock, enligt vad utredningen påpekar, att i realiteten bli större än vad den angivna kalkylen utvisar. Genom att arbetsgivarnas och sannolikt även en betydande del av de försäkrades avgifter torde komma att bli avdragsgilla vid inkomstbeskattningen, sker sålunda — även om hänsyn tas till att större delen av arbetsgivarnas avgifter till olycksfallsförsäkringen bortfaller — en icke oväsentlig reduktion av skatteunderlaget.

Utgifter under ecklesiastikdepartementet. För *universitet och högskolor* (i riksstaten för 1953/54 73,0 milj. kr.) har utredningen under perioden 1953/54—1958/59 räknat med en kontinuerlig stegring med sammanlagt 8,4 milj. kr. för hela perioden. Ökningen ligger i huvudsak dels på universiteten och de medicinska högskolorna dels på bidragen till Stockholms och Göteborgs högskolor och orsakas av en fortgående utvidgning och upprustning.

I detta sammanhang har utredningen behandlat vissa kostnader för *atomenergiforskning*. Anslag härför förekommer, dels under åttonde huvudtiteln (litt. M), dels under tionde huvudtiteln (litt. C). Det förra anslaget avser den forskning, som bedrivs genom atomkommittén. För detta anslag, i 1953/54 års riksstat uppfört med 2,5 milj. kr., har ingen automatisk förändring beräknats. Det senare anslaget avser atomenergiforskning m. m. inom Aktiebolaget Atomenergi. Anslaget har i 1953/54 års riksstat upptagits till 7,1 milj. kr. och för följande år — med hänsyn till att enligt upprättad femårsplan ytterligare en reaktor skall byggas — beräknats sålunda (milj. kr.):

1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
9,0	12,5	21,0	20,0	13,0

I de angivna anslagsbeloppen ingår emellertid vissa, i synnerhet för budgetåren 1955/56—1957/58 betydande engångskostnader. De löpande kostnaderna beräknas av utredningen stiga kontinuerligt från 5,5 milj. kr. budgetåret 1953/54 till 11 milj. kr. budgetåret 1958/59.

Under rubriken *de allmänna läroverken* upptages i riksstaten — för budgetåret 1953/54 till en sammanlagd kostnad av 175 milj. kr. — kostnaderna för, förutom de allmänna läroverken, bland annat även bidrag till kommunala och privata läroverk samt för stipendier. För dessa ändamål har utredningen fram till budgetåret 1958/59 räknat med en sammanlagd automatisk utgiftsstegring på drygt 33 milj. kr. Av stegringen faller 13 milj. kr. på de allmänna läroverken, 18 milj. kr. på de kommunala läroverken och 2,5 milj. kr. på studiebidrag och stipendier. Utgiftsstegringen är huvudsakligen förändrad av ökat elevantal samt löneklassuppflyttningar.

I riksstaten upptages under rubriken *folkundervisningen* förutom folkskoleväsendet bland annat även folk- och småskoleseminarierna, högre folkskolor och folkhögskolor samt abnormundervisningen. Sammanlagt uppgår

kostnaderna för dessa ändamål i riksstaten för budgetåret 1953/54 till 620 milj. kr., varav huvudparten eller 541 milj. kr. belöper på folkskoleväsendet. För de olika ändamålen har utredningen fram till budgetåret 1958/59 räknat med följande utgiftsstegringar, nämligen för skolmältider + 20,40 milj. kr., för folkskoleväsendet + 42,83 milj. kr., för högre folkskolor och folkhögskolor + 3,45 milj. kr. och för abnormundervisningen + 0,14 milj. kr.

Förutom anslagen till skolmältider, skolskjutsar m. m. anges bidragen till avlöningar och byggnadsarbeten medföra de betydelsefullaste automatiska utgiftsförändringarna. De två sistnämnda bidragsanslagen beräknas komma att utveckla sig sålunda (milj. kr.):

Anslag	1953 /54	1954 /55	1955 /56	1956 /57	1957 /58	1958 /59
Bidrag till avlöningar	431,9	411	420	424	425	421
Bidrag till byggnadsarbeten	53	99	110	115	105	90

Anslagen till kostnader för skolmältider, inackordering av skolbarn, skolskjutsar samt fria läroböcker har i 1953/54 års riksstat beräknats till sammanlagt 68 milj. kr. och har av utredningen förutsatts stiga fram till budgetåret 1958/59 med mellan 31 och 32 milj. kr. Härav faller på skolmältiderna mellan 20 och 21 milj. kr., på skolskjutsarna 10 milj. kr. och på de fria läroböckerna drygt 1 milj. kr. Anslaget till inackordering av skolbarn har beräknats vara oförändrat. Mellan detta och bidragskostnaderna till skolskjutsar föreligger dock ett ömsesidigt samband, då inackordering och skolskjuts i viss utsträckning kan betraktas som alternativa lösningar för barn med lång skolväg.

Under rubriken *yrkesundervisning* (i 1953/54 års riksstat sammanlagt 44 milj. kr.) ingår vissa statliga undervisningsanstalter, såsom högre tekniska läroverk, men huvudparten av kostnaderna avser bidrag till kommunala och enskilda anstalter. För tiden fram till budgetåret 1958/59 har automatiska utgiftsstegringar beräknats på drygt 7 milj. kr., varav på understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning faller 3,6 milj. kr., på bidrag till de centrala verkstadsskolorna 2,1 milj. kr. samt på studiebidrag och stipendier 1,6 milj. kr. Ökningarna har beräknats under förutsättning av en viss fortgående utbyggnad av ifrågavarande undervisningsgrenar samt med hänsyn till att vissa bidragsvillkor förbättrats.

Utredningen har jämväl antytt vissa konsekvenser för statsutgifternas utveckling av *enhetsskolans genomförande*. Statens kostnader förutsättes emellertid icke i högre grad komma att påverkas före budgetåret 1958/59, varför kostnaderna väsentligen antages komma att falla på 1960-talet. Statens löpande kostnader för hela enhetsskolan (klasserna 1—9) har — under förutsättning att denna då blivit fullt utbyggd — av utredningen uppskattats till en storleksordning av 700 milj. kr. Härtill skulle dock komma kostnader för inackordering av skolbarn, för skolskjutsar och skolmältider samt för bidrag till byggnadsarbeten. Det påpekas dock, att vissa anslag å andra sidan kommer att bortfalla genom att fortsättningsskolor och högre folkskolor försvinner och den nuvarande realskolan — såväl den statliga som kommunala — ersättes av enhetsskolans högstadium. Utredningen anser dock att det svårigen låter sig göra att mot varandra väga dessa tendenser till kostnadsökningar och sänkningar.

Utgifter under handelsdepartementet. Mera betydelsefulla automatiska utgiftsförändringar inom denna huvudtitel förutses främst för anslaget till atomenergiforskning m. m. inom Aktiebolaget Atomenergi samt för anslaget

avseende riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap lagringsverksamhet. Av dessa utgiftsändamål har det förstnämnda redan berörts i samband med redogörelsen för kostnaderna för universitet och högskolor, medan det andra, som i gällande riksstat är uppfört med 23,7 milj. kr., fram till budgetåret 1958/59 beräknats stiga med 27,77 milj. kr.

Vid sidan av dessa utgifter har räknats med vissa automatiska utgiftsminskningar genom bortfall av en del anslag, främst anslaget för omkostnader i samband med inköp och lagring av fasta bränslen m. m., i 1953/54 års riksstat uppfört med 4 milj. kr.

Utgifter under inrikesdepartementet. Automatiska utgiftsförändringar för anslag under denna huvudtitel har beräknats för utrustning m. m. av beredskapssjukhus, sinnessjukvård, övrig sjukhusvård, hälsovård samt polisväsende och civilförsvar.

För anslaget till *utrustning m. m. av beredskapssjukhus* vid krig eller krigsfara, vilket i 1953/54 års riksstat upptagits med 7,5 milj. kr., har räknats med utgiftsminskning. Budgetåret 1956/57 skulle anslagsbehovet vara 6,6 milj. kr. och från och med det därpå följande budgetåret skulle det uppgå till 1 milj. kr. årligen.

Under rubriken *sinnessjukvården* behandlas vissa utgiftsändamål, som i 1953/54 års riksstat representerar ett sammanlagt anslagsbelopp av 154 milj. kr. Huvudparten av kostnaderna faller på sinnessjukvården. För ifrågavarande anslagsgrupp har beräknats en automatisk utgiftsstegring fram till budgetåret 1958/59 av — enligt två alternativ — 10,7 respektive 6,1 milj. kr. Alternativen hänför sig till olika antaganden beträffande sinnessjukvårdsanstalternas utbyggande.

För *övriga sjukvårdsanstalter*, i riksstaten för budgetåret 1953/54 kostnadsberäknade till 77 milj. kr., har förutsetts en automatisk utgiftsstegring på drygt 16 milj. kr. under tiden till och med budgetåret 1958/59.

Under rubriken *hälsovård i allmänhet* redovisas i riksstaten anslag (budgetåret 1953/54 sammanlagt 38 milj. kr., varav 5 milj. kr. till understödjande av riksföreningen för kräftsjukdomarnas bekämpande) bl. a. till statens institut för folkhälsan och sjuksköterskeskolor samt för bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor och distriktsbarnmorskor, till avlöningar inom den förebyggande mödra- och barnavården samt till folktandvården. För denna anslagsgrupp har utredningen fram till budgetåret 1958/59 räknat med en automatisk utgiftsminskning med 1,6 milj. kr. eller — om det bortses från det tillfälliga anslaget till kräftsjukdomarnas bekämpande — en ökning med 3,4 milj. kr.

Av större betydelse är härvidlag anslaget till bidrag till driften av folktandvården. Detta anslag (budgetåret 1953/54 6 milj. kr.) har till och med budgetåret 1958/59 av utredningen antagits stiga till 8,2 milj. kr., varvid utredningen utgår från, att folktandvården skulle vara fullt utbyggd om 15 år. Under den angivna förutsättningen beträffande takten i utbyggandet har statens kostnader beräknats för budgetåret 1963/64 till 10,4 milj. kr. och för budgetåret 1968/69 till 14,8 milj. kr.

Beträffande statens kostnader för *polisväsendet* i (1953/54 års riksstat sammanlagt 31 milj. kr.) har räknats med automatiska utgiftsstegringar fram till och med budgetåret 1958/59 på icke fullt 5 milj. kr. Nästan hela stegringen skulle inträda redan budgetåret 1954/55. 3,5 milj. kr. av ökningen faller på anslaget till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden (1953/54 8,5 milj. kr.) och förklaras av att 1953 års riksdag fattat beslut om att statsbidragsgivningen från ingången av år 1954 skall utsträckas till att gälla vissa städer. Övriga utgiftsstegringar under polisväsendet hör

samman med en likaledes av 1953 års riksdag beslutad förstärkning av kriminalstatspolisen.

För *civilt försvarets* anslag har ingen mera betydande automatisk utgiftsförändring redovisats för perioden 1953/54—1958/59. Det framhålles dock såsom sannolikt, att icke oväsentliga anslagsstegringar kommer att visa sig nödvändiga under de framförliggande åren, om hittills gällande riktlinjer för civilt försvarets verksamhet och omfattning icke ändras på ett mera avgörande sätt.

Utgifter under civildepartementet. För att erhålla ett underlag för ett bedömande av de *statliga pensionskostnadernas* omfattning under framförliggande år har för utredningens räkning inom civildepartementet utförts en särskild undersökning av pensionskostnadernas utveckling fram till och med budgetåret 1968/69.

Resultatet av undersökningen har sammanfattats i nedanstående tablå, vilken visar de beräknade pensionskostnaderna (i milj. kr.) för vart och ett av budgetåren 1953/54—1958/59 samt 1963/64 och 1968/69.

	1953 /54	1954 /55	1955 /56	1956 /57	1957 /58	1958 /59	1963 /64	1968 /69
Affärsverken	231,7	242,3	248,5	256,9	267,3	272,8	289,0	294,8
Allmänna civilförvaltningen (inkl. prästerskapet)	103,1	110,1	117,6	125,7	133,6	140,9	175,4	204,6
Försvarsväsendet (exkl. arvodister m. fl.)	73,7	76,4	79,2	82,6	86,2	89,8	111,0	135,3
Statsunderstött pensions- väsende								
Folk- och småskollärare	66,6	72,5	78,8	84,8	90,4	95,7	116,1	118,7
SPA, LPA och högre kom- munala skolor (huvud- männens avgifter ej från- dragna)	50,7	50,2	50,0	50,0	49,9	49,9	50,9	52,1
Totalsumma	525,8	551,5	574,1	600,0	627,4	649,1	742,4	805,5

Det framhålles vidare, att i ovanstående tablå upptagna kostnader icke direkt kan sammanställas med de i 1953/54 års riksstat redovisade pensionskostnaderna under civildepartementets huvudtitel. Affärsverkens pensionskostnader redovisas således icke på driftbudgeten utan bland verkens driftkostnader. Men även i övrigt måste vissa avdrag och tillägg göras för att statens under civildepartementets huvudtitel redovisade nettokostnader skall framkomma. Sålunda skall bland annat kostnaderna för prästerskapets pensioner frändragas. Detsamma gäller av huvudmännen erlagda avgifter inom SPA-området. Efter vederbörliga korrigeringar erhålles följande serie för de under litt. C och litt. D på tolfte huvudtiteln upptagna kostnaderna (milj. kr.):

	1953 /54	1954 /55	1955 /56	1956 /57	1957 /58	1958 /59	1963 /64	1968 /69
C. Det statliga pensions- väsendet (ej affärsver- ken)	164,8	174	184	194	205	215	267	317
D. Det statsunderstödda pensionsväsendet	94,6	100	106	112	117	122	143	147

Under den närmaste femårsperioden uppgår sålunda, framhåller utredningen, den årliga utgiftstegringen till omkring 10 milj. kr. för det i riksstaten redovisade statliga och 5 milj. kr. för det statsunderstödda pensionsväsendet. En jämförelse med affärsverken visar, att pensionskostnaderna för allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet ökar betydligt snabbare än för affärsverken, särskilt under slutet av 1950-talet och under 1960-talet.

De automatiska utgiftsförändringar avseende olika ändamål, för vilka redogjorts i det föregående, sammanfattas av utredningen i följande tabell. Förutom de nämnda specificerade utgiftsändamålen har i samma tabell i en särskild grupp sammanförts *övriga egentliga statsutgifter* och de för dessa beräknade nettoförändringarna. För egentliga statsutgifter har utredningen med sålunda angivna utgångspunkter beräknat de automatiska utgiftsförändringarna komma att uppgå till följande belopp (milj. kr.).

	Anslags- belopp i riksstaten 1953/54	Utgiftsförändringar från närmast föregående budgetår					Automatisk förändring 1953/54— 1958/59
		1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	
Specificerade utgifts- ändamål	5 698·0	+ 449·9	+ 148·3	+ 84·7	+ 67·7	+ 107·1	+ 857·7
Övriga utgiftsändamål	1 759·3	— 1·9	— 1·7	— 1·8	— 4·9	+ 2·0	— 7·8
Säger för egentliga statsutgifter	7 457·3	+ 448·0	+ 146·6	+ 83·4	+ 62·8	+ 109·1	+ 849·9

Sammanfattning. Utredningen har i följande tablå gett en summarisk sammanfattning av de automatiska utgiftsstegringarnas storleksordning samt gjort ett försök att i form av runda belopp även ta hänsyn till vissa andra utgiftsstegrande faktorer, sammanhängande med effekten av löneklassförskjutningar, statens lokalkostnader, utgifter för statsskuldens förräntning och för avskrivning av nya kapitalinvesteringar. Med understrykande av att kalkylerna särskilt rörande utgifterna för statens kapitalfonder närmast har karaktären av hypotetiska räkneexempel, skulle utgiftsförändringarna år från år kunna vara av följande storleksordning (siffrorna avrundade till jämna 25-tal miljoner kronor).

	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1953/54—1958/59
Egentl. statsutgifter	+ 475	+ 175	+ 100	+ 75	+ 125	+ 950
Utgifter för statens kapitalfonder . . .	+ 100	+ 100	+ 50	+ 50	+ 50	+ 350
Totalt för driftbud- geten	+ 575	+ 275	+ 150	+ 125	+ 175	+ 1 300

Den automatiska ökningen av statens utgifter på driftbudgeten beräknas sålunda av utredningen till 1 300 milj. kr. under femårsperioden 1954—1959. För budgetåret 1954/55 har de automatiska stegringarna angivits till 575 milj. kr., medan stegringstakten för de följande åren beräknas bli långsam-

mare, eller med 275, 150, 125 och 175 milj. kr. Detta förhållande måste enligt utredningen tillskrivas själva förutsättningarna för beräkningen. Under periodens första del och framför allt under budgetåret 1954/55 förklaras nämligen utgiftsstegringen i betydande grad av att nyligen beslutade reformer, förbättrade bidragsvillkor, utbyggnads- och materielanskaffningsplaner etc. då kostnadsmässigt slår igenom på statsutgifterna. Då enligt förutsättningarna för automatikberäkningen hänsyn icke kunnat tagas till framtida reformer, författningsändringar eller beslut om utbyggnader, får denna faktor för senare budgetår successivt minskad betydelse. För senare år kommer därför de automatiska förändringarna i stor utsträckning att hänföra sig till vad som betingas av förändringar i befolkningsstrukturen, vilka emellertid inträffar relativt långsamt och sällan ger utslag i stora utgiftsförändringar år från år.

Utredningen har jämväl lämnat exempel på kostnadsstegringar, vilka förutsätter särskilda beslut av statsmakterna och därför icke kunnat betraktas såsom automatiska, men i verkligheten dock är mera ofrånkomliga än åtskilliga av dem som rent formellt sett är att hänföra till automatiska. Hit hör kostnader under sjätte huvudtiteln på grund av eftersläpningar beträffande väginvesteringar, vilka skall avräknas mot bilskattemedel, samt för bidragsgivning till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Vidare påpekas, att stora och för närvarande icke fullt tillgodosedda investeringsbehov föreligger för de statliga kommunikationsverken — postverket, televerket, statens järnvägar, vattenfallsverket och luftfartsverket — vilkas fyllande skulle innebära ökade utgifter på kapitalbudgeten. Den tendens till vidgade statliga insatser och stigande kostnader till följd av den tekniska och samhälleliga utvecklingen i stort, som gör sig gällande inom kommunikationsverken, har enligt vad utredningen framhåller jämväl många motsvarigheter inom andra statens verksamhetsområden, exempelvis inom försvarets, forskningens, undervisningens och sjukvårdens områden.

Vid bedömandet av den framtida utvecklingen är det även, enligt vad utredningen vidare framhåller, av vikt att observera, att för en avsevärd del av den statliga förvaltningen i den nu lämnade redogörelsen icke räknats med några automatiska utgiftsförändringar. Erfarenheten visar emellertid, att i ett progressivt samhälle på grund av ökande befolkning och framför allt stegrade krav på service och en fortgående ansvällning av arbetsuppgifterna en successiv tillväxt av förvaltningen äger rum, alla rationaliseringssträvanden till trots. Nära besläktat med dessa synpunkter men med sannolikt större räckvidd finner utredningen det förhållandet vara, att såväl allmänheten som de statliga befattningshavarna kommer att ställa krav på standardförbättringar i olika avseenden, exempelvis löner, folkpensioner, barnbidrag, socialförsäkringsersättningar och stipendier. Utredningen erinrar jämväl om att nya statliga arbetsuppgifter, nya bidragsändamål och nya reformer kan förutsättas ställa successivt stegrade krav på den statliga budgetens utrymme, krav som sannolikt i endast ringa grad motsvaras av bortfall av gamla utgiftsändamål eller tillkomsten av nya inkomstkällor.

Å andra sidan har utredningen påpekat att, när det gäller att bedöma möjligheten av en begränsning av statsutgifterna, det är av betydelse, att utgiftsstegringar, som i denna utredning utifrån vissa förutsättningar be-tecknats såsom automatiska, därmed icke är att betrakta som ofrånkomliga. En restriktiv utgiftspolitik behöver sålunda icke enbart avse ifrågasatta nya utgiftsändamål utan även sådana utgifter, som redan nu är representerade i budgeten.

B. Automatiska utgiftsförändringar enligt riksstatsförslaget.

För budgetens utgiftssida har den av f. d. överståthållaren Nothin verk-ställda utredningen räknat med, att de automatiska utgiftsökningarna på drift-budgeten för budgetåret 1954/55 skulle uppgå till 575 miljoner kronor, varav 475 miljoner kronor i egentliga statsutgifter och 100 miljoner kronor i utgif-ter för statens kapitalfonder. Den totala uppgången i utgifterna har dock i det nu föreliggande riksstatsförslaget kunnat begränsas till ett lägre belopp, nämligen 328 miljoner kronor, varav ca 270 miljoner kronor utgör automa-tiska ökningsar. Hela denna automatiska ökning belöper sig på de egentliga statsutgifterna. För statens kapitalfonder redovisas i riksstatsförslaget en ökning med 8 miljoner kronor, vilken höjning emellertid av i det följande angivna skäl icke är att hänföra till automatik. En översikt av de automa-tiska förändringarna (netto) i budgetens utgiftssida lämnas i det följande.

I likhet med vad som förutsattes av utredningen utvisar första, tredje, trettonde och fjortonde huvudtitlarna icke några auto-matiska förändringar. Under andra huvudtiteln uppgår den auto-matiska ökningen till 2,2 miljoner kronor i stället för av utredningen be-räknade 0,72 miljon kronor. Utgiftsstegringen enligt riksstatsförslaget sam-manhänger främst med en höjning av fångvårdsanstalternas avlöningsanslag, vilket tidigare varit för lågt beräknat i förhållande till den faktiska belastningen enligt gällande avlöningsgrunder. Med utgångspunkt från speciella förutsättningar räknade utredningen för fjärde huvudtiteln s vidkommande med en automatisk utgiftsstegring mellan budgetåren 1953/54 och 1954/55 på icke fullt 197 miljoner kronor. Riksstatsförslaget visar en utgiftsstegring på omkring 37 miljoner kronor. Anslagshöjningen, som främst hänför sig till anskaffningar av flygmateriel, har icke i sin helhet kunnat kompenseras av minskningar på andra anslag. Den sålunda fram-komna nettoökningen har räknats såsom automatisk. Att större utgiftsök-ningar kunnat undvikas sammanhänger huvudsakligast med en viss uttänj-ning av flottprogrammet och arméns materielplan. Femte huvudti-teln utvisar enligt riksstatsförslaget en automatisk nettoökning av 168 miljoner kronor att jämföras med det belopp av drygt 170 miljoner kronor, som utredningen beräknat såsom dylik höjning. Utgifterna under sjätte huvudtiteln har ej siffermässigt preciserats av utredningen, beroende på att dessa utgifter huvudsakligen avräknas mot bilskattemedel. Under sjunde huvudtiteln har utredningen räknat med en automatisk ut-

giftsminskning på 1,7 miljoner kronor. Riksstatsförslaget å sin sida visar en automatisk ökning med 1,8 miljoner kronor. Förklaringen härtill är i huvudsak de automatiska ökningarna under anslagen till Ersättning till städerna för mistad tolag samt till Provisorisk skatteersättning till kommunerna m. m. Av dessa höjningar är den sistnämnda av sådan karaktär, att den icke kunde förutses vid tiden för utredningen. Beträffande den angivna ökningen av tolagersättningarna må erinras om, att utredningen som regel icke kunde taga någon hänsyn till den inverkan på anslagsberäkningarna, som föranledes av konjunkturella fluktuationer i den ekonomiska utvecklingen. **Å t t o n d e h u v u d t i t e l n**, som av utredningen angivits skola få en automatisk utgiftsökning av 46 miljoner kronor, beräknas enligt riksstatsförslaget visa en sådan ökning av 5,2 miljoner kronor. Skillnaden betingas främst av att utredningen uppskattat medelsbehovet under bidragsanslaget till vissa byggnadsarbeten inom folkskoleväsendet på grundval av skolöverstyrelsens långtidskalkyl rörande byggnadsbehovet, medan departementschefen vid anslagsberäkningen utgått från en under kalenderåret 1954 i stort sett oförändrad byggnadskvot för folkskolebyggen jämfört med kalenderåret 1953. **F ö r n i o n d e h u v u d t i t e l n s** vidkommande har utredningen räknat med en automatisk utgiftsstegring av 0,8 miljon kronor. Riksstatsförslaget visar emellertid för samma huvudtitel en nettoökning av automatisk karaktär på 51,6 miljoner kronor, vilken stegring huvudsakligen hänförs sig till anslagen till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område och till kostnader i samband med svenska spannmålsbolagets verksamhet. Sistnämnda kostnader sammanhänger med spannmålsprisernas utveckling på världsmarknaden och skördeutfallet inom landet. Enligt riksstatsförslaget framkommer för **t i o n d e o c h t o l f t e h u v u d t i t l a r n a** utgiftsminskningar av automatisk natur på 1,6 resp. 16,1 miljoner kronor, medan utredningen däremot räknat med automatiska utgiftsstegringar på 4,5 och 14,3 miljoner kronor. Att den under tionde huvudtiteln beräknade utgiftsstegringen ej inträtt beror huvudsakligen på att anslaget till omkostnader för statlig lagerhållning för budgetåret 1954/55 upptagits till ett belopp, som är 4,3 miljoner kronor lägre än vad utredningen räknat med. Skillnaden i fråga om tolfte huvudtiteln förklaras bl. a. av att i riksstatsförslaget icke upptagits några motsvarigheter till de å riksstaten för budgetåret 1953/54 uppförda täckningsanslagen om sammanlagt 10,5 miljoner kronor för utgiftsökningar till följd av ändrad lönegruppering och lönegradsplacering m. m. Vidare har nettokostnaderna för den statsunderstödda pensioneringen beräknats tillfälligt minska med 9 miljoner kronor. Slutligen har den automatiska ökningen av pensionskostnaderna begränsats till 3,5 miljoner kronor. **E l f t e h u v u d t i t e l n**, som enligt utredningens antagande beräknades erhålla en automatisk ökning av 16,0 miljoner kronor, visar enligt riksstatsförslaget en ökning av automatisk natur på 19,2 miljoner kronor. Frånsett mindre ändringar uppgår ökningarna i riksstatsförslaget till omkring 13,2 miljoner kronor och minskningarna till omkring 9,9 miljoner kronor jämfört med utredningens beräkning. I summan för ökning-

arna ingår avlöningsanslagen för provinsialläkarna, sinnessjukhusen, karolinska sjukhuset och landsstaten med ca 5,8 miljoner kronor. Härvid bör beaktas, att utredningen under de särskilda huvudtitlarna icke beräknat de automatiska förändringarna på avlöningsanslagen.

Vad gäller utgifterna för statens kapitalfonder utvisar riksstatsförslaget en ökning jämfört med gällande riksstat på 8 miljoner kronor. Denna höjning kan återföras på följande omständigheter. Underskottet å riksgäldsfonden har å ena sidan ökat med 35 miljoner kronor. Därjämte har för avskrivning å statens aktier i Norrbottens Järnverk aktiebolag preliminärt beräknats ett anslag om 30 miljoner kronor. Huvudtiteln avskrivning av nya kapitalinvesteringar visar å andra sidan en minskning med närmare 57 miljoner kronor. Denna minskning är emellertid av tillfällig och bokföringsmässig natur och sammanhänger med att avskrivningsmedel för äldre tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet till ett belopp av 82 miljoner kronor reaktiverats. Skillnaden mellan utredningens beräkningar rörande utgifterna för statens kapitalfonder och utfallet enligt riksstatsförslaget kan med hänsyn härtill sägas vara beroende av tillfälliga omständigheter.

Den skiljaktighet i de automatiska utgiftsförändringarnas storlek, som föreligger mellan utredningens beräkningar å ena och riksstatsförslaget å andra sidan, förklaras till en del av de speciella förutsättningar, från vilka utredningen utgått, och de särskilda omständigheter, som i det föregående berörts under respektive huvudtitlar. Den noggranna prövning de olika anslagsäskandena underkastats vid årets budgetbehandling torde även vara en väsentlig orsak till uppkomsten av angivna skillnad.

2. Löneregleringsarbetet m. m.

Vid 1952 och 1953 års riksdagar prövades på grundval av förslag, framlagda av 1949 års tjänsteförteckningskommitté, lönegradsplaceringen för befattningshavare inom hela statsförvaltningen och även inom statsunderstödd verksamhet (prop. 1952: 107, 241 och 251 samt 1953: 165). Vidare bedömdes vid dessa riksdagar i anslutning till förslag av 1947 års biträdesutredning löneställningen för flertalet biträdestjänster inom kontorskarriären (prop. 1952: 14, 146 och 245 samt 1953: 134). Därjämte genomfördes vid 1952 års riksdag löne- och pensionsreglering för professorer m. fl. akademiska lärare (prop. 1952: 12) och för distriktsveterinärer (prop. 1952: 240). Ytterligare prövades vid 1953 års riksdag löneställningen för ett stort antal tjänster i statsdepartementen och statsförvaltningen i övrigt samt för provinsialläkare (1953 års statsverksprop., bilaga 2, p. 2 och prop. 1953: 125). På grundval av förslag av 1949 års tjänsteförteckningskommitté och 1947 års biträdesutredning fastställde Kungl. Maj:t den 13 november 1953 löneställningen för sakanslagsavlönad extra ordinarie personal vid försvaret i lägre lönegrad än den 25:e.

Löneställningen för i runt tal 195 000 av de 235 000 tjänster, varå statliga

avlöningsreglementen är tillämpliga, har därmed under de senaste två åren prövats av statsmakterna.

Tjänsteförteckningskommitténs och biträdesutredningens arbete har numera upphört. Av de tjänster, som icke blivit föremål för behandling av kommittén och utredningen, har ett stort antal under sommaren och hösten 1953 prövats inom civildepartementet i samråd med representanter för därav berörda fackdepartement och förvaltningsmyndigheter. Uppgörelser har i samband därmed, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, träffats i fråga om löneställningen för bl. a. folkhögskollärare och folkskollärare. På grundval av dessa preliminära uppgörelser utarbetade förslag torde jag senare få anmäla liksom de övriga frågor rörande ännu icke prövade tjänster, som kan upptagas i samband därmed.

I anslutning till budgetarbetet har vidare ett antal av tjänsteförteckningskommittén icke prövade tjänster behandlats, varvid vederbörande personalorganisationer beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter. Därvid har även vissa vid 1952 och 1953 års riksdagar behandlade tjänster underkastats förnyad prövning. Till resultaten av de överväganden, som sålunda ägt rum i anslutning till budgetarbetet, återkommer jag under nästföljande punkt.

I detta sammanhang vill jag ytterligare framhålla, att enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 april 1953 tillkallats en särskild utredningsman för översyn av lönegradsplaceringen för sakanslagsavlönad extra personal vid försvaret. Utredningsmannens arbete har redan slutförts.

Sedan statsmakterna tagit ställning till de spörsmål, som jag här nämnt, är tjänsteförteckningsrevisionen avslutad. Det är emellertid enligt min mening angeläget, att ifrågavarande förslag snarast prövas av statsmakterna. För att förslagen skall kunna genomföras under år 1954 — utan att frågorna behandlats i statsverkspropositionen eller vederbörande anslag utbrutits därur — är det, i den mån de är av beskaffenhet att behöva underställas riksdagens prövning, emellertid nödvändigt att riksdagen, liksom fallet var åren 1952 och 1953, beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats i anledning av nyssnämnda förslag, skall gälla endast i den mån icke annat följer av vad riksdagen beslutar i samband med angivna förslag. Denna anordning förutsätter även, att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att i enlighet med de beslut, som riksdagen kan komma att fatta, vidtaga ändringar i personalförteckningarna samt att medge överskridande av maximerade anslag och anslagsposter. Till sistnämnda frågor torde jag få återkomma i samband med framläggandet av förenämnda förslag.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut i anledning av förut omförmälda förslag, skall gälla endast i den mån icke annat följer av vad riksdagen beslutar i samband med behandlingen av nämnda förslag.

3. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster.

I samband med budgetarbetet har, såsom jag under nästföregående punkt antytt, frågor om lönegradsplaceringen för åtskilliga tjänster varit föremål för prövning. Denna prövning har avsett såväl ändrad lönegradsplacering för redan befintliga tjänster som placering i lönegrad av tjänster, som i statsverkspropositionen föreslås skola inrättas under nästa budgetår.

Prövningen av de befintliga tjänsterna har i första hand avsett sådana fall, där arbetsuppgifterna förändrats på grund av organisationsändring eller dylikt. Såväl beträffande dessa tjänster som nya tjänster har prövningen skett i enlighet med de principer, som kommit till uttryck i de förslag av motsvarande art, som underställts 1952 och 1953 års riksdagar.

Jag har emellertid under budgetarbetet ansett mig böra, utan att fråga varit om ändrade arbetsuppgifter, upptaga till övervägande lönegradsplaceringen även för vissa av de tjänster, vilkas placering i lönegrad fastställts i enlighet med förslag av 1949 års tjänsteförteckningskommitté eller 1947 års biträdesutredning. Det har nämligen inte kunnat undvikas att vid det forcerade förhandlings- och utredningsarbete, som föregått de senaste årens förslag i angivna hänseende, vissa tjänster blivit uppenbart felplacerade. I dessa fall har jag ansett mig böra förorda en jämkning av lönegradsplaceringen.

Ett stöd för en på nyss angivet sätt begränsad omprövning av tjänster, som behandlats vid tjänsteförteckningsrevisionen, har jag funnit däri, att 1952 års riksdag (SU 230; rskr. 438) vid behandlingen av prop. nr 241 angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m. framhöll, att därest framdeles skäl ansågs föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster frågan härom kunde prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen. Jag vill emellertid understryka, att stor återhållsamhet måste iakttagas då det gäller ändringar i sådana lönegradsplaceringar, som fastställts i enlighet med överenskommelser, som träffats mellan tjänsteförteckningskommittén och vederbörande personalorganisationer. En ändring i de genom dessa överenskommelser fastställda relationerna kan — om de icke föregåtts av ingående undersökningar och överläggningar med berörda personalorganisationer — ge upphov till vittgående yrkanden om uppflyttningar i högre lönegrad av andra tjänster och grupper av tjänster.

I samband med den inom civildepartementet verkställda granskningen av myndigheternas förslag har vederbörande personalorganisationer beretts tillfälle att framföra sina synpunkter på dessa förslag.

Liksom föregående år har sådana förslag till ändrad lönegradsplacering, som jag i förevarande sammanhang ansett mig böra tillstyrka, upptagits i en inom civildepartementet upprättad sammanställning, vilken torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende såsom *bilaga A*. Av arbetstekniska skäl har det icke varit möjligt att redan i år tillmötesgå ett av stats-

utskottet vid 1953 års riksdag (utl. nr 13) uttalat önskemål, att i sammanställningen skulle upptagas också de tjänster, som i statsverkspropositionen föreslås skola inrättas under nästa budgetår.

Med hänsyn till vad jag i det föregående anfört rörande principerna för prövningen av lönegradsplaceringen för de befintliga tjänsterna torde det icke vara erforderligt att här beträffande varje särskild tjänst redogöra för de motiv, som föranlett de i den såsom bilaga A betecknade sammanställningen upptagna förslagen annat än såvitt angår viss apotekspersonal vid försvaret samt biträdesorganisationen inom lantmäteristaten. I övrigt torde närmare redogörelser för de förhållanden, som varit avgörande för mitt ställningstagande, få lämnas riksdagens vederbörande utskott.

För *militärapotekets* farmaceutiskt utbildade personal, utom apotekets chef, gäller i enlighet med beslut vid 1946 och 1948 års riksdagar speciella regler för lönens bestämmande. Sålunda utgår lön till apotekare i lönegraden 23 och till farmacie kandidat (Cg 19) enligt den löneklass, vari lönen motsvarar minst de löneförmåner vederbörande skulle ha ägt uppbära vid tjänstgöring på enskilt apotek på 5-ort, bortsett från förtroendemannaarvode och med avdrag för pensionsavgifter. Till apotekare i lönegraden Cg 27 (sektionschef) utgår lönen enligt den löneklass, som är två nummer högre än den sålunda bestämda löneklassen. I samtliga fall gäller dock, att lönen får utgå högst enligt den löneklass, som är två nummer högre än den högsta inom vederbörande lönegrad. Emellertid äger Kungl. Maj:t i förekommande fall medge skäligen lönefyllnad, och sådana medgivanden har i flera fall lämnats.

Med de förslag, som nu framlägges beträffande ifrågavarande personal, äsyftas en fortsatt anpassning till löneförhållandena vid civilapoteken och en förenkling av reglerna härför. De särskilda förtroendemannaarvoden, som föreslås skola utgå till de båda sektionscheferna, är avsedda att ersätta nuvarande anordning med lön efter viss högre löneklass. Dylika arvoden har ansetts böra utgå även till tre apotekare i lönegraden Cg 25, vilka förestår olika avdelningar inom apoteket. Den nuvarande begränsningen till lön efter vissa löneklasser, vilken understundom måst sättas ur funktion genom medgivande av lönefyllnad, bör enligt min mening avskaffas i fråga om såväl apotekare som farmacie kandidater.

För den apotekare i lönegraden Cg 27, som förestår militärapotekets filialapotek i Karlskrona, gäller nu samma lönevillkor som för militärapotekets sektionschefer. Mitt förslag innebär, att så alltjämt skall vara fallet.

Frågan om lönegradsplaceringen av biträdestjänsterna inom *lantmäteristaten* har varit föremål för prövning vid 1952 års riksdag (prop. nr 14), då bl. a. 50 tjänster i reglerad befordringsgång i lantmäteridistrikt utbyttes mot kanslibiträdestjänster i 11 lönegraden. I anledning av upprepade framställningar av lantmäteristyrelsen har denna fråga sedermera underkastats ytterligare undersökningar och överväganden inom civildepartementet. Såsom resultat härav har jag funnit mig böra förorda, att för varje distriktskontor och skiftesorganisation eller motsvarande (sammanlagt omkring 156

enheter) i princip avses 1 kvalificerad biträdestjänst, nämligen kontorist-tjänst i 13 lönegraden. Då på sätt lantmäteristyrelsen föreslagit dylika kvalificerade tjänster bör inrättas successivt, torde, i anslutning till ett av styrelsen framlagt förslag, 75 kontoristtjänster böra inrättas vid distriktsorganisationen från och med ingången av nästkommande budgetår i utbyte mot samma antal kanslibiträdestjänster i 11 lönegraden. För distriktskontor eller motsvarande, som ej för närvarande tilldelas kontoristtjänst, beräknar jag 1 kanslibiträdestjänst i 11 lönegraden, d. v. s. sammanlagt 81 kanslibiträdestjänster. Härför erfordras 54 nya kanslibiträdestjänster i utbyte mot samma antal biträdestjänster i reglerad befordringsgång. För återstående biträdestjänster vid distriktsorganisationen, sammanlagt 164 stycken, bör liksom hittills tillämpas reglerad befordringsgång. Denna bör emellertid jämkas på visst sätt för sådana biträden, som genomgått av lantmäteristyrelsen anordnad särskild utbildningskurs, innefattande jämte annat kartografi och lantmäterikunskap. Jämkningsen bör ske på så sätt, att bottengraden blir Cf 6 i stället för Cf 4 och att befordran till Ce 8 sker efter 1½ års tjänst i lönegrad Cf 6. Jag förutsätter, att denna kortare befordringsgång — som bör i princip gälla jämväl vid länskontoren och lantmäteristyrelsen — skall vid ikraftträdandet tillämpas på då anställda biträden med sådan utbildning som nyss sagts som om den varit gällande under hela anställningstiden. Antalet biträden, som enligt det sagda bör inplaceras i den högre befordringsgången, beräknar jag för nästkommande budgetår till sammanlagt högst 195, varav 132 vid distriktsorganisationen och 63 vid länskontoren. Däremot räknar jag icke för närvarande med några biträden av denna typ vid lantmäteristyrelsen. För biträden utan den angivna specialutbildningen bör även i fortsättningen den sedvanliga för skriv- och kontorsbiträden tillämpade befordringsgången gälla.

Jag är icke beredd föreslå någon förbättrad befordringsgång för kartritingsbiträden inom statsförvaltningen i övrigt.

Vad angår lönegradsplaceringen för de tjänster, som föreslås skola inrättas under nästa budgetår, torde jag få hänvisa till vad därom anföres under respektive huvudtitlar.

I fråga om vissa grupper av tjänster vill jag i detta sammanhang framhålla följande.

I prop. 1953: 165 behandlades bl. a. kanslistorganisationen inom utrikesförvaltningen. I fråga om 47 extra tjänstemän eller arvodister, som i viss utsträckning fullgör kanslistgöromål, uttalade jag därvid, att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om och i vad mån ifrågavarande tjänster borde utbytas mot kanslisttjänster i reglerad befordringsgång. Sedan beredningen av detta ärende numera avslutats, har 27 kanslisttjänster i reglerad befordringsgång inrättats i stället för tidigare befintliga extra tjänster och arvodisttjänster. Då emellertid härutöver behov föreligger av ett ökat antal kvalificerade biträdestjänster inom utrikesförvaltningen, har Kungl. Maj:t den 30 december 1953 förordnat, att 10 kansliskrivartjänster

i Ce 15 och 10 kontoristtjänster i Ce 13 skall inrättas i utbyte mot samma antal tjänster i den reglerade befordringsgången för skriv- och kontorsbiträden.

Universitet och högskolor samt andra myndigheter med uppgift att bedriva vetenskaplig forskning och liknande verksamhet har framfört omfattande och i många fall långt gående krav på ändrad lönegradsplacering för laboratoriebiträden samt preparatorer och annan personal med arbete å laboratorier o. d. Liknande yrkanden, ehuru i mindre omfattning, föreligger i fråga om institutionsvaktmästare och med dem likställd personal. Även de berörda personalorganisationerna har yrkat på vissa ändringar i lönegradsplaceringen för personal av här ifrågavarande slag.

Med anledning av de från olika håll framförda yrkandena har vissa undersökningar verkställt inom civildepartementet. Dessa undersökningar har givit vid handen, att skäl finns för att en översyn av lönegradsplaceringen för denna personal verkställas. Jag är angelägen framhålla, att en dylik översyn givetvis endast kan avse de inbördes relationerna mellan olika tjänster med utnyttjande av de lönegrader, som enligt tjänsteförteckningsrevisionen avses för desamma, utan ändring av det allmänna löneläge, som framgått som ett resultat av tjänsteförteckningsrevisionen.

Jag har också för avsikt att inom civildepartementet låta ytterligare undersöka frågan om löneställningen för tvättföreståndarpersonalen vid statens sinnessjukhus. En direkt tillämpning av de vid landstingens inrättningar begagnade normerna å tvättföreståndarna vid statens sinnessjukhus är enligt min mening icke motiverad. Av det utredningsmaterial, som lagts fram av statens sjukhusutredning av år 1943 i betänkande (SOU 1950: 23) angående verksamheten vid sjukhustvätterierna och möjligheterna att rationalisera densamma, framgår nämligen, att såväl i fråga om tvättgodsförbrukningen per vård dag som beträffande tvättgodsets struktur väsentliga skiljaktigheter föreligger mellan kroppssjukhusen och sinnessjukhusen.

De i det föregående förordade ändringarna i lönegradsplacering m. m. bör gälla från och med den 1 juli 1954.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de i förenämnda såsom bilaga A betecknade sammanställning upptagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av nämnda förslag från och med den 1 juli 1954.

4. Överskridande av vissa anslagsposter.

Den omläggning av avlöningsstaterna, som genomfördes från och med budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. En nödvändig förutsättning för denna omläggning var att Kungl. Maj:t erhöll riksdagens bemyndigande att medge överskridande av maximerade anslagsposter. Detta bemyndigande har årligen förlängts. Efter den mindre ändring av bemyndigandet, som beslutades vid 1952 års riksdag (1952 års statsverksproposition, bilaga 2, p. 3), innebär bemyndigandet, att Kungl. Maj:t äger medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning.

Alltsedan budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t vidare erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Detta bemyndigande gäller från och med innevarande budgetår även de personalgrupper, som enligt riksdagens beslut jämförts med amanuenspersonal.

Också vissa av de förslag, som jag berört under punkten 2, förutsätter bemyndigande att överskrida maximerade anslag och anslagsposter. Såsom jag under nämnda punkt framhållit, torde denna fråga få upptagas senare under riksdagen.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigande bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken detta bemyndigande tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet, avseende budgetåret 1952/53, få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Liksom under senare år bör myndigheterna även i fortsättningen i samband med anslagsäskandena lämna redogörelser rörande hela den från icke-ordinarieposten avlönade personalen såväl för det löpande budgetåret som — enligt äskandena — för det kommande budgetåret.

Under återopande av det anförda hemställer jag i förevarande sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1954/55 i enlighet med vad i det föregående förordats medge

1) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *anlingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning, samt

2) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal samt därmed jämförlig personal.

5. Sjukvårds- och sjuklöneförmåner till statsanställda m. fl. efter genomförandet av den allmänna sjukförsäkringsreformen.

Enligt 28 § I, punkt 6 statens allmänna avlöningsreglemente och i anslutning därtill meddelade bestämmelser är tjänstemän, underkastade nämnda reglemente, berättigade att i viss utsträckning åtnjuta lön under tjänstledighet vid sjukdom. I 41—48 §§ samma reglemente tillförsäkras tjänstemännen i viss omfattning på statens bekostnad läkarvård och läkemedel vid sjukdom. I 51 § reglementet stadgas emellertid, att tjänsteman är pliktig att underkasta sig minskning i, upphörande av eller eljest ändrade bestämmelser rörande bl. a. sjukvård och, i den mån ändrade bestämmelser påkallas av genomförandet av allmän sjukförsäkring, jämväl rörande tjänstledighet för sjukdom m. m.

Vad sålunda föreskrivits för tjänstemän underkastade statens allmänna avlöningsreglemente gäller i tillämpliga delar även för befattningshavare med avlöning enligt andra av staten fastställda reglementen, såsom avlöningsreglementet för folkskolan, avlöningsreglementet för kyrkomusiker, avlöningsreglementet för övningslärare, prästlönereglementet och avlöningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Den av statsmakterna år 1946 beslutade men sedermera uppskjutna allmänna sjukförsäkringen består enligt lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring av en sjukpenningförsäkring och en sjukvårdsförsäkring. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953: 178 har riksdagen beslutat vissa ändringar i nämnda lag. Riksdagens beslut innebär bl. a., att den allmänna sjukförsäkringen skall genomföras från och med den 1 januari 1955. Samtidigt beslutades vissa väsentliga ändringar i sjukpen-

ningförsäkringen. Sålunda skall de förvärvsarbetande obligatoriskt vara försäkrade för en grundsjukpenning om 3 kronor om dagen jämte visst barntillägg. De anställda skall dessutom i regel vara obligatoriskt försäkrade för tilläggssjukpenning. Tilläggssjukpenningens storlek varierar mellan 1 och 17 kronor för dag allt efter storleken av vederbörandes årsinkomst av tjänst. Vidare gäller enligt riksdagens beslut, att Konungen skall äga från sjukpenningförsäkringen helt eller delvis undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom. Sker sådant undantagande från tillhörigheten till sjukpenningförsäkringen, skall arbetsgivaren vara befriad från den skyldighet att bidra till försäkringen, som eljest skall åligga arbetsgivare. Om arbetstagare, som nyss sagts, inte eller endast delvis undantagits från sjukpenningförsäkringen, skall arbetsgivaren äga att i arbetstagarens ställe hos sjukkassan uppbära arbetstagaren tillkommande sjukpenning jämte barntillägg, i den mån nämnda sjukhjälp inte överstiger den utbetalda lönen.

För att utreda bl. a. den inverkan sjukförsäkringsreformen kan ha på de statsanställdas sjukvårdsförmåner tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 augusti 1952 en särskild utredningsman (utredningen rörande de statsanställdas sjukvårdsförmåner m. m.). Enligt vad jag inhämtat kommer utredningsmannen att avlämna sitt förslag någon av de närmaste dagarna.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 juni 1953 tillkallades särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande sjuklöneförmåner till statsanställda m. fl. efter genomförandet av den allmänna sjukförsäkringsreformen (1953 års sjuklönesakkunniga). Detta utredningsarbete, som omfattar åtskilliga svårlösta problem, pågår alltjämt och kan icke beräknas bli slutfört i sådan tid att — efter remissbehandling och överläggningar med statstjänstemännens huvudorganisationer — förslag i ämnet kan framläggas för riksdagen under dess vårsession.

Då de ifrågavarande båda förslagen synes böra upptagas till övervägande i ett sammanhang, torde ej heller förstnämnda förslag kunna föranleda proposition till riksdagen under dess vårsession, utan de båda frågorna torde få framläggas för riksdagen under dess höstsession.

6. Ersättning enligt 8 § utlandsresereglementet.

I enlighet med riksdagens bemyndigande (prop. 1952:197) har Kungl. Maj:t den 27 november 1953 utfärdat reglemente (nr 666) angående förrättningar och tjänsteresor utom riket (utlandsresereglemente) att lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1954. Enligt 4 § detta reglemente utgår resekostnadsersättning och traktamente m. m. med hänsyn tagen till den väg och det färdssätt, som verkligen använts, dock må ersättningen icke tillgodonjutas med sammanlagt högre belopp än som skulle ha

utgått, om förrättningsmannen begagnat sig av den väg och det färd sätt, som med avseende å resans ändamål samt för åstadkommande av minsta sammanlagda kostnad eller eljest varit lämpligast. Undantag har härvid icke, såsom vid inrikes tjänsteresa, gjorts i fråga om färd med flygplan. Vid utrikes tjänsteresa föreligger därför i vissa fall skyldighet för förrättningsman att färdas med flygplan. Från denna skyldighet kan dock vederbörande myndighet i särskilda fall dispensera.

Med hänsyn till nämnda skyldighet har det ansetts skäligt att förrättningsmannen på statens bekostnad erhåller ekonomisk garanti för olycksfall, som drabbar honom till följd av utrikes tjänsteresa med flygplan. I överensstämmelse med de principer, som eljest tillämpas, har emellertid staten ansetts böra stå självrisk i förevarande avseende. I enlighet härmed stadgas i 8 § utlandsresereglementet, att staten för olycksfall, som till följd av tjänsteresa med flygplan drabbar förrättningsman, med tillämpning av vedertagna försäkringstekniska grunder ikläder sig följande riskgarantier, nämligen vid dödsfall eller fullständig invaliditet på grund av olycksfallet för förrättningsman, som innehar med rätt till familjepension för enad anställning, 50 000 kronor, om vederbörande har familj, och eljest 25 000 kronor, samt för annan förrättningsman 100 000 kronor respektive 50 000 kronor, och vid partiell invaliditet på grund av olycksfallet så stor del av nämnda belopp, som motsvarar invaliditetsgraden.

På grund av dessa riskgarantier utfallande belopp synes lämpligen böra bestridas från det under femte huvudtiteln anvisade förslagsanslaget till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. Härför erfordras riksdagens medgivande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser i ämnet, som kan finnas erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medge, att i 8 § utlandsresereglementet den 27 november 1953 (nr 666) avsedda ersättningar må bestridas från det under femte huvudtiteln anvisade förslagsanslaget till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

7. Ordningen för bestridande av representationskostnader m. m.

Representationsbidrag med genom avlöningsbestämmelser fastställda belopp utgår enligt 33 § statens allmänna avlöningsreglemente och 20 § tilläggsbestämmelserna till detta reglemente samt 29 § prästlönereglementet till kabinettsssekreteraren i utrikesdepartementet, chefen för utrikesdepartementets pressbyrå, cheferna för sydkustens och västkustens marindistrikt, beställningshavare, som är kommenderad såsom chef för kustflottan eller

för eskader, avdelning, flottilj, division eller fartyg, chefen för Flyinge hingstdepå och stuteri, chefen för Strömsholms hingstdepå, överståthållaren, landshövdingarna, ärkebiskopen och biskoparna. Därjämte utgår enligt särskilda bestämmelser representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena ävensom, i form av honorarium, till rektorerna för Uppsala och Lunds universitet, karolinska mediko-kirurgiska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor samt till prorektorerna vid universiteten. Från tredje huvudtiteln anslag till extra utgifter och till tillfälliga representationskostnader anvisas särskilda representationsbidrag till vissa tjänstemän inom utrikesdepartementet.

Behovet av representation inom förvaltningen tillgodoses i övrigt — bortsett från utomlands stationerade tjänstemän och fjärde huvudtiteln — antingen genom att medel för ändamålet ställes till verks eller inrättnings förfogande å vederbörlig omkostnads- eller driftkostnadsstat eller — för tillfällig representation — efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall från anslag till extra utgifter eller andra tillgängliga medel. För innevarande budgetår har särskilda belopp för representation anvisats å följande verks och inrättnings omkostnads- eller driftkostnadsstater, nämligen fångvårdsstyrelsen, fångvårdsanstalterna, alkoholistanstalterna samt de affärsdrivande verken utom statens reproduktionsanstalt. Å fjärde huvudtiteln har å vederbörande försvarsgrenars stater för övningar m. m. och flygvapnets stat för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisats vissa belopp för representation m. m.

1945 års lönekommitté berörde i sitt betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente frågan om representationsbidragen och förklarade sig icke kunna förorda, att representationsbidrag med genom avlöningsbestämmelser fastställda belopp tillerkändes andra befattningshavare än dem, till vilka sådana bidrag redan utgick. Lönekommittén uttalade i samband därmed, att den hyste den uppfattningen, att om bidrag till representationskostnader ansågs böra utgå i andra fall, detta icke borde ske genom att tjänsteman såsom avlöningsförmån tillerkändes visst representationsbidrag utan genom att möjlighet bereddades honom att erhålla bidrag till täckande av de verkliga representationskostnaderna.

Vid utverkandet av bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för översyn av allmänna resereglementet m. m. (1949 års reseersättningskommitté) den 18 november 1949 anförde föredragande statsrådet bl. a., att det borde ankomma på de sakkunniga att undersöka hur frågan om bidrag till representationskostnader tekniskt sett borde lösas. Om allmänna bestämmelser skulle visa sig erforderliga, borde förslag till sådana bestämmelser utarbetas. Spörsmålet i vad mån innehavare av olika tjänster borde komma i åtnjutande av bidrag till täckande av representationskostnader syntes däremot få upptagas i ett senare sammanhang.

Med skrivelse den 21 oktober 1953 har 1949 års reseersättningskommitté överlämnat en promemoria angående ordningen för bestridande av repre-

sentationskostnader. Över promemorian har statskontoret den 26 november 1953 avgivit utlåtande.

I promemorian framhåller reseersättningskommittén, efter en redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet, att den för närvarande tillämpade ordningen för bestridande av representationskostnader, såvitt kommittén kan finna, innebär ett ur teknisk synpunkt tillfredsställande förfarande. Kommittén föreslår därför, att på sätt hittills skett för utövande av mera fortlöpande representation erforderliga medel ställes till förfogande å vederbörande verks eller inrättnings omkostnads- eller driftkostnadsstat eller å fjärde huvudtitelns sakanslagsstater och att för tillfällig representation nödigt belopp efter prövning från fall till fall anvisas av Kungl. Maj:t från anslag till extra utgifter eller andra tillgängliga medel.

Statskontoret har i sitt utlåtande förklarat, att vad kommittén sålunda föreslagit icke föranleder någon erinran från statskontorets sida.

Jag torde i detta sammanhang även få erinra om att 1948 års *universitetslönekommitté* i sitt den 17 oktober 1949 avlämnade betänkande angående lönerreglering för vissa befattningshavare vid universiteten och de statliga högskolorna till behandling upptagit frågan om representationsbidrag till universitetens och vissa högskolors rektorer. Vad universitetslönekommittén i detta hänseende föreslagit och remissyttrandena däröver har återgivit i prop. 1952: 12 angående löne- och pensionsreglering för professorer och vissa andra akademiska lärare m. fl. Jag torde därför nu kunna inskränka mig till att lämna en kortfattad redogörelse därför.

Kommittén erinrar om att rektorerna vid universiteten och högskolorna må helt eller delvis befrias från undervisnings- och examinationsskyldighet inom sitt ämne. I avlöningshänseende råder allenast den skillnaden mellan rektorer och övriga professorer vid vederbörande lärosäte, att rektor utöver sin professorslön åtnjuter viss ersättning. Denna betecknas vid universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor honorarium och har karaktär av representationsbidrag; vid övriga högskolor utgår den särskilda ersättningen i form av arvode. Vid universiteten och de tekniska högskolorna finnes prorektorer. De åtnjuter vid universiteten honorarium och vid de tekniska högskolorna arvode.

Universitetslönekommittén har ansett, att den särskilda gottgörelsen till universitetens och högskolornas rektorer i fortsättningen bör utgå efter enhetliga grunder i stället för såsom för närvarande enligt skilda system. Enligt kommitténs mening föreligger fullgoda skäl att — med bibehållande av gottgörelse för representationskostnader — tilldela universitetens rektorer särskilt arvode utöver lön för den administrativa funktion som rektorskapet innebär. Kommittén har särskilt framhållit, att en förbättring av rektorernas förmåner kan väntas medföra, att kretsen av lämpliga aspiranter till rektorsbefattning vidgas därigenom att hänsynen till privata ekonomiska förhållanden ej behöver spela in i samma omfattning som hittills. Emellertid finner kommittén tillräcklig anledning icke föreligga att med avseende å rektorsarvode och bidrag till representationskostnader göra någon principiell skillnad mellan

universiteten å ena sidan och övriga i löneregleringsförslaget avsedda läroanstalter å den andra. Även om storleken av gottgörelsen måste variera och i varje särskilt fall avvägas med hänsyn till de föreliggande förhållandena, har kommittén ansett sig böra föreslå, att samtliga här avsedda rektorer tillerkännes såväl befattningsarvode för själva rektorssysslan som representationsbidrag för bestridande av med rektoratet förenade särskilda kostnader.

Vad angår prorektorerna har kommittén anfört, att enligt dess uppfattning i avlöningsreglementet icke bör införas bestämmelser angående representationsbidrag i större utsträckning än som förordats i fråga om rektorer. Kommittén har i stället föreslagit, att till vederbörande rektorsers förfogande ställes medel för att möjliggöra utbetalning i särskilda fall av ersättning, helt eller delvis, för vederbörligen styrkta kostnader för representation, dock endast såvitt avser utländska eller eljest utanför lärosätet stående forskare. Kommittén har även framhållit, att enligt 33 § 5 mom. Saar beror på beslut eller bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, huru med representationsbidrag skall förfaras vid semester eller tjänstledighet för till dylikt bidrag berättigad tjänsteman. Med utgångspunkt härifrån har kommittén ansett det riktigast, att prorektorernas särskilda gottgörelse bestämmes att utgå i form av arvode för särskilt uppdrag. Nuvarande vid de tekniska högskolorna tillämpade anordning bör sålunda enligt kommitténs mening bibehållas och införas även vid universiteten.

I fråga om storleken av de förordade arvoden och representationsbidragen har kommittén framhållit, att den funnit sig böra bedöma spörsmålet om beloppen för nämnda förmåner i ett sammanhang. I vissa fall har denna bedömning medfört, att kommittén i fråga om arvode förordat ett lägre belopp än det för närvarande utgående befattningsarvodet. Å andra sidan har kommittén i visst fall föreslagit högre befattningsarvode än nu utgående ersättning. De faktorer, som övat inflytande vid kommitténs avvägning av beloppen, är huvudsakligen antalet lärare och studerande, organisationen av vederbörande läroanstalt samt dennas allmänna ställning inom vederbörande område av vetenskapen.

Med beaktande av olika föreliggande omständigheter har kommittén föreslagit, att befattningsarvode och representationsbidrag tillerkännes rektorerna och prorektorerna enligt följande sammanställning, vari jämväl upptagits nu utgående ersättningar såväl vid de av kommittén behandlade lärosätena som vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

Universitetslönekommitténs förslag tillstyrktes eller lämnades utan erinran i flertalet remissyttranden, varvid dock i åtskilliga fall yrkades på högre belopp än de av kommittén föreslagna. *Statens lönenämnd* uttalade emellertid under erinran om direktiven för 1949 års reseersättningskommitté, att prövningen av frågan om representationsbidrag borde anstå i avvaktan på resultatet av kommitténs arbete. *Statskontoret* kunde icke finna, att universitetslönekommittén anfört övertygande skäl för införandet av representationsbidrag för andra rektorer än universitetens. Enligt ämbetsverkets mening borde dock representationsbidragen till dessa båda befattningshavare

L ä r o s ä t e	Nuvarande ersättning	Universitetslöne- kommitténs förslag	
		befattnings- arvode	representa- tionsbidrag
<i>Rektorer</i>			
Uppsala universitet	14 800	4 800	6 000
Lunds universitet	14 800	4 800	6 000
Tekniska högskolan i Stockholm	4 800	3 600	3 000
Stockholms högskola	13 000	—	—
Göteborgs högskola	13 000	—	—
Karolinska institutet	12 700	3 000	2 500
Chalmers tekniska högskola	3 600	3 000	2 000
Lantbrukshögskolan	3 000	2 400	2 000
Veterinärhögskolan	2 004	1 800	1 500
Skogshögskolan	2 004	1 800	1 500
Tandläkarhögskolan i Stockholm	1 800	1 800	1 500
Tandläkarhögskolan i Malmö	1 800	1 800	1 500
<i>Prorektorer</i>			
Uppsala universitet	11 000	1 008	—
Lunds universitet	11 000	1 008	—
Tekniska högskolan i Stockholm	1 008	1 008	—
Chalmers tekniska högskola	804	804	—

¹ honorarium.

icke bestämmas till högre belopp än 3 000 kronor för år. I övrigt borde styrkta kostnader för representation efter särskild framställning till Kungl. Maj:t på sedvanligt sätt bestridas från vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter.

Vid anmälan av förevarande spörsmål i prop. 1952: 12 uttalade jag, att avvägningen av ersättningen till rektorerna för deras administrativa funktion måste bedömas samtidigt med ställningstagandet till frågan om och i vilken utsträckning representationsbidrag borde utgå. Sistnämnda spörsmål borde emellertid enligt min mening ej upptagas till prövning förrän resultatet av reseersättningskommitténs arbete förelåg. Jag förordade därför, att då utgående ersättningar till rektorerna skulle bibehållas vid oförändrad karaktär och oförändrade belopp.

Vad jag sålunda anfört föranledde icke någon erinran från riksdagens sida.

1949 års reseersättningskommitté har i förenämnda promemoria anfört, att vad universitetslönekommittén i förevarande avseende föreslagit icke strider mot den ordning för anvisande av ersättning för representationskostnader, som reseersättningskommittén förordat. Till frågan om ersättningen för rektorernas representationskostnader bör givas formen av ett i avlöningsförmånerna ingående representationsbidrag eller anvisas under särskild delpost

å universitetens och högskolornas omkostnadsstater har reseersättningskommittén ansett sig icke ha att taga ställning.

Statskontoret har i sitt utlåtande över reseersättningskommitténs promemoria erinrat om att ämbetsverket i sitt utlåtande den 27 maj 1948 över förslag till upprustning av universitetsbiblioteken och de centrala akademiska förvaltningsorganen framhållit, att skäl otvivelaktigt föreligger att medge universitetens rektorer särskilt arvode utöver professorslönen och detsamma synes i någon mån gälla om prorektorerna. Vad angår spörsmålet vilka rektorer som bör erhålla representationsbidrag hänvisar statskontoret till sitt nyss berörda yttrande över universitetslönekommitténs förslag. Ämbetsverket vill emellertid icke motsätta sig, att representationsbidrag utgår, förutom till universitetsrektorerna, även till rektorerna vid Stockholms och Göteborgs högskolor, vilka icke omfattades av universitetslönekommitténs uppdrag. Ej heller har statskontoret något att erinra mot att rektorerna vid övriga läroanstalter av jämförlig karaktär och storleksordning erhåller sådant bidrag. I övriga fall bör enligt ämbetsverkets mening styrkta kostnader för representation efter särskild framställning till Kungl. Maj:t bestridas från vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter.

Departementschefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår finns för närvarande — fränsett utrikesförvaltningen — tre former för bestridande av representationskostnader inom statsförvaltningen. Dels förekommer representationsbidrag, som utan redovisningsskyldighet utgår till vissa befattningshavare; dessa bidrag är i allmänhet reglerade genom avlöningsbestämmelserna. Dels förekommer, att medel ställes till en myndighets förfogande å dess omkostnads- eller driftkostnadsstat eller motsvarande stater; detta gäller huvudsakligen de affärsdrivande verken och i viss utsträckning även försvaret. Dels förekommer, att Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall anvisar medel till representationskostnader från anslag till extra utgifter eller andra tillgängliga medel; detta system användes för tillfällig representation.

1949 års reseersättningskommitté, som enligt sina direktiv haft att undersöka bl. a. hur problemet med bidrag till täckande av representationskostnader tekniskt sett bör lösas, har uttalat, att den för närvarande tillämpade ordningen för bestridande av representationskostnader, såvitt kommittén kunnat finna, innebär ett ur teknisk synpunkt tillfredsställande förfarande och därför förordat, att den nuvarande ordningen skall tillämpas även i fortsättningen. Detta förslag har icke föranlett någon erinran från statskontorets sida.

Vad kommittén sålunda förordat finner jag mig böra tillstyrka. I enlighet härmed bör — bortsett från de fall då enligt särskilda beslut representationsbidrag skall utgå till innehavare av vissa befattningar — för utövande av mera fortlöpande representation erforderliga medel ställas till förfogande å vederbörande myndighets omkostnadsstat eller motsvarande stat

och för tillfällig representation Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall anvisa nödigt belopp från anslag till extra utgifter eller eljest för ändamålet disponibla medel. Detta innebär bl. a., att från anslag till extra utgifter i fortsättningen icke bör anvisas fasta representationsbidrag utan endast bidrag till täckande av havda kostnader efter prövning från fall till fall. Undantag härifrån bör dock kunna ske i fråga om tredje huvudtitelns anslag till extra utgifter. I anslutning härtill torde ministern för utrikes ärendena i annat sammanhang denna dag komma att föreslå omföring av vissa medel från tredje huvudtitelns anslag till tillfälliga representationskostnader till samma huvudtitels anslag till extra utgifter.

I förevarande sammanhang torde jag även få upptaga frågan om i vilken utsträckning särskilda medel bör anvisas för bestridande av annan än tillfällig representation. De överväganden, som i denna fråga ägt rum i statsrådsberedning, har lett till det resultatet att särskilda medel för representation icke bör upptagas å vederbörliga omkostnadsstater eller motsvarande stater i vidare utsträckning än för närvarande förekommer och att representationsbidrag, frånsett vissa tjänstemän, till vilka jag i det följande återkommer, icke bör utgå till andra befattningshavare än dem, som nu åtnjuter denna förmån.

I det föregående har jag erinrat om att ställningstagandet till 1948 års universitetslönekommittés förslag angående befattningsarvoden och representationsbidrag till universitetens och vissa högskolors rektorer uppskjutits i avvidan på resultatet av 1949 års reseersättningskommittés arbete. Jag torde nu få återupptaga detta spörsmål. Såsom nämnts åtnjuter vissa av ifrågavarande rektorer representationsbidrag, medan andra erhåller befattningsarvoden. Universitetslönekommittén har förordat, att ett och samma system skall tillämpas vid alla de av kommitténs förslag omfattade akademiska lärosätena och att deras rektorer skall erhålla såväl ett särskilt arvode utöver lönen för den administrativa funktion, rektorskapet innebär, som representationsbidrag för bestridande av de särskilda omkostnader, som är förenade med rektoratet. I likhet med kommittén och de hörda myndigheterna anser jag, att ett särskilt arvode bör tillkomma ifrågavarande rektorer för själva rektorssysslan. Vad frågan om representationsbidrag angår har statskontoret ansett, att kommitténs förslag bör så tillvida begränsas, att representationsbidrag skulle utgå endast till rektorerna vid universiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor och därmed till karaktär och storleksordning jämförliga högskolor. En dylik gränsdragning synes emellertid bli svår att upprätthålla i praktiken. Jag vill i stället förord, att såväl befattningsarvode som representationsbidrag skall, om än med olika stora belopp, få utgå till rektorerna vid samtliga de akademiska lärosäten, som omfattades av 1952 års universitetslönereglering, eller således vid universiteten, de medicinska högskolorna, tandläkarhögskolorna, de tekniska högskolorna, lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna samt Stockholms och Göteborgs högskolor. Härvid är att märka, att medi-

einska högskolan i Göteborg och Göteborgs högskola enligt vid 1953 års riksdag fattat principbeslut från och med den 1 juli 1954 skall sammanföras till ett universitet.

Även i fråga om ersättningen till prorektor anser jag mig kunna i princip biträda universitetslönekommitténs förslag. I de fall särskild gottgörelse anses böra tillkomma prorektor, bör den således utgå i form av befattningsarvode. Sådant arvode bör enligt min mening tillkomma prorektorerna vid universiteten, de tekniska högskolorna, lantbrukshögskolan och Stockholms högskola.

Såsom jag i prop. 1952: 12 framhållit bör avvägningen av storleken av befattningsarvodena och representationsbidragen till rektorerna ske i ett sammanhang. Med utgångspunkt från nuvarande ersättningsbelopp samt med beaktande av de olika lärosätenas inbördes storlek och den penningvärdeförändring, som inträtt sedan nu utgående belopp fastställdes, vill jag förorda, att arvodena och representationsbidragen bestämmas till de belopp, som anges i följande sammanställning, vari för vinnande av större överskådlighet lärosätena upptagits i samma ordningsföljd som i förenämnda sammanställning över universitetslönekommitténs förslag.

L ä r o s ä t e	Befattnings- arvode	Representa- tionsbidrag
<i>Rektorer</i>		
Uppsala universitet	3 000	4 800
Lunds universitet	3 000	4 800
Tekniska högskolan i Stockholm	2 400	2 400
Stockholms högskola	2 400	2 400
Göteborgs universitet	2 400	2 400
Karolinska institutet	2 400	2 400
Chalmers tekniska högskola	1 800	1 800
Lantbrukshögskolan	1 800	1 800
Veterinärhögskolan	1 200	1 200
Skogshögskolan	1 200	1 200
Tandläkarhögskolan i Stockholm	1 200	1 200
Tandläkarhögskolan i Malmö	1 200	1 200
<i>Prorektor</i>		
Uppsala universitet	1 200	—
Lunds universitet	1 200	—
Tekniska högskolan i Stockholm	1 200	—
Stockholms högskola	1 200	—
Göteborgs universitet	1 200	—
Chalmers tekniska högskola	900	—
Lantbrukshögskolan	900	—

De nya ersättningsbeloppen bör gälla från och med nästa budgetår. Cheferna för ecklesiastik- och jordbruksdepartementen torde i annat sammanhang komma att framlägga förslag om anvisande av de anslagsmedel, som erfordras vid bifall till vad jag förordar.

De författningsbestämmelser, som erfordras i ämnet, torde jag senare få anmäla. På Kungl. Maj:t torde ankomma att meddela de övergångsbestämmelser, som kan finnas behövliga. Sådana påkallas bl. a. beträffande prorektorerna vid universiteten i Uppsala och Lund, vilka övergångsvis torde böra bibehållas vid nu utgående honorarium.

I vidare utsträckning än i det föregående förordats kan jag icke tillstyrka, att representationsbidrag tillerkännes nya kategorier befattningshavare.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medge, att i överensstämmelse med vad i det föregående förordats må utgå befattningsarvoden och representationsbidrag till rektorerna vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarhögskolorna, de tekniska högskolorna, lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna samt Stockholms högskola ävensom befattningsarvoden till prorektorerna vid universiteten, de tekniska högskolorna, lantbrukshögskolan och Stockholms högskola.

8. Konsumentprisindex.

Av socialstyrelsen utarbetas för närvarande *levnadskostnadsindex* med utgångspunkt dels från priserna i juli 1914, dels från genomsnittspriserna år 1935. Prisutvecklingen från vardera av dessa båda tidpunkter belyses med en indexserie med och en utan direkta skatter och sociala förmåner. I allt framräknas sålunda fyra olika serier av levnadskostnadsindex. Viktsystemet är detsamma för samtliga serier, nämligen en budget, som hänför sig till ett genomsnittshushåll bestående av man, hustru och två barn, tillhörande kategorien arbetare och lägre tjänstemän i städer och tätorter. Även prisuppgifterna är gemensamma. Till grund för beräkningarna skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1943 ligga i huvudsak de riktlinjer, som utarbetats av indexsakkunniga i deras den 13 februari 1943 avgivna betänkande angående levnadskostnadsindex (SOU 1943: 8).

Socialstyrelsen utarbetar även *konsumtionsprisindexen*, som avser att återspegla den genomsnittliga prisförändringen för hela den enskilda konsumtionen av varor och tjänster. Prismaterialet är numera till skillnad från vad fallet är med levnadskostnadsindex hämtat från såväl städer och andra tätorter som landsbygd. Publiceringsbasen för denna index är numera år 1935.

Därjämte beräknar socialstyrelsen på grundval av 1935 års levnadskostnadsindex utan direkta skatter och socialförmåner *pristalet* enligt 4 § statens löneplansförordning och *pensionspristalet* enligt 1946 års lag om folkpensionering.

Av nämnda serier uträknas konsumtionsprisindexen varje månad och de övriga varje kvartal.

Den 4 augusti 1952 erhöill jag Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande metoderna för beräkning av levnadskostnadsindex och därmed sammanhängande frågor. Vid utverkandet av bemyndigandet anförde jag, att den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1943 anvisade indexmetoden och den utformning denna metod erhållit av socialstyrelsen inte på ett tillfredsställande sätt kunnat tillgodose såväl kraven på rimliga kortsiktiga prisjämförelser som kraven på att återge prisutvecklingen under längre perioder. Jag erinrade om att det vid några tillfällen ansetts erforderligt att i index inlägga vissa prisförändringar som inte inträffat under den aktuella jämförelseperioden. Senast hade detta skett vid socialstyrelsens beräkningar av levnadskostnadsindex för tredje kvartalet 1952, varvid på grundval av de hyresundersökningar, som ingår i 1951 års dyrortsundersökning, hänsyn tagits till den därvid konstaterade hyresförändringen under hyresåren 1945/46—1951/52. Jag erinrade vidare om att i löneuppgörelserna för kalenderåret 1952 såväl på den enskilda som på den offentliga arbetsmarknaden i regel inlagts en garantiklausul med anknytning till levnadskostnadsindex och att härvid uppenbarligen åsyftats sådana förändringar i levnadskostnaderna som uppkom under avtalsåret. Om i index talen under löpande avtalsår inarbetas sådana kostnadsförändringar, som i själva verket hänför sig till tidigare perioder, skulle uppenbarligen förutsätningarna för dylika avtalsklausuler rubbas. För att inte ge löneuppgörelser och avtal med kortfristiga indexförbehåll ett inte avsett innehåll angavs det vara av synnerlig vikt att inte den kortfristiga prisjämförelsen i index sammanblandas med justeringar som utföres för att index på längre sikt skall återge prisutvecklingen. Jag framhöll emellertid, att de längre prisstatistiska jämförelserna inte borde helt överges. På den förordade utredningen skulle därför ankomma att undersöka dels vilka indexserier som erfordras för att tillgodose behoven av såväl långsiktiga som kortsiktiga jämförelser och dels vilka metoder som bör utnyttjas för att beräkna de olika serierna.

De sakkunniga, som tillkallats med stöd av erhållet bemyndigande (1952 års indexkommitté¹), har med skrivelse den 1 juli 1953 framlagt ett betänkande angående omläggning av levnadskostnadsindex (SOU 1953: 23). Över betänkandet har utlåtanden avgivits av socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, statens avtalsnämnd, statens priskontrollnämnd, statens hyresråd, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Statstjänstemännens riksförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation.

¹ Statssekreteraren N. G. Lange, ordförande, byråchefen E. A. G. von Hofsten, fil. lic. R. A. Meidner, fil. lic. E. Ruist och byråchefen E. A. Westerlind

Enligt gällande bestämmelser ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter angående beräkning av levnadskostnaderna. Med hänsyn till frågans principiella betydelse och då en omläggning av levnadskostnadsindex medför vissa kostnader, torde jag emellertid i detta sammanhang få i korthet redogöra för innehållet i betänkandet och de däröver avgivna yttrandena ävensom för min principiella inställning till kommitténs förslag.

Indexkommitténs förslag.

I avsikt att öka indexens allmängiltighet föreslår indexkommittén, att den begränsning, som för närvarande kännetecknar index därigenom att den skall belysa levnadskostnadsutvecklingen för i städer och tätorter bosatta arbetare och lägre tjänstemän med två barn, skall slopas. I stället skall index i princip avspegla den genomsnittliga förändringen i priserna för den totala konsumtionen inom landets hushåll. I likhet med nuvarande index skall den föreslagna indexen — *konsumentprisindexen* — beräknas utan skatter. För att bl. a. underlätta bedömningen av reallönernas utveckling förordar kommittén emellertid, att socialstyrelsen årligen skall verkställa särskilda indexberäkningar — såväl med som utan skatter — för olika inkomstskikt och familjetyper inom enbart löntagarhushåll. Vidare föreslås, att beräkningar rörande levnadskostnadsutvecklingen för jordbruksbefolkningen utföres med vissa mellanrum.

Som basår för den nya prisindexserien har kommittén förordat 1949.

I betänkandet framhålles att index bör vara användbar i så många sammanhang som möjligt. Om emellertid en konflikt skulle uppstå mellan användbarheten vid korttidsjämförelser och vid långtidsjämförelser, bör de förra i första hand beaktas.

Vad beträffar varuurlvalet, kommer fältet för detta att automatiskt vidgas genom att indexen skall bygga på uppgifter rörande hela den privata konsumtionen. För att minska den osäkerhet i beräkningarna, som kan uppkomma genom att prisspridningen inom vissa varugrupper är ganska stor, förordas att antalet representantvaror för dessa grupper ökas. Denna ökning kan emellertid i viss utsträckning kompenseras genom en minskning inom varugrupper med mera enhetlig prisutveckling. För att uppnå och befästa en tillfredsställande representativitet i varuurlvalet förordas, att socialstyrelsen skall mera regelbundet och allsidigt än för närvarande utföra kompletterande prisundersökningar. Särskild omsorg bör nedläggas på detaljerade definitioner av de noterade varuslagens och tjänsternas kvalitet för att hindra att förändringar härutinnan påverkar prisuppgifterna. Socialstyrelsen bör vid detta arbete samråda med branschexpertis. Beträffande bostadsposten föreslås helt ändrade beräkningsgrunder. Inte endast kostnadsutvecklingen för hyreslägenheter utan även förändringen i årskostnaderna för egnahem skall beaktas i index. Beräkningarna beträffande hyreslägenheter skall grundas på årliga stickprovsundersökningar. För egnahemmen föreslås en mera schablonartad metod. Detta betingas av de tekniska svårig-

heterna att lösa bl. a. sådana kvalitetsproblem, som sammanhänger med reparationer m. m.

Socialstyrelsens nuvarande prisombudsorganisation föreslås avvecklad. I stället skall statistiska centralbyråns intervjuorganisation handha insamlingen av prisuppgifterna. Urvalet av orter och butiker för prisinsamling förutsättes ske slumpmässigt.

Den föreslagna indexen bör enligt kommittén vara en månadsindex och prisuppgifterna skall i huvudsak insamlas under den vecka i varje månad varunder den 15 infaller. Realisationspriser skall beaktas i större utsträckning än för närvarande.

För att förbättra betingelserna för korttidsjämförelser skall endast prisförändringar, som inträffat under den aktuella årslänken, medtagas i indexen. Justeringar för i efterhand konstaterade eftersläpningar i prisma-teriet skall sålunda, i den mån de faller utanför årslänken, endast ske vid årsskiftena. Detta nödvändiggör att två indextal beräknas för december månad, nämligen ett ojusterat och ett justerat. Det justerade talet, som skall bilda utgångspunkt för den nya årslänken, skall till skillnad från det ojusterade jämväl beräknas med beaktande av eventuella omläggningar av viktsystemet.

Viktsystemet skall i princip avspegla den under jämförelseåret aktuella konsumtionssammansättningen. Vägningstalen bestämmas med ledning av konjunkturinstitutets konsumtionsberäkningar, kompletterade med vartannat år utförda hushållsundersökningar. Viktrevisionerna skall förläggas till årsskiftena. Under löpande år får endast sådana justeringar vidtagas, som är uttryck för en säkert konstaterad, avgörande förändring i konsumtionen.

Det har förutsatts, att den nuvarande levnadskostnadsindexen under viss tid skall uträknas parallellt med den nya serien för att sedan nedläggas. Socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex och det i statens löneplansförordning angivna pristalet slopas. Av nuvarande detaljprisindextal skall sålunda endast komma att återstå pensionspristalet, vilket anknytes till den nya serien.

Den nämnd — indexnämnden — med uppgifter av rådgivande och kontrollerande art, som deltagar i behandlingen av indexfrågorna, föreslås få delvis ändrad funktion och sammansättning.

Utiifrån synpunkten att i största möjliga utsträckning begränsa utrymmet för skönsmässiga avgöranden och med hänsyn till den betydelse, som i olika sammanhang tillmätas indexberäkningarna, har kommittén ansett det mest tillfredsställande att beslutanderätten i principfrågor överföres från socialstyrelsen till indexnämnden. På nämnden skall vidare ankomma att utöva kontroll över att indexberäkningarna verkställs i enlighet med riktlinjerna. Fastställandet av indextalet skall dock liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t.

De uppgifter, som sålunda skulle komma att åligga nämnden, har ansetts förutsätta en mer allsidig och expertbetonad sammansättning av nämnden än för närvarande. Kommittén föreslår därför att en ledamot utses på för-

slag av konjunkturinstitutet och två på förslag av Kooperativa förbundet resp. Sveriges köpmannaförbund. En ledamot skall utses som representant för det allmänna. Vidare skall i nämnden utses sammanlagt fyra personer med erfarenhet på det ekonomiskt-statistiska området efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation resp. Sveriges lantbruksförbund. I nämnden skall vidare ingå en ledamot med varukännedom och erfarenhet av hushållsinköp. Av de sålunda utsedda ledamöterna skall en förordnas till vice ordförande. Som ordförande utses i likhet med vad nu gäller chefen för socialstyrelsen, vilken jämväl bör ingå som ledamot av nämnden.

Den föreslagna indexomläggningen har av kommittén beräknats medföra en ökning av de årliga kostnaderna med i runt tal 84 000 kronor. Här- till kommer under de första åren vissa engångsutgifter om sammanlagt omkring 22 000 kronor.

Yttrandena.

Förändringen av index till en konsumentprisindex från den nuvarande till viss familjetyp och inkomstgrupp bundna indexen har över lag tillstyrkts av remissorganen. *Socialstyrelsen* har, eftersom detta inte klart uttryckts i betänkandet, yrkat på att det i definitionen av index skall anges, att den avser hela den privata konsumtionen. *Pensionsstyrelsen* har funnit den föreslagna indexen bättre lämpad som utgångspunkt för beräkandet av pensionspristaket genom att den icke anknytes till viss inkomstklass och familjetyp.

Socialstyrelsen och *jordbruksnämnden* har framhållit, att snävare definitioner på de i indexen behandlade representantvarorna endast kan tillämpas för en del varuslag. Alltför snäva varudefinitioner kan nämligen medföra, att prisnoteringar inte erhålles från olika orter och landsändar. I olika yttranden, bl. a. från *Statstjänstemännens riksförbund* och *Sveriges lantbruksförbund*, har understrukits värdet av att indexmyndigheten stärker sina branschkontakter.

Kommitténs förslag beträffande beräkningen av bostadsposten har mött gensagor i flera yttranden, så t. ex. har *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Tjänstemännens centralorganisation* förordat att beräkningsmetoderna fortsättningsvis uppmärksammas och omprövas innan man definitivt binder sig beträffande metoden. *Socialstyrelsen*, *Sveriges lantbruksförbund* och *Tjänstemännens centralorganisation* har kritiskt behandlat vissa av förslagen, som rör beräkningarna av bostadskostnaderna i egna hem. Bl. a. *Statstjänstemännens riksförbund* och *Sveriges fastighetsägareförbund* har ansett, att även bostadsrättslägenheter bör omfattas av indexberäkningarna. *Bostadsstyrelsen* och *hyresrådet* har i sina yttranden i väsentliga avseenden kritiserat de av kommittén förordade metoderna.

Värdet av täta hushållsundersökningar har framhävts av *Landsorganisationen*, som önskar specialundersökningar om konsumtionen i vissa lägre

inkomsttagarskikt utförda mellan de vartannat år företagna större undersökningarna. *Jordbruksnämnden* har framhållit konsumtionsundersökningarnas värde för jordbrukskalkylen och administrationen av jordbruksregleringen. *Statstjänstemännens riksförbund* önskar kompletterande hushållsundersökningar varje år, medan *Kooperativa förbundet* finner fem år vara en lämplig intervall mellan undersökningarna.

Den föreslagna ändringen i organisationen av prisinsamlingsarbetet har föranlett några remissinstanser att föreslå, att den nuvarande ombudsorganisationen under en övergångstid skall arbeta parallellt med de nya ombuden. *Socialstyrelsen* har preciserat denna parallellinsamling till att avse fyra månader, under det att *Statstjänstemännens riksförbund* vill utsträcka tiden till ett år.

Beträffande de föreslagna kompletterande indexberäkningarna för olika familjetyper framhåller *socialstyrelsen*, dock utan att avstyrka beräkningar av det slaget, att de speciella indexserierna blir mycket approximativa, eftersom de samtliga måste baseras på ett och samma prismaterial. *Pensionsstyrelsen* önskar att med viss tids mellanrum beräkning utföres om levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärer. *Statens avtalsnämnd* har velat framhålla betydelsen av att beräkningar även i fortsättningen utföres om levnadskostnadsutvecklingen inklusive skatter och sociala förmåner. *Tjänstemännens centralorganisation* har beträffande indexberäkningarna inklusive skatter och sociala förmåner anført, att med den praxis som numera utbildats på arbetsmarknaden vid användandet av levnadskostnadsindex en ordning som den föreslagna kunde godtagas. Organisationen finner de föreslagna kompletterande indexberäkningarna för olika inkomstskikt och familjetyper synnerligen väsentliga och anser, att indexnämnden bör ange vilka alternativa beräkningar som skall utföras.

Frågorna om indexnämndens sammansättning och ställning har föranlett uttalanden från flera remissinstanser. *Socialstyrelsen*, som avstyrker kommitténs förslag, anför, att den skönsmässighet som i viss mån kännetecknar index inte kan minskas genom att indexnämnden ges beslutande befogenhet. Det föreligger även, anser styrelsen, svårigheter att ange vilka frågor som är principfrågor och sålunda skali avgöras av nämnden och vilka frågor som är tillämpningsfrågor. I det löpande indexarbetet skulle indexnämnden fortfarande ha rådgivande karaktär. För att öka nämndens insatser i indexarbetet skulle den med jämna mellanrum — exempelvis vart tredje år — till Kungl. Maj:t avge en redogörelse för viktigare frågor av principiell natur. *Statstjänstemännens riksförbund* och *Sveriges akademikers centralorganisation* avstyrker, att beslutanderätten lägges hos nämnden vilken i stället endast bör ha rådgivande och kontrollerande funktioner. *Statskontoret* hyser, utan att dock avstyrka förslaget, viss tvekan om lämpligheten i att tillägga nämnden beslutande befogenheter. *Jordbruksnämnden* vill, likaså utan att avstyrka kommittéförslaget, peka på att nämnden kan komma att influeras av intressesynpunkter. Bland remissinstanser, som tillstyrkt att nämnden ges beslutande befogenheter, märkes *Landsorganisa-*

tionen, Svenska arbetsgivareföreningen och Tjänstemännens centralorganisation.

Beträffande indexnämndens sammansättning innehåller yttrandena i vissa fall förslag om utökning av nämnden.

Departementschefen.

Den nuvarande levnadskostnadsindexen avser att belysa levnadskostnadsutvecklingen för en begränsad befolkningsgrupp, nämligen i städer och tätorter bosatta arbetare och lägre tjänstemän med två barn. I avsikt att öka indexens allmängiltighet och därmed anpassa beräkningen till det praktiska livets krav på uppgifter om detaljprisutvecklingen har 1952 års indexkommitté föreslagit, att denna begränsning slopas. I samband härmed skall enligt kommitténs förslag de nuvarande levnadskostnads- och konsumtionsprisindexserierna ersättas med en konsumentprisindex, avseende hela den privata konsumtionen i landet och med år 1949 såsom basår. Detta förslag, som överlag tillstyrkts vid remissbehandlingen, anser jag mig böra biträda. I samband härmed vill jag erinra om att 4 § statens löneplansförordning aldrig satts i kraft och att behov icke föreligger av beräkning av det s. k. pristalet.

Jag tillstyrker också i princip kommitténs förslag, att årligen skall verkställas särskilda indexberäkningar — såväl med som utan skatter — för olika inkomstskikt och familjetyper inom enbart löntagarhushåll. Jag förutsätter dock att, innan dessa beräkningar utföres, ansträngningar göres att för de skilda grupperna få fram ett tillfredsställande prismaterial.

Jämväl i övrigt har kommitténs förslag beträffande omläggningen av indexen på de väsentligaste punkterna mötts av instämmanden av de olika remissinstanserna och synes väl ägnat att i sina huvuddrag ligga till grund för anvisningar för beräkandet av den nya indexen. Metoderna för framräkandet av bostadsposten i den föreslagna indexen har dock kritiserats i flera remissyttranden. I synnerhet bostadsstyrelsen och hyresrådet har ifrågasatt det ändamålsenliga i de föreslagna undersökningsmetoderna. Någon alternativ metod för bostadspostens beräkning erhålles dock inte ur dessa sakkunniga myndigheters kritik. Jag har därför anmodat socialstyrelsen att i samråd med bostadsstyrelsen och hyresrådet överarbeta indexkommitténs förslag på denna punkt och senast den 1 maj 1954 inkomma med förslag rörande beräkningen av bostadsposten i en konsumentprisindex.

Beträffande intervallerna mellan hushållsundersökningarna rörande konsumtionens sammansättning finner jag det för närvarande svårt att göra något uttalande, eftersom det av indexkommitténs framställning framgår att man inte bör överdriva betydelsen av viktjusteringarnas inverkan på indexberäkningarna. För ett ställningstagande till frågan erfordras därför en undersökning även rörande det behov av hushållsundersökningar, som gör sig gällande inom andra områden.

Övergången till den nya indexen torde få tillgå så att prisuppgifter enligt den nya metoden insamlas från och med maj 1954. Uppgifterna enligt nu-

varande metod insamlas sista gången i juni 1954. Genom att på detta sätt låta prisinsamlingarna enligt de båda metoderna, den nuvarande och den föreslagna, gå om lott synes garantier erhållas för att inte metodändringen vid övergångstillfället i och för sig skall medföra ändrat indexutslag.

Vad angår indexnämndens ställning, vill jag förorda det av kommittén uppgjorda förslaget. Tilltron till indexberäkningarna skulle sannolikt ökas om en expertnämnd, huvudsakligen utsedd efter förslag från olika organisationer, förutom kontrollerande befogenheter ges beslutanderätt i principfrågor beträffande tillämpningen av för indexberäkningarna meddelade anvisningar. Det bör även ankomma på denna nämnd att samråda med socialstyrelsen och till Kungl. Maj:t anmäla i vilka fall de allmänna riktlinjerna för indexberäkningarna bör ändras.

Vid remissbehandlingen har uttalats, att viss tveksamhet kan uppstå om vilka frågor som är av den arten att de bör underställas nämnden. Jag kan dock inte finna, att det härvidlag bör uppstå större svårigheter, eftersom man i stort sett torde kunna bygga på en redan utbildad praxis på området. Frågor berörande det löpande rutinmässiga indexarbetet bör således ej av socialstyrelsen underställas nämnden. Å andra sidan skall det dock liksom nu ingå i nämndens befogenheter att från socialstyrelsen infordra det material och de upplysningar, som erfordras för att nämnden skall kunna fylla sin uppgift såsom kontrollerande organ.

Den nya indexnämnden bör utses i så god tid att den har möjlighet att ingående pröva de olika frågor som uppkommer vid införandet av den nya serien.

I fråga om anvisandet av medel för den förstärkning av socialstyrelsens arbetskrafter och de kostnader i övrigt, som föranledes av vad jag här förordat, torde chefen för socialdepartementet i annat sammanhang denna dag framlägga förslag.

9. Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m.

De i statens löneplansförordning angivna grundlönebeloppen skall enligt 4 § förordningen höjas och sänkas i visst förhållande till pristal, fastställda på grundval av beräkningar över de allmänna levnadskostnaderna. Bestämmelserna i nämnda paragraf har emellertid aldrig satts i kraft. Efter överläggningar med statstjänstemännens huvudorganisationer meddelades vid 1951 års riksdag beslut (prop. 1951: 52), enligt vilket för höjning av grundlönerna under år 1951 skulle gälla procenttalet 32, dock att å grundlön eller del därav, som ej översteg 500 kronor för månad, procenttalet skulle utgöra 33. Sedermera beslöts vid 1952 års riksdag (prop. 1952: 60), att under 1952 skulle, fränsett vissa undantagsfall, till 1951 års löner läggas särskilda tillägg, så att månadslönebeloppen uppgick till vissa närmare angivna belopp. Samma bestämmelser var enligt beslut vid 1953 års riksdag

(prop. 1953: 82) gällande under år 1953. Vilka grunder, som borde gälla efter 1953 års utgång, förutsattes skola bli föremål för nya överläggningar med personalorganisationerna. I avbidan på beslut i ämnet borde provisoriskt tillämpas samma grunder som under år 1953.

Samma procenttal, som gäller för höjning av grundlön enligt statens löneplansförfordning, är i princip tillämpliga beträffande höjning av pensionernas grundbelopp. Med hänsyn till konstruktionen av lönerna under åren 1952 och 1953 har för pensionerna fastställts ett särskilt procenttal, 53 procent, varjämte från och med den 1 maj 1953 (prop. 1953: 184) gällt särskilda regler i fråga om vissa tjänstepensioner.

De överläggningar, som beträffande förevarande spörsmål ägt rum med statstjänstemännens huvudorganisationer, har den 18 december 1953 lett till att enighet uppnåtts om statstjänstemännens löner m. m. under år 1954. Sålunda har, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, överenskommits, att å löneplanslönerna skall under år 1954 utgå tillägg med samma belopp, som varit bestämda för åren 1952 och 1953, samt att i fråga om storleken av det rörliga tillägget å pensionernas grundbelopp under år 1954 skall gälla samma bestämmelser som de från och med maj 1953 gällande. Vid överläggningarna har också överenskommits, att frågan om revision av de gällande provisoriska bestämmelserna om ersättning för arbete på obekvämtid skall upptagas till behandling snarast efter årsskiftet.

I anlutning till överenskommelsen har till grund för beräkningen av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner i riksstatsförslaget för nästa budgetår lagts de lönebelopp resp. de procenttal, som hittills varit gällande under innevarande budgetår.

Om före årsskiftet 1954/55 icke skulle ha meddelats beslut i fråga om lönetilläggen m. m. för tiden efter årsskiftet, synes provisoriskt få tillämpas samma grunder som under innevarande år.

Å löner enligt civila avlöningsreglementet och de övriga löneförfattningar, i vilka löneavvägningen skett efter samma grunder som i nämnda reglemente, utgår enligt gällande bestämmelser rörligt tillägg med 15 procent. Den personal, å vilken berörda löneförfattningar tillämpas, utgöres i stort sett av befattningshavare, som överförts till indragningsstat eller enligt sin egen önskan kvarstår vid tillämpningen av nämnda löneförfattningar.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

1) att å löneplanslönerna skall under år 1954 utgå tillägg med samma belopp som under år 1953 samt

2) att å tjänste- och familjepensionernas grundbelopp skall under år 1954 utgå rörligt tillägg enligt de från och med maj månad 1953 gällande grunderna.

10. Dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg utgår för närvarande huvudsakligen till befattningshavare på gammal lönestat. Enligt infordrade uppgifter var antalet personer, som av statsmedel uppbär lön eller pension, vari ingår dyrtidstillägg, i oktober 1952 endast 122.

I gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg ifrågasättes icke någon ändring. Den av 1953 års riksdag för budgetåret 1953/54 beslutade maximeringen av tillägget till visst indextal torde alltså böra gälla även för nästa budgetår (jfr prop. 1940 L: 286 och rskr. 1940 L: 399). Riksdagens beslut angående dyrtidstillägg har hittills meddelats för ett år i sänder. Det synes emellertid icke erforderligt, att spørgsmålet underställes riksdagen annat än då ändringar i bestämmelserna ifrågasättes.

Från och med innevarande budgetår bestrides förekommande dyrtidstilläggsutgifter utan undantag från vederbörliga avlönings- eller statsbidragsanslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medge, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. må tills vidare från och med budgetåret 1954/55 i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

11. Kristillägg.

Under innevarande budgetår utgår kristillägg å löner endast till befattningshavare, som överförts till indragningsstat eller eljest kvarstår på gammal lönestat. Enligt infordrade uppgifter var antalet personer, som av statsmedel uppbär lön eller pension vari ingår kristillägg, i oktober 1952 endast 423.

De gällande kristilläggsgrunderna har antagits vid 1947 och 1948 års riksdagar. Enligt dessa grunder är kristilläggen anslutna till höjningen av de i statens löneplansförordning angivna grundlönebeloppen på så sätt, att riksdagen fastställt de procenttal för kristilläggen, som skall motsvara förekommande procenttal för höjningen av grundlönebeloppen. För närmare upplysningar om de gällande kristilläggsgrunderna torde få hänvisas till 1947 års statsverksproposition (bilaga 2, s. 81—83) samt prop. 1949: 34.

Kristillägget har under åren 1952 och 1953 utgått efter 82 procent av kristilläggsunderlaget. Det har förutsatts, att i avvaktan på beslut i ämnet provisoriskt borde under år 1954 tillämpas samma procenttal som under år 1953.

Under punkten 9 har jag förordat, att under år 1954 skall utgå tillägg å

löneplanslönerna med samma belopp som under år 1953. Jämväl kristillägg synes under år 1954 böra utgå efter samma grunder som under år 1953. Skulle före årsskiftet 1954/55 icke ha meddelats beslut i fråga om kristilläggsgrunderna för tiden efter årsskiftet, synes provisoriskt få tillämpas samma grunder som under innevarande år.

Från och med budgetåret 1953/54 förekommer icke särskilda anslag till kristillägg å riksstaten.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att kristillägg skall under år 1954 utgå med 82 procent av kristilläggsunderlaget.

12. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond.

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 43 638 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår bör upptagas till följande belopp.

	Kronor	Kronor
Andra huvudtiteln:		
Ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond	1 192 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	856 000	2 048 000
Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till beskickningsfastigheternas delfond	3 109 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	438 000	3 547 000
Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	50 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	481 000	531 000
Femte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		1 367 000
Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	1 156 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 762 000	2 918 000
Sjunde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 041 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	262 000	1 303 000
Åttonde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	29 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	9 744 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	1 196 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	980 000	11 949 000

	Kronor	Kronor
Nionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		2 945 000
Tionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 542 000	
Ersättning till lotsstyrelsens delfond	446 000	1 988 000
Elfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	4 715 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	562 000	
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	8 211 000	
Ersättning till karolinska sjukhusets delfond	1 317 000	14 805 000
Tolfte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		121 000
Fjortonde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		116 000

13. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark.

I enlighet med de grunder, som av 1939 års lagtima riksdag godkänts, är i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhopa 135 900 kronor till ersättning åt statens domäners fond för sådan å fonden bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. Ersättningsarna till domänfonden är i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representerar alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram.

Denna redovisningsform tillämpas f. n. beträffande följande kronoegendomar:

Hall i Stockholms län, viss del av Skenäs kungsgård i Östergötlands län, Lockerud i Skaraborgs län, Sörbyn i Västerbottens län, Smälteryd och Ollestad i Älvsborgs län, Skogsgård i Hallands län, Orretorp och Tjusbol i Värmlands län, Pihle i Malmöhus län samt viss del av Fäboda i Södermanlands län, vilka nyttjas för fångvårdsändamål;

viss del av Troxhammar nr 4 och 6 i Stockholms län, Lövsta i Södermanlands län samt Olovsered ¹³, ¹⁴ och ¹⁰ i Älvsborgs län, vilka nyttjas för skoländamål inom barna- och ungdomsvården;

Broby gård i Uppsala län och Mogård i Östergötlands län, som nyttjas för dödstumundervisningen;

viss del av Nyckelby i Stockholms län, viss del av Hammarby nr 1 och 2 samt Åsen i Uppsala län, Mosslanda i Kristianstads län och Öjebyn i Norrbottens län, vilka nyttjas såsom försöksgårdar, viss del av Bogesund i Stockholms län, som disponeras av statens skogsforskningsinstitut för försöksverksamhet, samt till lantbruksstyrelsens förvaltning överflyttade skogstorp, odlingslägenheter och fjällägenheter i Norrbottens och Västerbottens län; samt

Vilhelmsro i Jönköpings län, som disponeras av statens anstalt för fallande-sjuka, Dagöholm i Södermanlands län, som nyttjas för alkoholistvårdsändamål, samt Bona i Östergötlands län och viss del av Rabbatsbenning 4² i Västmanlands län, vilka disponeras för sjukhusändamål.

Frågan om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform har utretts av domänstyrelsen, över vars förslag socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen och riksräkenskapsverket avgivit utlåtanden, varefter ärendet återremitterats till domänstyrelsen för kompletterande utredning.

För budgetåret 1954/55 bör ersättning utgå till statens domäners fond för upplåtelse av i det föregående angivna egendomar. Vidare torde anslaget under *andra huvudtiteln* uppräknas med hänsyn till att egendomen Åby i Uppsala län övertagits av staten för fångvårdsändamål. I anslaget under *femte huvudtiteln* bör ersättningar inräknas för följande inom barna- och ungdomsvården nyttjade egendomar, vilka numera överförts till domänfonden, nämligen vissa delar av Fagared och Gastorp i Hallands län, vissa delar av Lingådde och Vintveten i Göteborgs och Bohus län, Sonestorp 1⁵⁵ och viss del av Ljungaskog i Kristianstads län ävensom Bista 4⁹ och 4¹² samt vissa delar av Ekenäs i Uppsala län. Under *nionde huvudtiteln* bör förhöjd ersättning beräknas för egendomen Öjebyn i Norrbottens län, för vilken anvisats investeringsanslag med sammanlagt 136 000 kronor under budgetåren 1952/54. Då dels egendomarna Stenstugu gård i Gotlands län och Röbäcksdalen i Västerbottens län, för vilka anvisade investeringsanslag uppgår till 375 000 resp. 818 300 kronor, skall träda i verksamhet som försöksgårdar under innevarande budgetår och dels egendomarna Råby Stora 19¹, 21² och 23¹ i Malmöhus län från och med den 14 mars 1954 kommer att utnyttjas av statens centrala frökontrollanstalt, bör ske en ytterligare uppräkningsanslag.

Erforderliga anslag till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark har i enlighet med det anförda och med ledning av uppgifter från domänstyrelsen beräknats till sammanlagt 211 100 kronor, vilket innebär en ökning med 75 200 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag. Anslagen bör enligt nyssnämnda beräkning upptagas med följande belopp, nämligen under *andra huvudtiteln* med 50 500 kronor, under *femte huvudtiteln* med 17 600 kronor, under *åttonde huvudtiteln* med 12 100 kronor, under *nionde huvudtiteln* med 113 600 kronor samt under *elfte huvudtiteln* med 17 300 kronor.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Göran Hagbergh.

II huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Högsta domstolen m. m.</i>			
Ca 11	Kanslibiträde	1	Ca 13	Kontorist. Nedre justitie- revisionens skrivcentral Kanslibiträde
Ca 8	Kontorsbiträde	5	Ca 11	
	<i>Regeringsrätten</i>			
Ca 11	Förste expeditionsvakt	1	Ca 12	
	<i>Häradsrätterna</i>			
Ca 13	Kontorist	1	Ca 15	Kansliskrivare. Vartofta och Frökinds domsaga
	<i>Fångvårdsanstalterna</i>			
Ca 12	Vaktkonstapel	5	Ca 14	Överkonstapel. Härlanda, Härnösand, Kalmar, Malmö, Västerås
Ce 12	Vaktkonstapel	1	Ce 16	Yrkesmästare. Orretorp

III huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Utrikesförvaltningen.</i>			
Ce 25	Kanslisekreterare	1	Ce 29	Förste kanslisekreterare. Ekonomibyrån
Cg 26	Tjänsteman	1	Cg 27	Biträdande pressombuds- man. Pressbyrån
Cg 22	»	1	Cg 25	D:o
Cg 20	»	1	Cg 25	Biträdande pressattaché. London
Ca 15	Kansliskrivare	1	Cg 17	Assistent. Juridiska by- rån.
Cg 15	Tjänsteman	1	Cg 17	Assistent. Pressbyrån
Cg 14	»	1	Cg 17	» »
Ca 10	Expeditionsvakt	1	Ca 12	Förste expeditionsvakt. Arkivet
t.f. Ca 12				

IV huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Försvarsstaben</i>			
Ce 29	Socialvårdsdirektör	1	Ce 31	Byrådirektör
	<i>Försvarets sjukvårdsförråd</i>			
Cg 27	Apotekare	1	of	Förtroendemannaarvode 2 400 kronor för år. Mi- litärapotekets filialapo- tek i Karlskrona, tillika läkemedelscentral
	<i>Garnisonssjukhusen</i>			
Ce 26	Förste underläkare	1	Ce 29	Överläkare
Cg 25	Underläkare	2	Cg 26	Förste underläkare
Ce 17	Föreståndarinna	1	Ce 19	Föreståndarinna
	<i>Militärapoteket</i>			
Cg 27	Apotekare	2	of	Förtroendemannaarvode 2 400 kronor för år
Cg 23	Apotekare	3	Cg 25	Förtroendemannaarvode 900 kronor för år
		2	Cg 25	

V huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Den offentliga arbetsförmedlingen</i>			
Ce 16	Assistent	1	Ce 19	Ungdoms- och tjänste- mannaförmedlingen i Karlskoga
	<i>Bostadsstyrelsen</i>			
Ce 29	Förste byråingenjör	1	Ce 31	Byrådirektör. Lånebyråns värderingssektion

VI huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ce 27	<i>Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut</i> Kamrerare	1	Ce 29	Förste byråsekreterare

VII huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Generaltullstyrelsen</i>			
Ca 15	Kansliskrivare	1	Ca 17	Förste kansliskrivare.
Ca 15	Kansliskrivare	1	Ca 17	Kanslibyrån Förste kansliskrivare.
	<i>Tullstaten</i>			
Ca 11	Kanslibitråde	1	Ca 13	Revisionsbyrån Kontorist. Tullkammaren i Norrköping
	<i>Lokala skattekontrollen</i>			
Ce, Cg 20	Assistenter	6	Högst Ce, Cg 21	

VIII huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Stifts- och landsbiblioteken</i>			
Ca 29	Landsbibliotekarie	1	Ca 31	Växjö
	<i>Domkapitlen och stiftsnämnderna</i>			
Ca 8	Kontorsbiträde	1	Cg 11	Kanslibiträde. Domkapitlet i Lund
	<i>Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.</i>			
Ce 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibiträde. Byggnadsminnesavd.
	<i>Uppsala universitet</i>			
Cg 18	Bokhållare	1	Cg 19	Kontorsskrivare. Drätselverket
Ce 14	Instrumentmakare	1	Ce 16	Biokemiska institutionen
	<i>Tandläkarhögskolan i Stockholm</i>			
Ca 16	Verkmästare	1	Ce 18	Personlig tjänst
	<i>Rasbiologiska institutet</i>			
Cg 29	Rasbiolog	1	Cg 31	
	<i>Skolöverstyrelsen</i>			
Ce 26	Inspektör för sinnesslöundervisningen	1	Ce 31	
Ce 24	Hjälpundervisningskonsulent	1	Ce 27	
Ca 15	Kansliskrivare	1	Ca 17	Förste kansliskrivare. Organisationsavd.
Ca 11	Kanslibiträde	1	Ca 13	Kontorist. Sektionen för hemkunskap och skoltidsverksamhet
	<i>Högre tekniska läroverk</i>			
Cf 21- Ce 25	Lärare	7	Ce 27	Adjunkt
	<i>Matematikmaskinnämnden</i>			
Cg 17	Ingenjör	1	Cg 19	Besk-laboratoriet

IX huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Före- slagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Lantbruksstyrelsen</i>			
Cf 19 - Ce 25	Amanuens	1	Ce 25	Byråingenjör. Jordför- bättringsbyrån. Tjän- stens lönegradsplace- ring skall omprövas vid uppkommande vakans
	<i>Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök</i>			
Ce 25	Assistent	1	Ce 27	Förste assistent. Baljväxt- laboratoriet
	<i>Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut</i>			
Cg 27	Ämneslärare	1	Cg 30	Trädgårdsanläggning
	<i>Veterinärhögskolan</i>			
Cg 29	Lärare i artificiell insemination . . .	1	Cg 31	
Ce 27	Bibliotekarie	1	Ce 29	
Ce 11	Röntgenbiträde	2	Ce 13	
	<i>Statens maskin- och redskapsprovvningsanstalter</i>			
Cg 16	Assistent	1	Cg 19	Alnarp
	<i>Skogshögskolan</i>			
Ce 13	Kontorist	1	Ce 15	Kansliskrivare. Garpen- berg
	<i>Statens skogsforskningsinstitut</i>			
Ca 11	Kanslibiträde	1	Ca 13	Kontorist. Skogsavd.
	<i>Skogsvårdsstyrelserna</i>			
Ca 34	Länsjägmästare	1	Ca 37	Kopparbergs län
Ca 21	Kamrerare	1	Ca 23	» »
	<i>Lantmäteristaten</i>			
Ca 11	Kanslibiträde	40	Ca 13	Kontorist. Distriktsorg.
Ce 11	»	35	Ce 13	» »
Cf 4—Ce 8	Kontorsbiträde	54	Ce 11	Kanslibiträde. »
Cf 4—Ce 8	Biträde i regl. befordringsgång . . .	högst 195	Cf 6—Ce 8	Cf 6 1½ år. Biträden med viss specialutbildning
	<i>Lappfogdarna m. fl.</i>			
Ca 27	Lappfogde	5	Ca 29	

X huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
	<i>Sjöbefälsskolorna</i>			
Ca 27	Adjunkt	1	Ca 29	
	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>			
Ce 8	Museibiträde	1	Ce 11	
	<i>Statens provningsanstalt</i>			
Cg 11	Mekanikerlärning	1	Ce 13	Mekaniker
	<i>Flygtekniska försöksanstalten</i>			
Cg 30	Förste avdelningsingenjör	1	Cg 31	
	<i>Statens hantverksinstitut</i>			
Ce 11	Kanslibiträde	1	Ce 13	Biblioteksbiträde
	<i>Lots- och fyrstaten</i>			
Ce 15	Styrman	6	Ce 16	Arvodestillägg 110 kronor för månad
	<i>Statens sjöhistoriska museum</i>			
Ca 15	Kansliskrivare	1	Ca 17	Kassör
	<i>Patent- och registreringsverket</i>			
Ca 29	Bibliotekarie	1	Ca 31	Förste bibliotekarie

XI huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
	<i>Medicinalstyrelsen</i>			
Cg 17	Kurator	1	Cg 19	Assistent
Ce 11	Kanslibitråde	1	Ce 13	Kontorist. Statistiska avd.
	<i>Statens sinnessjukhus</i>			
Ca 31	Förste läkare	1	Ca 37	Överläkare. Vipeholm
Ce 29	Läkare	1	Ca 31	Förste läkare. Västra Mark
Ca 12	Skötare	1	Ca 13	Förste skötare. Restad
	<i>Statens skol- och yrkeshem i Vänersborg</i>			
Ce 9	Vaktmästare	1	Ce 12	Trädgårdsförman
	<i>Karolinska sjukhuset</i>			
Ce 17	Föreståndarinna	1	Ce 19	Garnisonssjukhuset
Ca 14	Översköterska	1	Ca 17	Föreståndarinna
Ca 12	Sjuksköterska	1	Ca 15	Översköterska. Röntgen- diagnostiska avd.
Ca 13	Reparatör	1	Cg 15	Förste reparatör
Ca 10	Vaktmästare	1	Ca 11	
Ce, Cg 10	"	7	Ce, Cg 11	
Cg 8	Kontorsbiträde	1	Ce 11	Kanslibitråde. Urologpoli- kliniken
	<i>Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes</i>			
Ce 11	Eldare	1	Ce 12	Reparatör
	<i>Landsfiskalerna m. fl.</i>			
Ca 27	Landsfiskal	2	Ca 29	Piteå distrikt (polischef- åklagare) 1, Vetlanda distrikt 1
	<i>Statens kriminaltekniska anstalt</i>			
Cg 24	Byråassistent	1	Cg 25	Byråingenjör. Kemiska laboratoriet
Cg 19	Biträdande byråingenjör	1	Cg 21	Ingenjör. Kemiska labo- ratoriet
Cg 5	Fotografibitråde	2	högst Cg 8	
Cg 4	Verkstadsbiträde	1	högst Cg 8	

XII huvudtiteln.

Nuvarande		Antal	Före- slagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Statens pensionsanstalt				
Ca 29	Förste aktuarie	1	Ce 33	Byrådirektör. Nuvarande befattningshavaren vikariatslön i 31 lönegraden
	Förste byråsekreterare	1	Ce 33	Byrådirektör. Personlig tjänst. Nuvarande befattningshavaren vikariatslön i 31 lönegraden
Ce 25	Aktuarie	1	Ce 29	Förste byråsekreterare. Nuvarande befattningshavaren vikariatslön i 29 lönegraden
		1	Ce 27	Förste byråsekreterare. Nuvarande befattningshavaren vikariatslön i 27 lönegraden

Innehållsförteckning.

1. Automatiska utgiftsförändringar inom statens verksamhetsområde.....	1
2. Löneregleringsarbetet m. m.	14
3. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster	16
4. Överskridande av vissa anslagsposter	20
5. Sjukvårds- och sjuklöneförmåner till statsanställda m. fl. efter genomförandet av den allmänna sjukförsäkringsreformen	21
6. Ersättning enligt 8 § utlandsresereglementet	22
7. Ordningen för bestridande av representationskostnader m. m.	23
8. Konsumentprisindex	31
9. Grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning m. m. ...	38
10. Dyrtdistillägg	40
11. Kristillägg	40
12. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond	41
13. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	42
Bilaga A	44

BILAGA 3 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1954

FÖRSTA HUVUDTITELN

KUNGL. HOV- OCH SLOTTSTATEN

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 janu-
ari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härafter de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1954/55 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottsstaterna, och anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten.

[1] 1. Kungl. Maj:ts hovhållning. Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning bör i riksstaten för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp, 1 600 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 1 600 000 kronor.

[2] 2. Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten. Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 100 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[3] 3. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland. Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 75 000 kronor. Anslaget bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

[4] 4. Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland. Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 26 000 kronor. Anslaget bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 26 000 kronor.

[5] 5. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 220 000 kronor. I skrivelse den 24 september 1953 har riksmarskalksämbetet hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte upptagas till samma belopp.

Departementschefen.

Mot riksmarskalksämbetets förslag har jag ingen erinran. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 220 000 kronor.

B. Kungl. slottsstaten.

[6] 1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten. Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 927 500 kronor. I den av Kungl. Maj:t den 20 februari 1953 fastställda staten för de kungl. slotten har nettoutgifterna upptagits till samma belopp.

I skrivelse den 14 oktober 1953 har riksmarskalksämbetet med ledning av från ståthållarämbetena lämnade uppgifter uppskattat medelsbehovet för nästa budgetår under förevarande anslag till 952 500 kronor. I förhållande till innevarande budgetår föreligger sålunda ett ytterligare medelsbehov av 25 000 kronor. I följande sammanställning angives fördelningen av medelsbehovet för nästa budgetår mellan de olika slotten samt den beräknade er-

forderliga ökningen i förhållande till de i staten för innevarande budgetår fastställda nettoutgiftsbeloppen.

Slott	Förslag 1954/55	Ökn. i förhåll. till anslaget 1953/54
	Kr.	Kr.
Stockholm	229 500	10 500
Drottningholm	241 500	—
Ulriksdal	177 500	12 500
Haga	95 000	2 000
Gripsholm	77 000	—
Strömsholm	18 000	—
Rosersberg.	24 000	—
Tullgarn.....	90 000	—
Summa	952 500	25 000

Av det av ståthållarämbetena uppgjorda, av riksmarskalksämberet tillstyrkta statförslaget för nästa budgetår, vilket torde få såsom *Bilaga* fogas vid detta protokoll, framgår fördelningen å avlöningar, pensioner och omkostnader av det beräknade medelsbehovet för de olika slotten. De erforderliga förändringarna å dessa poster, totalt sett, framgår av följande tablå.

<i>Utgifter</i>	1954/55	Ökning + Minskning —
Avlöningar och arvoden	646 081	— 2 725
Pensioner	170 855	+ 27 725
Omkostnader:		
Lyse och vatten	26 437	± 0
Parker	69 470	+ 7 200
Trädgårdar	42 776	+ 5 300
Övriga omkostnader.	97 381	± 0
Summa utgifter	1 053 000	+ 37 500
<i>Uppbördsmedel</i>		
Försålda trädgårdsprodukter	87 500	+ 12 500
Övriga uppbördsmedel	13 000	± 0
Summa uppbördsmedel	100 500	+ 12 500
Nettoutgifter	952 500	+ 25 000

Till motivering av det angivna medelsbehovet har ståthållarämbetena anført följande.

Minskningen av posten till *avlöningar och arvoden* förklaras i huvudsak av förändrade löneklassplaceringar i sammanhang med nyanställning efter de befattningshavare som avgår med pension.

Ökningen av posten till *pensioner* sammanhänger med pensionering av två byggnadsarbetare och en städerska vid Stockholms slott (5 064 + 5 652 + 1 212 = 11 928 kronor), av en slottskamrer, en arbetsförman och en slotts-

vakt vid Ulriksdals slott ($4\,608 + 3\,084 + 4\,428 = 12\,120$ kronor) samt av en slottsvaktmästare tillika värmeledningsskötare vid Haga slott (6 588 kronor). Det sammanlagda utgiftsbeloppet härför uppgår till 30 636 kronor, varvid pensionerna liksom tidigare beräknats i enlighet med bestämmelserna i tillämpliga statliga pensionsreglementen. Å andra sidan föreligger en nedgång av pensionärsbeståndet, vilken kan beräknas motsvara en minskning av medelsbehovet med ($30\,636 - 27\,725 =$) 2 911 kronor.

Posterna till *parker* och *trädgårdar* ökar med sammanlagt 12 500 kronor. Denna höjning hänförs sig till Drottningholms och Tullgarns slott. Den uppväges emellertid av de ökade försäljningsmedel från dessa slotts trädgårdar, som med samma belopp redovisas under *uppbördsmedel* i staten. Någon ökning av nettoutgifterna för slottens parker och trädgårdar uppkommer alltså icke.

Departementschefen.

Den av riksmarskalksämberet föreslagna anslagshöjningen, som sammanhänger med förändringar i pensionärsbeståndet och sålunda är av automatisk karaktär, finner jag mig böra godtaga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 952 500 kronor.

[7] 2. *Ved och kol för de kungl. slotten.* Anslaget är i riksstaten uppfört med ett belopp av 615 000 kronor. Medelsbehovet för nästa budgetår under förevarande anslag har av riksmarskalksämberet i förutberörda skrivelse den 14 oktober 1953 uppskattats med ledning av uppgifter från ståthållarsämbetena till samma belopp.

Departementschefen.

Mot riksmarskalksämberets förslag har jag ingen erinran. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 615 000 kronor.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1954/55 att uppgå till 3 588 500 kronor, innebärande i förhållande till riksstaten för budgetåret 1953/54 en ökning med 25 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Harald Häggquist.

Bilaga.

Förslag
till
stat för de kungl. slotten för budgetåret 1954/55.

	Stock- holms slott	Drott- ning- holms slott	Ulriks- dals slott	Haga slott	Grips- holms slott	Ströms- holms slott	Rosers- bergs slott	Tull- garns slott	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	148 918	151 441	125 278	62 035	41 628	11 337	14 152	91 292	646 081
Pensioner	47 604	54 680	24 586	19 249	9 216	1 380	1 080	13 060	170 855
Omkostnader:									
Lyse och vatten	8 500	1 200	5 000	3 100	8 000	—	—	637	26 437
Parker	—	30 000	9 000	3 000	13 500	2 170	6 100	5 700	69 470
Trädgårdar	6 000	19 000	—	—	—	—	—	17 776	42 776
Övriga omkostnader..	18 478	30 179	14 636	9 616	14 656	3 113	2 668	4 035	97 381
Summa utgifter	229 500	286 500	178 500	97 000	87 000	18 000	24 000	132 500	1 053 000
<i>Särskilda uppbörds- medel:</i>									
Försålda trädgårdspro- dukter	—	45 000	—	—	—	—	—	42 500	87 500
Övriga uppbördsmedel..	—	—	1 000	2 000	10 000	—	—	—	13 000
Summa uppbördsmedel	—	45 000	1 000	2 000	10 000	—	—	42 500	100 500
Nettoutgifter	229 500	241 500	177 500	95 000	77 000	18 000	24 000	90 000	952 500

R e g i s t e r

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1954/55.

A. Kungl. hovstaten.

Sid.		Kronor
1	Kungl. Maj:ts hovhållning.....	1 600 000
2	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten	100 000
2	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland	75 000
2	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västergötland	26 000
2	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	220 000
	Säger för kungl. hovstaten	2 021 000

B. Kungl. slottsstaten.

2	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.....	952 500
4	Ved och kol för de kungl. slotten.....	615 000
	Säger för kungl. slottsstaten	1 567 500
	Summa	3 588 500.

BILAGA 4 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1954

ANDRA HUVUDTITELN

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, redogör för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1954/55 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1] 1. Avlöningar till statsråden utan departement m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	293 600	261 100
1953/54 (statsliggaren s. 111)	312 600	
1954/55 förslag	312 600	

Vid behandlingen av förevarande anslag beslöt 1953 års riksdag i anledning av motionerna I: 260 och II: 308 att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1954 års riksdag rörande tjänstebilar åt regeringen. Resultatet av de överväganden som med anledning härav företagits kommer att framläggas av chefen för finansdepartementet vid anmälan under sjunde huvudtiteln av finansdepartementets omkostnadsanslag.

Här ifrågakvarande anslag uppföres med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar till statsråden utan departement m. m.*
för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 312 600
kronor.

[2] 2. Justitiedepartementet: *Avlöningar.*

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	775 000	849 700
1953/54 (statsliggaren s. 111)	910 600	
1954/55 förslag	968 100	

Tillströmningen till justitiedepartementet av medborgarskapsärenden har under år 1953 ökat så kraftigt, att arbetsbördan icke kunnat bemästras med tillgängliga arbetskrafter. Under år 1952 utgjorde antalet inkommande ansökningar om svenskt medborgarskap drygt 5 300, och vid utgången av samma år förelåg en balans på cirka 1 350 oavgjorda ärenden. Antalet ansökningar har därefter visat en fortgående stegring, och balansen hade i oktober 1953 ökat till omkring 2 800 ärenden. Med denna arbetsbalans blev det oundgängligt att vidtaga omedelbara åtgärder för förstärkning av personalen på departementets medborgarskapsbyrå. Sålunda har — för att till nästa budgetårsskifte kunna nedbringa balansen av medborgarskapsärenden till normal omfattning — från och med oktober 1953 funnits nödvändigt att successivt utöka antalet föredragande på byrån med tillfälliga arbetskrafter, avsedda att tillsammans fullgöra en arbetsprestation motsvarande tre heltidsföredragande, samt biträdespersonalen med fyra biträden för skriv- och kontorsgöromål. De härav föranledda merkostnaderna, som icke täckes av nuvarande anslag, beräknas för innevarande budgetår uppgå till omkring 60 000 kronor. Alla möjligheter att minska kostnaderna genom rationalisering av arbetsformerna har därvid tillvaratagits. Jag föreslår i annat sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte hemställa om riksdagens medgivande att för innevarande budgetår överskrida icke-ordinarieposten med nämnda be-
lopp.

Enligt en genom särskild sakkunnig verkställd statistisk utredning kan man, med vissa reservationer, antaga att antalet medborgarskapsansökningar under åren 1954 och 1955 kommer att ytterligare stiga till följd av att ett ökat antal personer då kommer att ha vistats så länge i landet att de kan komma i fråga till medborgarskap. Man torde sålunda kunna räkna med ett antal av omkring 7 000 ansökningar för vardera av åren 1954 och 1955. För att möta denna väntade arbetsanhopning är en förstärkning av arbetskrafterna behövlig jämväl under nästa budgetår. Sedan arbetsbalansen i enlighet med vad förut sagts nedbringats, synes dock, såvitt nu kan bedömas, någon minskning av nuvarande tillfälliga arbetskrafter möjlig. Jag finner mig därför, såvitt angår det kommande budgetåret, för närvarande böra för ifrågavarande ändamål föreslå en till 65 000 kronor begränsad höjning av anslaget.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang föreslår (VII ht punkten [1]), bör förevarande anslag minskas med 7 500 kronor, motsvarande lönen för en till finansdepartementets stat överförd telefonist.

I enlighet med det anförda skulle anslaget höjas med (65 000 — 7 500) 57 500 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöning till departementschefen oförändrat 31 500 kronor;
 avlöningar till ordinarie tjänstemän 386 100 (+ 9 500) kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 244 100 (+ 35 400) kronor;
 rörligt tillägg 306 400 (+ 12 600) kronor.

Anslaget bestämmes alltså till 968 100 (+ 57 500) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål enligt grunderna för reglerad befordringsgång bör erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen bör antalet kontorsbiträden i Ca 8 ökas från 6 till 8.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angiven ändring i justitiedepartementets personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i>	31 500
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	386 100
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal.....	244 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	306 400

Summa kronor 968 100;

c) till *Justitiedepartementet*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 968 100 kronor.

[3] 3. Justitiedepartementet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	148 000	143 500
1953/54 (statsliggaren s. 112)	163 600	
1954/55 förslag	158 600	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiedepartementet har anvisats bl. a. 4 000 kronor till reseersättningar (8 900) och 82 600 kronor till expenser för eget behov, varav 5 600 kronor avser engångskostnader (78 000).¹

¹ Siffrorna inom parentes anger här, liksom i det följande, utgifter under budgetåret 1952/53.

Beträffande posten till reseersättningar föreslår jag en höjning med 1 000 kronor.

Under delposten till expenser för eget behov bör för löpande utgifter beräknas ytterligare 3 100 kronor, främst avsedda att täcka ökade kostnader till följd av den förutsedda utvidgningen av verksamheten på departementets medborgarskapsbyrå. Härjämte bör för viss komplettering av inventarier m. m. å statssekreteraravdelningen beräknas ett engångsbelopp av 3 500 kronor. De kostnader av engångsnatur, som under innevarande budgetår uppstår i samband med anskaffande av möbler, skrivmaskiner m. m. för den utökade medborgarskapsbyrån, torde få täckas genom överskridande av posten. Emellertid skall vid bestämmandet av ifrågavarande delpost för nästa budgetår hänsyn tagas även till följande omständigheter. Under punkten [12] tillstyrker jag ett av nedre justitierevisionen framlagt förslag om överförande från justitiedepartementet till revisionen av utgifterna för lagrådets expenser. Vidare bör vid bifall till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang föreslår i fråga om sättet för bestridande av abonnemangskostnader för telefonväxel i kvarteret Atomena nr 1 (VII ht punkten [2]) medel härför icke vidare beviljas under förevarande anslag. Med iakttagande av vad sålunda anförts samt av att det i posten för innevarande budgetår ingår ett engångsbelopp av 5 600 kronor skulle posten för nästa budgetår upptagas med $(82\,600 + 3\,100 + 3\,500 - 4\,000 - 3\,000 - 5\,600)$ 76 600 kronor, innebärande en minskning med 6 000 kronor.

Anslaget bestämmes alltså till $(163\,600 + 1\,000 - 6\,000)$ 158 600 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: Omkostnader för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 158 600 kronor.

[4] 4. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	220 000	288 200
1952/53	220 000	223 300
1953/54 (statsliggaren s. 113)	240 000	
1954/55 förslag	240 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: Svensk författningssamling för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

[5] 5. Lagberedningen.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	108 000	91 000
1953/54 (statsliggaren s. 113)	117 000	
1954/55 förslag	117 000	

Lagberedningen torde under våren 1954 komma att överflyttas från sina hittillsvarande lokaler i Rosenbad till nya lokaler i det s. k. Bergstrahlska huset. För engångsutgifter i samband härmed föreslår jag i annat sammanhang, att särskilt anslag beviljas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Då anslaget icke torde komma att uppvisa någon reservation till nästa budgetår, bör anslaget i enlighet med förslag av lagberedningen (skr. 21/9 1953) upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 117 000 kronor.

[6] 6. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	19 000	18 000
1953/54 (statsliggaren s. 113)	20 500	
1954/55 förslag	20 500	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 20 500 kronor.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet.

[7] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	149 100	188 500
1953/54 (statsliggaren s. 114)	169 400	
1954/55 förslag	169 400	

I enlighet med förslag av justitiekanslersämbetet (skr. 28/8 1953) torde anslaget böra upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 169 400 kronor.

[8] 2. Justitiekanslersämbetet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	9 600	10 800
1953/54 (statsliggaren s. 115)	10 400	
1954/55 förslag	10 800	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiekanslersämbetet har anvisats bl. a. 2 300 kronor till reseersättningar (600) och 7 500 kronor till övriga expenser (8 400).

Justitiekanslersämbetet (skr. 28/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 1 000 kronor till övriga expenser. Det belopp som kan beräknas bli faktiskt erforderligt för bestridandet av ämbetets ordinarie expenser betingar vid oförändrad kostnadsnivå den begärda ökningen.

Departementschefen.

Mot den föreslagna ökningen av posten till övriga expenser torde icke vara något att erinra. Det synes emellertid möjligt att inom det nuvarande anslagets ram till viss del täcka den förutsedda merkostnaden genom reduktion av annan post under anslaget. Jag förordar på grund härav, att anslagshöjningen begränsas till 400 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 10 800 kronor.

[9] 3. Riksåklagarämbetet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	196 300	224 100
1953/54 (statsliggaren s. 115)	227 600	
1954/55 förslag	227 600	

Yrkanden.

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8, 7/10 1953) hemställer, att anslaget höjes med 10 700 kronor.

	Ökning
1. En byråchef Ce 37	9 156
2. Uppflyttning av en förste byråsekreterare Ca 29 till byrådirektör Ca 31.....	1 500
3. Avrundning.....	44
	10 700

Motiv.

1. Sedan riksåklagarämbetet trätt i full verksamhet, upptogs under budgetåren 1948/49 och 1949/50 på personalförteckningen för ämbetet bl. a. fyra byråchefstjänster, därav tre för åtalsärenden och en för administrativa ärenden. En av de tre byråchefstjänsterna för åtalsärenden skulle emellertid tillsättas först sedan klarhet vunnits, att behov av densamma förelåg. Vid 1950 års riksdag avfördes på förslag av Kungl. Maj:t sagda tjänst ur personalförteckningen. Detta torde ha berott på att antalet huvudförhandlingar i brottmål i högsta domstolen visat sig betydligt understiga det vid ämbetets inrättande beräknade antalet 200 per år (jfr SOU 1946: 92, s. 15). Antalet dylika huvudförhandlingar har sålunda under ettvar av åren 1949—1952 utgjort respektive 33, 38, 41 och 30. Emellertid har i stället antalet ärenden rörande överprövning av underställda åklagares beslut i åtalsfrågor eller åtgärder under förundersökningen vuxit i en icke förutsedd grad. Dessa överprövningsärenden är oftast av invecklad och svårbedömd beskaffenhet och därför mycket tidskrävande. År 1945 handlades hos justitiekanslersämbetet 71 s. k. överprövningsärenden. Antalet dylika ärenden hos riksåklagarämbetet utgjorde under vart och ett av åren 1949—1952 respektive 299, 346, 310 och 429.

Med stöd av vunna erfarenheter kan ämbetet nu bestämt uttala, att för arbetets behöriga gång behov föreligger av — utöver de båda i personalstaten för ämbetet upptagna byråchefstjänsterna för åtalsärenden — ytterligare en byråchef för sådana ärenden. Alltsedan hösten 1949 har för handläggning av de löpande åtalsärendena inom ämbetet oavbrutet anlitats tre befattningshavare med byråchefs kvalifikationer. Därjämte har i särskilt omfattande åtalsärenden arbetskrafterna ytterligare förstärkts med en byråchefs kompetent tjänsteman. I någon utsträckning har också amanuenspersonal anlitats. Emellertid har erfarenheten visat, att dylik personal icke lämpligen kan med hänsyn till ärendenas kvalificerade beskaffenhet annat än i mycket begränsad omfattning användas för beredning och föredragning av åtalsärenden. Ämbetet har därför ansett sig böra hemställa, att ytterligare en byråchefstjänst i 37 lönegraden inrättas hos ämbetet. Även om otvivelaktigt ett stadigvarande behov föreligger av denna nya tjänst, vill ämbetet föreslå, att den tills vidare uppföres å extra ordinarie stat. Natur-

ligtvis är det möjligt för ämbetet att — såsom hittills — för åtalsärendenas handläggning anlita extra befattningshavare. Det har dock visat sig vara förenat med betydande svårigheter och med hänsyn till arbetets rationella bedrivande menlig tidsutdräkt att för ändamålet anskaffa tillfälliga befattningshavare med erforderliga kvalifikationer. Inrättande av en extra ordinarie byråchefstjänst, som icke skulle medföra annan ökning av ämbetets avlöningsanslag än en höjning med 9 200 kronor av anslagsposten till rörligt tillägg, är enligt ämbetets mening såväl för arbetets behöriga gång inom ämbetet som ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare än ett fortsatt kontinuerligt anlåtande av extra personal.

2. Förste byråsekreteraren har till huvuduppgifter att granska statsåklagardiarier och uppgifter rörande åtalseftergiftsärenden samt att handha löpande personalärenden beträffande rikets åklagare och åklagaraspiranter. I vissa ärenden har befattningshavaren enligt delegation beslutanderätt, i andra ärenden föreligger anmälnings- eller föredragningsskyldighet. Tjänsten ansågs av 1949 års tjänsteförteckningskommitté böra bibehållas i 29 lönegraden. Någon närmare kontakt mellan kommittén och riksåklagarämbetet skedde emellertid icke före detta ställningstagande, varför det kan ifrågasättas, huruvida kommittén haft tillgång till material för en tillförlitlig bedömning av de med tjänsten förenade arbetsuppgifterna. Enligt ämbetets mening är dessa arbetsuppgifter av den kvalificerade beskaffenhet, att tjänsten bör placeras i 31 lönegraden.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. Med hänsyn till vad riksåklagarämbetet anfört beträffande behovet av en ytterligare byråchefstjänst för åtalsärenden anser sig statskontoret böra tillstyrka, att medel beräknas för avlönande av en befattningshavare i lönegrad Cg 37. Då icke-ordinarieposten, enligt vad ämbetet förutsatt, lämnar tillgång till bestridande av grundlönen åt innehavaren av befattningen, erfordras endast en ökning av anslagsposten till rörligt tillägg med 9 200 kronor.

Då frågan om lönegradsplaceringen av tjänsten som förste byråsekreterare hos riksåklagarämbetet prövats av statsmakterna i samband med nyligen företagen lönerevision (prop. 241/1952), läser ämbetets förslag om omändring av befattningen till byrådirektörstjänst i lönegrad Ca 31 ej böra föranleda någon åtgärd.

Departementschefen.

Enligt den redogörelse, som lämnats angående riksåklagarämbetets arbetsbörda, har ämbetet sedan flera år tillbaka, med ianspråktagande av tillgängliga medel under icke-ordinarieposten, måst för de löpande åtalsärendena oavbrutet anlita minst en extra, heltidstjänstgörande arbetskraft med byråchefs kvalifikationer. Härmed torde få anses ådagalagt, att ämbetets fasta organisation med endast två byråchefer för åtalsärenden numera är för snäv. Med hänsyn till den allmänna strävan att under rådande förhål-

landen, så långt möjligt är, icke tillskapa nya befattningar och då det synes möjligt att — även om vissa svårigheter och olägenheter är förenade med den av ämbetet nu tillämpade ordningen — på sådant sätt provisoriskt tillgodose behovet av kvalificerad arbetskraft finner jag mig emellertid icke kunna för närvarande tillstyrka, att en ny byråchefstjänst inrättas vid ämbetet.

Ämbetets förslag om uppflyttning av befattningen såsom förste byråsekreterare till byrådirektörstjänst torde på de skäl, som av statskontoret anförts, icke böra föranleda någon åtgärd.

Anslaget bör i enlighet med det anförda uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 227 600 kronor.

[10] 4. Riksåklagarämbetet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	19 000	19 800
1953/54 (statsliggaren s. 115)	19 000	
1954/55 förslag	21 500	

Enligt gällande omkostnadsstat för riksåklagarämbetet har anvisats bland annat 500 kronor till sjukvård (700), 6 000 kronor till reseersättningar (3 200) och 11 500 kronor till övriga expenser (15 400).

Riksåklagarämbetet (skr. 31/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 5 300 kronor.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	500
2. Övriga expenser	4 800
	5 300

1. Medelsbehovet beräknas med ledning av senaste budgetårens belastningssiffror.

2. Som skäl för den yrkade höjningen framhåller ämbetet ökade kostnader för städning, papper och blankettryck, telefon och litteratur m. m., beräknade till sammanlagt 4 000 kronor. Därutöver beräknar ämbetet såsom engångskostnad 800 kronor för inköp av gardiner och mattor.

Statskontoret. Höjningen av anslagsposten till sjukvård m. m. torde i beaktande av medelsåtgången böra begränsas till 300 kronor. Med hänsyn till belastningen synes posten till reseersättningar kunna sänkas till 5 000 kronor. Statskontoret vill icke motsätta sig, att delposten till övriga expenser uppräknas med förslagsvis 3 500 kronor, därav 800 kronor såsom engångsbelopp för anskaffande av vissa inventarier.

Departementschefen.

Vad beträffar posten till sjukvård m. m. förordar jag en höjning med 300 kronor. Under posten till övriga expenser bör beräknas ytterligare 4 200 kronor. Med hänsyn till senaste belastningssiffror synes emellertid posten till reseersättningar för nästa budgetår kunna nedsättas med förslagsvis 2 000 kronor. Anslagsökningen kan i enlighet härmed begränsas till 2 500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 21 500 kronor.

C. Domstolarna.

[11] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	2 124 000	2 325 900
1953/54 (statsliggaren s. 116)	2 411 200	
1954/55 förslag.....	2 433 500	

Anslaget avser avlöningar till såväl högsta domstolens ledamöter som befattningshavare vid nedre justitierevisionen.

Y r k a n d e n.

Nedre justitierevisionen (skr. 31/8, 16/10 1953) hemställer, att anslaget höjes med 65 800 kronor.

	Ökning
1. Personalförstärkningar	
2 extra revisionssekreterare	54 900
2. Tjänsteförändringar	
4 kanslibiträden Ca 11 — Ca 15; 1 kanslibiträde Ca 11 — Ca13; 6 kontorsbiträden Ca 8—Ca 11	10 193
3. Omräkning	
Lönereglering för 2 förste expeditionsvakter; avrundning	707
	65 800

M o t i v.

1. Arbetsbalansen, som under en följd av år varit tämligen konstant, har under 1953 visat en markerad tendens till stegring och uppgick den 30 september 1953 till 535 mål mot 396 vid samma tidpunkt 1952. Ökningen under detta år utgör sålunda cirka 140 mål. Denna ökning motsvarar arbetsprestationen för tre revisionssekreterare under ett år. En normal och för arbetets jämna gång lämplig storlek av målbalsen torde under nuvarande förhållanden böra med säsongmässiga fluktuationer variera mellan cirka 300 och cirka 400 mål. En ökning av balansen över denna normalnivå medför dels att tidsutdräkten för målens avgörande i högsta domstolen ökas utöver vad som är nödvändigt och önskvärt, och dels att själva arbetet för föredragandena i nedre justitierevisionen försvåras och fördröjes, vilket i sin tur medför tendens till ytterligare ökning av balansen. Det kan anmärkas, att olägenheterna härav är särskilt framträdande under den nya rättegångsordningen med dess muntliga förhandlingar och därigenom ökade krav på snabbhet. Redan en balans av den nuvarande storleken är därför ägnad att medföra allvarliga olägenheter. Till belysning av den fördröjande effekten av målbalsens ökning anföres, att vid månadsskiftet september

—oktober 1953 antalet mål kvarstående från föregående år (1952) var 78, medan motsvarande siffra ett år tidigare var 45. En undersökning berörande redan avgjorda mål under viss tidsperiod har visat, att genomsnittet för dessa måls »ålder» redan stigit i viss mån, och då antalet kvarstående mål med minst 9 månaders ålder stigit så väsentligt, måste man räkna med än större förskjutning i framtiden. Sålunda kan framhållas, att det under hösten 1953 funnits mål, som på grund av balansen icke kunnat föredragas för tillståndsprövning förrän ett år eller t. o. m. ett och ett halvt år efter det hovrättens dom meddelades. Olägenheterna härav framstår som särskilt betänkliga i fall då prövningstillstånd beviljas och målet skall avgöras i blivande huvudförhandling, helst om därvid vittnesbevisning skall upptagas ånyo.

Vad beträffar balansens inverkan på arbetet i nedre justitierevisionen framhålles, att enligt gällande bestämmelser alla mål omedelbart efter det de inkommit skall fördelas på föredragandena. Dessa har därefter ansvaret för målens förberedande handläggning och måste sätta sig in i målen för avgörande av frågor, som uppkommer vid olika tillfällen under förberedelsen. Ju längre tid, som förflyter från det föredraganden första gången gått igenom ett mål och till dess att det föredragits och slutligen avgjorts, och ju flera mål föredraganden samtidigt har på sin rotel att hålla aktuella, desto mindre tid kan han disponera för det väsentliga arbetet att slutligen läsa in målen och sätta upp föredragningspromemorior. Med nuvarande målbalans uppgår antalet mål på varje allmän rotel till 20 å 25, medan ett normalt antal torde vara 12 å 15. Även om det nuvarande antalet icke förorsakar alltför stora svårigheter så skulle i varje fall en ytterligare ökning av balansen inverka synnerligen menligt på arbetsresultatet. Då högsta domstolens egen arbetskapacitet för närvarande torde vara tillräcklig, även om antalet föredragande skulle ökas något, synes det vara angeläget att i tid undanröja det enda hinder, som nu synes föreligga för balansökningens motarbetande, nämligen att antalet föredragande är alltför lågt.

2. Yrkandena om tjänsteförändringar för fem kanslibiträden och ett kontorsbiträde utgör upprepning med oförändrad motivering av förut gjorda framställningar (II ht 1952 s. 12; II ht 1953 s. 9). Den för ytterligare fem kontorsbiträden begärda lönegradsuppflyttningen motiveras därmed, att dessa biträden är indelade till tjänstgöring för de specialföredragande revisionssekreterarna i 37 lönegraden (jfr II ht 1953 s. 10). Santliga förslag bygger på principer, som numera godkänts av statsmakterna och genomförts inom övriga delar av statsförvaltningen med retroaktiv verkan från och med den 1 juli 1952.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. Av nedre justitierevisionens framställning framgår, att arbetsbalansen i högsta domstolen tenderar att öka samt att revisionen, som under första halvåret 1953 disponerat endast två av de fem extra föredragandena, för vilka medel då fanns tillgängliga, för närvarande utnyttjar fyra sådana eller hela det antal, med vilket räknats vid anslagsbestämning-

en. Genom att nu få disponera fyra revisionssekreterare synes revisionen ha fått möjlighet att möta den ökade arbetsbalansen. Då redan ett bibehållande av detta antal revisionssekreterare måste innebära en väsentlig arbetskraft-förstärkning, anser sig statskontoret ej kunna tillstyrka revisionens begäran om utökning av antalet extra föredragande.

Statskontoret erinrar därom, att det utredningsarbete, som av 1951 års rättegångskommitté och statens organisationsnämnd bedrivits rörande nedre justitierevisionens organisation, såvitt angår den kontorsmässiga delen av revisionens arbete (se II ht 1953 s. 10), ännu icke blivit slutfört. Då sådana åtgärder beträffande personalorganisationen, som kan föregripa statsmakternas ställningstagande till vad på grund av utredningen kommer att föreslås, ej bör vidtagas, läser revisionens nu framförda löneregleringsförslag för närvarande ej böra föranleda någon åtgärd.

Sedermera har *nedre justitierevisionen* (skr. 23/10 1953) uttalat, att de i revisionens anslagsäskanden under punkt 1 anförda omständigheterna motiverar, att för nedbringande av den redan förefintliga alltför stora målbalsen i högsta domstolen utökning av antalet föredragande i högsta domstolen snarast möjligt sker. Då svårigheter föreligger att under återstoden av år 1953 disponera personer som kan tjänstgöra såsom revisionssekreterare hemställas, att åtgärder vidtages för att från ingången av år 1954 antalet tjänstgörande extra revisionssekreterare utökas från fyra till sex.

Departementschefen.

Av största betydelse för högsta domstolens verksamhet och därmed även för rättsskipningen i det hela är, att målens avgörande icke fördröjes av brist på arbetskrafter. Såsom framgått av det föregående har arbetsbalansen i högsta domstolen visat en tydlig tendens till ökning under år 1953. Med anledning härav har nedre justitierevisionen — som under första halvåret 1953 disponerat endast två av de under avlöningsstaten då beräknade fem extra revisionssekreterarna — måst under innevarande budgetår taga i anspråk samtliga de fyra dylika extra föredragande, för vilka medel nu är beräknade. Det oaktat har arbetsbalansen stigit från 535 mål den 30 september 1953 till 561 mål den 30 november. På grund härav har med utnyttjande av den förslagsvis betecknade anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal antalet extra revisionssekreterare måst för första halvåret 1954 utökas från fyra till fem.

Behovet av en utökning av antalet extra revisionssekreterare torde med säkerhet föreligga även efter utgången av innevarande budgetår, varför hänsyn bör tagas här till vid anslagets bestämmande. Jag finner mig emellertid, i avvaktan på närmare erfarenheter, icke nu böra beräkna medel för mer än ytterligare en sådan föredragande.

Genom beslut i december 1950 och september 1951 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens organisationsnämnd att verkställa organisationsundersökningar vid nedre justitierevisionen samt rikets hovrätter och domsagor. Översynen

skulle avse samtliga arbetsuppgifter som icke vore av uteslutande juridisk karaktär. Sedan nämnden företagit undersökningar av nu tillämpade arbetsformer på dessa områden, har nämnden i en den 25 augusti 1953 avlämnad utredning redovisat resultatet av undersökningarna beträffande den egentliga administrativa verksamheten. Nämnden har sedermera erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att genomföra viss försöksorganisation rörande de av nämnden studerade administrativa arbetsförfaranden, som hänför sig till den dömande verksamheten. På grundval av bland annat därvid vunna erfarenheter kommer nämnden att i ett senare betänkande framlägga förslag till omläggningar i dessa arbetsförfaranden och därav föranledda beräkningar avseende personalbehovet. Dessa beräkningar kommer bland annat att avse behovet av biträdespersonal i anslutning till den dömande verksamheten vid högsta domstolen (nedre justitierevisionen) och hovrätterna, av tingsnotarier och domsagobiträden vid domsagorna ävensom av expeditions-vaktspersonal. Av olika skäl har jag funnit lämpligt att icke nu ingå på prövning av den av organisationsnämnden redan framlagda utredningen; däri berörda frågor och kommande förslag från nämnden har ock delvis sådant inbördes samband att de bör bedömas i ett sammanhang.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet i bilagan för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster föreslår jag, att medel anvisas för uppflyttning av 1 kanslibitråde i Ca 11 till kontorist i Ca 13 samt av 5 kontorsbiträden i Ca 8 till kanslibiträden i Ca 11. I övrigt är jag med hänsyn till vad förut anförts icke beredd biträda av nedre justitierevisionen framlagda förslag om tjänsteförändringar.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang föreslår (VII ht punkten [1]), bör förevarande anslag minskas med 7 500 kronor, motsvarande lönen för en telefonist.

Från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, skall bestridas bland annat ersättningar till sakkunniga biträden, som av högsta domstolen tillkallats i vattenmål. Jag föreslår, att motsvarande skall gälla beträffande eventuellt förekommande ersättningar åt i patentmål tillkallade sakkunniga. Någon uppräkningsposten erfordras ej vid bifall härtill.

Vad beträffar revisionens yrkande om medel för att täcka kostnaderna för viss genomförd lönereglering vill jag erinra därom, att anslaget redan för innevarande budgetår uppräknats med hänsyn härtill (II ht 1953 s. 10).

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 1 481 900 (+ 27 900) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 3 200 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 181 800 (— 12 600) kronor;
rörligt tillägg 766 600 (+ 7 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 2 433 500 (+ 22 300) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att fem biträden enligt grunderna för reglerad befordringsgång bör erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen bör uppföras 1 kontorist i Ca 13. Vidare bör antalet kanslibiträden i Ca 11 ökas från 9 till 13. Av de 8 på övergångsstat uppförda revisionssekreterarna i Ca 37 kan 3 avföras från förteckningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i personalförteckningen för högsta domstolen och nedre justitierevisionen;

b) fastställa följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .	1 481 900
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	3 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	181 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	766 600

Summa kronor 2 433 500;

c) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 433 500 kronor.

[12] 2. *Högsta domstolen m. m.*: *Omkostnader.*

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	158 700	178 900
1953/54 (statsliggaren s. 117)	167 200	
1954/55 förslag	178 200	

Enligt gällande omkostnadsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen har anvisats bland annat 8 000 kronor till sjukvård m. m. (9 300), 34 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (45 700) samt 115 200 kronor till övriga expenser (115 700).

Y r k a n d e n.

Nedre justitierevisionen (skr. 31/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 12 000 kronor.

	Ökning
1. Bränsle, lyse och vatten	7 000
2. Övriga expenser	5 000
	12 000

M o t i v.

1. Uppräkning har skett med ledning av senaste belastningssiffra samt uppgifter från byggnadsstyrelsen rörande beräknade bränslekostnader i de nya lokalerna.

2. Expenskostnaderna för lagrådet, som har lokaler i samma byggnad som högsta domstolen, har hittills bestritts av anslag på justitiedepartementets stat. Sedan numera högsta domstolens personal övertagit skrivgöromålen och vakttjänstgöringen för lagrådets räkning, synes det vara lämpligt, att även expenskostnaderna belastar högsta domstolens stat. De ökade kostnader, som skulle föranledas härav, uppgår till dels cirka 3 000 kronor för städning av lagrådets lokaler och dels visst belopp för skrivmaterial och litteratur. Anslagsposten bör justeras i enlighet härmed och med hänsyn till medelsåtgången under sistförflutna budgetår. För skrivmaterial har därjämte beräknats något större åtgång på grund av ökad måltillströmning och målbalkens.

Yttrande.

Statskontoret. Med hänsyn till belastningen synes anslagsposten till sjukvård böra höjas med 1 000 kronor. Vad angår delposten till övriga expenser finner statskontoret ej skäl tillstyrka förstärkning i vidare mån än som kan föranledas av att kostnaderna för städning av lagrådets lokaler överföres från justitiedepartementets till högsta domstolens expenspost. I övrigt har framställningen ej givit statskontoret anledning till särskilt uttalande.

Departementschefen.

Posten till sjukvård m. m. torde i avvaktan på ytterligare erfarenheter böra uppföras med oförändrat belopp.

I enlighet med nedre justitierevisionens förslag bör posten till bränsle, lyse och vatten höjas med 7 000 kronor.

Vad beträffar posten till övriga expenser synes mig lämpligt att, såsom nedre revisionen föreslagit, lagrådets expenskostnader bestridas härifrån och icke, såsom hittills skett, från motsvarande anslagspost under justitiedepartementets omkostnadsstat. Till förevarande post bör på grund härav överföras ett belopp av i runt tal 4 000 kronor, varmed posten uppräknas.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: Omkostnader för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 178 200 kronor.

[13] 3. Regeringsrätten: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	453 000	500 600
1953/54 (statsliggaren s. 117)	540 600	
1954/55 förslag	541 000	

På grund av de speciella och särpräglade arbetsuppgifter som åligger innehavaren av tjänsten som förste expeditionsvakt hos regeringsrätten bör — såsom föreslås av chefen för civildepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor — ifrågavarande tjänst uppflyttas från

lönegrad Ca 11 till Ca 12. Merkostnaden härför beräknas till 400 kronor, varav 300 kronor belöper på posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän och 100 kronor på posten till rörligt tillägg.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för regeringsrätten ändra lönegraden för förste expeditionsvakten från Ca 11 till Ca 12;

b) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	391 300
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	13 300
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	136 400
Summa kronor	541 000

c) till *Regeringsrätten*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 541 000 kronor.

[14] 4. Regeringsrätten: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	13 000	10 600
1953/54 (statsliggaren s. 118)	13 000	
1954/55 förslag	13 000	

Under förevarande anslag torde icke någon annan ändring behöva företagas än en mindre omfördelning mellan vissa poster.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten*: *Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 kronor.

[15] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	30 000	29 600
1953/54 (statsliggaren s. 118)	30 000	
1954/55 förslag	30 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten*: *Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kronor.

[16] 6. Hovrätterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	5 111 000	5 727 100
1953/54 (statsliggaren s. 118).....	5 993 500	
1954/55 förslag	6 104 200	

Y r k a n d e n.

Hovrätterna (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 212 000 kronor.

	Ökning
1. Personalförstärkningar.	
a) 5 extra ledamöter, två extra vice ordförandearvoden och 1 kansliskrivare Cg 15 (Svea hovrätt).....	131 088
b) 1 extra ledamot, 1 expeditiönsvakt Ce 10 och 2 biträden rb (hovrätten för Västra Sverige).....	46 944
c) 1 adjungerad ledamot, lönefyllnad (hovrätten för Övre Norrland)	5 364
2. Tjänsteförändringar m. m.	
a) Vikariatslön Co 15 för 1 hovrättsråd (Svea hovrätt).....	3 684
b) 1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19, 1 biträde rb—Ca 11 (hovrätten för Västra Sverige).....	3 900
c) 1 e. o. assessor för 1 extra ledamot, 1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19, 1 förste expeditiönsvakt Ca 11—Ca 12, 1 expeditiönsvakt Ce 10—Ca 10 (hovrätten för Nedre Norrland).....	2 940
d) 1 kontorist Ca 13—Ca 15, 1 förste expeditiönsvakt Ca 11—Ca 12 (hovrätten för Övre Norrland).....	1 104
3. Uppräkning	11 000
4. Omräkning, avrundning	5 976
	212 000

M o t i v.

1 a och 2 a. Den för Svea hovrätt gällande personalförteckningen upptager fyrtio ordinarie ledamöter, vilka är organiserade på åtta avdelningar med fem ledamöter på varje avdelning. Sedan ett flertal år tillbaka har dessutom till hovrättens förfogande ständigt stått fyra extra ledamöter. Av dessa tjänstgör två på hovrättens allmänna avdelningar, medan de övriga regelmässigt varit indelade på den avdelning, som tjänstgör såsom vattenöverdomstol. Från början av år 1951 har dessutom ytterligare två extra ledamöter tillförts sistnämnda avdelning, senast genom beslut av Kungl. Maj:t den 30 juni 1953, vilket beslut avser hela innevarande budgetår. Slutligen har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut för tiden den 1 oktober 1952—den 30 september 1953 medgivit en förstärkning med tre ledamöter av arbetskrafterna vid en av hovrättens allmänna avdelningar, varigenom hovrätten under nämnda tid beretts möjlighet att med anlitande av två utav de redan tillgängliga extra ledamöterna inrätta en extra avdelning.

Arbetsläget i hovrätten är, trots den extra arbetskraft som sålunda ställts till hovrättens förfogande, mycket ansträngt. Antalet till hovrätten fullföljda mål visar fortfarande stegring, och tendensen är omisskännlig. Till hovrätten inkom under sist förflutna budgetår 2 663 mål. Motsvarande siffror för budgetåren 1948/49—1951/52 var 1 897, 2 305, 2 350 och 2 576. All anledning saknas att inom överskådlig tid förvänta någon nedgång av antalet inkomna mål. Härvidlag kan bland annat framhållas, att jämväl måltillströmningen till underrätterna visar en tendens till ökning, som i många fall är avsevärd. Ehuru arbetsprestationerna på såväl de ordinarie avdelningarna som extraavdelningen under det gångna budgetåret varit så stora som rimligen kan begäras har icke kunnat undvikas, att målbalansen stigit. Antalet balanserade mål vid hovrätten uppgick sålunda vid årsskiftena 1951/52 och 1952/53 samt den 1 augusti 1953 till 577, 671 och 850. Av 1951 års rättegångskommitté framlagda reformförslag kan, även om de tillfullo förverkligas, icke väntas leda till minskning av hovrätternas arbetsbörda; snarare bjuder försiktigheten att räkna med en ökning i anledning av genomförandet av vissa förslag, som syftar till att förbilliga överrättsförfarandet. En grundförutsättning för tillämpningen av nya rättegångsordningen är att målen avgöres utan tidsutdräkt. Balanser får därför icke finnas i vidare mån än som betingas av lämplig arbetsfördelning och arbetets jämna gång. Tyngande balanser av den omfattning, som nu föreligger och ytterligare tilltager, bör överhuvud icke tillåtas att uppstå. Om så sker blir det till obotlig skada för rättsvården. Vad nu sagts har kommit till uttryck jämväl i 22 § arbetsordningen för rikets hovrätter (SFS 1947: 960). Sådana undantag från den i nämnda paragraf föreskrivna tiden för det slutliga avgörandet av vissa mål, som förutsättes kunna göras enligt presidentens bestämmande, har under senare tid måst medgivas i allt större utsträckning. Presidenten har sålunda meddelat dispens under 1951 beträffande 3 mål, under 1952 beträffande 22 mål samt enbart under första halvåret 1953 beträffande 21 mål. Tendensen till ökning är således även på denna punkt klart framträdande, och varje bortfall av ledamöter, som nu ingår i extra avdelningen, skulle ofelbart åstadkomma en balans, som ej är försvarlig från rättsvårdssynpunkt. När flera exceptionellt stora mål, såsom ibland sker, samtidigt fullföljes till hovrätten, riskerar organisationen att te sig så underdimensionerad, att situationen blir ohållbar. Den hårda arbetstakt, som under senare tid förekommit, kan i längden icke hållas, långt mindre tänkas bli ökad. En konstant överbelastning är till men icke blott för ledamöterna själva utan även för rättsvården i det hela; i detta sammanhang erinras om vad som i skrivelse den 27 augusti 1952 med anslagsäskanden för innevarande budgetår anförts till jämförelse av arbetsförhållandena i de olika hovrätterna. Det kan icke ifrågakomma att såsom medel för frågans lösning låta avdelningarna å tid för stadgad ledighet arbeta med s. k. obligatoriska mål. Härmed skulle för övrigt icke på långt när ernås åsyftat resultat. Utöver arbetet med målen tillkommer för ledamöternas del föredrag-

ning av remisser jämte uppsättande av förslag till remissyttranden. Även dessa arbetsuppgifter har såväl kvantitativt som kvalitativt ökat under de senaste åren. Det sammanlagda sidantalet i de remissärenden, som för närvarande är under beredning i hovrätten, uppgår till över 3 000. Om hovrätten icke är normalt organiserad, måste remissbehandlingen avsevärt inskränkas.

Det torde under sålunda angivna omständigheter vara uppenbart, att minst den förstärkning av arbetskrafterna å hovrättens allmänna avdelningar, vilken för närvarande medgivits, måste beräknas jämväl för budgetåret 1954/55. Sådana skäl, som i hovrättens anslagsäskanden för innevarande budgetår eller i andra sammanhang anförts för inrättande av en extra avdelning vid hovrätten, gör sig i själva verket gällande med alltmer ökad styrka. För att den arbetskraftförstärkning, som en extra avdelning innebär, skall kunna utnyttjas på det från arbetsteknisk synpunkt mest ändamålsenliga sättet, bör avdelningen organiseras i överensstämmelse med hovrättens övriga allmänna avdelningar och sålunda bestå av en ordförande, en vice ordförande, tre ledamöter, fiskaler, notarier, en kansliskrivare och ett skrivbiträde. Under förutsättning att de två extra ledamöter, vilka såsom tidigare nämnts sedan länge stått till förfogande för hovrättens allmänna avdelningar, får bibehållas i fortsättningen, skulle för anordnande av den extra avdelningen, såsom hittills, erfordras ytterligare tre extra ledamöter. Möjlighet bör därjämte finnas att under den tid extraavdelningen är i funktion förordna dels ett hovrättsråd att med vikariatslön bestrida göromål, som eljest ankommer på lagman, och dels ett hovrättsråd att tjänstgöra såsom vice ordförande å avdelningen. Vidare bör för avdelningens räkning inrättas en befattning såsom kansliskrivare i lönegrad Cg 15. Hovrätten har hittills tillgodosett den extra avdelningens behov av kansliskrivare genom att låta den å vattenöverdomstolen indelade kansliskrivaren tjänstgöra även å extraavdelningen. Denna anordning, som i hög grad bygger på övertidstjänstgöring, medför stora svårigheter för expeditiönsarbetet å såväl vattenöverdomstolen som den extra avdelningen och torde icke längre kunna bibehållas. Vad angår avdelningens behov av fiskaler, notarier och skrivbiträde är det hovrättens avsikt att härför anlita redan tillgänglig personal.

Svea hovrätt upprepar tidigare framställningar om utökning av vattenöverdomstolens personal (jfr II ht 1951 s. 13; 1952 s. 18; 1953 s. 16). Trots den förut omförmälda ökningen av antalet ledamöter i vattenöverdomstolen har beträffande vattenmålen uppkommit en balans, vilken den 15 augusti 1952 uppgick till 71 mål om tillhoppa 110 680 sidor. Den 15 augusti 1953 hade balansen ökat till 96 mål om sammanlagt 126 450 sidor. Att en arbetsbalans i vattenöverdomstolen av denna storleksordning är till stort men för vattenrättsskipningen har hovrätten vid ett flertal tillfällen framhållit. Det är av särskild vikt att vattenöverdomstolen har tillräcklig personal till förfogande icke minst med hänsyn till de stora nationalekonomiska värden, som där går förlorade vid dröjsmål i rättsproceduren. Även för budgetåret 1954/55 föreligger ett oavvisligt behov av en fortsatt förstärkning med fyra

extra ledamöter i vattenöverdomstolen. En ytterligare ökning av arbetskrafterna är i själva verket starkt påkallad. Enär resultatet av pågående utredning rörande instansordningen i vattenmål m. m. förväntas föreligga inom en nära framtid, har hovrätten emellertid ansett sig tillsvidare icke böra hemställa om sådan ytterligare ökning. Kommer vattenöverdomstolen sålunda att under det kommande budgetåret erhålla fyra extra ledamöter utöver den ordinarie organisationen, kan ordförandeskapet icke uppehållas av allenast lagmannen och vice ordföranden. Hovrätten ser sig därför nödsakad hemställa att, såsom skett alltsedan början av år 1951, ytterligare ett vice ordförandearvode beräknas för vattenöverdomstolen.

1 b. Hovrätten för Västra Sverige upprepar med oförändrad motivering tidigare framställningar om ytterligare en expeditionsvakt och ett biträde i reglerad befordringsgång (II ht 1949 s. 15; 1950 s. 13; 1951 s. 13; 1952 s. 19; 1953 s. 16). Vidare hemställes om förstärkning av hovrättens personal med en extra ledamot och ännu ett biträde i reglerad befordringsgång. Det nuvarande antalet ledamöter är med hänsyn till den konstant ökade arbetsbördan för litet. Arbetet är alltför betungande för ledamöterna, och därest någon hjälp icke erhålles måste följden bli, att målens avgörande fördröjes. Huvudförhandlingar och föredragningar har ökats. Antalet dagar för sammanträden i Borås har väsentligt stigit. Under första halvåret 1952 var detta antal 8 och under samma tid 1953 18. De inkomna målen har varit betydligt större till omfattningen och även mera komplicerade än tidigare. Bristen på tillräcklig arbetskraft för skrivarbeten å avdelningarna har blivit alltmer accentuerad och vållar väsentliga svårigheter.

1 c. Hovrätten för Övre Norrland återkommer under förevarande punkt med sin tidigare gjorda framställning om bemyndigande att förordna en adjungerad (extra) ledamot (II ht 1953 s. 16). Antalet inkomna mål per ledamot och år, som för åren 1949, 1950 och 1951 uppgick till resp. 41,6, 43,3 och 51,6, utgjorde för år 1952 51,5. Den ökade måltillströmningen höll sig alltså så gott som oförändrad. För senare tid tillgängliga siffror synes utvisa att stabilisering skett vid en nivå, som ligger avsevärt över den nivå som får betraktas som maximum med nuvarande ledamotsuppsättning. Den i de norrländska hovrätterna införda organisationen med 4-mansavdelningar är redan i och för sig föga rationell till följd av sin brist på smidighet. Ifrågavarande adjunktionsförordnande torde komma att meddelas fiskal, vilken detta oavsett skall tjänstgöra i hovrätten, och kan knappast antagas föranleda någon ökning av den inom hovrätten placerade personalen. Med hänsyn härtill beräknas kostnaden för den extra ledamoten till allenast skillnaden mellan lönerna enligt 33 och 27 löneklasserna.

2 b—c. Hovrätten för Nedre Norrland upprepar sitt föregående år framställda yrkande om inrättande av en e. o. assessorstjänst för den extra ledamoten vid hovrätten (II ht 1953 s. 17). Utöver tidigare motivering anföras bland annat följande. Organisatoriskt är ifrågavarande ledamot nödvändig, för att hovrätten skall kunna arbeta på två avdelningar. Nuvarande

innehavare av den extra ledamotsbefattningen har, såsom adjungerad ledamot, stadigvarande beklätt tjänsten praktiskt taget oavbrutet sedan september 1951. Det får anses otänkbart, att föreliggande förslag beträffande hovrättens domkrets (jfr s. 23) skulle påverka personalbehovet i inskränkande riktning; motsatsen är tvärtom trolig. Antalet mål och ärenden per ledamot, vilket under budgetåret 1951/52 uppgick till 42, har för budgetåret 1952/53 stigit till i det närmaste 47.

De båda förste expeditionsvakterna vid hovrätterna för Nedre och Övre Norrland anses med hänsyn till sina arbetsuppgifter kvalificerade för uppflyttning till lönegrad 12.

Övriga förslag om ändrad lönegradsplacering utgör en upprepning av tidigare gjorda framställningar (II ht 1953 s. 17).

3. Hovrätten för Nedre Norrland förnyar sin tidigare begäran (II ht 1953 s. 17; jfr II ht 1951 s. 16) att anslaget höjes med belopp motsvarande den för hovrätten från och med budgetåret 1951/52 vidtagna schablonmässiga nedräkningen med tre procent.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. I nu föreliggande framställningar återopade uppgifter rörande arbetsläget i hovrätterna utvisar, att antalet inkomna mål vid flertalet hovrätter företer fortgående stegring. Svårigheterna att med nuvarande personaluppsättning bemästra den växande arbetsbördan har ökat, och särskilt vad gäller Svea hovrätt har — oaktat den extra arbetskraft som ställts till förfogande — målbalansen stigit. Det synes därför påkallat, att ökade arbetskrafter alltjämt kan ställas till hovrätternas förfogande. Med hänsyn till statsmakernas ställningstagande till fjolårets anslagsäskanden, särskilt statsutskottets av riksdagen godkända uttalande (utl. nr 2 s. 10), torde emellertid någon ändring beträffande den på stat uppförda personalen vid hovrätterna alltjämt ej böra vidtagas. De yrkanden om arbetskraftförstärkning eller tjänsteförändringar avseende personalen för den dömande verksamheten, som nu framlägges av Svea hovrätt, västsvenska hovrätten samt de båda norrländska hovrätterna, bör alltså ej föranleda någon ändring av personalorganisationen. I stället bör Kungl. Maj:t liksom hittills äga provisoriskt tillgodose uppkommande personalbehov. Såsom föredragande departementschefen framhållit vid anmälan av 1953 års statsverksproposition är möjligheten att kunna anpassa organisationen efter arbetsbördan av särskild betydelse för Svea hovrätt och för vattenöverdomstolen. Beslut om tillfällig arbetskraftförstärkning torde, särskilt vad gäller förlängning av redan lämnat sådant medgivande, böra meddelas i så god tid, att vederbörande domstol kan vidtaga dispositioner för att den nytillkomna arbetskraften blir tillfullo utnyttjad.

Av vissa hovrätter framförda yrkanden om förbättrad löneställning för viss biträdes- och vaktmästarpersonal samt om medel för nyanställning av sådan personal berör frågor, vilka till en del omfattas av den undersökning rörande administrativa verksamhetsformer vid de statliga domstolar-

na, som redovisats av statens organisationsnämnd den 25 augusti 1953 (Rapport I), och vilka i övrigt lär bli föremål för kommande undersökningar av organisationsnämnden (jfr s. 14). Hovrätternas framställningar i här avsedda delar bör alltså upptagas till bedömande i samband med prövningen av organisationsnämndens förslag.

Statskontoret förutsätter, att den procentuella nedsättning av hovrätternas avlöningsanslag, som vidtagits för tiden efter den 1 juli 1951, skall iakttagas även under nästkommande budgetår.

I detta sammanhang ber jag att få anmäla fråga om **omreglering av domkretsarna för vissa hovrätter.**

Vid tillskapandet av hovrätten för Nedre Norrland rådde delade meningar beträffande frågan om Gävleborgs län skulle höra till Svea hovrätt eller den nya hovrätten. Lösningen blev, att nämnda län kvarstannade under Svea hovrätt. Vid olika tillfällen har därefter frågan om jämkning av hovrätternas domkretsindelning väckts. Sålunda har hovrätten för Nedre Norrland i yttrande över den av riksdagens år 1949 församlade revisorer avgivna berättelsen med vissa uttalanden rörande processreformens ekonomiska verkningar ifrågasatt en utökning av hovrättens domkrets. Vidare har presidenten i hovrätten för Övre Norrland i skrivelse den 5 december 1950 förordat en undersökning av lämpligheten att förskjuta domkretsgränserna mellan Svea hovrätt och hovrätten för Nedre Norrland samt mellan de båda norrländska hovrätterna inbördes. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 7 mars 1952 f. d. expeditionschefen C. G. Bruno att såsom sakkunnig verkställa en översyn av gällande bestämmelser om hovrätternas domkretsar.

I en den 30 september 1952 avgiven promemoria föreslår *utredningsmannen*, som prövat jämväl andra alternativ, att Gävleborgs län uppdelas på Svea hovrätts och hovrättens för Nedre Norrland domkretsar sålunda, att till Svea hovrätts domsområde fortfarande skall höra Gästriklandsdelen eller Gästriklands östra och Gästriklands västra domsagor samt Gävle stad, medan till hovrättens för Nedre Norrland domsområde skall överföras länets Hälsinglandsdel eller Bollnäs, Sydvästra Hälsinglands, Norra Hälsinglands och Västra Hälsinglands domsagor samt Söderhamns stad.

Utredningsmannen framhåller, att verksamhetsbasen för hovrätten för Nedre Norrland är för smal. Medeltalet mål per ledamot har för åren 1949—1951 varit för Svea hovrätt 51,5, för Göta hovrätt 46,1, för hovrätten över Skåne och Blekinge 47,1, för hovrätten för Västra Sverige 49,9, för hovrätten för Nedre Norrland 38,8 och för hovrätten för Övre Norrland 45,6. Om till hovrätten för Nedre Norrland föres Hälsinglandsdelen av Gävleborgs län ernås, att hovrättens hela arbetskapacitet kommer att tagas i anspråk. Överförandet bör enligt utredningsmannen medföra förstärkning av hovrättens arbetskrafter med en ledamot. Sådan förstärkning är önskvärd även ur organisatorisk synpunkt, då hovrätten därefter kan arbeta på två femmannaavdelningar. Därest den föreslagna domkretsindelning-

en varit i tillämpning under åren 1949—1951 skulle medeltalet mål per ledamot och år vid oförändrat ledamotsantal ha varit för Svea hovrätt 49,8 och för hovrätten för Nedre Norrland 47,9. Visserligen har under förra halvåret 1952 en betydligt ökad måltillströmning åstadkommit en stegrad sysselsättning i hovrätten för Nedre Norrland, men det oaktat har arbetsbelastningen i denna hovrätt varit avsevärt mindre än i de mest arbetstyngda av de andra hovrätterna. Ökningen av målantalet i hovrätten för Nedre Norrland bedömer utredningsmannen såsom mera tillfällig, särskilt i betraktande av befolkningsutvecklingen inom hovrättens domkrets.

Genom domkretsregleringen kommer domsagorna under hovrätten för Nedre Norrland att öka med fyra till fjorton och rådhusrätterna med en till tre. Svårigheterna för hovrätten att tillgodose underrätternas behov av kvalificerad rättsbildad arbetskraft torde därmed öka men icke bli större än att de kan bemästras.

Vad angår omregleringens lämplighet ur rättsvårdssynpunkt erinras därom att Sundsvall ligger för Hälsingland, med undantag för Bollnäs domsaga, bättre till än Stockholm, såväl vad angår den rättssökande allmänheten och dennas medhjälpare i rättegångssaker, advokaterna, som åklagarna. Avståndet mellan kansliorterna i domsagorna i Hälsingland — Hudiksvall, Ljusdal, Söderhamn, Bollnäs — och Sundsvall är kortare än mellan dessa orter och Stockholm. Landskapets befolkning förutsättes såsom hittills få sina till hovrätt fullföljda mål, där huvudförhandling erfordras, handlagda vid hovrättsting eller särskilda sammanträden i domsagornas nämnda kansliorter. Lämpligaste orten för hovrättstingen är Bollnäs. Inrättandet av särskilda hovrättsting för Hälsingland kunde göra det erforderligt att utrusta hovrätten för Nedre Norrland med liknande bemyndigande att förordna extra ledamot som lämnats hovrätten för Övre Norrland. Reformen bör ej medföra att Svea hovrätts ting i Gävle indrages.

Den föreslagna omregleringen medför bland annat, att Gävleborgs län till skilda delar kommer att lyda under olika hovrätter. Följder i processuellt hänseende uppkommer beträffande statsåklagarens verksamhet. Denne kommer att få utföra talan vid två hovrätter. Svårigheter i anledning härav är att befara endast undantagsvis. Vidare berör uppdelningen det jämförelsevis begränsade område, där fullföljd av talan mot administrativ myndighets avgörande skall ske till hovrätt. Detta är fallet beträffande överexekutors beslut i utsökningsmål, vissa länsstyrelsens beslut enligt lösdrivar-, fattigvårds- och barnavårdslagarna samt enligt förordningarna om arvs- och gåvoskatt samt om kvarlåtenskapsskatt. I samtliga dylika fall, däri fullföljdsfrekvensen är ringa, ankommer det på länsstyrelsen att meddela besvärshänvisning och uppmärksamma att denna avser rätt hovrätt. För de klagandes del är en uppdelning av länet utan betydelse, då i samtliga fall besvären skall ingivas eller insändas till länsstyrelsen för vidare befordran till vederbörande hovrätt. Promemorian innehåller förslag till erforderliga författningsändringar.

I personalhänseende innebär förslaget, att hovrätten för Nedre Norrland

skall förstärkas med en ledamot och att bemyndigande för hovrätten att anlita extra ledamot för tingsresor kan komma att erfordras. Utredningsmannen förordar vidare, att i samband med omregleringen hovrättens nuvarande extra ledamotsbefattning utbytes mot ett hovrättsrådsämbete. Med hänsyn till den stora arbetsbelastningen i Svea hovrätt bör reformen ej medföra någon minskning av antalet ledamöter i denna hovrätt.

Över utredningen har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, hovrätten för Övre Norrland, riksåklagarämbetet, länsstyrelserna i Gävleborgs och Västernorrlands län, statskontoret, styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare och styrelsen för Sveriges advokatsamfund. Styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar, som även beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har icke inkommit med något yttrande.

Utredningsmannens förslag biträdades av riksåklagarämbetet, som hört landsfogdarna i Gävleborgs och Västernorrlands län samt vederbörande distriktsåklagare, och likaså av styrelserna för föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund. Hovrätten för Nedre Norrland anser, att företrädesvis hela Gävleborgs län bör överflyttas till hovrättens domkrets. Svea hovrätt och de hörda länsstyrelserna avstyrker utredningsmannens förslag. Hovrätten för Övre Norrland har yttrat sig över ett av utredningsmannen diskuterat men av honom ej förordat alternativ.

Svea hovrätt framhåller, att en förskjutning av domkretsgränserna mellan Svea hovrätt och hovrätten för Nedre Norrland icke medför någon lösning av Svea hovrätts arbetskraftsproblem. Antalet mål som på grund av omregleringen skulle överföras till handläggning vid hovrätten för Nedre Norrland kommer att utgöra en mycket ringa procent av hela antalet till Svea hovrätt inkommande mål. Bibehållande av nuvarande domsområden, förstärkning av Svea hovrätts organisation med en avdelning och oförändrad organisation vid hovrätten för Nedre Norrland bör kunna leda till det för båda hovrätterna bästa arbetsresultatet, uttryckt i antalet handlagda mål. Svea hovrätt har infordrat utlåtanden från häradshövdingar, häradsrätter och tingshusbyggnadsskyldige samt rådhusrätter och magistrater i Hälsingland. Bland landsbefolkningens representanter finns majoritet för en överflyttning av landskapet till hovrättens för Nedre Norrland domsområde endast bland nämndemännen från Bergsjö gamla tingslag inom Norra Hälsinglands domsaga. Bland nämndemännen från Hudiksvalls stad råder skilda uppfattningar, men majoriteten önskar bibehålla nuvarande ordning. Hos de tingshusbyggnadsskyldige för Bergsjö och Forsa tingslag och Hudiksvalls stad är likaledes meningarna delade, men majoriteten är även här mot en överföring. I övrigt råder, med ett undantag, bland befolkningens representanter i de berörda områdena en enhällig uppfattning att Hälsingland bör tillhöra Svea hovrätts domsområde. Undantaget är rådhusrätten i Söderhamn. Samtliga häradshövdingar i Hälsinglandsdomsagorna ställer sig avvisande till omregleringen.

Därefter har Svea hovrätt påpekat, att ökningen av antalet hovrätter för

den rättssökande allmänheten medfört den påtagliga fördelen att avståndet minskat vid inställelse inför domstolen. Den nackdel, som ligger i de stora avstånden, kan emellertid — åtminstone i viss utsträckning — upphävas genom att, såsom numera i avsevärd utsträckning sker, domstolen håller hovrättsting i orterna. Beträffande hovrättsorganisationen i stort är tyvärr att märka, att uppdelningen på mindre enheter lider av vissa svagheter. En större hovrätt kan i jämförelse med en mindre upprätthålla en jämnare rekrytering och en smidigare anpassning till rådande förhållanden; arbetskrafterna kan mera effektivt utnyttjas och kostnaderna för det allmänna i motsvarande grad minskas. Vid möjligen fortsatt utredning rörande hovrätternas domkretsar kan det vara anledning att undersöka förutsättningarna för en minskning av antalet hovrätter, därvid hovrätten närmast åsyftar en omprövning av den ursprungliga tanken på en gemensam hovrätt för Norrland.

Enligt *hovrätten för Nedre Norrland* talar övervägande skäl för att Gävleborgs län i sin helhet överflyttas från Svea hovrätts till hovrättens för Nedre Norrland domkrets. Hovrätten finner det icke uteslutet att i samband därmed Ångermanlands norra domsaga tillföres hovrätten för Övre Norrland. Men under alla omständigheter bör, på sätt utredningsmannen föreslagit, hovrättens domsområde utvidgas med Hälsinglandsdelen av Gävleborgs län. Till stöd härför åberopar hovrätten liksom utredningsmannen i främsta rummet organisatoriska skäl. Givetvis kan invändas att rättsvården icke bör lämpas efter de organisatoriska förhållandena utan att i stället dessa bör anpassas efter rättsvårdens krav. Lika uppenbart är emellertid, att de organ som finns, bör utnyttjas på sätt som ur alla synpunkter, således även rättsvårdens, ter sig mest ändamålsenligt. Det torde vara ovedersägligt att ur rättsvårdens synpunkt varken hovrätter med för små eller — särskilt efter nya rättegångsordningens tillkomst — med alltför stora domsområden innebär någon lycklig anordning. Hovrätten framhåller betydelsen för de norrländska hovrätterna av att sådana förutsättningar skapas för deras verksamhet, att de ej löper risk att i konkurrensen om de bästa domaraspiranterna komma i efterhand. En utvidgning av hovrättens för Nedre Norrland domkrets skulle underlätta hovrättens möjligheter att tillgodose behovet av extra arbetskraft. Genom att basen för verksamheten vidgas skapas nämligen förutsättningar för en ökad rekrytering och minskas de svårigheter, som alltid är förbundna med en organisation, vilken hålles så knapp tilltagen att minsta avvikelse, vare sig i form av ökat eller i form av minskat behov av arbetskrafter, blir påfrestande. Hittillsvarande erfarenhet visar klart nödvändigheten av att hovrätten tillföres ett starkare judiciellt underlag. Tillströmningen av mål i hovrätten har visserligen ökat under år 1952 men så har skett i alla hovrätter utom hovrätten för Övre Norrland. Befolkningstillväxten inom såväl Västernorrlands som Jämtlands län har de senare åren varit mycket ringa.

Efter den föreslagna omregleringen skulle hovrättens personal för att möta en total måltillströmning av samma storlek som år 1952 eventuellt

behöva förstärkas med en ledamot. Skulle måltillströmningen däremot hålla sig vid medeltalet för åren 1948—1951, synes stadigvarande behov av någon ny ledamot ej föreligga. Hovrätten skulle då kunna bemästra arbetsbördan inom praktiskt taget nuvarande organisations ram. Det synes emellertid ofrånkomligt, att den nuvarande extra ledamoten utbytes mot en ordinarie ledamot i hovrättsråds tjänsteställning. Den härav föranledda kostnadsökningen är ringa. Vidare förutsattes att hovrätten, på samma sätt som hovrätten för Övre Norrland, får bemyndigande att i viss utsträckning vid resor och sammanträden utanför förlägningsorten anlita extra ledamot.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län förklarar, att för större delen av länet skulle förhållandena bli avgjort försämrade vid ett genomförande av utredningsmannens förslag. Fördel med avseende på hovrättens lättillgänglighet skulle vinnas i stort sett endast beträffande Norra Hälsinglands domsaga. Gävleborgs län har en naturlig dragning mot söder, och länet har sina administrativa och kommersiella förbindelser riktade söderut. Uppdelningen av länet på två domkretsar är olämplig.

Till stöd för sin avstyrkande ståndpunkt har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* åberopat olägenheterna av att dela ett län i judiciellt hänseende. Länsstyrelsen framhåller emellertid vidare, att av ålder Hälsingland ansetts tillhöra det egentliga Norrland. Gästrikland åter har företett och företer både i fråga om näringspolitisk struktur och traditioner väsentliga likheter med Uppland och med Mälardalens nordsida överhuvud.

Enligt *statskontoret* — vars yttrande endast avser regleringens inverkan på arbetskraftsbehovet i de därav berörda hovrätterna — läser belastningen per ledamot och år icke i och för sig utgöra tillräckligt skäl att nu genomföra den sålunda föreslagna personalökningen vid hovrätten för Nedre Norrland. Genom förstärkningen skulle antalet inkommande mål per ledamot och år nedgå till 42,7 och sålunda komma att betydligt understiga det som normalt ansedda antalet. På grund härav finner sig ämbetsverket icke kunna tillstyrka förslaget i denna del. Mot ett genomförande av förslaget att utbyta den nuvarande extra ledamotsbefattningen vid hovrätten för Nedre Norrland mot ett hovrättsrådsämbete talar enligt statskontoret, att hovrätternas personalorganisation för närvarande har karaktär av en försöksorganisation. Det synes därjämte uppenbart, att någon tids erfarenhet bör avvaktas av verkningarna av den nu föreslagna reformen, innan ställning tagges till sistberörda fråga. Vid nu angivna förhållanden anser sig statskontoret icke heller kunna tillstyrka denna del av förslaget. I övrigt har promemorian, ur de synpunkter ämbetsverket har att beakta, icke föranlett särskilt uttalande.

Enligt införskaffade uppgifter angående målantalet i hovrätterna skulle antalet under år 1953 inkomna mål per ledamot, proportionellt beräknat efter förhållandet under årets första 10 månader, utgöra, för de allmänna avdelningarna i Svea hovrätt (inberäknat den extra avdelningen) 62,2, för Göta hovrätt 52,2, för hovrätten över Skåne och Blekinge 50,8, för hovrätten för Västra Sverige 52,5, för hovrätten för Nedre Norrland 49,0

och för hovrätten för Övre Norrland 48,9. Därest utredningsmannens förslag varit genomfört skulle, vid oförändrat ledamotsantal, motsvarande siffror för Svea hovrätt och hovrätten för Nedre Norrland beräknats till 60,3 resp. 57,9.

Departementschefen.

Med den muntlighet, som numera präglar rättegångsförfarandet även i hovrätt, är det angeläget att inom hela hovrättens domkrets allmänheten har så goda förbindelser till hovrättens förläggningssort som möjligt. Väl kan för den enskilde parten olägenheten av att förläggningssorten är avlägsen i vissa hänseenden avhjälpas därigenom att hovrätten sammanträder på lämplig plats utanför densamma; härigenom åsamkas dock statsverket särskilda kostnader. Ur nu angivna synpunkter är det därför till fördel om i enlighet med utredningsmannens förslag Hälsinglandsdelen av Gävleborgs län överflyttas från Svea hovrätt till hovrätten för Nedre Norrland. Genom en sådan omreglering vinnes därjämte att sistnämnda hovrätts arbetskapacitet kan utnyttjas bättre än för närvarande. En omreglering i anslutning till det anförda innebär, att Gävleborgs län uppdelas på två hovrätter. På sätt framgår av vad jag anfört tidigare i dag vid anmälan av frågan om de för en sådan uppdelning erforderliga lagändringarna kan uppdelningen ej anses medföra olägenhet av någon betydelse. På grund av vad sålunda anförts anser jag, att till domsområdet för hovrätten för Nedre Norrland bör i enlighet med utredningsmannens förslag överföras Hälsinglandsdelen av Gävleborgs län. Härigenom kommer hovrättens arbetsbelastning att ökas. Det är emellertid vanskligt att redan nu bedöma verkningarna i detta hänseende, och jag finner därför, att den förordade omregleringen icke för närvarande bör föranleda vare sig arbetskraftförstärkning vid hovrätten för Nedre Norrland eller ändrad anställningsform för hovrättens nuvarande extra ledamot. Skulle utvecklingen visa att måltillströmningen blir så stor att arbetsbördan med nuvarande ledamotsantal icke kan bemästras, får frågan om personalförstärkning upptagas till ny prövning.

Vid genomförandet av den av mig förordade omregleringen av hovrätternas domsområden kommer viss avlastning att ske av arbetsbördan för Svea hovrätt. Av det förut anförda framgår likväl, att även därefter arbetsläget i denna hovrätt kommer att vara mycket ansträngt. Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t har för tiden den 1 oktober 1952—den 30 juni 1954 medgivits förstärkning av de dömande arbetskrafterna vid hovrättens allmänna avdelningar med tre ledamöter. Därigenom och med anlitande av två av de till hovrättens förfogande ständigt stående extra ledamöterna har hovrätten under nämnda tid kunnat arbeta med en extra avdelning. Vid bestämmandet av anslaget för nästa budgetår synes riktigast att taga hänsyn till det behov av utökad personal, som sålunda gjort sig gällande. Jag föreslår fördenskull att under anslaget beräknas ett belopp av i runt tal 60 000 kronor, varmed skulle täckas kostnaderna för tre extra ledamöter samt ersättningar enligt av Kungl. Maj:t den 13 maj 1949 fastställda grunder (se statsliggaren s. 120 f.) åt två hovrättsråd, förordnade såsom ordförande resp. vice ordförande på

en extra avdelning. Jag vill understryka, att denna avdelning alltjämt har provisorisk karaktär. Då jag under hand erfarit, att vid statens organisationsnämnds undersökningar rörande hovrätternas biträdesorganisation, vartill jag strax återkommer, möjligheter visat sig föreligga till sådan omläggning av arbetet inom hovrätten, att behovet av personal för kansliskrivargöromål vid den extra avdelningen kan tillgodoses inom ramen av tillgängliga resurser, kan jag icke tillstyrka, att medel beräknas för en extra kansliskrivartjänst.

Såsom Svea hovrätt framhållit, är det av utomordentlig vikt, att tillräcklig personal även står till vattenöverdomstolens förfogande. Två av hovrättens fasta extra ledamöter har också sedan länge tillbaka varit indelade på vattenöverdomstolen. Ehuru denna domstol alltsedan början av år 1951 enligt särskilda medgivanden därjämte varit förstärkt med två extra ledamöter, för vilka medel ej funnits beräknade, har arbetsbalansen beträffande vattenmål varit stigande. Den särskilda utredning, som pågår beträffande instansordningen i vattenmål, hinner icke slutföras i sådan tid, att därav eventuellt påkallade förslag kan föreläggas årets riksdag. Då den hittillsvarande personalförstärkningen tills vidare är oundgänglig, föreslår jag, att medel beräknas för två extra ledamöter jämte arvode å 1 200 kronor åt en extra vice ordförande.

De av hovrätterna för Västra Sverige och för Övre Norrland föreslagna förstärkningarna av den dömande personalen i resp. hovrätter kan jag ej tillstyrka. Vid min anmälan av högsta domstolens och nedre justitierevisionens anslagsfrågor har jag berört de av statens organisationsnämnd bedrivna organisationsundersökningarna vid domstolsväsendet (se s. 14). Med anledning av vad därvid anförts, är jag icke heller beredd att nu taga ställning till de av olika hovrätter framställda yrkandena om utökning av och ändrad löneställning för biträdes- och vaktpersonal. Såsom statskontoret framhållit, bör emellertid Kungl. Maj:t liksom hittills äga provisoriskt tillgodose uppkommande personalbehov.

I enlighet med det anförda bör anslaget för nästa budgetår uppräknas med 60 000 kronor för förstärkning av de allmänna avdelningarna vid Svea hovrätt, med 47 280 kronor för 2 extra ledamöter i vattenöverdomstolen och med 1 200 kronor för arvode åt en extra vice ordförande i samma överdomstol. Därjämte bör för automatisk utgiftsökning till följd av bestämmelserna om reglerad befordringsgång beräknas 2 196 kronor. Anslaget föreslås sålunda höjt med $(60\,000 + 47\,280 + 1\,200 + 2\,196)$ 110 676 kronor eller i runt tal 110 700 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 1 891 600 (+ 15 800) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 25 200 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 2 128 300 (+ 62 900) kronor;
rörligt tillägg 2 059 100 (+ 32 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 6 104 200 (+ 110 700) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att 3 biträden i Svea hovrätt en-

ligt grunderna för reglerad befordringsgång bör erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen bör antalet kontorsbiträden i Svea hovrätt ökas från 14 till 17.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angiva ändring i hovrätternas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .	1 891 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	25 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	2 128 300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	2 059 100
Summa kronor	6 104 200;

c) till *Hovrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 6 104 200 kronor.

[17] 7. **Hovrätterna: Omkostnader.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	525 600	563 200
1953/54 (statsliggaren s. 122)	565 600	
1954/55 förslag	564 200	

Yrkanden.

Hovrätterna (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 19 800 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Reseersättningar		
Hovrätten för Västra Sverige	5 000	
2. Övriga expenser		
Hovrätten över Skåne och Blekinge 2 000; hovrätten för Västra Sverige 11 700; hovrätten för Nedre Norrland 2 000	15 700	
Hovrätten för Övre Norrland		900
	20 700	900
		+ 19 800

Motiv.

1. **Reseersättningar.**

Enligt gällande omkostnadsstat har för hovrätten för Västra Sverige anvisats 12 500 kronor till reseersättningar. Medelsbehovet beräknas med ledning av senaste budgetårets belastningssiffra, 17 400 kronor.

2. Övriga expenser.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Utgift 1952/53 33 900; anslag 1953/54 34 000; förslag 1954/55 36 000. — Med nuvarande anslag har föreliggande angelägna behov bland annat av bättre fönsterputsning och renhållning icke kunnat tillfredsställande tillgodoses. Ökade utgifter för telefon och papper är även att förvänta.

Hovrätten för Västra Sverige. Utgift 1952/53 41 600; anslag 1953/54 45 000; förslag 1954/55 56 700. — De löpande kostnaderna för telefon, skrivmateriel, böcker och underhåll av inventarier har avsevärt stegrats. Härtill kommer en beräknad utgift av 500 kronor för materielunderhåll och övningskurser för civilförsvaret.

Hovrätten för Nedre Norrland. Utgift 1952/53 26 000; anslag 1953/54 26 500; förslag 1954/55 28 500. — Anslaget bör uppräknas för att medgiva normal nyanskaffning av kontorsinventarier, som under sistförflutna budgetåren på grund av den knappa medelsanvisningen icke varit möjlig.

Hovrätten för Övre Norrland. Utgift 1952/53 35 100; anslag 1953/54 34 200, varav 2 000 avser engångskostnad; förslag 33 300. — För innevarande budgetår begärde hovrätten ett engångsbelopp av 3 100 kronor för anskaffning av persienner. 2 000 kronor beviljades för ändamålet. Nu äskas återstående 1 100 kronor, vilket innebär en anslagsminskning med 900 kronor.

Yttrande.

Statskontoret. Med hänsyn till belastningen synes anslagsposten till sjukvård m. m. för skånska hovrätten böra höjas från 3 500 kronor (belastning 1952/53 4 600) till 4 000 kronor samt delposten till bränsle, lyse och vatten för hovrätten för Övre Norrland nedsättas från 15 000 kronor (1951/52 17 500; 1952/53 8 600) till 12 000 kronor. Enligt vad statskontoret inhämtat, avser statens organisationsnämnd att under sina fortsatta undersökningar inom domstolsväsendet (jfr s. 14) även verkställa beräkningar rörande domstolarnas medelsbehov för expenser. I avvaktan på denna undersökning torde nu framställda önskemål om ökade medel till övriga expenser böra tillgodoses endast i begränsad omfattning. I sådant avseende föreslås, att hovrätten över Skåne och Blekinge erhåller ytterligare 1 000 kronor och hovrätten för Västra Sverige 3 000 kronor, medan för hovrätten för Nedre Norrland anvisas oförändrat belopp. I övrigt har föreliggande förslag ej föranlett erinran från statskontorets sida.

Departementschefen.

I enlighet med statskontorets förslag bör anslagsposten till sjukvård m. m. för hovrätten över Skåne och Blekinge uppräknas med 500 kronor.

Posten till reseersättningar bör höjas med 4 000 kronor för hovrätten för Västra Sverige.

Beträffande delposten till bränsle, lyse och vatten förordar jag med hänsyn till senaste belastningssiffror en nedräkning med 5 000 kronor för hovrätten för Övre Norrland.

Vad angår anslagsposten till övriga expenser kan jag biträda endast det av hovrätten för Övre Norrland framlagda förslaget, innebärande en minskning av posten med 900 kronor. Av det till nämnda hovrätt därefter utgående beloppet, 33 300 kronor, avser 1 100 kronor utgifter av engångsnatur.

Anslaget bestämmes alltså till $(565\,600 + 500 + 4\,000 - 5\,000 - 900)$ 564 200 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 564 200 kronor.

[18] 8. Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö.

För att tillgodose det behov av ökade lokaler, som uppkommit vid hovrätten över Skåne och Blekinge, anvisades å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48 ett investeringsanslag av 640 000 kronor. I anslutning därtill uppfördes å riksstaten under andra huvudtiteln för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 270 000 kronor till inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö. Enligt riksdagens medgivande må sistnämnda anslag, som endast till obetydlig del förbrukats, disponeras jämväl under innevarande budgetår (jfr prop. 88/1953).

Byggnadsstyrelsen (skr. 15/9 1953) hemställer, att för hovrättens möblering samt installation av telefonväxel måtte anvisas ett tilläggsanslag av sammanlagt 125 000 kronor. Till motivering härav framhåller styrelsen, att under den tid som förflutit, sedan anslaget år 1947 beräknades, priserna stigit med i genomsnitt cirka 30 %. Dessutom är vissa äldre möbler nu så förslitna, att nyanskaffning måste ske i större utsträckning än vad som tidigare räknats med. För att genomföra möbleringsprogrammet erfordras därför ytterligare 103 000 kronor, varav 80 000 kronor avser nyanskaffning av möbler, 5 000 kronor elektrisk armatur och 18 000 kronor mattor och gardiner. Kostnaderna för en automatisk telefonväxel, som ursprungligen uppskattats till 10 000 kronor, beräknas nu till 32 000 kronor, varför ytterligare 22 000 kronor erfordras.

Statskontoret finner, med hänsyn till de prisstegringar som inträffat sedan riksdagen beviljade anslaget å 270 000 kronor, ytterligare medelsanvisning vara erforderlig för möbleringsprogrammets genomförande. Det av byggnadsstyrelsen härför angivna beloppet, 125 000 kronor, förefaller dock statskontoret vara alltför högt. Av sagda belopp är icke mindre än 80 000 kronor avsedda för möbler m. m., för vilket ändamål år 1948 anvisades ett belopp av 130 000 kronor. Statskontoret vill med anledning härav framhålla angelägenheten av att möbelanskaffningen för hovrätten liksom inom statsförvaltningen i övrigt främst tar sikte på att förse tjänsterummen med standardmöbler. Härigenom torde en icke oväsentlig kostnadsminskning kunna ernås. Enligt under hand inhämtade uppgifter från krigsmaterielverket utgör kostnadsstegringen för av statsmyndigheterna använda möbeltyper i ge-

nomsnitt 25 procent. Statskontoret har därför icke något att erinra mot att förenämnda belopp 130 000 kronor ökas i motsvarande grad och att i enlighet härmed ett ytterligare belopp av 35 000 kronor anvisas för möbelanskaffning. Däremot kan ämbetsverket icke förorda, att därutöver ett så avsevärt belopp som 45 000 kronor anvisas för ersättande av vissa äldre möbler, som numera ansetts så förslitna, att nyanskaffning måste ske i större utsträckning än vad som tidigare räknats med. Vid besök i hovrättens lokaler har kunnat konstateras, att möbelbeståndet i ej ringa omfattning är rätt illa medfaret. Nyanskaffningen synes emellertid i väsentlig mån kunna nedbringas genom renovering av de nuvarande möblerna. Ämbetsverket vill därför för sin del förorda, att för renovering av det nuvarande möbelbeståndet ytterligare 10 000 kronor anvisas utöver de 20 000 kronor, som redan beviljats för detta ändamål. I enlighet med vad sålunda anförts skulle det för nyanskaffning av möbler begärda beloppet 80 000 kronor kunna begränsas till ett belopp av 45 000 kronor för inköp av nya möbler och renovering av redan befintliga sådana. För mattor och gardiner har tidigare beräknats 20 000 kronor respektive 12 000 kronor. Med anledning av prishöjningen har byggnadsstyrelsen föreslagit att ytterligare 18 000 kronor skulle anvisas för detta ändamål. Då prishöjningen å mattor enligt underhandsuppgift från krigsmaterielverket endast uppgår till 10 procent och å gardiner till 50 procent synes det begärda beloppet kunna nedsättas till $(2\,000 + 6\,000 =) 8\,000$ kronor. Det ytterligare belopp av 22 000 kronor, som begärts för installation av en större telefonväxel än som tidigare beräknats, föranleder icke någon erinran från statskontorets sida, liksom ej heller det för armatur begärda beloppet av 5 000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts föreslår ämbetsverket, att ett anslag å $(45\,000 + 8\,000 + 22\,000 + 5\,000 =) 80\,000$ kronor anvisas för av byggnadsstyrelsen angivna ändamål. Vid bifall härtill skulle sammanlagt $(270\,000 + 80\,000 =) 350\,000$ kronor stå till förfogande för anskaffande av inventarier m. m. åt hovrätten.

Departementschefen.

Arbetet med den planerade utökningen av skånska hovrättens lokaler, som blivit fördröjt till följd av svårigheterna på byggnadsverksamhetens område, torde komma att påbörjas omkring den 1 mars 1954. Arbetet skall utföras i etapper och beräknas vara avslutat under sommaren 1955. Då det är angeläget, att de nya utrymmena kan tagas i anspråk utan dröjsmål, bör erforderliga medel stå till förfogande under nästa budgetår för anskaffande av möbler m. m. Den kostnadsstegring, som inträtt sedan anslag för ifrågavarande ändamål anvisades, nödvändiggör att ytterligare medel beviljas. Vad beträffar det av byggnadsstyrelsen härvid beräknade beloppet synes emellertid viss reducering möjlig. Sålunda torde kostnaderna kunna nedbringas bland annat genom att man i något vidare utsträckning än som förutsatts renoverar nuvarande möbler. Jag föreslår, att tilläggsanslaget upptages med

ett till 100 000 kronor begränsat belopp. Vid utgången av innevarande budgetår förefintlig reservation å det för budgetåret 1948/49 upptagna reservationsanslaget till Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö bör vid bifall till förslaget överföras till nu förevarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

[19] 9. Häradsrätterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	11 380 000	13 423 100
1953/54 (statsliggaren s. 123)	13 872 700	
1954/55 förslag	13 987 200	

Med stöd av 2 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende förordnade Kungl. Maj:t den 12 februari 1943 (se SFS 1943: 56), att rådhusrätten i Falköping skulle upphöra från och med den dag, som — sedan nytt tingshus uppförts i Falköping — Kungl. Maj:t ville fraindeles bestämma, och att staden skulle från och med samma dag förenas med Vartofta och Frökinds domsaga.

Vidare har Kungl. Maj:t den 16 november 1951 förordnat att, från och med dag som Kungl. Maj:t framdeles bestämmer, följande skall gälla i fråga om domsagoindelningen inom den del av Göteborgs och Bohus län, som omfattas av Askims, Hisings och Sävedals domsaga, Inlands domsaga samt Orusts och Tjörns domsaga:

1. Landvetters, Råda, Kållereds och Askims landskommuner samt Mölnåls stad skall bilda en domsaga, benämnd *Askims och Mölnåls domsaga*, med kansli och tingsställe i Göteborg.

2. Återstående kommuner inom Askims, Hisings och Sävedals domsaga skall jämte Romelanda, Ytterby och Hermansby landskommuner samt Kungälv stad i Inlands domsaga utgöra en domsaga, benämnd *Hisings, Sävedals och Kungälv domsaga*, med kansli och tingsställe i Göteborg.

3. Inlands domsaga, med undantag av de under 2. nämnda kommuner, skall jämte Orusts och Tjörns domsaga bilda en domsaga, benämnd *Orusts, Tjörns och Inlands domsaga*, med kansli i Stenungsund samt tingsställen därstädes och i Varekil.

4. För handläggning av inskrivningsärenden och övriga ärenden, som ankommer på handläggning av inskrivningsdomare, skall finnas en för Askims och Mölnåls samt Hisings, Sävedals och Kungälv domsagor gemensam inskrivningsavdelning, vilken skall stå under ledning av en särskild inskrivningsdomare.

Enligt samtidigt meddelad föreskrift skall länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län före den 1 oktober det år, vid vars utgång regleringsbeslutet kan

med hänsyn till färdigställandet av tings- och kanslilokaler helt eller delvis träda i tillämpning, därom göra anmälan till Kungl. Maj:t. Vidare har hovrätten för Västra Sverige att före nyssnämnda tidpunkt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag angående bl. a. personalorganisationen i de nybildade domsagorna.

Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

Y r k a n d e n.

Hovrätterna (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8, 1/10, 17/10, 21/10, 7/11) hemställer, att anslaget höjes med 175 000 kronor.

Ökning

1. Omreglering av Vartofta och Frökinds domsaga 1/1 1954.
 1 tingssekreterare, 1 kanslibiträde Ca 11, 1 kontorist Ca 13—Ca 15 .. 36 094
 Höjd avlöningsförstärkning till en häradshövding (lönegrupp II—lönegrupp III) 1 248
2. Omreglering av Askims, Hisings och Sävedals domsaga, Inlands domsaga samt Orusts och Tjörns domsaga 1/1 1955.
 1 tingssekreterare i st. f. 1 fiskal, 1 kansliskrivare Ca 15 i st. f. 1 kanslist Ca 19, 1 kanslibiträde Ca 11 i st. f. 1 kontorist Ca 13, 1 biträde rb, 6 månader 2 082
3. Personalförstärkningar.
Svea Hovrätt:
 1 tingssekreterare (Solna domsaga), 2 fiskalskompetenta biträden (Södertörns o. Mellansysslets domsagor), 1 fiskalskompetent biträde (Nyköpings och Bollnäs domsagor) 66 984
Hovrätten över Skåne och Blekinge:
 1 biträde rb (Östra o. Medelsta samt Torna o. Bara domsagor) 6 936
Hovrätten för Västra Sverige:
 2 biträden rb (Flundre, Väne o. Bjärke samt Hallands södra domsagor), 1 biträde rb (Borås samt Flundre, Väne o. Bjärke domsagor) 21 280
4. Tjänsteförändringar.
Hovrätten för Västra Sverige:
 1 tingsdomare i st. f. 1 tingssekreterare (Flundre, Väne o. Bjärke domsaga), 1 kontorist Ca 13—Ca 15 (Norrvikens domsaga) 11 610
Hovrätten för Nedre Norrland:
 1 kansliskrivare Ca 15—Ca 19 (Medelpads östra domsaga) 2 256
5. Omräkning.
 Reglerad befordringsgång för biträdespersonal 5 976
 Rättelse; avrundning 20 534

175 000.

M o t i v.

Närmare redogörelse lämnas i det följande endast beträffande förslagen under punkterna 1 och 2.

1. *Göta hovrätt*. Nytt tingshus i Falköping kommer att bli färdigt omkring den 1 oktober 1953. I enlighet med beslut av Kungl. Maj:t den 12 februari 1943 kommer Falköping i följd härav att ligga under landsrätt från och med den 1 januari 1954. I domsagan finnes för närvarande, utom häradshövdingen, 2 tingsnotarier, 1 kontorist i Ca 13 och 2 biträden i reglerad befordringsgång. Vid rådhusrätten och magistraten tjänstgör jämte borgmästaren 1 kanslibitråde. Med ledning av eljest tillämpade normer för uppskattning av personalbehovet i domsagor och med beaktande även av vilka arbetskrafter som finnes i andra domsagor under hovrätten anser hovrätten sig böra föreslå, att den nybildade domsagan tills vidare erhåller — utöver nuvarande personal — en tingssekreterare och ett kanslibitråde samt att kontoristtjänsten uppflyttas till kansliskrivarjänst. Domsagans utvidgning motiverar dess uppflyttning från lönegrupp II till lönegrupp III.

2. *Hovrätten för Västra Sverige*. Med hänsyn till färdigställandet av tings- och kanslilokaler kan i enlighet med beslut av Kungl. Maj:t den 16 november 1951 omreglering av Askims, Hisings och Sävedals domsaga, Inlands domsaga samt Orusts och Tjörns domsaga väntas träda i kraft under budgetåret 1954/55.

Den nuvarande personalen består av — förutom häradshövdingarna —
i Askims, Hisings och Sävedals domsaga 1 tingsdomare, 1 inskrivningsdomare, 1 tingssekreterare, 5 tingsnotarier, 2 kanslister, 1 kontorist, 2 kanslibiträden, 2 kontorsbiträden och 3 biträden för skriv- och kontorsgöromål,

i Inlands domsaga 1 fiskalskompetent biträde, 2 tingsnotarier, 1 kansliskrivare, 1 kanslibitråde, 1 kontorsbiträde och 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål samt

i Orusts och Tjörns domsaga 2 tingsnotarier, 1 kontorist och 1 kontorsbiträde.

Efter gemensam överläggning med häradshövdingarna i de berörda domsagorna och med ledning i huvudsak av statistiska uppgifter beträffande mål och ärenden har hovrätten preliminärt beräknat personalbehovet efter den beslutade omregleringen på följande sätt.

Askims och Mölndals domsaga: 1 tingsdomare, 4 tingsnotarier, varav 1 med halvtidstjänstgöring, 1 kanslist, 1 kontorist, 2 kontorsbiträden och 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål;

Hisings, Sävedals och Kungälv's domsaga: 1 tingssekreterare, 2 tingsnotarier, 1 kansliskrivare, 1 kanslibitråde, 1 kontorsbiträde och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål;

Göteborgsdomsagornas inskrivningsavdelning: 1 inskrivningsdomare, 2 tingsnotarier, varav 1 med halvtidstjänstgöring, 2 kanslibiträden och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål;

Orusts, Tjörns och Inlands domsaga: 1 tingssekreterare, 2 tingsnotarier, 1 kansliskrivare, 1 kanslibitråde och 1 kontorsbiträde.

Hovrätten understryker, att beräkningen av den arbetsbörda som efter förändringarna skulle föreligga i de tre domsagorna endast kunnat göras ungefärlig. Beträffande Hisings, Sävedals och Kungälvs domsaga framhålls särskilt, att det med hänsyn till domsagans storlek och den arbetsbörda, som kan väntas uppkomma i domsagan, synes mycket möjligt att där bör finnas en tingsdomare i stället för tingssekreterare.

Domsagoregleringen skulle enligt de sålunda gjorda preliminära beräkningarna som helhet betraktad innebära utbyte av ett fiskalskompetent biträde mot en tingssekreterare, av en kanslist mot en kansliskrivare och av en kontorist mot ett kanslibiträde, varjämte ett nytt biträde för skriv- och kontorsgöromål skulle tillkomma.

Y t t r a n d e.

Statskontoret förutsätter, att de förslag om förstärkning vid olika domsagor av domarkrafterna, om ökat antal biträdestjänster och om ändrad lönegradsplacering för vissa biträden, som framförts av några hovrätter, av skäl, som angivits i 1953 års statsverksproposition (II ht s. 24), ej bör föranleda framställning till riksdagen. Liksom i fråga om hovrätterna bör möjlighet alltjämt hållas öppen för Kungl. Maj:t att tillgodose föreliggande behov av arbetskraftförstärkning, vilka för en del domsagor synes vara trängande.

Departementschefen.

Vad angår de i det föregående berörda domsagoregleringarna vill jag till en början erinra därom, att enligt förordnande av Kungl. Maj:t den 20 november 1953 det tidigare meddelade beslutet om staden Falköpings för- enande i judiciellt avseende med Vartofta och Frökinds domsaga trätt i kraft den 1 januari 1954. Samtidigt har, med utnyttjande av ett av 1952 års riksdag lämnat bemyndigande, föreskrivits att domsagan skall tillhöra lönegrupp III.

Beträffande personalbehovet vid den omreglerade domsagan får jag anföra följande. Därest tillgång till fiskalskompetent befattningshavare provas erforderlig i domsagan under nästa budgetår, torde medel böra ställas till förfogande från den under anslaget förefintliga medelsreserven för anställande av ett fiskalskompetent biträde. Mot den föreslagna överflyttningen av en kanslibiträdestjänst från Falköpings stad till domsagan har jag icke annan erinran än att tjänsten bör placeras i lönegraden Ce 11. Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet vid anmälan av bilagan för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster föreslår jag, att medel därjämte beräknas för uppflyttning av kontoristtjänsten i samma domsaga till befattning som kansliskrivare i Ca 15.

Med anledning av vad hovrätten för Västra Sverige anfört, torde man böra räkna med att den avsedda domsagoregleringen inom hovrättens om-

råde genomföres den 1 januari 1955. Det av hovrätten preliminärt beräknade personalbehovet för de omreglerade domsagorna torde kunna godtagas i avvaktan på den slutliga prövningen, varvid man dock icke torde böra räkna med utbyte av fiskalskompetent biträde mot tingssekreterare.

För att fortsättningsvis bereda Kungl. Maj:t vissa möjligheter att — där så på grund av stads förening med domsaga eller annat dylikt förhållande finnes skäligt — besluta om höjd lönegruppsplacering för domsaga bör Kungl. Maj:t erhålla riksdagens bemyndigande att, utöver vad för närvarande gäller, verkställa uppflyttningar, motsvarande högst två domsagors hänförande till närmast högre lönegrupp (jfr II ht 1952 s. 30).

Det föreslagna utbytet av en tingssekreterare mot en tingsdomare i Flundre, Väne och Bjärke domsaga kan jag icke tillstyrka. Jag är ej heller beredd att i detta sammanhang taga ställning till övriga av hovrätterna gjorda yrkanden om personalökningar och lönegradsuppflyttningar. Vad beträffar tingsnotarier och icke rättsbildade biträden kommer — såsom jag i det föregående nämnt (se s. 14) — statens organisationsnämnd att efter slutförandet av vissa undersökningar framlägga behovsberäkningar i samband med förslag till omläggningar i de administrativa arbetsförfarandena vid domsagorna. Emellertid bör Kungl. Maj:t under nästa budgetår liksom hittills vara oförhindrad medgiva sådana mera tillfälliga ändringar i organisationen som provas erforderliga. Då det för liknande ändamål av fjolårets riksdag anvisade beloppet, 90 000 kronor, är otillräckligt, föreslår jag en ökning med förslagsvis 50 000 kronor, att stå till Kungl. Maj:ts förfogande såsom en reserv.

I enlighet med det anförda bör anslaget höjas med 1 248 kronor för uppflyttning i lönegrupp av Vartofta och Frökinds domsaga, med 9 348 kronor för ett kanslibiträde och uppflyttning av en kontorist till kansliskrivare i samma domsaga, med 2 082 kronor för utgiftsökning under ett halvt år i anledning av Askims, Hisings och Sävedals m. fl. domsagors omreglering och med 50 000 kronor såsom medelsreserv. Uppräkning bör ytterligare ske med 51 800 kronor på grund av automatisk utgiftsökning till följd av bestämmelserna om reglerad befordringsgång, rättelse m. m. Anslaget skulle alltså höjas med $(1\,248 + 9\,348 + 2\,082 + 50\,000 + 51\,800)$ 114 478 kronor eller i runt tal 114 500 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 5 208 100 (+ 43 300) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 5 400 kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 4 201 400 (+ 52 000) kronor;
rörligt tillägg 4 572 300 (+ 19 200) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 13 987 200 (+ 114 500) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att 6 biträden för skriv- och kontorsgöromål enligt grunderna för reglerad befordringsgång bör erhålla ordinarie anställning.

I personalförteckningen bör antalet kansliskrivare i Ca 15 höjas från 90 till 91, antalet kontorister i Ca 13 minskas från 68 till 67 samt antalet kontorsbiträden i Ca 8 höjas från 73 till 79. Kungl. Maj:t torde vidare böra erhålla riksdagens bemyndigande att, i samband med ikraftträdandet av den beslutade omregleringen av Askims, Hisings och Sävedals domsaga, Inlands domsaga samt Orusts och Tjörns domsaga, i personalförteckningen vidtaga de nedflyttningar beträffande vissa tjänsternas lönegradsplacering som är påkallade.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i häradsrätternas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> .	5 208 100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	5 400
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 201 400
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	4 572 300

Summa kronor 13 987 200;

c) till *Häradsrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 13 987 200 kronor.

[20] 10. **Häradsrätterna: Omkostnader.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	762 000	834 600
1953/54 (statsliggaren s. 126)	848 700	
1954/55 förslag	848 700	

Y r k a n d e n.

Hovrätterna (skr. 24/8, 26/8, 29/8, 31/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 39 800 kronor.

Ökning

Expenser

Svea hovrätt 15 000; hovrätten över Skåne och Blekinge 9 500; hovrätten för Västra Sverige 10 300; hovrätten för Nedre Norrland 5 000	39 800
---	--------

M o t i v.

Svea hovrätt. Utgift 1952/53 182 900; anslag 1953/54 165 000. — Av belastningssiffran för budgetåret 1952/53 avser 12 000 kronor utgifter som hänförs sig till budgetåret 1951/52, medan 6 000 kronor av de på budgetåret

1952/53 belöpande utgifterna har måst balanseras till innevarande budgetår. Trettiofem häradshövdingar har begärt ökad medelstillsdelning med i runt tal tillhoppa 23 000 kronor. Ökningen av antalet mål i domsagorna har medfört stegrad förbrukning av blanketter, papper och övrig skrivmateriel. Telefonkostnaderna och underhållskostnaderna för kontorsmaskiner har ökat. Juridisk litteratur har icke kunnat anskaffas i behövlig utsträckning. Även erforderlig bindning har i stor omfattning måst eftersättas av brist på medel. De domsagor, i vilka icke de tingshusbyggnadsskyldiga bestrider vissa expenser, hör till undantagsfallen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge. Utgift 1952/53 76 300; anslag 1953/54 71 500. — Beloppen under denna anslagspost har i många år varit otillräckliga och ej kunnat täcka behoven för t. ex. inköp och utbyte av kontorsmaskiner och bokinköp. Tingshusbyggnadsskyldiga har i stor utsträckning trätt emellan, ehuru kostnaderna rätteligen bort bestridas av staten. Enligt en summarisk beräkning på grundval av införskaffade uppgifter har de tingshusbyggnadsskyldiga under de senaste tre åren beviljat engångsanslag (för inköp av räknemaskiner, skrivmaskiner, böcker m. m.) å sammanlagt omkring 50 000 kronor och bidragit till löpande utgifter med omkring 8 000 kronor för år, huvudsakligen avseende litteratur och telefonavgifter.

Hovrätten för Västra Sverige. Utgift 1952/53 57 300; anslag 1953/54 54 700. — I tretton av hovrättens femton domsagor har till innevarande budgetår måst uppskjutas betalningar av tidigare åsamkade utgifter å sammanlagt 5 265 kronor. I övrigt anföres samma skäl för anslagsökning som åberopats av Svea hovrätt och skånska hovrätten (stegrad materielförbrukning på grund av ökad arbetsbörda, prishöjningar, de tingshusbyggnadsskyldigas inskridanden).

Hovrätten för Nedre Norrland. Utgift 1952/53 44 200; anslag 1953/54 45 000. — Anslagsposten har varit så knapp tillmätt, att normal nyanskaffning av kontorsinventarier m. m. måst uppskjutas. Moderniseringen av kontorsarbetet på domsagokanslierna blir i brist på medel eftersatt. De tingshusbyggnadsskyldiga har måst tillskjuta medel för sådana oundgängliga utgifter, som bör bestridas av statsmedel.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. Den begärda ökade medelsanvisningen bör av skäl som statskontoret angivit beträffande hovrätternas expensmedel (jfr s. 31) begränsas. Föreliggande framställningar om medelförstärkning synes endast såtillvida böra vinna beaktande, att domsagorna under Svea hovrätt och västsvenska hovrätten tilldelas ytterligare 10 000 respektive 5 000 kronor.

Departementschefen.

Anslagsposten till sjukvård m. m. bör med hänsyn till senaste belastningssiffra för hovrätten för Övre Norrland nedräknas med 2 000 kronor.

Beträffande posten till reseersättningar föreslår jag, likaledes med hän-

syn till anslagsbelastningen, en nedräkning med 18 000 kronor. Av detta belopp beräknas 5 000 kronor belöpa på domsagor under Svea hovrätt, 7 000 kronor på domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge samt 2 000 kronor på domsagor under envar av hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland och hovrätten för Övre Norrland.

Vad angår anslagsposten till övriga expenser förordar jag en till 20 000 kronor begränsad höjning. Detta belopp bör fördelas med 10 000 kronor på domsagor under Svea hovrätt, 5 000 kronor på domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge samt 5 000 kronor på domsagor under hovrätten för Västra Sverige.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de mindre jämkningar beträffande fördelningen av respektive anslagsposter, som kan betingas av genomförandet av den av mig under punkten [16] föreslagna ändringen av domkretsarna för Svea hovrätt och hovrätten för Nedre Norrland.

Anslaget bestämmes i enlighet med det anförda till (848 700 — 2 000 — 18 000 + 20 000) oförändrat 848 700 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 848 700 kronor.

[21] 11. Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 150 000	1 265 600
1953/54 (statsliggaren s. 127)	2 150 000	
1954/55 förslag	2 150 000	

Intill den 1 juli 1953 har nämndeman för tjänstgöring vid ting och särskilt sammanträde med häradsrätt ägt åtnjuta endast resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet med vissa inskränkningar. På förslag av Kungl. Maj:t beslöt emellertid 1953 års riksdag, att nämndemännen vid häradsrätterna skulle därutöver äga uppbära dagarvode å 20 kronor för varje förrättningsdag (jfr II ht s. 28 f.). I samband därmed beviljades för innevarande budgetår ett från 1 150 000 kronor till 2 150 000 kronor förhöjt anslag, varjämte jämkning skedde av dittillsvarande anslagsrubrik. För nästa budgetår torde anslaget böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor.

[22] 12. Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	75 000	72 600
1953/54 (statsliggaren s. 127)	75 000	
1954/55 förslag	75 000	

Till bestridande av kostnaderna för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet finns två reservationsanslag, ett för böckernas anskaffande och ett för böckernas uppläggande, det senare avsett huvudsakligen för skrivhjälp.

Med stöd av 18 § lagen om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt ävensom 8 § lagen om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt har genom kungörelse den 20 november 1953 utfärdats föreskrifter om nya tomträttsböcker och vattenfallsrättsböcker, att gälla från och med den 1 januari 1954.

I likhet med vad som gäller beträffande fastighetsböcker, gemensamma för lagfarts- och inteckningsärenden, bör kostnaderna för anskaffande av ifrågavarande tomträttsböcker och vattenfallsrättsböcker åt domsagorna bestridas från förevarande anslag. Det är vanskligt att på förhand närmare uppskatta dessa kostnader, men de torde icke komma att uppgå till något större belopp. Med hänsyn till den minskning av medelsbehovet under anslaget, som följer med det successiva färdigställandet av nuvarande fastighetsboksuppläggning, torde kostnaderna kunna rymmas inom ramen för det nuvarande anslaget. Arbetet med uppläggande av nu avsedda nya böcker beräknas icke medföra särskilda kostnader, enär de nya böckerna upplägges allteftersom ärendena förekommer på inskrivningsdag och någon omskrivning av äldre böcker såsom i fråga om fastighetsböcker icke skall göras.

Anslaget upptages med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

[23] 13. Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	40 000	38 600
1953/54 (statsliggaren s. 127)	40 000	
1954/55 förslag	40 000	

Under hänvisning till vad som anförts under punkten [22] hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[24] 14. **Vattendomstolarna: Avlöningar.** Från flera håll har kraftigt understrukits, att en väsentlig ökning av vattendomstolsorganisationen är ofrånkomlig, för att denna skall inom rimlig tid hinna med sina arbetsuppgifter. I sin framställning om anslag till vattendomstolarna för nästa budgetår har vattenöverdomstolen, vad beträffar dessa domstolar, framhållit — förutom behovet av en förstärkning av arbetskrafterna — även nödvändigheten att till omprövning upptaga alla de frågor, som äger samband med en tillfredsställande rekrytering. Snabba åtgärder för behövlig utökning av ifrågavarande arbetskrafter har i särskild skrivelse yrkats även av vattenfallsstyrelsen, som finner läget i fråga om vattenmålens behandling vid domstolarna ägnat att ingiva allvarliga farhågor för långvariga och mycket förlustbringande förseningar. Vidare har riksdagens år 1953 församlade revisorer, som uppmärksammat nuvarande otillfredsställande förhållanden, förutsatt att hithörande frågor snarast prövas i den för anslagsfrågor gällande ordningen. Särskild sakkunnig har tillkallats för att inom justitiedepartementet utreda vissa frågor rörande vattendomstolarnas organisation. Förslag i ämnet kommer att av den sakkunnige avgivas inom den närmaste tiden, varför det blir möjligt att efter vederbörlig remissbehandling redovisa det samma för årets riksdag. Anslag till avlöningar och omkostnader vid vattendomstolarna kommer därför att äskas i särskild proposition och upptages nu med allenast beräknade belopp, motsvarande nuvarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vattendomstolarna: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 beräkna ett förslagsanslag av 1 332 800 kronor.

[25] 15. **Vattendomstolarna: Omkostnader.** Under återopande av vad under punkten [24] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 beräkna ett förslagsanslag av 208 400 kronor.

[26] 16. **Ljudupptagningsapparat.**

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 130)	15 000
1954/55 förslag	15 000

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 15 000 kronor till ljudupptagningsapparat (jfr II ht 1953 s. 34). Vad därvid anfördes till motivering av anslagsbehovet äger giltighet även med avseende å kommande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ljudupptagningsapparat* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 kronor.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

[27] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	2 400 000	3 234 500
1953/54 (statsliggaren s. 130)	3 000 000	
1954/55 förslag	3 350 000	

Från anslaget bestrides bland annat kostnad enligt 3 § lagen den 29 maj 1931 (nr 157) om indrivning i Sverige av underhållsbidrag, fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge. Redovisning av belopp som indrivits skall jämlikt Kungl. Maj:ts cirkulär till samtliga utmätningsmän den 29 september 1950 (nr 513) ske genom insättning på riksbankens postgirokonto nr 4 för överföring till den sökande utländska myndigheten.

I skrivelse den 22 januari 1953 anför *fullmäktige i riksbanken*, att det länge varit riksbankens strävan att minska de arbetsuppgifter, som icke är av centralbanksmässig natur. I enlighet härmed har bankofullmäktige beslutat, att riksbanken skall i princip upphöra att förmedla betalningar till utlandet på uppdrag av annan än valutabank. De arbetsuppgifter, som jämlikt nyssnämnda cirkulär åvilar riksbanken, kan icke anses vara av centralbanksmässig natur. Uppgifterna synes närmast höra till den kategori av ärenden, som av statsmakterna förutsatts bli föremål för handläggning genom Sveriges Kreditbank aktiebolag. Fullmäktige hemställer, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan åtgärd, att riksbanken befrias från den medverkan som förutsattes i cirkuläret.

I yttrande över framställningen upplyser *Sveriges Kreditbank aktiebolag*, att banken beretts tillfälle att i riksbanken taga del av sättet för förmedling av de ifrågakommande betalningarna. En genomgång av det hittillsvarande materialet ger vid handen, att det torde röra sig om cirka 10 000 betalningsuppdrag per år, vilka uppdrag utförts av riksbanken kostnadsfritt. Kreditbanken förklarar sig beredd att övertaga förmedlingen av dessa betalningar under förutsättning att banken erhåller täckning för sina kostnader i samband därmed. Den lägsta ersättning, som banken uttar för förmedlingsuppdrag i bankens betalningsrörelse med utlandet, uppgår till två kronor per uppdrag. Som regel belastas icke mottagaren härför utan kostnaden betalas av uppdragsgivaren. Kreditbanken hemställer, att den banken tillkommande ersättningen, 2 kronor per uppdrag, måtte bestämmas att utgå med ett årligt belopp, beräknat efter antalet under året utförda uppdrag.

Departementschefen.

Emot förslaget att från riksbanken till Sveriges Kreditbank aktiebolag överföra uppgiften att till utlandet förmedla i Sverige indrivna underhålls-

bidrag, som fastställts i Danmark, Finland, Island eller Norge, har jag icke något att erinra. Kostnaderna för denna verksamhet, som torde böra gäldas från förevarande anslag, kan uppskattas till omkring 20 000 kronor för år.

Under återopande av vad chefen för ecklesiastikdepartementet i annat sammanhang anför (VIII ht punkten [333]), finner jag hinder icke böra möta för kammarkollegium att från förevarande anslag förskjuta ersättningar för utredningar, som av Samfundet för hembygdsvård i vattenmål verkställts för kollegiets räkning.

Med hänsyn till det anförda, de av fjolårets riksdag beslutade höjningarna av vissa från anslaget utgående ersättningar (jfr II ht s. 35) och de senast redovisade utgifterna under anslaget bör detta uppräknas med förslagsvis 350 000 kronor till 3 350 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor.

[28] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 750 000	2 084 800
1953/54 (statsliggaren s. 131)	2 000 000	
1954/55 förslag.....	2 100 000	

Utgifterna under anslaget motiverar en uppräkning av anslagsbeloppet med förslagsvis 100 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 kronor.

[29] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	200 000	233 900
1953/54 (statsliggaren s. 132)	200 000	
1954/55 förslag	280 000	

I syfte att befrämja utomprocessuell rättshjälp för mindre bemedlade har sedan lång tid tillbaka anvisats understöd av statsmedel. Verksamheten för meddelande av sådan rättshjälp bedrivs huvudsakligen genom landstingens och de landstingsfria städernas försorg. Härvid tillämpas två olika system, nämligen anstaltssystemet, som innebär att verksamheten ombesörjes genom särskild för ändamålet inrättad anstalt, och det s. k. jämtlandssystemet, enligt vilket rättshjälpen meddelas på landstingets bekostnad av privatpraktiserande advokater. Beträffande hittills gällande grunder för under-

stödens utgivande torde få hänvisas till de bestämmelser som meddelats i kungörelser den 12 september 1919 (nr 639) och den 20 september 1946 (nr 619).

Sedan frågan om rättshjälpsverksamhetens organisation varit föremål för utredning av särskilt tillkallade sakkunniga (1949 års rättshjälpskommitté), som den 4 augusti 1951 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1951: 31), avläts proposition (nr 106) till 1953 års riksdag med förslag angående tilldelningen av statsbidrag till den utomprocessuella rättshjälpsverksamheten. Vid min anmälan av nämnda proposition fann jag — ehuru goda skäl talade för en sådan åtgärd — tiden av olika anledningar ännu icke mogen att genomföra en lagstiftning, varigenom skyldighet skulle åläggas landstingen och städerna utom landsting att svara för verksamheten. I avbidan på frågans återupptagande — anförde jag vidare bland annat — syntes det med hänsyn till verksamhetens stora sociala betydelse angeläget att genom ökad statsbidragstilldelning underlätta för landstingen och städerna utom landsting att vidmakthålla och intensifiera den frivilligt bedrivna rättshjälpsverksamheten. Statsbidrag borde tills vidare — i motsats till vad dittills gällt — utgå efter samma grunder till landsting, vilka tillämpade jämtlandssystem, som till landsting, vilka inrättat rättshjälpsanstalt för sitt område. Blivande anslag å riksstaten borde bestämmas så, att de utfästa statsbidragen kunde utgå utan att, såsom nu skedde, reduceras. Det vore givetvis vanskligt att på förhand uppskatta storleken av det medelsbehov som den ökade statsbidragstilldelningen komme att medföra för statsverket. Totalbeloppet beräknades emellertid till närmare 1 miljon kronor. För bestridande av kostnaderna för den av staten inrättade Tornedalens rättshjälpsanstalt skulle liksom för närvarande ett särskilt anslag anvisas. Då en intensifiering av rättshjälpsverksamheten i enlighet med det anförda icke gärna kunde komma till stånd förrän från och med 1954 års ingång, syntes en höjning av statsbidragen ej böra ske för tiden dessförinnan.

Riksdagen (skr. 155; statsutsk. utlåt. 62) godkände de av mig sålunda förordade grunderna för tilldelning av ifrågavarande statsbidrag.

Understöden har förutsatts liksom hittills utgå i efterskott; de utanordnas regelmässigt på hösten året efter det som avses med bidragen. De ändrade grunderna påverkar därför icke statsverkets anslagsbehov förrän för budgetåret 1955/56. Emellertid har de statliga understöden för den utomprocessuella rättshjälpen under verksamhetsåret 1952 med tillämpning av hittills gällande bidragsgrunder uppgått till i runt tal 280 000 kronor. Då man torde få räkna med ungefärligen samma utgifter vad angår verksamheten under år 1953, bör anslaget för nästa budgetår uppräknas till sistnämnda belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kronor.

[30] 4. Tornedalens rättshjälpsanstalt.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	40 600	34 700
1953/54 (statsliggaren s. 132)	47 500	
1954/55 förslag	47 500	

Tornedalens rättshjälpsanstalt, som trädde i verksamhet den 1 november 1947, har ännu icke fått slutgiltigt utformad karaktär (jfr prop. 268/1947 s. 182 ff.). I samband med att anstaltens föreståndare och dennes biträde från och med den 1 juli 1953 tills vidare tillerkänts förhöjda arvoden, motsvarande de löner som utgår enligt 33 resp. 17 löneklassen, har anslaget för innevarande budgetår uppräknats med 6 900 kronor.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 20/8 1953) överlämnar ett av styrelsen för anstalten avgivet förslag till anslagsäskanden. Däri yrkas, att föreståndaren och biträdet överföres till ordinarie stat med placering i 37 resp. 19 lönegraden, vilket skulle föranleda en ökning av anslaget med i runt tal 7 450 kronor. Denna framställning utgör en upprepning av tidigare förslag (II ht 1951 s. 29; 1952 s. 40; 1953 s. 37). Därest befattningshavarna skulle placeras i lägre lönegrader, bör enligt anstaltsstyrelsens mening språktilllägg utgå med 800 kronor till föreståndaren och 600 kronor till biträdet. Denna begäran motiveras med att huvuddelen av befolkningen inom norra delen av anstaltens verksamhetsområde har finska språket till modersmål, vilket nödvändiggör, att ifrågavarande befattningshavare behärskar detta språk. Såsom jämförelse framhåller styrelsen, att prästerskap och folkskollärare i nämnda bygd åtnjuter språktilllägg.

Länsstyrelsen tillstyrker för egen del, att föreståndaren placeras i lägst 34 lönegraden samt i övrigt att äskade medel ställes till förfogande i enlighet med anstaltsstyrelsens förslag.

Statens lönenämnd — vars yttrande infordrats endast såvitt avser förslaget om språktilllägg — har ej funnit tillräckliga skäl tillstyrka, att ifrågavarande befattningshavare tillerkännes sådant särskilt tilllägg.

Departementschefen.

Då jag i likhet med statens lönenämnd icke kan tillstyrka bifall till förslaget om särskilt språktilllägg och då jag icke heller i övrigt är beredd att nu tillstyrka någon ändring i löneställningen för personalen vid Tornedalens rättshjälpsanstalt, bör anslaget för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 47 500 kronor.

[31] 5. Efterutbildning inom rättegångsväsendet.

	Anslag
1950/51	15 000
1951/52	—
1952/53	—
1953/54 (statsliggaren s. 132)	15 000
1954/55 förslag	10 000

Med hänsyn till att viss reservation förväntas föreligga å anslaget vid utgången av innevarande budgetår, torde anslagsbeloppet för nästa budgetår tillfälligt kunna nedsättas till 10 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

E. Fångvården m. m.**[32] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	735 300	894 100
1953/54 (statsliggaren s. 132)	955 900	
1954/55 förslag	962 600	

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 51 700 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Tjänsteförändringar.		
a) 1 amanuens—förste byråsekreterare Ce 27	5 376	
b) 1 kontorist Ca 13—kansliskrivare Ca 15	816	
2. Personalförstärkningar m. m.		
a) 1 förste byråsekreterare Ce 29	17 284	
b) 1 amanuens rb	5 472	
c) 1 kanslibitråde	8 652	
d) 1 kontorsbitråde	7 548	
e) 1 kontorsbitråde (telefonist)	7 548	
f) bitråde för hobbyverksamheten	7 500	
g) bitråde för översättningsarbete m. m.	2 000	
h) 2 kontorsbiträden		17 300
3. Omräkning.		
Lönerevision	2 258	
Löneklassuppflyttning	4 500	
Avrundning	46	
	69 000	17 300
		+ 51 700

M o t i v.**1. Tjänsteförändringar.**

a) Antalet ärenden om beräkning av strafftid har från år 1950 till år 1952 ökat med omkring 55 %; för år 1953 beräknas ökningen, jämfört med år 1950, uppgå till omkring 79 %. Härtill kommer, att antalet resolutioner om strafftid av mera invecklad beskaffenhet starkt ökat, från år 1950 till år 1952 med omkring 50 %. Från år 1950 till år 1953 beräknas ökningen bli 66 %.

Särskilda åtgärder måste vidtagas för att organisationen beträffande strafftidsberäkningen skall bli funktionsduglig. Styrelsen har därvid funnit i första hand nödvändigt, att den nuvarande amanuens tjänsten uppflyttas

till tjänst såsom förste byråsekreterare i Ce 27, för att styrelsen skall kunna förvärva och få behålla en befattningshavare med domarkompetens. — Ytterligare ett biträde behöver anställas för ärenden om beräkning av strafftid. Då ett sådant biträde bör kunna arbeta med kvalificerade göromål (stämpelresolutioner, beräkning av straffåterstoder m. m.), bör den nya arbetskraften erhålla kanslibiträdes tjänsteställning. Se yrkande under 2 c.

b) Enligt uttalande av 1947 års biträdesutredning (jfr prop. 14/1951) avses för verksregistrator kansliskrivartjänst, där ej på grund av registratorsgöromålens omfattning högre placering finnes vara befogad. Under styrelsen lyder ett femtiotal anstalter med cirka 1 400 befattningshavare samt skyddskonsulentorganisationen med ett trettiotal befattningshavare, fördelade på femton distrikt. Den beslutade omorganisationen av fångvårdsanstalterna med decentralisering av beslutanderätten i vissa ärenden från styrelsen till centralanstalterna kommer icke att nämnvärt inverka på registratorns arbetsbörda, eftersom decentraliseringen huvudsakligen berör sådana ärenden, som hittills icke passerat registratorn. Däremot måste man räkna med ett antal nytillkommande ärenden hos styrelsen, avseende besvär över styresmännens vid centralanstalterna beslut i skilda hänseenden. Anförda omständigheter påkallar en uppflyttning av befattningen för styrelsens registrator från lönegrad 13 till lönegrad 15.

2. Personalförstärkningar m. m.

a) För handläggandet av frågor rörande fångvårdens allmänna organisation har från och med budgetåret 1949/50 en särskild befattningshavare funnits förordnad. Uppgiften har anförtratts en å fångvårdsanstalternas personalförteckning såsom tjänsteman å övergångsstat uppförd direktör i Ca 30, vilken åtnjuter särskilt tilläggsarvode, för närvarande 3 800 kronor för år. Innehavaren av ifrågavarande befattning kommer, såvitt styrelsen kan bedöma, att från och med ingången av budgetåret 1954/55 befordras till högre tjänst. Då man har att räkna med en lång omorganisationsperiod, innan anstaltsorganisationen erhåller avsedd utformning, är det nödvändigt, att en särskild föredragande alltjämt finnes i organisationsfrågor. Denne bör upptagas såsom förste byråsekreterare i Ce 29. Vid kostnadsberäkningen har lönen för den nya tjänsten minskats med nyssnämnda tilläggsarvode. Vidare bör beaktas, att fångvårdsanstalternas avlöningsanslag skall ned sättas med belopp, motsvarande lönen till en direktör i Ca 30.

b) Förslaget om inrättande av en amanuens tjänst för vikariatsbehov utgör upprepning av tidigare framställningar av styrelsen (jfr II ht 1953 s. 43; II ht 1952 s. 44). Styrelsens hemställan, som avser vikariat å administrativa och sociala byråerna, föranledes av svårigheter att erhålla dugliga vikarier å befattningar som förutsätter domarkompetens eller i varje fall juridisk examen. En amanuens, avsedd för vikariat, skulle hinna förskaffa sig erfarenhet å tjänster hos straffregistret, på sektionen för strafftidsberäkning, hos interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden samt på personalsektionen m. m. Vid angivandet av det för tjänsten erforderliga be-

loppet har hänsyn tagits till att 9 300 kronor av de för närvarande till löner till vikarier beräknade medlen kunna tagas i anspråk för ändamålet.

c) Se motivering under 1 a.

d) Arbetet på styrelsens avdelning för straffregistret har i hög grad ökat. Sålunda har sedan år 1947 antalet meddelade utdrag ur straffregistret stigit med nära 50 procent, utan att medel beviljats till utökning av personalen. Föreskriften att utdrag av straffregistret skall meddelas samma dag begäran därom inkommit samt andra för avdelningen gällande bestämmelser har i viss utsträckning icke kunnat uppfyllas. På grund härav upprepar styrelsen sin förut gjorda framställning om ytterligare ett biträde för skriv- och kontorsgöromål vid nämnda avdelning (jfr II ht 1953 s. 41).

e) I anslutning till framställning om inrättande av telefonväxel i styrelsen (jfr s. 54) begäres medel för anställande av ett biträde (telefonist) i reglerad befordringsgång.

f) För att hobbyverksamheten vid fängvårdsanstalterna skall kunna skötas effektivt, bör hos styrelsen inrättas en tjänst, vars innehavare äger förmåga att instruera ledarna för nämnda verksamhet samt att svara för anskaffningen av ett representativt och estetiskt godtagbart urval av modeller och förebilder. Enär det gäller att vinna avsättning för de tillverkade alstren, bör tjänsteinnehavaren även äga förutsättningar att knyta kontakter inom näringslivet. Medel bör därför beräknas till arvode åt en person, som i styrelsen kan på deltid biträda med den centrala ledningen av hobbyverksamheten. Arvodet bör motsvara ungefär halva lönen för en befattningshavare i 23 lönegraden.

g) Under åren efter tillkomsten av den nya lagen om straffverkställighet har kontakten med utlandet oavbrutet ökat. Fångvården får årligen mottaga ett stort antal besök av enskilda personer och grupper, som kommer för att studera den svenska fångvården. Korrespondensen med utlandet har ökat också därigenom, att Förenta nationernas sociala och ekonomiska råd samt ministerier i utlandet tid efter annan begär promemorior angående förhållanden inom svensk straffrätt och fångvård. Styrelsen hemställer, att 2 000 kronor ställes till förfogande för ersättning till språkkunnig person för översättningsarbete m. m.

h) Då den av 1941 års riksdag beslutade centraliseringen till styrelsen av vissa anstalters kassarörelse skall upphöra i och med genomförandet av beslutad fördelning av anstalterna i anstaltsgrupper, kan en medelsreserv (jfr prop. 128/1949 s. 20) — använd till avlönande av två biträden å administrativa byråns kameralsektion — inbesparas.

Fångvårdsstyrelsen hemställer härjämte, att frågan om vissa tjänsteuppflyttningar — varom styrelsen gjort framställning i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår utan att vinna bifall — tages under förnyad omprövning. De berörda tjänsteförändringarna avser dels uppflyttning av byrådirektörstjänsten å straffregistret från Ca 31 till Ca 33, dels uppflyttning till byrådirektör (lönegrad 31) av tre tjänster som förste byråsekreterare (löne-

grad 29) å resp. personalsektionen, sektionen för strafftidberäkningen och undervisningssektionen, dels ock uppflyttning till Ca 29 av den förste byråsekreterare i Ca 27, vilken tillika är styrelsens ombudsman.

Yttrande.

Statskontoret. De skäl, som föranlett statsmakterna att intaga en avvisande hållning gentemot fångvårdsstyrelsens i fjolårets petita framförda förslag om ändrade lönegradsplaceringar och om utökning av personalen, torde alltså jämt äga giltighet. I avvaktan på resultatet av den numera tillsatta organisationsavdelningens arbete avstyrker statskontoret därför, att någon som helst personalförstärkning eller lönereglering kommer till stånd inom fångvårdsstyrelsen. Därutöver vill statskontoret beträffande förslaget om utbyte av en kontoristbefattning mot en kansliskrivarettjänst erinra, att 1947 års biträdesutredning, som numera slutfört sitt arbete, till prövning upptagit löneställningen för biträdespersonalen inom fångvårdsstyrelsen och därvid enligt av statskontoret under hand inhämtad uppgift ej förbigått nu ifrågasvarande kontoristtjänst.

Departementschefen.

I enlighet med beslut av 1953 års riksdag kommer de för ordinärt fångklientel avsedda anstalterna att under innevarande budgetår för samverkan sammanföras i anstaltsgrupper med en anstalt inom varje grupp såsom centralanstalt. Till styresmännen för centralanstalterna (fångvårdsdirektörerna) skall decentraliseras beslutanderätten i frågor om placering, förflyttning och vissa andra behandlingsfrågor, som hittills ankommit på fångvårdsstyrelsen. Vidare skall en decentralisering från styrelsen till anstaltsgrupperna ske av det kamerala arbetet och av vissa arbetsuppgifter tillhörande arbetsdriften. Vid min anmälan av den till grund för riksdagens beslut liggande propositionen (prop. 144/1953) anförde jag bland annat, att vid genomförande av den nya ordningen viss minskning kunde ske av fångvårdsstyrelsens personal. En slutgiltig prövning av denna fråga syntes kunna komma till stånd först sedan erfarenheter vunnits av den nya anstaltsorganisationen. Den särskilda organisationsavdelning, som borde tillkomma för att efter hand under budgetåret 1953/54 organisera anstaltsgrupperna, borde emellertid ha sin uppmärksamhet riktad på frågan och föreslå de inskränkningar som successivt bleve möjliga.

Såsom framgår av vad jag i det följande anför (se s. 65) beräknas anstaltsgrupperingen kunna genomföras under våren 1954. Hållpunkter saknas sålunda ännu för en närmare bedömning av vilken personalbesparing som därefter kan göras hos fångvårdsstyrelsen. Genom att styrelsen helt befrias från hittillsvarande göromål med kassaanslutna anstalter torde dock redan nu vara klart att viss reducering blir möjlig beträffande styrelsens kamerala personal.

I detta läge anser jag mig icke kunna till någon del tillstyrka styrelsens förslag om utökning av personalen. För att tillföra avdelningen för straff-

tidsberäkning och straffregistret den ytterligare arbetskraft, som kan vara erforderlig, synes — efter den avlastning från åtskilliga arbetsuppgifter som åtföljer anstaltsgrupperingen — styrelsens nuvarande personalresurser och medelstillgång vara tillräckliga. Det synes vidare möjligt att, när den nuvarande organisationsföredraganden kan komma att lämna sin befattning, överflytta å denna vilande arbetsuppgifter till annan i styrelsens organisation nu ingående tjänst. Vid mitt ställningstagande till de nu berörda spörsmålen har jag förutsatt, att någon minskning av de under fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag beräknade medlen icke skall ske för nästa budgetår. Vid avgång av organisationsföredraganden skulle friställas visst belopp (jfr s. 50 punkt 2 a), vilket enligt Kungl. Maj:ts bestämmande borde få tagas i anspråk för vikariatsersättning åt tjänsteman som till följd av nödvändig omläggning av arbetet inom styrelsen tilldelats arbetsuppgifter, vilkas kvalificerade beskaffenhet motiverar en förmånligare löneställning.

Styrelsens förslag om omprövning av vissa löneregleringsfrågor kan jag icke biträda.

Med anledning av beslut vid 1953 års riksdag angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. (jfr. prop. 165/1953) bör anslaget uppräknas med i runt tal 2 200 kronor. För löneklassuppflyttningar bör beräknas ytterligare 4 500 kronor. Av det sammanlagda beloppet, 6 700 kronor, belöper 1 500 kronor på ordinarieposten, 3 100 kronor på icke-ordinarie posten och 2 100 kronor på posten till rörligt tillägg.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ...	328 100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	15 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.....	291 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	327 700

Summa kronor 962 600;

b) till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 962 600 kronor.

[33] 2. Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	96 000	113 200
1953/54 (statsliggaren s. 134)	127 900	
1954/55 förslag	133 900	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsstyrelsen har anvisats bl. a. 5 800 kronor till sjukvård för personal m. m. (6 900), 25 000 kronor till reseersättningar (19 100), 7 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (11 800) och 86 600 kronor till övriga expenser (73 000).

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 31 300 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	2 000
2. Övriga expenser	29 300
	31 300.

M o t i v.

1. De från och med den 1 januari 1953 höjda traktamentsersättningarna påkallar en ökning av posten med 2 000 kronor.

2. Den kraftiga stegringen av fångantalet har i hög grad påverkat utgifterna under förevarande post. Under flera budgetår har räkningar å blankeetter m. m. icke kunnat gäldas under vederbörligt budgetår. Det sålunda till följande budgetår överbalanserade beloppet har successivt ökats och uppgick vid utgången av budgetåret 1952/53 till 13 000 kronor. För åstadkommande av balans i detta hänseende hemställles, att posten för nästa budgetår såsom en engångsåtgärd höjes med 10 000 kronor. Styrelsen upprepar sin föregående år gjorda framställning om medel till en telefonväxel (II ht 1953 s. 46). Engångskostnaden härför utgör 5 800 kronor och ökningen av abonnemangsavgiften 6 000 kronor. Vidare hemställles om en cheftelefon, som i hög grad skulle effektivisera arbetet inom styrelsen, och en diktafon för en kostnad av 3 500 kronor resp. 2 000 kronor. I brist på medel har utgifterna för inköp och underhåll av inventarier måst hållas nere, anskaffningen av litteratur och tidskrifter starkt begränsas samt prenumerationen å dagliga tidningar helt inställas. För att tillgodose dessa ändamål erfordras en uppräknig av posten med 2 000 kronor. Den på angivna skäl grundade ökningen av medelsbehovet beräknas sålunda till (10 000 + 5 800 + 6 000 + 3 500 + 2 000 + 2 000) 29 300 kronor.

Y t t r a n d e.

Statskontoret. Med hänsyn till belastningen under de senaste budgetåren bör posterna till sjukvård för personal m. m. samt till bränsle, lyse och vatten uppräknas med 1 000 resp. 3 000 kronor. Posten till reseersättningar och delposten till övriga expenser bör däremot upptagas med oförändrade belopp. Statskontoret har därvid beträffande sistnämnda delpost utgått från att med prövning av frågan om inrättande av telefonväxel bör anstå i avvaktan på resultatet av pågående organisationsutredning.

Departementschefen.

Jag förordar, att posterna till sjukvård samt till bränsle, lyse och vatten höjes med 500 kronor vardera. Beträffande posten till reseersättningar kan jag i likhet med statskontoret icke tillstyrka någon uppräknig. Styrelsens förslag om ökad medelsanvisning under posten till övriga expenser kan jag biträda endast till ett belopp av 5 000 kronor. Liksom vid frågans behandling i fjol har jag, ehuru vissa skäl talar för inrättande av telefonväxel vid styrelsen, funnit mig i rådande läge icke kunna beräkna medel härför. Anslaget ökas alltså med 6 000 kronor till 133 900 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 133 900 kronor.

[34] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	10 549 200	14 310 000
1953/54 (statsliggaren s. 134)	13 808 800	
1954/55 förslag	15 927 000	

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8, 16/10 1953) hemställer, att anslaget höjes med 2 544 300 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Tjänsteförändringar.		
a) 1 förste läkare Cg 31—Ce 31, 1 läkare Cg 29—Ce 29 (Långholmen).....	3 492	
b) Föreståndare mot arvode—föreståndare Ce 21 (Ödevata).....	3 894	
c) 4 uppsyningsmän Ca 16—Ca 18	4 176	
10 överkonstaplar Ca 14—uppsyningsmän Ca 16	8 040	
d) 20 dagkonstaplar Ca 12—överkonstaplar Ca 14	7 900	
e) 1 vaktkonstapel Ce 12—yrkesmästare Ce 16 (Orretorp)	1 584	
f) 75 vaktkonstaplar Ce 12—Ca 12	—	
2. Personalförstärkningar m. m.		
a) 1 överkonstapel Ca 14 (Härlanda)	10 080	
b) 2 vaktkonstaplar Ce 12 (Kalmar)	18 600	
c) 2 vaktkonstaplar Ce 12 (Karlskrona, Östersund)	18 600	
d) 1 vaktfrau Ce 10 (Växjö)	8 652	
e) 1 yrkesmästare Ce 14, 1 vaktkonstapel Ce 12 (Halmstad)	19 380	
f) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Hudiksvall)	10 080	
g) 1 yrkesmästare Ce 14 (Karlskrona)	10 080	
h) 1 yrkesmästare Ce 16 (Luleå)	10 884	
i) 2 yrkesmästare Ce 18 (Långholmen)	23 856	

	Ökning	Minskning
j) 1 yrkesmästare Ce 18, 1 yrkesmästare Ce 14, 1 arbets- terapeut Ce 14 (Malmö).....	32 088	
k) 1 yrkesmästare Ce 16, 1 yrkesmästare Ce 14 (Ollestad) .	20 964	
l) 1 yrkesmästare Ce 14 (Skogsgård).....	10 080	
m) 1 yrkesmästare Ce 14 (Visby).....	10 080	
n) 1 arbetsterapeut Ce 14 (Västervik).....	10 080	
o) 1 yrkesmästare Ce 16 (Ödevata)	10 884	
p) 1 yrkesmästare Ce 14 (Östersund).....	10 080	
q) Personal för ungdomsanstalten Roxtuna:		
1 överläkare Ca 37, 1 psykolog Ce 29, 2 assistenter Ce 23, 1 bokhållare Ce 21, 2 yrkeslärare Ce 20, 1 yrkeslärare Cg 20, 1 husföreståndare Ce 19, 3 tillsynsmän Ce 18, 1 trädgårdsmästare Ce 18, 1 översköterska Ce 14, 2 arbets- terapeuter Ce 14, 1 biträdande husföreståndare Ce 13, 1 maskinist Ce 13, 12 vårdare Ca 12, 13 vårdare Ce 12, 1 kanslibiträde Ce 11, 1 bilförare Ce 11, 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål, 1 ekonomibiträde Ce 8, 1 ekonomiträde Ce 7, 3 ekonomibiträden Ce 6	533 592	
r) Personal för nya kolonier:		
3 föreståndare Ce 21, 2 yrkesmästare Ce 16, 2 yrkes- mästare Ce 14, 3 överkonstaplar Cg 14, 9 vaktkonstap- lar Cg 12, 3 ekonomibiträden Cg 8	210 192	
s) Arvoden till fritidsledare	8 000	
t) 1 direktörsbefattning Ca 30 å övergångsstat indrages ..		22 884
u) Befattning såsom förste pastor och överlärare (Lång- holmen) vakantsättes		21 984
v) 1 assistentbefattning Ce 23 indrages		13 980
3. Arvoden och särskilda ersättningar:		
a) Förhöjt arvode till läkaren i Växjö	1 200	
b) Arvode till överläkaren vid ungdomsanstalten Roxtuna såsom sjukhuschef	720	
c) Arvode till en predikant å Långholmen	18 000	
d) Personligt lönetillägg till uppsyningsman K. Ståhl in- drages		600
4. Omräkning.		
a) Vikariatsersättningar till dagkonstaplar	7 700	
b) Översyn av beräkningsgrunderna	1 560 800	
c) Avrundning		10
	2 603 758	59 458
		+ 2 544 300

M o t i v.

1. Tjänsteförändringar.

a) För det rättspsykiatriska undersökningsväsendet finnes beviljade bl. a. två extra läkartjänster, en för en förste läkare i Cg 31 och en för en läkare i Cg 29 (jfr prop. 131/1950 s. 18). Då stadigvarande behov av dessa tjänster föreligger, bör de med hänsyn till rekryteringen överföras till extra ordinarie stat.

b) 1953 års riksdag har anvisat anslag till förvärv av kolonien Ödevata. Såsom styresman vid kolonien tjänstgör en föreståndare med arvode motsvarande de löneförmåner befattningshavaren åtnjuter under tidigare anställning hos Kalmar läns landsting. I samband med koloniens förvärvande bör föreståndarbefattningen inplaceras i lönegrad, fastställd för föreståndare vid kolonier som tillhör anstaltsgrupperna för vanligt fångförvar.

c) Straffverkställighetsreformen medförde ändrade arbetsförhållanden för flertalet av fångvårdsstatens personalkategorier. Genom lönerrevisioner vid 1946 och 1952 års riksdagar har den manliga bevakningspersonalen flyttats upp sammanlagt två lönegrader. Det inbördes förhållandet mellan tjänstegraderna blev emellertid icke rubbat. Bevakningsbefälets arbetsbörda har genom reformen ökat mer än bevakningspersonalens. Befordringsutsiktterna ter sig därför icke längre lika lockande som tidigare för personer med önskvärda kvalifikationer. De förflutna åren efter verkställighetsreformen har allt tydligare visat, att en ändring härutinnan är i vårdens intresse ofrånkomlig. Behovet av dugligt befäl såsom rekryteringsbas för föreståndartjänster har blivit ytterligare understruket genom 1953 års riksdags beslut om anstaltsgruppering, vilken medfört nedflyttning från direktörs- till föreståndargrad av styresmannabefattningen vid vissa anstalter av straffängelsetyp. En vändning till det bättre i rekryteringen kan uppnås genom ökning av antalet uppsyningsmanstjänster och ändring i fördelningen mellan de två uppsyningsmansgraderna. Styrelsen hemställer därför dels att uppsyningsmanstjänsterna i Ca 16 å kronohäktesavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen samt vid fångvårdsanstalterna å Hall, i Mariestad och i Härnösand uppflyttas till Ca 18, d e l s o c k att en av befälstjänsterna vid vart och ett av de gamla straffängelserna i Gävle, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Uppsala, Vänersborg, Västerås och Örebro samt vid säkerhetsanstalten i Västervik, vilka har 45—65 vårdplatser, uppflyttas till uppsyningsmanstjänst i Ca 16.

d) Jämlikt beslut av 1952 års riksdag äger vissa vaktkonstaplar, de s. k. dagkonstaplarna, vilka har samma arbetsuppgifter som överkonstaplar, rätt att uppbära vikariatsersättning för fullgörande av göromål som ankommer på överkonstapel. Bevakningsbefälets tjänstgöring är så påfrestande, att styrelsen ständigt möts av svårigheter i sina strävanden att för denna tjänstgöring förvärva kvalificerade befattningshavare. Någon bättring kan förväntas, därest tjänsterna inplaceras i överkonstapelsgrad, då de högre löneförmånerna får bibehållas under semester och tjänstledighet och det högre pensionsunderlaget ger större personlig säkerhet.

e) För budgetåret 1954/55 äskas medel till verkstadsbyggnad vid kolonien Orretorp. Vid bifall härtill bör en för jordbruksarbeten beviljad vaktkonstapelstjänst uppflyttas till yrkesmästaregrad.

f) I petita till 1953 års riksdag hemställde fångvårdsstyrelsen, att 100 tjänster såsom icke-ordinarie vaktkonstaplar måtte förändras till ordinarie. I proposition 144/1953 föreslogs, att 25 vaktkonstaplar skulle överföras till ordinarie stat, vilket bifölls av riksdagen. Efter nämnda beslut är antalet ordinarie vaktkonstaplar 382 och icke-ordinarie 321. Då styrelsen i anslutning till föregående års framställning nu hemställer, att 75 icke-ordinarie vaktkonstaplar överföres till ordinarie stat, vill styrelsen framhålla, att detta ur rekryteringssynpunkt är synnerligen angeläget. Medan icke-ordinarie befattningshavare vid t. ex. de affärsdrivande verken kan påräkna att bli ordinarie efter några år, måste vederbörande vid fångvårdsstaten vänta över 10 år på ordinarieskap. Detta medför, att dugliga befattningshavare, som fångvården skulle vilja behålla, söker annan anställning.

2. Personalförstärkningar m. m.

a) 1951 års fångvårdsutredning föreslog vid sin översyn av fångvårdsanstalternas personalstater, att fångvårdsanstalterna å Härlanda och i Malmö skulle såsom bevakningsbefäl för central- och länsavdelningarna ha 3 respektive 4 överkonstapelstjänster, med utgångspunkt från att anstalternas medelbeläggning skulle vara 140 respektive 170. Det höga fångantalet har gjort, att anstalterna, vilka har 177 respektive 189 vårdplatser, länge haft hög överbeläggning. Såsom centralanstalter i västra och södra anstaltsgrupperna kommer de att ständigt bli utnyttjade till hela sin kapacitet. Den fasta befälsorganisationen bör därför vara likartad.

b) Med anlitande av anslag å kapitalbudgeten — Om- och tillbyggnad av arbetslokaler vid fångvårdsanstalter m. m. och Ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter — utföres vid fångvårdsanstalten i Kalmar dels arbeten med anordnande av nya verkstadslokaler, varvid anstaltens platsantal ökas med 12, dels ock arbeten med inredande av fritidslokaler. Bevakningspersonalen behöver på grund härav ökas med 2 vaktkonstaplar.

c) För budgetåret 1954/55 äskas medel till ombyggnadsarbeten vid fångvårdsanstalterna i Karlskrona och Östersund. Vid bifall härtill kräves ökning av bevakningspersonalen med en vaktkonstapel vid vardera anstalten.

d) På grundval av den av 1951 års fångvårdsutredning verkställda personalöversynen vid fångvårdsanstalterna indrogs vid anstalten i Växjö en vaktfrutjänst, som redovisades såsom biträde åt uppsyningsmannen. Utredningen beaktade icke, att vaktfrun huvudsakligen disponerades för tillsyn under lasarets- och läkarbesök m. fl. uppgifter utanför anstalten. Styrelsen har för arbetets behöriga gång måst medgiva återanställande av en vaktfru för dessa arbetsuppgifter.

e) 1951 års fångvårdsutredning beräknade personalbehovet för Halmstadsanstalten efter en medelbeläggning av 20 intagna. Anstalten har under senaste året haft hög beläggning, och fångvårdsstyrelsen har medgivit anställande av ytterligare en vaktkonstapel för bevakningstjänst vid en beläggning

av 27 intagna och däröver. Vid ett genomförande av styrelsens förslag om modernisering av anstalten (jfr statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten s. 4) bör medel anvisas för denne vaktkonstapel. — Konfektionsverkstaden vid anstalten har 22 arbetsplatser men kan, med hänsyn till att endast en arbetsledare — i vaktkonstapelsgrad — finnes, icke utnyttjas för mer än omkring 15 intagna. Genom en föga kostnadskrävande komplettering av maskinutrustningen m. m. kan antalet arbetsplatser utökas till 25. Ett utnyttjande av samtliga arbetsplatser kräver anställande av ytterligare en arbetsledare, som bör erhålla löneställning såsom yrkesmästare i Ce 14.

f) Vid Hudiksvallsanstalten, som har 20 vårdplatser, bedrives för närvarande vävning (12 arbetsplatser) och diversearbeten såsom täckstickning och dylikt (6 man). Vävningen försiggår i en för några år sedan i förutvarande domstolslokalen inrättad arbetssal, diversearbeten i arbetsceller m. m. Dessa senare arbeten bör ersättas med vävning och andra terapilikhande arbeten. Arbetssalen skall utvidgas med anlitande av medel till modernisering av äldre fångvårdsanstalter, så att plats kan beredas där åt hela arbetsstyrkan (18 man). En arbetsledartjänst i vaktkonstapelsgrad finnes. Ytterligare en tjänst erfordras, vars innehavare med hänsyn till arbetets art bör vara arbetsterapeut.

g) Vid fångvårdsanstalten i Karlskrona har nyligen med anlitande av anslaget till modernisering av äldre fångvårdsanstalter anordnats en lokal för vävning av mattor och dylikt. Anstalten har för närvarande endast en arbetsledartjänst i vaktkonstapelsgrad för enklare cellarbeten. Om vävsalen skall komma till avsedd nytta erfordras, att anstalten får tillgång till en fackutbildad arbetsledare. Styrelsen föreslår att utöver den befintliga vaktkonstapelstjänsten en tjänst såsom yrkesmästare i Ce 14 inrättas.

h) Sysselsättningen vid Luleåanstalten med 21 vårdplatser har hittills huvudsakligen utgjorts av vidstickning av strumpor. Denna arbetsgren måste nu upphöra på grund av brist på beställningar. I dess ställe skall nu tillverkning av arbetshandskar för statliga institutioner upptagas som arbetsgren. Arbetet, varmed 12—15 man beräknas kunna sysselsättas, får tämligen stor omfattning. En yrkesmästartjänst i Ce 16 föreslås utöver den vaktkonstapelstjänst, som redan finnes.

i) 1953 års riksdag har anvisat medel till påbörjande av ombyggnad av den mekaniska verkstaden vid fångvårdsanstalten å Långholmen. I särskild skrivelse föreslår styrelsen, att ytterligare medel äskas för fortsättande och avslutande av ombyggnaden (jfr statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten s. 6). Verkstaden, som nu har 30—35 arbetsplatser, får i färdigt skick 50 arbetsplatser. Ytterligare två arbetsledartjänster erfordras utöver de tre nuvarande. De nya yrkesmästartjänsterna, vilkas innehavare skall ansvara för, den ene verktygs- och reparationsavdelningen, den andre svarningsavdelningen, bör placeras i Ce 18.

j) I särskild skrivelse föreslår styrelsen, att medel anvisas till ombyggnad och utökning av bland annat den mekaniska verkstaden vid fångvårdsanstalten i Malmö (jfr statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten s. 6).

Vid bifall här till utökas verkstaden från 12 till 30 arbetsplatser. Verkstaden har nu en yrkesmästartjänst i Ca 14. Ytterligare två erfordras, och styrelsen föreslår, att en yrkesmästartjänst i Ce 18 och en i Ce 14 inrättas. — Vid Malmöanstalten erfordras diversearbete i stor utsträckning för sysselsättande av sådana intagna, som av olika anledningar icke kan placeras i verkstäderna eller i handräckning. Arbetena bör ges terapikaraktär. Om full sysselsättning skall kunna genomföras, erfordras att ytterligare en arbetsledare, arbetsterapeut, får anställas. För närvarande finnes endast en vaktkonstapelstjänst avdelad för diversearbetena. Antalet sysselsatta beräknas hålla sig mellan 30 och 50. Styrelsen föreslår, att en arbetsterapeutstjänst i Ce 14 inrättas.

k) 1953 års riksdag har anvisat medel till anordnande av arbetslokaler för grövre snickeri (låd tillverkning o. d.) vid kolonien Ollestad. Lokalerna beräknas vara färdiga att tagas i bruk senast den 1 juli 1954. Antalet arbetsplatser blir 20. Två arbetsledartjänster erfordras. Styrelsen föreslår för ändamålet en yrkesmästartjänst i Ce 16 och en yrkesmästartjänst i Ce 14.

l) Betongvarufabriken vid kolonien Skogsgård är under utbyggnad och kan därefter mottaga omkring 20 man. Ytterligare en yrkesmästartjänst erfordras utöver den i Ce 14, som redan finnes. Tjänsten föreslås placerad i Ce 14.

m) Vid fångvårdsanstalten i Visby har skogs- och grovarbete tillfälligt bedrivits. Vanligen sysselsättes ett arbetslag om 10 man. Grovarbetet beräknas bli bestående. Anstaltens personalorganisation omfattar icke någon arbetsledartjänst, varför styrelsen föreslår inrättande av en yrkesmästartjänst i Ce 14.

n) Arbetsledarpersonalen vid fångvårdsanstalten i Västervik består för närvarande av en arbetsterapeut i Ce 14 och en vaktkonstapel. Denna personal erfordras för ledning av arbetena i en fristående arbetslokal, belägen på anstaltens gård. Lokalen kan emellertid icke mottaga på långt när alla dem, som skall sysselsättas, utan ett 20-tal intagna måste stanna i sina bostadsrum. För ledningen av arbetena i anstaltsbyggnaden föreslår styrelsen ytterligare en arbetsterapeutstjänst i Ce 14.

o) I särskild skrivelse föreslår styrelsen, att medel anvisas för uppförande vid kolonien Ödevata av en verkstad för mekaniska arbeten (jfr statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten s. 8). För arbetsledning erfordras en yrkesmästartjänst i Ce 16. De två vaktkonstapelstjänster, som finnes beviljade för arbetsledning vid kolonien, måste disponeras för skogsarbeten m. m.

p) Under de senaste åren har fångvårdsanstalten i Östersund, som har 21 vårdplatser, åtagit sig att låta de intagna för enskilda arbetsgivares eller statens räkning utföra grovarbete (skogsarbete m. m.) dels i trakten kring staden, dels på sådant avstånd från anstalten, att en s. k. veckoförläggning måst inrättas, där de intagna vistas under tiden måndag—lördag; tiden från lördag eftermiddag till måndag morgon har tillbringats på anstalten. Systemet med sysselsättande av de intagna med grovarbete har slagit väl ut

och bör bibehållas. En arbetsledartjänst i vaktkonstapelsgrad finnes. Härutöver erfordras en yrkesmästartjänst i Ce 14.

q) Den nya ungdomsanstalten Røxtuna beräknas kunna tagas i bruk hösten 1954. Beslut om den nya anstaltens personaluppsättning fattades vid 1952 års riksdag (jfr prop. nr 151). I fråga om lönegradsplacering m. m. har vid beräkningen av avlöningskostnaderna vid anstalten iakttagits de allmänna förändringar, som skett efter förenämnda beslut.

r) Koloniorganisationen föreslås av styrelsen utbyggd med två kolonier om vardera 30 platser för vanligt fångförvar och med en koloni om 15 platser till säranstalten för unga fångar i Västerås (jfr statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten s. 2). En av kolonierna för vanligt fångförvar bör ha den vanliga personaluppsättningen: en föreståndare Ce 21, en överkonstapel, 4 vaktkonstaplar, ett ekonomibiträde. Den andra kolonien bör, planerad för verkstadsdrift, ha följande personaluppsättning: en föreståndare Ce 21, en yrkesmästare Ce 16, en yrkesmästare Ce 14, en överkonstapel, 2 vaktkonstaplar, ett ekonomibiträde. Kolonien till Västeråsanstalten bör liksom huvudanstalten ha mekanisk verkstadsdrift. Med hänsyn till specialklientelet måste personalorganisationen ha samma sammansättning som en verkstadskoloni för vanligt fångförvar med 30 platser: en föreståndare Ce 21, en yrkesmästare Ce 16, en yrkesmästare Ce 14, en överkonstapel, 2 vaktkonstaplar, ett ekonomibiträde. — I samband med anskaffande av en ny koloni i stället för Halmsjön, som måste nedläggas, behöver kolonipersonalen utökas med en vaktkonstapel (från 3 till 4), enär flygfältsdelegationen vid Halmsjön i viss utsträckning tillhandahållit arbetsledare.

s) För fritidssysselsättning åskade styrelsen för innevarande budgetår ett med 39 000 kronor förhöjt belopp. Därav torde tillhopa 13 000 kronor få anses ha beviljats vid 1953 års riksdag, nämligen 5 000 kronor som ersättning för indexhöjning, 4 000 kronor till fritidsverksamhet vid ungdomsanstalter och 4 000 kronor för nytillkommande anstalter och kolonier. När en höjning av medlen nu föreslås, åberopar styrelsen, utöver de skäl som anfördes i fjol, den omständigheten att hobbyverksamheten, som är ett viktigt led i fritidssysselsättningen, kräver ökade resurser till inköp av material även som kvalificerad ledning. Det är att märka, att verksamheten berör ett flertal olika arbetsfält, delvis av speciell art. Vidare räknar styrelsen med att fritidssysselsättningen vid ungdomsanstalten Røxtuna, som skall tagas i bruk under hösten 1954, redan från början skall hållas på en hög nivå. För budgetåret 1954/55 yrkas ytterligare 26 000 kronor, därav 8 000 kronor under avlöningsanslagets icke-ordinariepost; återstående 18 000 kronor begäres under omkostnadsanslaget, posten till undervisning och fritidssysselsättning.

t) Direktörsbefattningen i Ca 30 vid uppfostringsanstalten å Bona överfördes den 1 juli 1948 till fångvårdsanstaltens personalförteckning (prop. 220/1948 s. 33—34). Innehavaren av befattning beräknas erhålla befordran till högre befattning.

u) Den å fångvårdsanstaltens personalförteckning upptagna befatt-

ningen såsom förste pastor och överlärare vid fångvårdsanstalten å Långholmen beräknas bli vakant genom innehavarens avgång med pension den 1 maj 1954. Tjänsten bör i avvaktan på närmare erfarenheter om den beslutade omläggningen av religionsvården vid fångvårdsanstalterna vakantsättas. Under posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har i stället medel beräknats till arvode åt en prästerlig predikant vid anstalten å Långholmen. Arvodet bestämmes till belopp motsvarande lön enligt löneklass 25.

v) För ungdomsanstalten å Håga beviljades en assistenttjänst av 1:a klass (II ht 1939 s. 60), vilken år 1940 överflyttades till ungdomsanstalten å Mäshult. Befattningen erfordras icke längre, sedan Mäshult tagits i anspråk för vanligt fångförvar och öppen anstalt av Mäshults storlek icke planeras för ungdomsfängelseklientelet.

3. Arvoden och särskilda ersättningar.

a) Arvodet till kroppssjukläkaren vid anstalten i Växjö har sedan år 1940 utgått med 1 800 kronor för år. Denna låga ersättning beror därpå, att medicine licentiaten Rut Grubb under de år hon var styresman vid anstalten med Kungl. Maj:ts medgivande uppehöll jämväl kroppssjukläkarbefattningen; eftersom styresmannens och kroppssjukläkarens uppgifter i många fall grep in i varandra, föll det sig naturligt, att läkararvodet sattes lägre än vad som eljest skulle kommit i fråga. Arvodet utgick dessförinnan med 2 400 kronor för år. Efter Rut Grubbs frånfälle i december 1952 har såsom kroppssjukläkare vid anstalten tills vidare förordnats en utomstående läkare. Denne måste anslå en avsevärd tid varje vecka för att ombesörja kroppssjukvården vid anstalten, som har ett 80-tal intagna, till övervägande del kvinnor. Härjämte är kroppssjukläkaren verksläkare för omkring 50 befattningshavare. En höjning av arvodet till 3 000 kronor är erforderlig för att erhålla och behålla innehavare å tjänsten.

b) På sätt framhölls i proposition 151/1952 angående anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. (s. 22) bör till överläkaren vid Roxtunaanstalten utgå befattningsarvode som styresman med 720 kronor.

c) Se motivering under 2 u.

d) Från och med budgetåret 1949/50 har till uppsyningsmannen vid kroppssjukhuset å Långholmen K. Ståhl utgått ett personligt lönetillägg å 600 kronor för år. Enligt vad styrelsen inhämtat, kommer Ståhl att med utgången av mars 1954 avgå med pension. Med hänsyn härtill bör arvodesposten ned sättas med det för ändamålet beviljade beloppet.

4. Omräkning.

a) Jämlikt beslut av 1952 års riksdag äger vissa vaktkonstaplar, de s. k. dagkonstaplarna, vilka har samma arbetsuppgifter som överkonstaplar, rätt att uppbära vikariatsersättning för fullgörande av göromål som ankommer på överkonstapel. Medel bör beräknas för täckande av denna löneförmån till de 20 dagkonstaplar, som ingår i den av 1952 års riksdag godkända personalorganisationen.

b) I enlighet med uttalande av föredragande departementschefen i proposition 131/1950 har fängvårdsstyrelsen verkställt en granskning av beräkningsgrunderna för avlöningsanslaget. Genom den av styrelsen föreslagna anslagshöjningen bringas medelsanvisningen så långt möjligt är i nivå med medelsbehovet.

Y t t r a n d e n.

Statskontoret. Yrkandet om beredande av extra ordinarieanställning för vissa läkare å Långholmen tillstyrkes. Den föreslagna löneställningen för föreståndarbefattningen vid kolonien Ödevata föranleder ej annan erinran än att befattningen tills vidare torde böra upptagas såsom extra. Yrkandet om uppflyttning av de s. k. dagkonstaplarna i Ca 12 till överkonstaplar i Ca 14 framfördes i fjolårets anslagsäskanden utan att vinna beaktande. De skäl, som låg till grund för statsmakternas ställningstagande, torde alltjämt äga giltighet, varför den förnyade framställningen icke bör föranleda någon åtgärd. Beträffande den föreslagna ordinariesättningen av visst antal vaktkonstapelstjänster tillstyrker statskontoret, att ytterligare ett 25-tal sådana befattningar överföres på ordinarie stat.

Yrkandena om förbättrad löneställning för samt utökning av bevakningspersonalen vid vissa anstalter måste statskontoret bestämt motsätta sig med hänsyn till den översyn av fängvårdsanstalternas personalstater, som nyligen vidtagits av 1951 års fängvårdsutredning, vars förslag underställts och godkänts av 1952 års riksdag. Behovet av arbetsledarpersonal, vilket väsentligen undandrager sig statskontorets bedömande, lär bli beroende av i vilken takt om- och tillbyggnad av verkstäderna vid anstalterna i fortsättningen kan komma att bedrivas.

Beträffande förslaget om anvisande av medel till arvode åt en predikant vid anstalten å Långholmen med anledning av den föreslagna vakantsättningen av pastorsbefattningen erinras därom, att för innevarande budgetår anvisats 4 000 kronor till religionsvård vid anstalten i Härnösand på grund av vakantsättning av motsvarande befattning därstädes. Med hänsyn härtill och med beaktande av skillnaden i antalet fångar vid dessa båda anstalter finner statskontoret skäligt föreslå, att ett belopp av 6 000 kronor anvisas för tillgodoseende av religionsvården vid Långholmsanstalten. Statskontoret kan i nuvarande läge icke tillstyrka större uppräknings av de vid 1953 års riksdag anvisade medlen till fritidssysselsättning än som kan motiveras med tillkomsten av Røxtunaanstalten och vill i sådant avseende föreslå en höjning med 4 000 kronor.

Behovet av de tre kolonier, som fängvårdsstyrelsen anser böra upprättas under nästkommande budgetår, undandrager sig statskontorets bedömande. Mot antalet befattningshavare vid kolonierna och deras löneställning har ämbetsverket icke något att erinra, då förslaget i dessa avseenden ansluter sig till tidigare principer.

Statens lönenämnd — som anmodats yttra sig såvitt angår förslagen under punkterna 1 c—e, 2 a, 2 e—r samt 3 a och 3 c — uttalar följande.

Efter den lönellyftning, som efter förslag av 1949 års tjänsteförteckningskommitté kommit till stånd bl. a. i fråga om tjänster såsom uppsyningsmän och överkonstaplar (jfr prop. 107/1951), och då någon förändring av vederbörandes arbetsuppgifter icke synes ha skett, anser lönenämnden någon anledning till den nu föreslagna löneregleringen icke föreligga. Beträffande förslaget om inplacering i överkonstapelsgrad av tjänster för vissa vaktkonstaplar, de s. k. dagkonstaplarna, vilka fullgör samma göromål som överkonstaplar, anser lönenämnden att, i den mån det här är fråga om ej blott tillfälliga förordnanden, ett motsvarande antal överkonstapelstjänster bör inrättas. Vad angår den föreslagna yrkesmästartjänsten i Ce 16 vid Luleåanstalten ifrågasättes, om tjänsten bör placeras i högre lönegrad än den föreslagna yrkesmästartjänsten i Ce 14 vid Halmstadsanstalten. På den mekaniska verkstaden vid fångvårdsanstalten å Långholmen finnes för närvarande tre arbetsledartjänster, vilka, enligt vad av lönenämnden under hand har inhämtats, är placerade i 18, 16 och 12 lönegraderna. Med hänsyn härtill finner lönenämnden de för sistnämnda anstalt föreslagna båda yrkesmästartjänsterna i Ce 18 böra inplaceras i 16 lönegraden. Lönenämnden kan vidare icke finna annat än att för den planerade tillverkningen av grövre snickeriprodukter (lådor m. m.) vid kolonien Ollestad föreslagna arbetsledartjänsterna en inplacering i 14 respektive 12 lönegraden är tillräcklig. I övrigt har lönenämnden, som icke ansett sig ha att pröva behovet av de upptagna tjänsterna, intet att erinra mot framställningen till den del den remitterats.

Departementschefen.

Inledningsvis vill jag beträffande läget för den omfattande fångvårdsreform, som beslöts vid 1950 års riksdag, erinra om följande. I enlighet med den uppgjorda planen har upprustningen av fångvården bedrivits efter två linjer, den ena syftande till en planering på kortare sikt och den andra till en långtidsplanering.

Korttidsplaneringen tog sikte på frågor av huvudsakligen organisatorisk art, vilka måste lösas omedelbart. Hit hörde sådana frågor som förbättrad ordning inom fångvårdsanstalterna, tillskapande av specialavdelningar för vissa grupper intagna, ökad fritidsverksamhet, förbättrad personalrekrytering och -utbildning, prövning av personalbehovet, förenkling av den administrativa organisationen o. s. v. Riksdagen har i olika omgångar tagit ställning till förslag som framkommit efter utredningar i dessa ämnen. Den allmänna ordningen vid anstalterna har förbättrats dels genom införandet av ett särskilt dagschema för anstalter med straff- och fängelsefångaklientel och dels genom inrättandet av isoleringsavdelningar för svårskötta fångar. Fritidsverksamheten har utbyggt i betydande grad. För en mera tillfredsställande personalrekrytering har sörjts genom beslut om införandet av en aspirantkår för vaktkonstaplar och en grundligare prövning av aspiranterna på fångvårdstjänst. Personalutbildningen har kunnat avsevärt förbättras, ehuru ännu åtskilligt återstår att genomföra, innan den kan anses tillfredsställande ordnad. Genom 1953 års riksdags beslut angående indelning av

fångvårdsanstalterna för det ordinära fångklientelet i anstaltsgrupper har ett avgörande steg tagits för en administrativ nyordning inom fångvården. Denna reform, som väntas medföra såväl avsevärda administrativa förenklingar som ett kraftigare betonande av vårdsynpunkterna, kommer att genomföras i praktiken instundande vår. Vidare har Västeråsanstalten omorganiserats och inretts såsom specialanstalt för unga, till ordinära frihetsstraff dömda fångar, varjämte ett antal nya fångkolonier öppnats. Givetvis återstår ännu en del frågor på korttidsprogrammet. Till dem som hör samman med det höga fångantalet återkommer jag i annat sammanhang.

Långtidsplaneringen åsyftade en successiv förnyelse av det föråldrade anstaltsbeståndet. Denna skulle enligt 1950 års beslut ske i etapper, varvid första etappen skulle omfatta anstalterna för det yngre klientelet, andra etappen abnormklientelet och tredje etappen det ordinära fångklientelet. Den första etappen av förnyelseprogrammet har fullföljts i snabb takt. En central del därav är snart klar, i och med att Røxtunaanläggningen beräknas kunna tagas i bruk till hösten. Vidare har Skenåsanläggningen kompletterats med en byggnad för gymnastik och fritidsändamål. Och därjämte har kolonien Hildero tillkommit. När Røxtunaanstalten trätt i verksamhet, kan anstalterna i Uppsala och Ystad användas för andra fångvårdsändamål. Möjligen kan det bli nödvändigt att övergångsvis utnyttja Ystadsanstalten någon tid för ungdomsfängelseklientel. För det unga långtidsklientelet del återstår sedan att tillskapa ytterligare ett par öppna, mindre anläggningar av Hilderotyp samt att taga ställning till frågan om mottagningsanstalt. Första etappen innefattar emellertid också anstaltsanordningar för det s. k. unga korttidsklientelet. Den nyligen upprustade Västeråsanstalten, eventuellt kompletterad med anstalten i Uppsala och några kolonier — anvisande av medel till förvärv av en sådan koloni föreslås i det följande under kapitalbudgeten — kan icke betraktas som en slutlig lösning, då det gäller behandlingen av de unga lagbrytare, som icke kan komma i fråga för ett mera långvarigt omhändertagande i ungdomsfängelsets form. I avvidan på förslag i ämnet från strafflagberedningen måste emellertid detta spörsmål vila.

I stället har utredningsarbetet inriktats på andra etappen, och ett förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade har på senhösten 1953 avlämnats av säkerhetsanstaltsutredningen. Förslaget, som varit föremål för remissbehandling, går ut på att Hallanstalten skall utbyggas till en mycket stor anläggning med en kapacitet som motsvarar hela det till cirka 450 intagna uppgående manliga förvarings- och interneringsklientelet. Därigenom skulle de för detta klientel för närvarande utnyttjade gamla anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik samt tre kolonier kunna användas för ordinärt fångvårdsklientel. Genom att senare framlägga särskild proposition angående nämnda fråga får jag tillfälle att anmäla mitt ställningstagande i denna del. Därefter anmäler sig till behandling frågorna om första etappens slutförande och de till tredje etappen hörande nybyggnaderna. Frågan om ersättningsbygge för Långholmsanstalten står där i förgrunden.

Härefter övergår jag till att behandla fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden m. m.

Vad först angår de av styrelsen föreslagna tjänsteförändringarna tillstyrker jag, att en förste läkare vid anstalten på Långholmen överföres från extra till extra ordinarie stat. Likaså biträder jag förslaget att i samband med förvärv av kolonien Ödevata utbyta arvodestjänsten såsom föreståndare mot en befattning i Ce 21.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet i bilagan för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster föreslår jag, att medel beräknas för uppflyttning av 5 s. k. dagkonstaplar i Ca 12 till överkonstaplar i Ca 14 samt för utbyte av en vaktkonstapel i Ce 12 mot en yrkesmästare i Ce 16. Överkonstaplarna avses placerade på sinnessjukavdelningarna vid anstalterna å Härlanda, i Härnösand och Malmö samt vid anstalterna i Kalmar och Västerås. Ändringen av vaktkonstapelstjänst till yrkesmästarbefattning hör samman med uppförandet av en ny verkstadsbyggnad för mekaniskt arbete vid kolonien Orretorp, för vilket ändamål medel föreslås anvisade under kapitalbudgeten. I likhet med statskontoret tillstyrker jag vidare, att 25 vaktkonstapels-tjänster i Ce 12 nu överföres på ordinarie stat.

I övrigt finner jag mig icke kunna biträda styrelsens förslag om ändrade lönegradsplaceringar.

I fråga om begärd förstärkning av personalen kan jag i huvudsak endast tillstyrka sådan personalökning, som äger samband med en utvidgning av nuvarande anstaltsorganisation och av arbetsdriften vid anstalterna. I förstnämnda hänseende bör, såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, beaktas att Røxtunaanstalten kommer att tagas i bruk under nästa budgetår. Styrelsens förslag beträffande personal till denna anstalt ansluter sig till den personalstat för anstalten som av Kungl. Maj:t framlades i propositionen 151/1952, med de ändringar dock i fråga om lönegradsplaceringen av vissa tjänster som föranledes av därefter genomförda löneregleringar. Jag har icke funnit anledning till erinran mot förslaget utan tillstyrker, att de begärda tjänsterna inrättas och att medel nu beräknas i enlighet därmed.

I annat sammanhang föreslår jag (statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten, punkt [1]), att medel anvisas för nästa budgetår för förvärv av två nya kolonier. Den ena, om 15 platser, är i enlighet med förslag av fångvårdsstyrelsen avsedd att anslutas till säranstalten för unga fångar i Västerås, medan den andra, om 50 platser — som av mig förordas i stället för inrättande av två nya kolonier om 30 platser vardera — avses för vanligt fångförvar. Med hänsyn till vad fångvårdsstyrelsen anfört beträffande kolonien till Västeråsanstalten synes icke vara något att erinra mot den för denna koloni yrkade personalorganisationen. Vad åter angår personalbehovet för 50-mannakolonien torde det få bedömas enligt samma grunder, som av riksdagen tidigare godkänts; jag förutsätter härvid, att i organisationen skall ingå jämväl en social kurator i Ce 17 med tjänstgörings-skyldighet tillika vid närliggande slutna eller öppna anstalt (jfr prop. 144/

1953 s. 26). Med hänsyn till att det är ovisst, om ifrågavarande båda kolonier kan anskaffas och tagas i bruk redan under nästa budgetår och i så fall vid vilken tidpunkt detta kan ske, synes det emellertid icke behövt att för desamma nu beräkna medel till avlöningar. Skulle behov av personal uppträda under det kommande budgetåret, bör hinder icke möta att bestrida kostnaderna för avlöande av denna personal från den förslagsvis be-tecknade anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Mot-svarande torde böra gälla även beträffande den vaktkonstapel som, av skäl styrelsen anfört, blir erforderlig, då en ny provisorisk koloni skall inrättas i stället för kolonien Halmstjörn.

Vad beträffar arbetsledarpersonalen finner jag mig böra i stort sett be-gränsa utökningen av medelsanvisningen till vad som betingas därav, att nya eller omändrade verkstäder beräknas under nästa budgetår kunna ta-gas i bruk vid anstalterna på Långholmen, i Karlskrona och Malmö samt vid kolonien Ollestad. Då jag i ifrågakommande fall finner mig böra bi-träda vad statens lönenämnd förordat beträffande tjänsternas lönegradspla-cering, skulle för den utvidgade verkstadsdriften erfordras, vid Långholmen 2 yrkesmästare Ce 16, i Karlskrona 1 yrkesmästare Ce 14, i Malmö 1 yrkes-mästare Ce 18 och 1 yrkesmästare Ce 14 samt vid Ollestad 1 yrkesmästare Ce 14 och 1 vaktkonstapel Ce 12. Härutöver tillstyrker jag förslaget om in-rättande av en tjänst som arbetsterapeut i Ce 14 vid Malmöanstalten.

Såsom styrelsen framhållit medför vissa byggnadsarbeten vid anstalten i Kalmar, varigenom bland annat anstaltens platsantal kunnat ökas, behov av ytterligare 2 vaktkonstaplar för bevakningstjänst. Medel bör beräknas även för ifrågavarande befattningar. Övrig av styrelsen föreslagen utökning av bevakningspersonalen kan jag ej tillstyrka.

För arvoden till ytterligare fritidsledare torde böra beräknas 2 000 kro-nor. Mot styrelsens förslag om höjning av arvodet till läkaren vid anstalten i Växjö samt om befattningsarvode till överläkaren vid Røxtunaanstalten i dennes egenskap av sjukhuschef har jag icke något att erinra.

Med anledning av förslaget om vakantsättning av den ledigblivande befatt-ningen såsom förste pastor och överlärare vid anstalten på Långholmen vill jag erinra om det beslut som vid 1952 års riksdag fattades angående indragning av predikanttjänsterna vid de mindre fångvårdsanstalterna till förmån för ett system som innebär samverkan mellan statskyrka och fri-kyrkliga organisationer i anstalternas gudstjänstliv. Nämda system till-lämpas av fångvårdsstyrelsen på försök även vid vissa större anstalter. En-ligt statsmakternas beslut i fjol (jfr prop. 144/1953 s. 23) må den lediga befattningen såsom pastor och förste lärare vid anstalten i Härnösand tills-vidare icke uppehållas; i stället har särskilda medel beviljats till religions-vård och fritidsledare. 1953 års kyrkomöte har sedermera hos Kungl. Maj:t hemställt, dels att pastorstjänster måtte upptagas i organisationen för an-stalterna på Långholmen och Härlanda samt i Härnösand och Malmö, därav i varje fall tjänsten på Långholmen som ordinarie, dels ock att åt inne-havarna av dessa tjänster måtte uppdragas att öva tillsyn över den andliga

vården jämväl inom de mindre anstalterna inom resp. räjong. Innan ställning kan tagas till dessa spörsmål, måste det nya systemet få prövas under någon tid. Sedan närmare erfarenheter vunnits, är det min avsikt att upptaga hithörande frågor till mera ingående övervägande. I avvaktan därpå bör ifrågavarande prästerliga befattning vid anstalten på Långholmen icke avföras från fångvårdsanstalternas personalförteckning. Jag förordar, på sätt statskontoret efter mönster från anstalten i Härnösand föreslagit, att i stället för lön å nämnda befattning anvisas ett belopp av 6 000 kronor till religionsvård vid Långholmsanstalten.

Med ställningstagande till föreslagen indragning av en direktörsbefattning i Ca 30 på övergångsstat torde tills vidare få anstå.

I enlighet med det anförda uppräknas anslaget med 9 402 kronor för de av mig föreslagna tjänsteförändringarna beträffande 1 förste läkare vid anstalten på Långholmen, föreståndaren vid kolonien Ödevata, 5 dagkonstaplar vid vissa anstalter och 1 vaktkonstapel vid kolonien Orretorp, med 534 312 kronor för personal vid Røxtunaanstalten, inklusive befattningsarvode åt överläkaren, med 83 316 kronor för ny arbetsledarpersonal vid vissa anstalter, med 18 600 kronor för 2 vaktkonstaplar vid anstalten i Kalmar, med 2 000 kronor för fritidsledare, med 1 200 kronor för läkaren vid Växjöanstalten och med 6 000 kronor för religionsvård vid anstalten på Långholmen. Ytterligare bör uppräknings ske med 1 500 000 kronor för automatiska anslagsförändringar. Å andra sidan synes anslaget kunna nedräknas med 21 984 kronor för den vakantsatta förste pastorsbefattningen vid sistnämnda anstalt, med 13 980 kronor för 1 assistentbefattning i Ce 23 vid kolonien Mäshult och med 600 kronor för personligt lönetillägg till uppsyningsmannen vid anstalten på Långholmen K. Ståhl, som avgår med pension. Anslaget skulle alltså höjas med (9 402 + 534 312 + 83 316 + 18 600 + 2 000 + 1 200 + 6 000 + 1 500 000 — 21 984 — 13 980 — 600) 2 118 266 kronor eller i runt tal 2 118 200 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 4 977 700 (+ 767 100) kronor;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 352 300 (+ 7 300) kronor;

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 5 329 600 (+ 604 200) kronor; rörligt tillägg 5 267 400 (+ 739 600) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 15 927 000 (+ 2 118 200) kronor.

I personalförteckningen bör vidtagas de ändringar, som erfordras i anledning av vad jag förut föreslagit. Sålunda bör ökning ske av antalet överläkare i Ca 37 från 5 till 6, av antalet förste läkare i Ce 31 från 1 till 2, av antalet överkonstaplar i Ca 14 från 62 till 67 och av antalet vaktkonstaplar i Ca 12 från 382 till 402. I förteckningen bör vidare upptagas 1 psykolog i Ce 29 och 12 vårdare i Ca 12. Av praktiska skäl torde till förteckningen böra fogas en anmärkning av innehåll att antalet ordinarie vårdare må överstiga det i förteckningen angivna antalet under förutsättning att motsvarande antal ordinarie vaktkonstapelsbefattningar hålles obesatta.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nyss angivna ändringar i och tillägg till fångvårdsanstalternas personalförteckning;

b) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	4 977 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	352 300
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	5 329 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	5 267 400

Summa kronor 15 927 000;

c) till *Fångvårdsanstalterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 15 927 000 kronor.

[35] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	5 427 000	7 492 500
1953/54 (statsliggaren s. 139) ..	7 332 600	
1954/55 förslag	7 313 100	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsanstalterna har anvisats bland annat 45 000 kronor till sjukvård m. m. för personal (68 000), 200 000 kronor till reseersättningar (161 200), 1 500 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (1 315 400), 185 000 kronor till övriga expenser (175 000), 250 000 kronor till inköp och underhåll av inventarier (187 000), 80 000 kronor till inköp och underhåll av automobiler, 155 000 kronor till renhållning av fängelseområden och fängelselokaler (191 600), 2 300 000 kronor till utspisning (2 495 200), 1 120 000 kronor till beklädnad och sängkläder (1 258 400), 400 000 kronor till hälso- och sjukvård (460 200), 128 000 kronor till undervisning och fritidssysselsättning (120 000), 325 000 kronor till omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna (294 300), 68 600 kronor till utbildning av personal (54 000), 76 000 kronor till diverse utgifter (77 300), 380 000 kronor till fångtransport (533 300), 60 000 kronor till tjänstedräkt åt befattningshavare (41 700) samt 60 000 kronor till understöd åt intagnas familjer (60 000).

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 165 000 kronor.

	Ökning
1. Sjukvård m. m. för personal	17 000
2. Reseersättningar	5 000
3. Bränsle, lyse och vatten	50 000
4. Övriga expenser	20 000
5. Inköp och underhåll av inventarier	—
6. Inköp och underhåll av automobiler	1 500
7. Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	35 000
8. Undervisning och fritidssysselsättning	18 000
9. Utbildning av personal	5 000
10. Diverse utgifter	3 500
11. Fångtransport	8 000
12. Tjänstedräkt åt befattningshavare	2 000
	165 000

M o t i v.

1—3. *Sjukvård m. m. för personal, reseersättningar, bränsle, lyse och vatten.* Uppräkning föreslås med resp. 2 000, 5 000 och 50 000 kronor på grund av att Røxtunaanstalten beräknas bli tagen i bruk hösten 1954. Den förstnämnda posten bör med hänsyn till belastningen därutöver ökas med 15 000 kronor.

4. *Övriga expenser.* För att tillgodose rimliga anspråk från anstaltens sida på förbättrade telefonförbindelser till bl. a. nya och utökade verkstäder erfordras en uppräkning med 15 500 kronor. Härtill kommer kostnader för Røxtuna, vilka beräknas till 4 500 kronor.

5. *Inköp och underhåll av inventarier.* För innevarande budgetår har posten höjts från 135 000 kronor till 250 000 kronor. Av det belopp, varmed ökning skett, avser 48 500 kronor engångsanskaffning av kontorsmöbler åt de nya befattningshavare, som tillkommer i samband med fångvårdsanstaltens omorganisation, samt av möbler för ungdomsanstalterna i Uppsala och Ystad. Vidare räknades med ett ökat medelsbehov av 16 500 kronor på grund av fångantalets stegring. I övrigt beräknades i enlighet med förslag av styrelsen 30 000 kronor föranskaffning av kontorsmaskiner för arbetsdriften och 20 000 kronor för möbler till fritidslokaler m. m.

Såsom styrelsen förutskickade i sin anslagsframställning för budgetåret 1953/54 bör jämväl för nästa budgetår beviljas 30 000 kronor till kontorsmaskiner samt 20 000 kronor för möbler till fritidslokaler m. m.

Vid ett flertal anstalter behöver radioapparater utbytas, varvid kostnaden uppskattas till 12 000 kronor. I samband med omläggningen av den religiösa verksamheten vid anstalterna har starka önskemål framkommit om nya orglar. De befintliga är i stor utsträckning förslitna, och vid vissa anstalter, särskilt kolonier, saknas orgel. För tillgodoseende av det mest aktuella behovet, fem orglar, kräves 4 500 kronor. Härjämte behövs nya servisartiklar i samband med en av styrelsen planerad successiv omläggning av matens utportionerande vid anstalterna (delvis omläggning till barservering). För

sist angivna ändamål samt för möblering av matsalar beräknas de årliga kostnaderna under ett antal år framåt till 20 000 kronor. För att kunna snabbare än vad den vanliga ersättningsanskaffningen möjliggör utbyta cirka 200 sängar av gammal modell mot ändamålsenliga enkla sängar av ny typ erfordras ett belopp av 12 000 kronor.

Med hänsyn till det anförda skulle inventarieposten upptagas med (135 000 + 16 500 + 30 000 + 20 000 + 12 000 + 4 500 + 20 000 + 12 000) 250 000 kronor d. v. s. oförändrat belopp.

6. *Inköp och underhåll av automobiler.* Under denna post, som är ny från och med innevarande budgetår, finnes för närvarande beräknat 60 000 kronor för inköp av bilar, avsedda för de fyra centralanstalterna för ordinärt manligt fångsklientel, samt 20 000 kronor till reparationer för samtliga fångvårdens bilar.

För budgetåret 1954/55 erfordras medel till ersättningsanskaffning av nya bilar vid anstalterna å Hall och Skenäs samt kolonierna Singeshult och Sandsjön. De därstädes för närvarande disponerade bilarna är utslitna. Den av anstaltsgrupperingen föranledda omläggningen i fångtransportsystemet inverkar icke på behovet av bilar för de till västra resp. norra anstaltsgruppen hörande kolonierna Singeshult och Sandsjön. Bilarna är nämligen erforderliga på grund av koloniernas isolerade läge.

För inköp av fyra nya bilar erfordras 60 000 kronor samt till reparationer 21 500 kronor. Av sistnämnda belopp avses 1 500 kronor för underhåll av bil och jeep vid Røxtunaanstalten. Posten skulle alltså uppföras med sammanlagt (60 000 + 21 500) 81 500 kronor, innebärande en höjning med 1 500 kronor.

7. *Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler.* Posten föreslås höjd med dels 3 500 kronor för Røxtunaanstalten och dels 31 500 kronor med hänsyn till belastningen.

8. *Undervisning och fritidssysselsättning.* Under hänvisning till vad fångvårdsstyrelsen under föregående anslagspunkt anfört rörande ökad medelsanvisning till fritidsverksamhet föreslås uppräknig av posten med 18 000 kronor. — I ett år 1949 avgivet betänkande om folk- och skolbibliotek (SOU 1949: 28) föreslog folkbibliotekssakkunniga, bl. a., att kostnaderna för biblioteksverksamheten vid fångvårdsanstalterna helt skulle bestridas av medel från åttonde huvudtiteln biblioteksanslag. Fångvårdsanstalterna skulle ställa lokaler med erforderliga inventarier till förfogande, och anstaltsbiblioteken skulle få karaktären av filialer till de kommunala folkbiblioteken. Med skolöverstyrelsen har överenskommits därom, att denna i sina petita för budgetåret 1954/55 skall begära medel för ordnandet av fångvårdens biblioteksverksamhet enligt de sakkunnigas förslag. Vid bifall till en dylik framställning beräknas omkring 7 000 kronor av de under förvarande post till inköp av böcker och annan undervisningsmateriel avsedda medlen kunna inbesparas. Med hänsyn till att de under posten beviljade medlen är avsedda för fritidsverksamheten bland de intagna hemställes emellertid, att någon nedsättning av angivet skäl icke skall ske.

9. *Utbildning av personal.* För anordnande av en kurs i psykologi för ledare av den religiösa verksamheten vid fångvårdsanstalterna behöver posten uppräknas med 5 000 kronor.

10—12. *Diverse utgifter, fängstransport, tjänstedräkt åt befattningshavare.* Tillkomsten av Røxtunaanstalten medför ökat medelsbehov av resp. 3 500, 8 000 och 2 000 kronor; i fråga om posten till fängstransport avses kostnader för drivmedel till en bil och en jeep.

Statskontoret. Med hänsyn till belastningen under det senaste budgetåret synes anslagsposten till reseersättningar samt delposten till bränsle, lyse och vatten böra upptagas med oförändrade belopp. Det ökade behovet av telefonabonnemang bl. a. på grund av tillkomsten av Røxtunaanstalten bör medföra en uppräkning av posten till övriga expenser med förslagsvis 5 000 kronor. Ämbetsverket anser sig icke kunna tillstyrka ökad medelsanvisning i fråga om posten till inköp och underhåll av inventarier, vilken för löpande budgetår inrymmer ett engångsbelopp av 48 500 kronor, utan föreslår att densamma uppföres med ett avrundat belopp av 200 000 kronor. Till inköp och underhåll av automobiler samt till tjänstedräkt åt befattningshavare bör anvisas oförändrade belopp. Posterna till renhållning av fängelseområden och fängelselokaler samt till utspisning bör för att bättre motsvara medelsåtgången uppföras med 190 000 respektive 2 500 000 kronor. Beträffande beräkningen av medelsbehovet till undervisning och fritidssysselsättning hänvisas till vad som anförts under avlöningsanslaget. Någon uppräkning av de för utbildning av personal avsedda medlen anser sig statskontoret icke kunna förorda.

Departementschefen.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag bör anslagsposten till sjukvård m. m. för personal uppräknas med 17 000 kronor. I likhet med statskontoret förordar jag, att anslagsposten till reseersättningar samt delposten till bränsle, lyse och vatten med hänsyn till belastningen under det senaste budgetåret upptages med oförändrade belopp. Däremot bör på de skäl som av fångvårdsstyrelsen anförts medelsanvisningen till övriga expenser ökas; uppräkningsbeloppet torde dock få begränsas till 10 000 kronor. Posten till inköp och underhåll av inventarier, i vilken för innevarande budgetår inräknats ett engångsbelopp av 48 500 kronor, bör, såsom statskontoret föreslagit, nedsättas med 50 000 kronor. Likaså bör viss nedräkning ske av posten till inköp och underhåll av automobiler. Under denna post har för innevarande budgetår beräknats medel för bl. a. anskaffande av tre nya bilar och ersättningsanskaffning för ännu en bil. Då jag för nästa budgetår endast kan tillstyrka ersättningsanskaffning för en av de nuvarande bilarna samt ökade medel för reparationer m. m., bör posten reduceras med 40 000 kronor. Jag tillstyrker höjning av posterna till renhållning av fängelseområden och fängelselokaler samt till diverse utgifter med 35 000 respektive 3 500 kronor. I fråga om posten till undervisning och fritidssysselsättning förordar jag en till 5 000 kronor begränsad uppräkning. Ökad medelsanvisning till

utbildning av personal kan jag icke nu tillstyrka. Genomförandet av den av 1953 års riksdag beslutade anstaltsgrupperingen kan väntas medföra en betydande nedgång i antalet fångtransporter. I avvaktan på närmare erfarenheter torde posten till fångtransport böra bibehållas vid oförändrat belopp. Vad slutligen angår posten till tjänstedräkt åt befattningshavare har fångvårdsstyrelsen föreslagit ökad medelsanvisning på grund av tillkomsten av Røxtunaanstalten. Enligt min mening är det mindre lämpligt, att befattningshavare vid ungdomsanstalter bär tjänstedräkt. Jag har därför för avsikt att till närmare prövning upptaga frågan om att beträffande dessa befattningshavare göra undantag från den skyldighet att bära tjänstedräkt som gäller för andra fångvårdstjänstemän. Jag förordar, att posten för nästa budgetår upptages med oförändrat belopp.

Anslaget bör sålunda å ena sidan ökas med (17 000 + 10 000 + 35 000 + 3 500 + 5 000) 70 500 kronor och å andra sidan minskas med (50 000 + 40 000) 90 000 kronor. Anslaget bestämmes alltså till (7 332 600 — 19 500) 7 313 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 7 313 100 kronor.

[36] 5. **Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.** Under de senaste budgetåren har — utöver medel som disponerats av arbetsdriftens inkomster — särskilda reservationsanslag beviljats till maskin- och verktygsutrustning m. m. för nya eller ombyggda verkstäder vid vissa fångvårdsanstalter. Av det för innevarande budgetår anvisade beloppet, 644 600 kronor, har 30 000 kronor beräknats för inköp av två bilar och 150 000 kronor för sådan komplettering av maskinutrustningen vid olika verkstäder, som sammanhänger med den löpande tekniska översynen och rationaliseringen. Återstående belopp, 464 600 kronor, med tillägg av 43 000 kronor, som funnits disponibla under tidigare anvisat anslag, har avsetts för utrustning vid vissa anstalter, beträffande vilka anslag beviljats för om- och tillbyggnad av arbetslokaler.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer om anslag å ytterligare 878 000 kronor för liknande ändamål.

Under erinran att styrelsen i särskild framställning begärt anslag under kapitalbudgeten för om- och tillbyggnad av arbetslokaler m. m. vid anstalterna å Långholmen, i Malmö och å Tygelsjö samt nybyggnad av verkstäder å kolonierna Ödevata, Orretorp och ytterligare en koloni äskas sålunda ett belopp av 698 000 kronor för maskinutrustning m. m. till verkstäder vid nämnda anstalter med följande fördelning:

	Kronor
mekanisk verkstad å Långholmen	125 000
snickeri- och mekanisk verkstad i Malmö	237 000
snickeriverkstad å Tygelsjö	43 000

	Kronor
mekanisk verkstad å Ödevata	80 000
mekanisk verkstad å Orretorp	80 000
mekanisk verkstad å ytterligare en koloni	133 000

Summa kronor 698 000.

För anskaffande av två bilar vid slutna anstalter, där grovarbete (skogs- och vägarbete m. m.) anordnats på långt avstånd utanför anstalten, yrkas ett belopp av 30 000 kronor, motsvarande vad som för innevarande budgetår beviljats för liknande ändamål.

Slutligen föreslår styrelsen att, liksom skett för budgetåret 1953/54, ett belopp av 150 000 kronor beräknas för nyanskaffning av maskinutrustning i samband med arbetsdriftens utbyggnad och rationalisering.

De under anslaget för nästa budgetår erforderliga medlen uppgår sålunda till (698 000 + 30 000 + 150 000) 878 000 kronor.

Departementschefen.

I annat sammanhang förordar jag i enlighet med förslag av fångvårdsstyrelsen, att anslag anvisas för ny-, om- och tillbyggnad av verkstäder vid förut angivna sex anstalter. Medel bör i anslutning härtill beviljas för anstalternas utrustning med maskiner och verktyg m. m. Mot de av styrelsen härför beräknade kostnaderna synes icke vara något att erinra. Emellertid kan samtliga ifrågavarande byggnadsarbeten knappast beräknas bli slutförda redan under det närmaste budgetåret. Viss begränsning av medelsanvisningen bör därför ske såvitt avser nästa budgetår.

Jag föreslår, att anslaget uppföres med 600 000 kronor. Av detta belopp förutsättes 150 000 kronor få — liksom under innevarande budgetår — av fångvårdsstyrelsen tagas i anspråk för sådana under nästa budgetår uppkommande behov av komplettering av maskinutrustningen vid olika verkstäder, som sammanhänger med den löpande tekniska översynen och rationaliseringen. Vidare bör för inköp av en bil beräknas 15 000 kronor. Beträffande dispositionen av det återstående beloppet 435 000 kronor, som avses för utrustning helt eller delvis av vissa av de förut nämnda verkstäderna, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

[37] 6. **Fångvårdsanstalterna: Inventarier m. m. för fångkolonier.** I gällande riksstat har för ifrågavarande ändamål upptagits ett reservationsanslag å 225 000 kronor. Beloppet är avsett för utrustning av dels vissa befintliga kolonier i samband med utvidgning av platsantalet och dels två nya kolonier.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att nytt anslag anvisas å 195 000 kronor. Till motivering härav åberopas följande. I särskild skrift föreslår styrelsen, att anslag beviljas till inköp av två kolonier för vanligt fångförvar, vardera om cirka 30 platser, samt av en koloni för unga fångar (i anslutning till säranstalten i Västerås) om cirka 15 platser. Därjämte räknar styrelsen med att med anlitande av anslaget för anskaffning, montering och transport av baracker m. m. upprätta en provisorisk koloni för väg- och annat grovarbete. Kostnaderna för inventarier till de två kolonier för vanligt fångförvar, som är avsedda att inköpas, beräknas för envar till 60 000 kronor, tillhopa 120 000 kronor. Kolonien för unga fångar ävensom den provisoriska kolonien torde, eftersom maskiner icke behöver anskaffas vid dessa, kunna utrustas till lägre kostnad. Till den förra beräknas 30 000 kronor och till den senare 45 000 kronor. Sammanlagda behovet uppgår således till (120 000 + 30 000 + 45 000) 195 000 kronor.

Departementschefen.

I annat sammanhang tillstyrker jag (statsverkspropositionen: bil. 23: kapitalbudgeten, punkt [1]) fångvårdsstyrelsens begäran om anslag till förvärv av nya kolonier med den ändring dock att jag, i fråga om kolonier för vanligt fångförvar, förordar att medel anvisas för inköp av en koloni om cirka 50 platser i stället för två kolonier, vardera om 30 platser. För anskaffande av inventarier m. m. till de kolonier, som sålunda skall köpas, och till den av fångvårdsstyrelsen planerade provisoriska kolonien torde få beräknas ett belopp av 150 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Inventarier m. m. för fångkolonier* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

[38] 7. *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker.* I gällande riksstat har upptagits ett reservationsanslag å 175 000 kronor till anskaffning, montering och transport av baracker m. m. (II ht s. 51).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer om anslag å ytterligare 250 000 kronor för sådant ändamål. Därvid erinrar styrelsen om att styrelsen i annat sammanhang begärt anslag för nästa budgetår för förvärv av tre nya kolonier, två för vanligt fångförvar (vardera med 30 platser) och en för unga fångar (omkring 15 platser) i anslutning till säranstalten i Västerås. Härjämte räknar styrelsen med att en provisorisk koloni behöver anordnas.

Vid sökandet efter egendomar för fasta kolonier har det visat sig, att en för övrigt lämplig egendom så gott som aldrig är tillräckligt bebyggd för att tillgodose behovet av bostäder samt utspisnings- och fritidslokaler för intagna, expeditions-, förräds- och arbetslokaler ävensom bostäder för personal. Tillgång till baracker möjliggör erforderlig komplettering. När de

gäller provisoriska kolonier för väg- och skogsarbete, måste i huvudsak baracker tillgripas för att ordna förläggningen, eftersom sådana arbeten står till förfogande i regel endast i glest bebyggda trakter. Under de senaste åren har styrelsen för att förbättra sysselsättningsmöjligheterna vid mindre, slutna anstalter anordnat s. k. veckoförläggningar för intagna, som visat pålitlighet men som av olika anledningar icke omedelbart kan placeras på koloni. De intagna har under veckans arbetsdagar vistats på denna förläggning, där de sysselsatts med skogsarbete i närheten, för att under veckoslutet vistas i anstalten. För en sådan veckoförläggning är lätt uppmonterade och flyttbara baracker lämpliga. Baracker kan därjämte med fördel användas som verkstadslokaler vid mindre anstalter, där behov av utökade sysselsättningsmöjligheter uppkommit.

Då med framställningen avses att täcka behov av beredskapskaraktär, är det icke möjligt att på förhand angiva var baracker kommer att uppföras eller hur många sådana som kommer att erfordras. Vid sin beräkning av medelsbehovet har styrelsen utgått från de erfarenheter, som hittills vunnits vid anskaffande och uppförande av nya baracker (monteringsbara trähus) för olika ändamål. Styrelsen har därvid funnit, att ett anslag av 250 000 kronor kommer att vara erforderligt.

Departementschefen.

Jag tillstyrker, att anslag för ifrågavarande ändamål anvisas även för nästa budgetår. Jag kan dock icke föreslå, att anslaget upptages med högre belopp än för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

[39] 8. Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	50 600	148 900
1953/54 (statsliggaren s. 142)	50 600	
1954/55 förslag	56 000	

Anslaget har för innevarande budgetår bestämts med hänsyn till att från detsamma skall bestridas dels kostnader för vård av personer, som ådömts ungdomsfängelse, å det av föreningen Skyddsvärnet i Stockholm disponerade Björkahemmet, dels ock avgifter för inackordering i enskilda hem av sådana personer. Medelsbehovet har för Björkahemmet beräknats till 45 600 kronor och för inackorderingsavgifter liksom tidigare till 5 000 kronor.

Björkahemmet användes såsom övergångshem för elever som permitterats

från ungdomsanstalt. Giltighetstiden för det med föreningen Skyddsvärnet härom senast träffade avtalet utgick den 30 juni 1953. I avvaktan på ny överenskommelse har dock avtalsbestämmelserna i huvudsak tillämpats även för tiden därefter. Enligt avtalet omhändertages i hemmet högst tio elever samtidigt. För vård och utbildning av de intagna skall, där ej annat överenskommes, vid hemmet vara anställda en föreståndare, som må vara deltidsanställd, en kurator, en husmoder och två arbetsledare, varav en i snickeri och en i trädgårdsskötsel. Föreningen bestrider alla kostnader för hemmets drift och de intagnas underhåll, i fråga om beklädnad dock endast vissa arbetskläder, samt utbetalar såsom arbetspremie till varje vid hemmet arbetande intagen lägst 2 kronor om dagen. Ersättning härför utgår av statsmedel med kronor 12: 50 per dag och intagen.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8, 29/10 1953) hemställer, att de för verksamheten vid Björkahemmet under anslaget beräknade medlen måtte för att möjliggöra fortsatt verksamhet, höjas med 5 400 kronor till 51 000 kronor. Föreningen Skyddsvärnet har nämligen begärt höjning av statsbidraget med kronor 1: 50 till kronor 14 per vårdplats och dag. På grund av den alltjämt rådande dyrtiden har det visat sig omöjligt för föreningen att hålla omkostnaderna vid hemmet inom ramen för avtalet, och förlusten för år 1952 utgjorde 7 751 kronor. För tiden 1 januari—30 september 1953 uppgick underskottet till 3 253 kronor. Förlusten för fjärde kvartalet 1953 har beräknats uppgå proportionsvis till minst samma storlek som under årets tre första kvartal. Driftunderskottet för kalenderåret 1953 kan sålunda beräknas till inemot 5 000 kronor. Om icke lönestaten för år 1954 kan pressas, kommer förlusten detta år att bli väsentligt större. Den begärda höjningen av bidragit innebär endast, att verksamheten skall kunna bedrivas utan förlust för föreningen. Det högre ersättningsbeloppet bör utgå från och med den 1 juli 1953. I fråga om personalen vid hemmet föreslås den ändringen i avtalet, att endera av föreståndaren och kuratorn må vara deltidsanställd. Vidare har föreningen förklarat sig icke kunna behålla sin snickarverkstad och en därtill knuten arbetsledare. Enligt föreningens mening erfordras icke arbetsgrenen i fråga för att sysselsätta de elever, som icke omedelbart efter intagningen i hemmet erhåller arbetsanställning utom hemmet. Nedläggandet av snickeriverksamheten inverkar icke på frågan om statsbidragets storlek, då inkomsterna från snickeriet avsetts skola balansera utgifterna för detsamma, arbetsledarens lön däri inräknad. Med fångvårdsstyrelsens medgivande upphörde i själva verket snickeriverksamheten redan med utgången av april 1952. Slutligen föreslås den ändringen i avtalet, att minimiarbetspremien till varje vid hemmet arbetande intagen höjes till 3 kronor om dagen.

För inackorderingsavgifter bör såsom hittills beräknas 5 000 kronor, varför anslaget för budgetåret 1954/55 skulle upptagas med (51 000 + 5 000) 56 000 kronor.

Statskontoret. Med hänsyn till dels den förlust driften vid Björkahemmet beräknats medföra för föreningen Skyddsvärnet i Stockholm under år 1953

och dels det förhållandet att, enligt vad fångvårdsstyrelsen uppgivit, dagkostnaden å slutan stalt kan uppskattas till lågt räknat 20 kronor och å öppen stalt till 18 kronor, synes den av styrelsen föreslagna höjningen av nu utgående ersättningsbelopp till föreningen vara motiverad.

Departementschefen.

De ökade driftkostnaderna vid Björkahemmet motiverar otvivelaktigt en höjning av nu utgående ersättningsbelopp. Den av fångvårdsstyrelsen föreslagna höjningen till 14 kronor för intagen och dag synes mig skälig. Hinder bör ej möta för Kungl. Maj:t att fastställa ny överenskommelse med föreningen Skyddsvärnet i Stockholm i enlighet med förslaget. Det högre ersättningsbeloppet bör därvid skäligen bestämmas att utgå från och med den 1 juli 1953. För nästa budgetår beräknas under anslaget i enlighet med det anförda ett belopp av 51 000 kronor för verksamheten vid Björkahemmet och såsom hittills 5 000 kronor till avgifter för inackordering i enskilda hem av personer som ådömts ungdomsfängelse.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 kronor.

[40] 9. Interneringsnämnden.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	67 500	81 500
1953/54 (statsliggaren s. 142)	27 700	
1954/55 förslag	27 700	

Efter förslag av Kungl. Maj:t har 1953 års riksdag beslutat, att interneringsnämndens och ungdomsfängelsenämndens kanslipersonal från och med den 1 juli 1953 skall överföras till fångvårdsstyrelsen. Under förevarande anslag har därför för budgetåret 1953/54 anvisats medel endast till dagarvoden åt interneringsnämndens ordförande och ledamöter samt till reseersättningar.

I enlighet med förslag av fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) uppföres anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Interneringsnämnden* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 27 700 kronor.

[41] 10. Ungdomsfängelsenämnden.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	26 400	36 600
1953/54 (statsliggaren s. 142)	12 000	
1954/55 förslag	13 000	

Såsom anslag till ungdomsfängelssenämnden har för budgetåret 1953/54 anvisats ett belopp av 12 000 kronor, varav 7 000 kronor beräknats för dag-arvoden till ordförande och ledamöter i nämnden samt 5 000 kronor för reseersättningar.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) erinrar därom, att posten till reseersättningar som för budgetåret 1952/53 faststälts till 4 400 kronor överskridits med 3 000 kronor. Med hänsyn till ovissheten om ungdomsanstaltsorganisationens utformning efter det att Røxtunaanstalten tagits i bruk, bör posten upplagas med samma belopp, som fått disponeras nämnda budgetår. Detta innebär en ökning i förhållande till det för innevarande budgetår anvisade beloppet med (7 400—5 000) 2 400 kronor. Då posten till dag-arvoden icke behöver ändras, skulle anslaget sålunda uppföras med 14 400 kronor.

Statskontoret anser, att höjningen av posten till reseersättningar bör begränsas till 2 000 kronor.

Departementschefen.

Jag förordar en till 1 000 kronor begränsad höjning av posten till reseersättningar. Anslaget bör i enlighet härmed uppföras med 13 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ungdomsfängelssenämnden* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 kronor.

[42] 11. Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	250 000	379 800
1953/54 (statsliggaren s. 143)	275 000	
1954/55 förslag	350 000	

Från anslaget bestrides kostnaderna för sådana transporter, som verkställes genom länsstyrelsernas försorg. Dessa transporter utgöres icke endast av vanliga fångtransporter utan även av transporter inom eller utom riket av utlännning enligt utlänningslagstiftningen.

Anslagsposten bör med hänsyn till belastningen under föregående budgetår uppräknas med åtminstone 75 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 350 000 kronor.

[43] 12. Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	390 000	445 500
1953/54 (statsliggaren s. 143)	608 400	
1954/55 förslag	657 100	

Efter den förstärkning av skyddskonsulentorganisationen med tre skyddskonsulenter och fem skyddsassistenter, som beslutades av 1953 års riksdag, består organisationen från och med innevarande budgetår av sexton konsulenter och aderton assistenter. Av de nylillkommande konsulenterna har en tillförts första distriktet (Stockholms stad) med uppgift att företrädesvis taga befattning med frågor rörande det yngre klientelet (personer under 21 år). De båda övriga nya konsulenterna har trätt i stället för de två assistenter, som med självständiga arbetsuppgifter fungerat inom Jämtlands län samt Ångermanlands mellersta domsaga och Ångermanlands västra domsaga resp. Västerbottens län. I samband med att sistnämnda områden ombildats till egna distrikt med benämningen trettonde distriktet resp. fjortonde distriktet, har beteckningen å det dittillsvarande trettonde distriktet (Norrbottens län) ändrats till femtonde distriktet.

De fem nya assistenttjänsterna jämte de två, som frigjorts genom inrättande av nyssnämnda båda konsulenttjänster i Norrland, har i enlighet med vad som förutsatts fördelats på de mest arbetstyngda skyddskonsulentdistriktet. Sålunda har en assistent tillkommit vid ettvarvt av följande distrikt, nämligen första distriktet, andra distriktet (stationeringsort Stockholm), fjärde distriktet (Kalmar), sjätte distriktet (Malmö), sjunde distriktet (Göteborg), nionde distriktet (Örebro) och tionde distriktet (Västerås).

Såsom förutskickades i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 72—73) har en särskild sakkunnig¹ tillkallats för att företaga en **organisatorisk översyn av skydds- och hjälpverksamheten inom den fria kriminalvården** i syfte att möjliggöra förenklingar i arbetet och en bättre samordning med bl. a. den offentliga arbetsförmedlingen.

Utredningsmannen har den 3 juli 1953 överlämnat en promemoria med angivande av vissa frågeställningar, betingade av utredningens dittillsvarande arbete. Promemorian innehåller i huvudsak följande.

Utredningens arbete har givit vid handen, att något dubbelarbete i egentlig mening mellan skyddskonsulentorganisationen och arbetsmarknadsorganen i fråga om arbetsanskaffningen för de villkorligt dömda och frigivna knappast förekommer. Måhända skulle en lokal samordning av organen i viss utsträckning göra arbetet smidigare genom de möjligheter till vidgat direkt samråd, som härigenom skulle öppnas.

I vidare bemärkelse kan emellertid talas om dubbelarbete, nämligen i så måtto, att två (ofta flera) organisationer är inkopplade på ett och samma problem. Sålunda handhas själva arbetsanskaffningen nära nog uteslutande av arbetsförmedlingen (i svårare fall arbetsvården), under det att med klientens återinträde i arbetslivet sammanhängande frågor om anskaffning av bostad, kläder, arbetsverktyg o. s. v. närmast ankommer på skyddskonsulenten. Det är vidare nödvändigt, att uppgifter rörande klienten inhämtas såväl av konsulenten som arbetsförmedlingsorganet.

För att sistberörda dubbelarbete skall kunna undvikas, synes det erforderligt, att skyddskonsulentorganisationen och arbetsförmedlings-(arbets-

¹ Byråchefen i statens lönenämnd G. Cars.

vårds-)organens arbete i förevarande hänseenden intimt samordnas. Detta skulle väl närmast kunna ske så, att arbetsmarknadsverket övertog vissa uppgifter från skyddskonsulentorganisationen eller så, att sistnämnda organisation förstärktes med arbetsförmedlingspersonal. För bedömande av de med en dylik samordning förknippade för- och nackdelarna erfordras förutsättningslösa överväganden rörande skyddskonsulenternas och arbetsförmedlingsorganens skyldigheter med avseende å arbetsanskaffningen och därmed sammanhängande spörsmål samt rörande den härför erforderliga personalorganisationen.

Dubbelarbete förekommer även i andra hänseenden inom det offentliga skyddsarbetet. Såsom exempel erinras därom, att konsulenter för olika ändamål parallellt verkar inom samma geografiska områden.

Nuvarande begränsade personaluppsättning inom skyddskonsulentorganisationen synes icke medgiva för befattningshavarna att i önskvärd utsträckning taga befattning med alla de uppgifter, som angives i den för dem gällande instruktionen. Måhända skulle det vara lämpligt att till närmare övervägande upptaga frågan om skyddskonsulenternas arbetsuppgifter över huvud taget.

De särskilda förundersökningarna utföres för närvarande i stor utsträckning av icke tillräckligt kvalificerade personer. Processen vid förnyad särskild förundersökning är vidare ofta alltför kostnadskrävande i förhållande till resultatet. Det ifrågasättes därför, huruvida icke förevarande problemkomplex är förtjänt att närmare övervägas.

Från skilda utgångspunkter skulle stora fördelar stå att vinna genom en vidgad och intensifierad arbetsvård och yrkesvägledning för hithörande klientel i stort. Större vikt än hittills synes för övrigt böra läggas vid den personalutredande, planläggande och vägbanande delen av skyddsarbetet med ifrågavarande klientel.

Medel för resocialisering av de straffade samt för understöd i allmänhet disponeras och utlämnas av ett relativt stort antal myndigheter och organisationer. Uppenbart är, att här kan förekomma visst dubbelarbete samt att större personal sysselsättes med hithörande uppgifter än som vore nödvändigt vid en mera koncentrerad hjälpverksamhet. Vidare synes oklarhet råda rörande kommunernas ekonomiska skyldigheter med avseende å de villkorligt frigivna och de villkorligt dömda. Ifrågasättas kan, om icke den här berörda hjälpverksamheten borde överses och därvid särskild vikt iäggas vid frågan om skyddsföreningarnas verksamhet.

Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 29/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 168 000 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Personalförstärkningar m. m.		
1 skyddskonsulent Ce 27 (Göteborg).....	18 576	
3 skyddskonsulenter Ce 25	50 148	
3 kanslibiträden Ce 11	25 956	
5 kontorsbiträden Ce 8	36 240	
Vikarier	13 400	
Skrivhjälp		15 000
2. Omräkning.		
Ändrad lönegradsplacering enligt beslut av 1953 års riksdag	36 820	
Löneklassuppflyttningar; avrundning	1 860	
	183 000	15 000

Allmän motivering.

De av styrelsen vid tidigare tillfällen och i olika sammanhang anförda skälen för en utvidgning av skyddskonsulentorganisationen har alltså giltighet. Styrelsen vill ånyo framhålla nödvändigheten av att konsulentorganisationen utrustas så att eftervården beträffande även förvarings- och ungdomsfängelseklientelet kan åläggas konsulenterna som löpande arbetsuppgifter. Med hänsyn till pågående utredning beträffande vissa av skyddskonsulenternas arbetsuppgifter föreslås nu endast sådan utvidgning av organisationen som enligt styrelsens mening är ofrånkomlig.

I fråga om skyddsassistenterna erfordras en ökning med tre i de mest arbetsstyngda distrikten. Av dessa skulle en placeras i första distriktet (Stockholm) och närmast vara avsedd för det äldre klientelet, en i tredje distriktet (Norrköping) och en i femtonde distriktet (Luleå). Vid denna placering har styrelsen tagit hänsyn till klienteletets storlek men jämväl till andra omständigheter. I fråga om tredje distriktet är att märka, att inom detta distrikt finnes för närvarande sex fångvårdsanstalter, vartill nästa år kommer Røxtunaanstalten; antalet anstalter inom distriktet påverkar väsentligt konsulentens arbetsbörda. Behovet av assistent i Luleådistriktet motiveras av distriktets geografiska utsträckning.

Ytterligare assistenter skulle omedelbart behövas i sjunde distriktet (Göteborg), i sjätte (Malmö), i tionde (Falun) och i åttonde (Borås). För dessa distrikts vidkommande kan emellertid en viss avlastning tills vidare vinnas på följande sätt.

I likhet med vad som skett beträffande Stockholms stad föreslår styrelsen, att sjunde distriktet (Göteborg), där med hänsyn till distriktets geografiska omfattning samt klienteletets storlek arbetsbördan blir alltför betungande för en enda konsulent, erhåller ytterligare en konsulent. Den nytilkommande konsulenten skulle, såvitt angår Göteborgs stad, taga befattning med endast underårigt klientel och i övrigt få sina arbetsuppgifter begränsade till Hallands län. Den andra konsulenten skulle då omhänderta klientelet från Göteborgs stad och Bohuslän med undantag av de underåriga i Göteborgs stad. Båda konsulenterna bör vara stationerade i Göteborg. Ut-

över de nuvarande tre assistenttjänsterna i distriktet föreslås icke för närvarande någon ytterligare assistentbefattning.

Den innevarande budgetår nytillkomna assistenten i fjärde distriktet med stationering i Kalmar och självständiga arbetsuppgifter beträffande Kalmar län bör uppflyttas till konsulent i ett distrikt, som utöver Kalmar län omfattar jämväl en del av sjätte distriktet, nämligen Karlskrona stad samt Östra och Medelsta domsaga. Med hänsyn till den minskning av arbetsbördan, som härigenom vinnes för sjätte distriktet, avstår styrelsen, såvitt angår detta distrikt, från att nu föreslå nya assistenttjänster eller ytterligare uppdelning av distriktet.

Även de nytillkomna skyddsassistenterna i nionde och tionde distrikten bör med oförändrad stationeringsort, Örebro respektive Västerås, uppflyttas till skyddskonsulenter. Distrikten skulle omfatta de områden, för vilka dessa assistenter har att fullgöra konsulents arbetsuppgifter — Örebro län respektive Västmanlands län — varvid det emellertid liksom i vissa andra distrikt kan ifrågakomma, att de nya konsulenterna enligt styrelsens anvisningar får övertaga vissa konsulentuppgifter inom angränsande konsulentdistrikt. Beträffande andra, åttonde, nionde och tionde distrikten torde man för närvarande böra stanna vid att på detta sätt söka minska arbetsbördan.

Nuvarande tre självständiga assistentbefattningar i Kalmar, Örebro och Västerås bör vid genomförandet av styrelsens förslag överföras till de distrikt, där enligt vad förut anförts förstärkning är nödvändig, nämligen första, tredje och femtonde distrikten.

Härjämte finner styrelsen det nödvändigt, att bättre förhållanden skapas i fråga om skrivgöromålens utförande vid skyddskonsulentorganisationen. Under icke-ordinarieposten finnes för skrivhjälp beräknad viss summa, som av styrelsen fördelas på de olika distrikten för avlönande av tillfälliga biträden. Allt eftersom skyddskonsulentorganisationens arbete utvecklats, har det visat sig, att ifrågavarande anordning icke är tillfredsställande. Registrerings- och skrivarbetet i distrikten är numera så omfattande, att det icke medhinnes av den skrivhjälp som finnes. Detta medför, att konsulenter och assistenter måste i stor utsträckning ägna sig åt skrivarbete till förfång för deras egentliga uppgifter. Med hänsyn härtill är det ändamålsenligt och nödvändigt att inrätta ett antal biträdesbefattningar, vilka enligt styrelsens bestämmande bör placeras i de mest arbetstyngda distrikten. Styrelsen föreslår, att medel för nästa budgetår beräknas för 3 kanslibiträden och 5 kontorsbiträden.

Från fångvårdsstyrelsens förslag avvikande mening har anförts av *fångvårdsfullmäktige J. W. Mårtensson*, som uttalar, att det med hänsyn till pågående utredning rörande skyddskonsulentorganisationens uppgifter m. m. synes lämpligt vänta med att framlägga förslag om utbyggande av organisationen.

Yttrande.

Statskontoret. Med den föreslagna utökningen av skyddskonsulentorganisationen bör tills vidare anstå i avvaktan på resultatet av vissa i 1953 års statsverksproposition bebadade utredningar (II ht s. 73). Någon uppräknings av anslaget för tillgodoseende av sådana önskemål kan sålunda icke tillstyrkas. Ej heller bör förslaget om inrättande av särskilda biträdestjänster för närvarande vinna beaktande.

Departementschefen.

Frågan om en effektivisering av skyddsarbetet inom den fria kriminalvården behandlades ingående i 1950 års statsverksproposition (II ht s. 49—72). Därvid konstaterades att arbetsbördan för befattningshavare inom skyddskonsulentorganisationen efter hand vuxit till sådan omfattning, att organisationen blivit helt otillräcklig. År 1943, då denna organisation i huvudsak inrättades, bestod den av 13 konsulenter och 5 assistenter. Sedan personalen förstärkts med 1 assistent från och med den 1 juli 1947, beviljade 1950 års riksdag medel som möjliggjorde anställande av ytterligare 6 assistenter. Denna reform betecknades uttryckligen som ett provisorium, och det förutsattes, att en fortsatt utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen skulle ske i etapper.

Såsom närmaste led i den avsedda utvidgningen har organisationen där efter genom beslut av 1952 och 1953 års riksdagar tillförts ytterligare 1 assistent respektive 3 konsulenter och 5 assistenter. Organisationen utgöres alltså för närvarande av 16 konsulenter och 18 assistenter.

Vid min anmälan av frågan om anslag till skyddskonsulentorganisationen för budgetåret 1953/54 uttalade jag bland annat (II ht s. 72), att det vid bedömandet av spörsmålet om konsulenternas och assistenternas arbetsbörda syntes angeläget att icke blott beakta hur många nya tjänstemän som erfordrades för arbetsuppgifternas fullgörande under i övrigt oförändrade förhållanden utan också att undersöka, i vad mån det vore möjligt att genomföra en rationalisering i organisationen av denna sociala hjälpverksamhet. Jag pekade på att dubbelarbete i viss utsträckning förekom inom skydds- och hjälpverksamheten och framhöll även, att det skulle vara fördelaktigt om ett närmare samgående kunde anordnas mellan skyddskonsulentorganisationen och arbetsförmedlingarna vid utförandet av vissa arbetsuppgifter. En organisatorisk översyn av verksamheten borde därför företagas. Jag framhöll vidare, att den i regel treåriga övervakningstiden för villkorligt dömda, vilka utgör huvudparten av konsulenternas klientel, på många håll betecknades såsom onödigt lång för flertalet övervakade och att den med fördel även ur behandlingssynpunkt skulle kunna förkortas i åtskilliga fall. Ytterligare nämndes, att den uppfattningen gjort sig gällande att man vid adömande av villkorlig dom skulle, i betydligt större utsträckning än som nu sker, kunna utan olägenhet underlåta att förordna om övervakning. Sistberörda frågor komme att upptagas till behandling av strafflagberedningen, medan jag för den organisatoriska översynen förutsatte en särskild utredning.

Beträffande det arbetsresultat, vartill den i enlighet med vad sålunda sagts tillkallade utredningsmannen hittills kommit, har inledningsvis lämnats en redogörelse. Utredningsmannen har bland annat antytt möjligheten att undvika visst dubbelarbete mellan skyddskonsulentorganisationen och arbetsförmedlingsorganen antingen på så sätt att de senare övertager vissa uppgifter från skyddskonsulentorganisationen eller så att denna förstärkes med arbetsförmedlingspersonal. Utredningen, som ännu ej är avslutad, har berört även andra spørsmål, som är förtjänta att närmare övervägas. Det kan visa sig lämpligt att tillkalla ytterligare en sakkunnig med annan expertis för att vid sidan av den nuvarande utredningsmannen fullfölja dessa undersökningar.

Jag vill vidare erinra därom, att statsutskottet (utl. 11/1953 s. 96) i anledning av väckta motioner angående eftervården av alkoholister ansett det värt att tagas under övervägande, om icke nu ifrågavarande utredning borde vidgas till att omfatta även alkoholistvårdsklientelet. Denna fråga är föremål för prövning inom justitie- och inrikesdepartementen.

Beträffande de nyss berörda frågorna om ändring av övervakningstiden och minskad användning av övervakning förväntas förslag från strafflagberedningen under 1954.

Frågan om skyddskonsulentorganisationens slutliga utformning torde få betraktas mot bakgrunden av vad här förut anförts. Ehuru antalet befattningshavare nästan fördubblats i förhållande till den ursprungliga uppsättningen för tio år sedan, är antalet fortfarande otillräckligt med hänsyn till det stora behovet av kvalificerad arbetskraft på detta vårdområde. Det är därför av synnerlig vikt, att organisationen alltfört bygges ut, men utvidgningen bör ske successivt. Efter den förhållandevis stora personalökning, som skett innevarande budgetår, är det enligt min mening, med hänsyn till bland annat vikten av att erhålla fullgod rekrytering, icke lämpligt att redan under nästa budgetår ytterligare utöka antalet konsulenter och assistenter. Ej heller kan jag nu biträda fångvårdsstyrelsens förslag om inrättande av fasta biträdestjänster. Däremot föreslår jag, att till förstärkning av de för biträdeshjälp avsedda medlen under icke-ordinarieposten anvisas ett belopp av ytterligare 10 000 kronor. För automatiska utgiftsökningar bör vidare i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag beräknas 38 700 kronor, varav 26 500 kronor belöper på icke-ordinarieposten och 12 200 kronor på posten till rörligt tillägg.

Anslaget bör sålunda för nästa budgetår upptagas med $(608\,400 + 10\,000 + 38\,700)$ 657 100 kronor.

Enligt införskaffade uppgifter stod den 1 oktober 1953 10 147 villkorligt dömda under övervakning och 1 040 villkorligt frigivna under tillsyn (91 % respektive 9 % av sammanlagda antalet).

Övervakning och tillsyn besörjdes i 5 171 fall (46 %) av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, därav i 256 (2 %) av skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, i 2 089 (19 %) av tjänstemän vid skyddsföreningarna samt i 2 826 (25 %) av tjänstemän vid fångvårdsan-

stalter, anstalter tillhörande barnavården, alkoholistanstalter och arbetsförmedlingar eller av andra socialvårdstjänstemän.

Antalet övervakare och tillsynsmän var 5 194. Av dessa hade 4 963 1—5 uppdrag var, 143 6—10 uppdrag, 37 11—15 uppdrag, 20 16—20 uppdrag, 8 21—25 uppdrag, 8 26—50 uppdrag, 4 51—75 uppdrag, 3 76—100 uppdrag, 2 101—125 uppdrag, 5 126—150 uppdrag och 1 151—175 uppdrag.

En jämförelse med motsvarande uppgifter, avseende läget den 1 oktober 1952, ger vid handen bland annat, att antalet villkorligt dömda under övervakning ökat med 5,2 % från 9 642 till 10 147 och att antalet villkorligt frigivna under tillsyn visar en ökning med 4 procent från 1 000 till 1 040. Ökningen av antalet villkorligt dömda är mest framträdande i Malmödistriktet, Karlstadsdistriktet och Göteborgsdistriktet.

Det ökade antalet övervaknings- och tillsynsuppdrag har icke föranlett någon nämnvärd rubbning i fördelningen av uppdragen mellan de olika kategorierna av socialvårdstjänstemän inbördes eller mellan denna personalkategori och övriga uppdragstagare. Antalet övervakare och tillsynsmän har hållit sig praktiskt taget oförändrat. Över 150 uppdrag hade vid den senaste undersökningen 1 person mot 2 vid den förra; antalet personer med mer än 100 uppdrag har minskat från 9 till 8, medan antalet personer med mer än 50 uppdrag minskat från 17 till 15.

Såsom jag vid olika tillfällen framhållit är det angeläget att frivilliga krafter i väsentligt vidgad omfattning tages i anspråk såsom övervakare och tillsynsmän. Särskilt bör eftersträvas att till ifrågavarande verksamhet knyta representanter för ledande idrotts- och ungdomsorganisationer samt andra ideella folkrörelser.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	1 800
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	475 200
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	180 100

Summa kronor 657 100;

b) till *Skyddskonsulentorganisationen*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 657 100 kronor.

[44] 13. Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	94 500	101 800
1953/54 (statsliggaren s. 144)	156 700	
1954/55 förslag	142 900	

Enligt gällande omkostnadsstat har anvisats 700 kronor till sjukvård m. m. (800), 80 000 kronor till reseersättningar (57 900) och 76 000 kronor till expenser (42 900). Av expensmedlen avser 14 000 kronor kostnader för engånganskaffning av inventarier m. m. på grund av skyddskonsulentorganisationens utbyggnad.

Y r k a n d e n.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 29/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 23 400 kronor.

	Ökning
1. Sjukvård m. m.	500
2. Reseersättningar	10 000
3. Expenser	8 300
4. Engångskostnader	4 600
	23 400

M o t i v.

1. Med hänsyn till belastningen under det senast förflutna budgetåret samt den under avlöningsanslaget föreslagna utökningen av antalet befattningshavare bör posten höjas med 500 kronor.

2. Hittills anvisade medel till reseersättningar till skyddskonsulentorganisationens befattningshavare beräknas ha uppgått till i genomsnitt 2 500 kronor per befattningshavare. Räknat efter fyra nya skyddskonsulenter skulle posten behöva uppräknas med 10 000 kronor.

3. Med hänsyn till tillkomsten av föreslagna tolv nya befattningshavare behöver expensposten uppräknas, för kostnader för bränsle, lyse och vatten med 200 kronor samt för renhållning och städning med 2 400 kronor. För telefonabonnemangs- och samtalsavgifter för fyra nya befattningshavare beräknas 3 700 kronor vara erforderliga. Posten behöver ytterligare uppräknas med 2 000 kronor för inköp och underhåll av möbler, skriv- och räknemaskiner m. fl. inventarier samt för bokinköp, bindning av böcker m. m.

4. För kontorsutrustning, telefoninstallation m. m. i samband med föreslagen fortsatt utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen beräknas engångskostnaderna till 18 600 kronor. Då av det för innevarande budgetår beviljade omkostnadsanslaget ett belopp av 14 000 kronor avser engångsansskaffning av inventarier, bör anslaget för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår ökas med allenast (18 600—14 000) 4 600 kronor.

Y l t r a n d e.

Statskontoret. Posten till sjukvård synes med hänsyn till belastning och den från och med budgetåret 1953/54 vidtagna utökningen av antalet befattningshavare böra höjas något, förslagsvis till 1 000 kronor. I delposten till expenser för innevarande budgetår ingår ett engångsbelopp av 14 000 kronor för anskaffning av inventarier m. m. Då statskontoret ej anser sig

kunna tillstyrka ökad medelsanvisning för expenser föreslås, att posten uppföres med (76 000—14 000) 62 000 kronor.

Departementschefen.

Såsom framgår av föregående anslagspunkt har jag, såvitt angår nästa budgetår, ansett mig icke böra framlägga förslag om utökning av den fasta personalen vid skyddskonsulentorganisationen. Vid sådant förhållande synes endast posten till sjukvård behöva höjas med 200 kronor, varjämte posten till expenser kan nedsättas med det för innevarande budgetår för engångsutgifter beräknade beloppet, 14 000 kronor. Anslaget bestämmes sålunda till 142 900 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 142 900 kronor.

[45] 14. Övervakning av villkorligt dömda.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	425 000	416 600
1953/54 (statsliggaren s. 144)	425 000	
1954/55 förslag	425 000	

Arvodet till övervakare över villkorligt dömda höjdes enligt beslut av 1950 års riksdag från 8 kronor för första månaden och 2 kronor för varje följande till 10 respektive 5 kronor. I samband härmed uppräknades förevarande anslag från 200 000 kronor till 475 000 kronor, vilket belopp anvisades för vart och ett av budgetåren 1950/51 och 1951/52. För de följande budgetåren har anslaget, med hänsyn till viss eftersläpning i fråga om krav på ersättning enligt de högre grunderna, tillfälligt nedräknats till 425 000 kronor per budgetår.

I en vid 1952 års riksdag väckt motion (II: 239) föreslogs, att riksdagen skulle — för att återställa realvärdet hos arvoden å det frivilliga övervakare m. fl. — medverka till en justering av arvodesbeloppen. Med anledning därav uttalade statsutskottet (utl. nr 2 s. 51), att yrkandet syntes utskottet värt beaktande; i vidare mån kunde utskottet icke tillstyrka detsamma. Vad utskottet sålunda anfört gav icke riksdagen anledning till någon erinran.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att anslaget i första hand uppräknas med 50 000 kronor till det först beräknade beloppet, 475 000 kronor. Styrelsen anser vidare nödvändigt att arvodet, liksom fallet varit vid andra bisysslor, uppräknas med 20 %, varigenom för första månaden skulle utgå 12 kronor och för varje följande månad 6 kronor. Den föreslagna höjningen av övervakarnas arvoden skulle föranleda en uppräkning av anslaget med 95 000 kronor. Anslaget skulle alltså upptagas med ett till (425 000 + 50 000 + 95 000) 570 000 kronor förhöjt belopp. Eftersom erfa-

renheten visar, att det i fråga om detta anslag i regel dröjer något år eller mera, innan en högre ersättning i hela sin utsträckning återverkar på belastningen, torde anslaget för budgetåret 1954/55 dock icke behöva bestämmas till högre belopp än 525 000 kronor.

Statskontoret anser — med hänsyn till att den vid 1952 års riksdag motionsledes yrkade höjningen av arvoden till övervakare och tillsynsmän av riksdagen lämnats utan bifall — att någon ytterligare uppräknings av dessa arvoden icke f. n. bör komma till stånd. Därest likväl en förbättring anses motiverad, bör denna endast avse en ökning av arvodet för den första månaden med 2 kronor. Vid oförändrade ersättningsgrunder bör med hänsyn till belastningen uppräknings av anslaget begränsas till 25 000 kronor.

Departementschefen.

Den föreslagna höjningen av arvoden till övervakare finner jag mig icke kunna tillstyrka. I avvaktan på ytterligare erfarenheter beträffande anslagsbelastningen synes anslaget böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 425 000 kronor.

[46] 15. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	75 000	78 000
1953/54 (statsliggaren s. 144)	75 000	
1954/55 förslag	75 000	

Efter den av 1950 års riksdag beslutade höjningen av arvodet till tillsynsmän över villkorligt frigivna m. fl. utgår detta med 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje följande. Från och med budgetåret 1950/51 har förevarande anslag uppförts med 75 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att arvodet — i likhet med vad som föreslagits beträffande arvodet till övervakare över villkorligt dömda (se föregående anslagspunkt) — ökas till 12 kronor för första och 6 kronor för varje följande månad. Anslaget bör härvid uppräknas med 15 000 kronor till 90 000 kronor.

Departementschefen.

I överensstämmelse med vad jag under föregående anslagspunkt anført i fråga om övervakares arvoden kan jag icke biträda förslaget om höjning av arvodet till tillsynsmän. Anslaget bör uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

[47] 16. Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 145)	10 000
1954/55 förslag	10 000

I syfte att hos frivilliga krafter stimulera intresset för skyddsverksamheten samt att förbättra övervakares, tillsynsmäns och förundersökares förutsättningar att fullgöra sina uppdrag har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår anvisat ett reservationsanslag å 10 000 kronor till kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare. Kurserna är avsedda för dem, som arbetar eller kan antagas vara villiga att arbeta inom det frivilliga skyddsarbetet. Från anslaget skall täckas föreläsares arvoden och resor, lokalhyra, annonskostnader och skrivmateriel m. m.

I enlighet med förslag av fängvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) uppföres anslaget med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

[48] 17. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	190 000	189 900
1953/54 (statsliggaren s. 145)	250 000	
1954/55 förslag	300 000	

Enligt de av Kungl. Maj:t beträffande anslaget utfärdade bestämmelserna må detta användas för att understödja eller eljest hjälpa villkorligt dömda samt personer som frigives eller utskrivs från fängvårdens anstalter även om, om särskilda skäl föreligger, åtalade som kan antagas erhålla villkorlig dom. På förslag av Kungl. Maj:t har anslaget för innevarande budgetår höjts med 60 000 kronor, varvid förutsatts att bl. a. kostnader för anskaffande av arbetskläder åt frigivna fångar m. fl. skall bestridas från anslaget.

Fängvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) föreslår, att anslaget höjes med 100 000 kronor. Såsom skäl härför åberopas följande. Det för budgetåret 1952/53 anvisade anslaget har visat sig alldeles för knappt och den för innevarande budgetår beviljade höjningen är icke större än att den konsumeras av det ökade antalet villkorligt frigivna och utskrivna samt villkorligt dömda. Då jämväl kostnader för anskaffning av arbetskläder skall belasta anslaget, måste detta uppräknas betydligt. Vidare synes det vara förtänksamt att inställa sig därpå, att placeringssvårigheterna på arbetsmarknaden beträffande kriminalvårdens klientel kommer att bestå eller till och med öka. De frigivna, och i viss utsträckning även de villkorligt dömda, drabbas tidigare än andra av arbetslöshet och måste vänta längre på att få arbete.

Härtill kommer, att minskad arbetstillgång i den fria arbetsmarknaden ger sig till känna även inom fångvårdens arbetsdrift. De intagna får vidkännas reducering av sina arbetsinkomster och får härigenom minskade möjligheter att med egna medel bidra till sin utrustning. Vid bedömande av hjälpbehovet måste vidare hållas i minnet, att den frigivne, därest han erhåller arbete, i många fall är i behov av ekonomisk hjälp under de första dagarna, enär lönen i regel icke utbetalas förrän efter 10 à 14 dagar. Om bostad skall kunna anskaffas, måste numera hyran ofta betalas från månadens början, även om den intagne icke blir frigiven förrän någon vecka senare.

Statskontoret anser — med hänsyn till att anslaget uppräknats med tillhoppa 110 000 kronor för de två senaste budgetåren — att någon ytterligare förhöjning icke nu bör äga rum.

Departementschefen.

Såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, är en uppräknings av detta anslag starkt påkallad. Jag föreslår, att anslaget höjes med 50 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.*
för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 300 000 kronor.

[49] 18. Bidrag till Svenska skyddsförbundet.

	Anslag
1951/52	100 000
1952/53	150 000
1953/54 (statsliggaren s. 145)	165 000
1954/55 förslag	170 000

Fångvårdsstyrelsen (skr. 19/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 10 000 kronor. Den höga kriminaliteten och de avsevärt höjda omkostnaderna har försatt flera skyddsföreningar i stora ekonomiska svårigheter; vissa av dem har nödgats väsentligt inskränka verksamheten. Den föreslagna höjningen av anslaget är påkallad för att denna frivilliga verksamhet skall kunna fungera.

Statskontoret avvisar framställningen med hänsyn till att anslaget för de två senaste budgetåren uppräknats med tillhoppa 65 000 kronor.

Departementschefen.

Av skäl som fångvårdsstyrelsen anfört är en uppräknings av detta anslag motiverad. Jag föreslår, att anslaget höjes med 5 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 170 000 kronor.

F. Diverse.

[50] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 146)	1 142 000
1954/55 förslag	1 192 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 1 192 000 kronor.

[51] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 148)	855 000
1954/55 förslag	856 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 856 000 kronor.

[52] 3. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 149)	46 700
1954/55 förslag	50 500

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till statens domäners fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 50 500 kronor.

[53] 4. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.

	Anslag
1952/53	100
1953/54 (statsliggaren s. 149).....	30 000
1954/55 förslag.....	30 000

Ifrågavarande bidragsverksamhet handhaves, i enlighet med vad som förutsattes då anslag för ändamålet första gången begärdes (II ht 1946 s. 115 f.), av en särskild nämnd, kallad nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer. Med hänsyn till bland annat den reservation å anslaget, som kunde beräknas föreligga vid utgången av budgetåret 1952/53, uppfördes anslaget för innevarande budgetår med 30 000 kronor. Nämnda reservation har sedermera visat sig uppgå till 85 930 kronor.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1949 skall till statsverket inflytande inkomster av verk, som utarbetats eller utgivits med bidrag från detta anslag, tagas till uppbörd på anslaget.

Nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer (skr. 22/9 1953) hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor. Nämnden, som utgår från att dess verksamhet kommer att bedrivas i samma former som hittills, räknar med att anslaget för innevarande budgetår kommer att belastas med cirka 50 000 kronor. Av sagda belopp avser omkring 42 000 kronor kostnader på grund av redan ingångna avtal och eljest gjorda utfästelser, såsom författararvoden, bidrag till utgivande av olika författningskommentarer m. m. och tryckningskostnader. För utgivandet av Förvaltningsrättslig Tidskrift beräknas ett bidrag av 4 000 kronor samt för arvode till sekreteraren, dagarvoden till nämndens ledamöter och utgifter för expenser högst samma summa. Å andra sidan räknas med att omkring 20 000 kronor kommer att under innevarande budgetår tillgodoföras anslaget i likvid för försålda publikationer. Med hänsyn till det sagda — som dock innehåller flera ovissa moment — samt till det senast anvisade anslagsbeloppet beräknas en reservation av omkring 85 000 kronor föreligga vid utgången av innevarande budgetår.

Anslagsbelastningen under budgetåret 1954/55 är huvudsakligen beroende dels av de avtal som ingåtts under sistförflutna budgetår eller tidigare och dels av de avtal som kan komma att ingås under innevarande budgetår eller senare. Nämnden beräknar, att icke blott den väntade reservationen å omkring 85 000 kronor utan även inflytande försäljningsinkomster till fullo kommer att åtgå för genomförande av åtgärder, som nämnden redan vidtagit. Då det nu gäller att fortsätta nämndens verksamhet genom ingående av nya avtal, uppkommer fråga, huruvida nämnden äger träffa sådana avtal, som kräver anslagsanvisning i framtiden — om ett, två eller kanske tre år, när avtalen skall infrias. Skulle det anses riktigast, att nämndens verksamhet vid varje tidpunkt grundar sig på tillgängliga medel, måste anslagsanvisningen för nästa budgetår ökas med hänsyn därtill. Anslaget bör vara så stort, att det motsvarar kostnaderna för utgivande av fyra eller

fem verk. Nämnden, som under tidigare år endast kunnat uppnå jämförelsevis begränsade resultat, synes numera ha möjligheter att få till stånd flera önskvärda avtal. Med hänsyn till det anförda och till de under de senaste åren betydligt stegrade tryckningskostnaderna bör anslaget beräknas till 100 000 kronor.

Statskontoret. Erfarenheten har visat, att åtgången å förevarande anslag rätt avsevärt understigit den vid anslagsbeviljandet beräknade belastningen, vilket tillsammans med inkomsterna för försålda publikationer givit till resultat, att förhållandevis betydande reservationer uppkommit. Man bör därför icke utan fog kunna utgå från att de reserverade medel jämte blivande inkomster, över vilka nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer förfogar under nästkommande budgetår, kommer att förslå till uppfyllande av de ekonomiska förpliktelser, som under budgetåret kan uppkomma på grund av redan ingånga avtal. Statskontoret vill dock ej motsätta sig, att ett begränsat belopp anvisas å förevarande anslag även för budgetåret 1954/55. Ämbetsverket finner det rimligt, att nämnden inom en av Kungl. Maj:t fastställd ram även får träffa sådana avtal om utgivande av hithörande publikationer, som kräver anslagsanvisning först i framtiden. Då vid fastställandet av anslagsbeloppet för nästkommande budgetår hänsyn ej bör tagas till på efterföljande budgetår belöpande utgifter, föreslår statskontoret, att medelstillelningen begränsas till samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår, eller 30 000 kronor.

Departementschefen.

Även om genom tidigare ingångna avtal den vid utgången av innevarande budgetår förefintliga reservationen å anslaget och inflytande försäljningsinkomster skulle vara bundna, torde med oförändrad medelsanvisning för det närmaste budgetåret nödiga möjligheter föreligga för nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer att träffa nya avtal.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer*
m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag
av 30 000 kronor.

[54] 5. Bidrag till utgivande av lagsamling.

	Anslag
1949/50	150 000
1950/51	150 000
1951/52	125 000
1952/53	125 000
1953/54 (statsliggaren s. 149)	125 000
1954/55 förslag	125 000

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 171/1949 anvisades för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 150 000 kronor såsom bidrag till utgivande av lagsamling. Anslaget bestämdes med utgångspunkt från att staten skulle bidra till kostnaderna för verkets utgivning genom inköp av en minimiupplaga på 2 000 exemplar, med begränsning dock till omkring 30 av de 36 delar som verket planerades skola omfatta. Statens totalkostnad för hela verket, som skulle utgivas i etapper, uppskattades mycket ungefärligt till mellan 400 000 och 500 000 kronor.

För budgetåren 1950/51—52/53 beviljades ytterligare tillhopa 400 000 kronor för ifrågavarande ändamål. I enlighet med uttalande av 1951 års riksdag om angelägenheten av att noga pröva möjligheterna att nedbringa kostnaderna (jfr statsutsk. utlåt. 2/1951 s. 21 f.) verkställdes en undersökning här om. Denna resulterade i att utgivningen för vissa delar uppsköts på obestämd tid eller i avbidan på väntade större författningsändringar. En mera väsentlig rubbning av utgivningsplanen ansågs emellertid icke möjlig utan stora kostnader för statsverket.

Vid sin behandling av frågan om anslag för innevarande budgetår uttalade statsutskottet (utlåt. nr 2 s. 34 f.), att det vore önskvärt, att en fullständig beräkning rörande kostnaderna för verkets utgivning utfördes, innan ytterligare anslag för ändamålet begärdes. Vid en sådan definitiv kostnadsberäkning vore det angeläget, att alla förenklingar och avgränsningar beaktades, som till kostnadernas nedbringande kunde finnas möjliga. Utgivandet av sådana delar, som berörde områden, där stora författningsändringar vore att vänta, borde inställas eller i varje fall tills vidare uppskjutas. Nya avtal, som skulle binda anslaget för framtiden, borde ej ingås. Utskottet ville emellertid med hänsyn till under arbete varande delar icke motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag om oförändrat anslag. I enlighet härmed beviljades för budgetåret 1953/54 ett anslag av 125 000 kronor.

Verkställd utredning beträffande de av riksdagen berörda spörsmålen har givit vid handen följande. Den totala utgivningskostnaden för statsverket skulle, om den ursprungliga utgivningsplanen fullföljdes, med nuvarande produktionskostnader uppgå till cirka 1 555 000 kronor. Genom olika åtgärder kan emellertid besparingar uppnås. I sådant hänseende föreslår jag — efter överenskommelse med aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner, på vars förlag lagsamlingen utkommer — att följande delar utgår ur utgivningsplanen, nämligen Kommunikationer, Socialvård, Veterinärväsendet, Universitet och högskolor, Abnormundervisningen, Folkskoleväsendet och Sjöfart. Härigenom kan statsverkets kostnader nedbringas med omkring 293 000 kronor. Bokförlaget har förklarat sig berett att, om tillräckligt intresse härför föreligger hos skolmyndigheterna, utgiva delen Folkskoleväsendet såsom förlagsobjekt utan garanterad statsupplaga. Vad beträffar delen Sjöfart ämnar förlaget intaga sjöfartsförfattningarna i en volym av »Gula biblioteket».

En färdigställd del, Lappväsendet, har utgivits i en minskad upplaga om cirka 1 000 exemplar samt utförts häftad i stället för bunden. Samma begränsning och förenkling är avsedd att vidtagas beträffande den under ar-

bete varande delen Kronans jord. Kostnadsminskningen för statsverket till följd härav beräknas till omkring 13 800 kronor. Även beträffande den redan färdigställda delen Försvaret, för vilken kostnaderna tidigare uppskattats till cirka 144 000 kronor, har besparing visat sig möjlig. Sålunda har upplagan kunnat begränsas till 1 000 exemplar, varjämte förlaget förklarat sig villigt behandla arbetet såsom rent beställningsarbete, vilket följaktligen icke belastas med några förlagsomkostnader. På grund härav har kostnaderna för sistnämnda del nedskurits till omkring 53 000 kronor. Denna kostnad beräknas — i samband med överlämnande av halva upplagan till myndigheter m. fl. inom försvaret — bli till hälften täckt av medel, som disponeras under fjärde huvudtiteln. Med utgångspunkt från den förut för ifrågasvarande del av lagsamlingen beräknade kostnaden, 144 000 kronor, skulle besparingen under förevarande anslag sålunda utgöra cirka (144 000—26 500) 117 500 kronor.

I föregående statsverkspropositioner (II ht 1951 s. 59; 1952 s. 105; 1953 s. 84) har efter hand redovisats dittills utkomna delar av lagsamlingen. Under det sistförflutna året har följande delar utgivits, nämligen Exekutionsrätt jämte rättsfallssamling, Kulturvård och arkivväsen, Fritt och frivilligt folkbildningsarbete, Tullväsendet, Lappväsendet samt Försvaret. Härefter återstår endast delarna Kronans jord samt Stats- och förvaltningsrätt, vilka i sin helhet föreligger i korrektur och beräknas utkomma under år 1954.

Statens bidrag till utgivande av lagsamlingen skulle på nyss angivet sätt begränsas till cirka (1 555 000—293 000—13 800—117 500) 1 130 700 kronor eller i runt tal 1 130 000 kronor. Då för ändamålet redan anvisats sammanlagt 675 000 kronor, skulle återstående medelsbehovet vid oförändrade produktionskostnader utgöra 455 000 kronor. Medelsanvisningen för nästa budgetår torde få begränsas till samma belopp som anvisats för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av lagsamling* för budgetåren 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

[55] 6. Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 149)	8 500
1954/55 förslag	8 500

Vid den i oktober 1951 avhållna sjunde Haagkonferensen för internationell privaträtt, vid vilken Sverige var företrätt, utarbetades bland annat ett förslag till stadga för Haagkonferensen. Syftet därmed var i huvudsak att inrätta ett permanent sekretariat, som med säte i Haag skulle ha till uppgift att förbereda och organisera framtida sammanträden med konferensen.

Stadgan skulle träda i kraft, så snart det utarbetade förslaget godkänts av majoriteten bland de vid 1951 års sammanträde representerade sexton staterna.

I fjolårets statsverksproposition hemställde Kungl. Maj:t (II ht s. 85) dels att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att vid lämpligt tillfälle tillkännagiva Sveriges anslutning till stadgeförslaget, dels ock att medel måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för bestridande av de kostnader, som kunde förorsakas av denna anslutning men som icke syntes böra överstiga 10 000 floriner för år. Med hänsyn till den ovisshet som rådde i fråga om inträdandet av förpliktelser för Sverige enligt berörda stadga borde dock, såvitt anginge eventuella kostnader under budgetåret 1953/54, särskilda bidragsmedel icke anvisas å riksstaten utan Kungl. Maj:t i stället äga anlita förevarande anslag, vars rubrik föreslogs jämkad. Riksdagen (skr. nr 2; statsutsk. utl. nr 2) fattade beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Den 30 juni 1953, då stadgeförslaget redan biträtts av nio av de sexton vid sjunde Haagkonferensen företrädde staterna, godkände Kungl. Maj:t förslaget för Sveriges del. Enligt meddelande av nederländska regeringen skall stadgan erhålla verkan i och med att majoriteten av nämnda sexton stater hos sagda regering deponerat sina anslutningshandlingar. Detta beräknas ha skett den 1 juli 1954.

Jag föreslår fördenskull i det följande under punkten [57], att för nästa budgetår uppföres ett särskilt förslagsanslag till bidrag till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå. Beräknat efter ett bidragsbelopp av 10 000 floriner för år bör anslaget bestämmas till i runt tal 14 000 kronor.

Beträffande det till internationella byrån i Bern nu utgående bidraget, för vilket förevarande anslag egentligen är beräknat, ifrågasättes icke någon ändring.

Med hänsyn till det anförda har anslagets rubrik återförts till den lydelse som varit gällande före budgetåret 1953/54.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 8 500 kronor.

[56] 7. Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 149)	3 000
1954/55 förslag	3 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 kronor.

[57] 8. Bidrag till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå.

Under återopande av vad under punkten [55] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

[58] 9. Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

	Anslag
1953/54 (statsliggaren s. 149)	3 000
1954/55 förslag	3 000

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 3 000 kronor.

[59] 10. Bidrag till Tidskrift för kriminalvård.

	Anslag
1952/53	1 000
1953/54 (statsliggaren s. 149)	1 000
1954/55 förslag	2 000

Alltsedan budgetåret 1948/49 har till bidrag till Tidskrift för kriminalvård anvisats ett anslag av 1 000 kronor årligen. Tidskriften utgives av Svenska fångvårdssällskapet och Svenska skyddsförbundet med fyra häften om året. Publikationen, som började utkomma år 1946, vill vara forum för information och debatt i frågor rörande arbetet inom kriminalvården m. m.

I egenskap av ansvarig utgivare av tidskriften hemställer *direktören G. Marnell* i skrivelse den 7 oktober 1953, att ifrågavarande statsbidrag måtte höjas till 2 000 kronor för år. Utöver bidraget från staten utgöres tidskriftens fasta inkomster av årliga anslag från Svenska fångvårdssällskapet och Svenska skyddsförbundet å 600 kronor vardera. Härtill kommer i prenumerationsavgifter cirka 1 200 kronor. Eftersom anslagen varit oförändrade sedan tidskriftens början har, med hänsyn till penningvärdets förändringar, det fortsatta utgivandet möjliggjorts endast genom ett fortgående beskärande av tidskriftens omfång. Fångvårdssällskapet och skyddsförbundet är ej i stånd att höja sina bidrag.

Fångvårdsstyrelsen har, efter remiss, uttalat, att tidskriften bedriver en värdefull upplysningsverksamhet bland tjänstemännen i både anstaltsvård

och öppen kriminalvård ävensom bland dem som arbetar inom socialvården eller på gränsområdet mellan socialvård och kriminalvård. En granskning av innehållet torde visa, att det är angeläget att säkra utgivningen i fortsättningen. Fångvårdsstyrelsen tillstyrker livligt den yrkade höjningen av statsbidraget.

Departementschefen.

Då jag i likhet med fångvårdsstyrelsen anser, att ifrågavarande tidskrift har en så betydelsefull uppgift, att dess fortsatta utgivande bör säkerställas, tillstyrker jag den gjorda framställningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Tidskrift för kriminalvård* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 2 000 kronor.

[60] 11. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	810 000 ¹	833 300
1953/54 (statsliggaren s. 149)	900 000	
1954/55 förslag	900 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kronor.

[61] 12. Extra utgifter.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	40 000	45 400
1953/54 (statsliggaren s. 150)	55 000	
1954/55 förslag	60 000	

I samband med avförande ur riksstaten fr. o. m. innevarande budgetår av det under andra huvudtiteln anvisade anslaget till resestipendier åt domare m. fl. beviljade 1953 års riksdag en höjning av anslaget till extra utgifter med 15 000 kronor (jfr II ht s. 87).

För att möta ökade kostnader för bland annat statsrådets utan departement representation bör anslaget höjas med förslagsvis 5 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

¹ Därav 175 000 å tilläggsstat II.

[62] 13. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	15 000	13 300
1953/54 (statsliggaren s. 150).....	10 000	
1954/55 förslag	5 000	

Anslaget kan nedsättas till 5 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor.

Sammanfattning.

Andra huvudtitelns slutsumma, för budgetåret 1953/54 utgörande	kronor	64 869 300
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen att för budgetåret 1954/55 uppgå till	»	67 392 100
innebärande en ökning av	»	2 522 800
varav på automatiska utgiftsökningar belöper	»	2 173 500

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Axel Nilsson.

Register

till

Andra huvudtiteln för budgetåret 1954/55.

A. Justitiedepartementet m. m.

Sid.	Kronor
1 Avlöningar till statsråden utan departement m. m.	312 600
2 Justitiedepartementet: Avlöningar	968 100
3 Justitiedepartementet: Omkostnader	158 600
4 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	240 000
4 Lagberedningen	117 000
5 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	20 500
	1 816 800.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet.

6 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	169 400
6 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	10 800
6 Riksåklagarämbetet: Avlöningar	227 600
9 Riksåklagarämbetet: Omkostnader.....	21 500
	429 300.

C. Domstolarna.

11 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar	2 433 500
15 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	178 200
16 Regeringsrätten: Avlöningar.....	541 000
17 Regeringsrätten: Omkostnader.....	13 000
17 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok.....	30 000
18 Hovrätterna: Avlöningar	6 104 200
30 Hovrätterna: Omkostnader	564 200
32 Hovrätterna: Inventarier m. m. för hovrättsbyggnaden i Malmö	100 000
34 Häradsrätterna: Avlöningar	13 987 200
39 Häradsrätterna: Omkostnader	848 700
41 Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän.....	2 150 000
42 Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet	75 000
42 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	40 000
43 Vattendomstolarna: Avlöningar	*1 332 800
43 Vattendomstolarna: Omkostnader	*208 400
43 Ljudupptagningsapparat	15 000
	28 621 200

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

44 Ersättning åt domare, vittnen och parter	3 350 000
45 Kostnader enligt lagen om fri rättegång	2 100 000
45 Understöd för utomprocessuell rättshjälp.....	280 000

Sid.	Kronor
47 Tornedalens rättshjälpsanstalt	47 500
48 Efterutbildning inom rättegångsväsendet	10 000
	5 787 500.

E. Fångvården m. m.

49 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	962 600
53 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	133 900
55 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	15 927 000
69 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	7 313 100
73 Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.	600 000
74 Fångvårdsanstalterna: Inventarier m. m. för fångkolonier.	150 000
75 Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.	175 000
76 Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhöra fång- vården, m. m.	56 000
78 Interneringsnämnden	27 700
78 Ungdomsfängelnsnämnden	13 000
79 Länsstyrelsernas kostnader för fängtransport	350 000
79 Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	657 100
86 Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader	142 900
88 Övervakning av villkorligt dömda	425 000
89 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	75 000
90 Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare	10 000
90 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	300 000
91 Bidrag till Svenska skyddsförbundet	170 000
	27 488 300

F. Diverse.

92 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty- relsens delfond	1 192 000
92 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty- relsens delfond	856 000
92 Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	50 500
93 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.	30 000
94 Bidrag till utgivande av lagsamling	125 000
96 Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk	8 500
97 Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten	3 000
98 Bidrag till Haagkonferensens för internationell privaträtt perma- nenta byrå	14 000
98 Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab	3 000
98 Bidrag till Tidsskrift för kriminalvård	2 000
99 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	900 000
99 Extra utgifter	60 000
100 Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst	5 000
	3 249 000
Summa	67 392 100

101 Sammanfattning.

* Beräknat belopp.

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
ÅR 1954

FÖRSTA SAMLINGEN

ANDRA BANDET

*Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition nr 1
angående statsverkets tillstånd och behov:
tredje—sjunde huvudtitlarna*

TREDJE HUVUDTITELN

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1954.

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhör regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1954/55, och anför därvid följande.

A. Utrikesförvaltningen.

[1] 1. Utrikesförvaltningen: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	22 344 000	21 728 040
1953/54 (statsliggaren s. 151)	24 326 000	
1954/55 (förslag)	24 646 000	

Diplomatisk och konsulär personal.

Det torde få erinras om att riksdagen (skr 171) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition 1953: 165 godkänt, att 29 tjänster som förste kanslister i Ca 20 eller kanslister i Ca 16 uppflyttas till 10 tjänster såsom förste kanslister i Ca 25 och 19 tjänster såsom kanslister i Ca 21 samt att 16 befattningar såsom kanslister i Ce 16 förändras till tjänster såsom kanslister i reglerad be-

fordringsgång. Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor får jag vidare nämna, att ytterligare inrättats 27 kanslisttjänster i den reglerade befordringsgången i utbyte mot extra tjänster. Genomförandet av den nya kanslistorganisationen nödvändiggör en del övergångsanordningar av tämligen invecklad natur. Dessas omfattning har av flera skäl hittills icke kunnat helt överblickas. Någon definitiv fördelning av medelsäskandena på de olika posterna i avlöningsstaten har av denna grund icke kunnat göras. Ytterligare upplysningar i ämnet torde få tillställas riksdagens vederbörande utskott.

Två befattningar såsom förste sekreterare i Ce 29 bör överföras å ordinarie stat.

En tjänsteman i rådsgraden vid beskickningen i London har vid tillträdet av sin befattning på grund av de på därvarande bostadsmarknad rådande förhållandena icke kunnat ordna sin bostadsfråga på annat sätt än genom köp av en bostad. I samband med att tjänstemannen efter ca fyra års tjänstgöring hemflyttats till departementet, är han nödsakad att avyttra densamma. Utvecklingen på fastighetsmarknaden i London har emellertid medfört, att försäljningen måste ske med en betydande kapitalförlust, uppgående till 61 500 kronor. Nämnda ekonomiska utveckling har icke kunnat förutses, och vederbörandes löneförmåner har naturligen icke varit beräknade på sådant sätt, att de skulle kunna täcka en dylik förlust. Utrikesförvaltningens lönenämnd, vars yttrande inhämtats i ärendet, har ansett skäligt, att tjänstemannen beredes ersättning för förlusten, men att ärendet med hänsyn till beloppets storlek bör anmälas för riksdagen. Jag ansluter mig helt till lönenämndens uppfattning. Avsikten är sålunda att bevilja vederbörande sagda ersättning med anlitande av de för prisutjämningsstillägg för innevarande budgetår anvisade medlen, därest riksdagen intet har att erinra däremot.

Administrativ personal.

Statens organisationsnämnds undersökning av frågan om organisationen av vakttjänsten inom departementet (jfr III ht 1953 s. 5) har numera slutförts. Utredningen har givit vid handen, att ytterligare en tjänst såsom maskinist i Ce 13 och en befattning såsom expeditionsvakt i Ce 10 erfordras, medan en viss besparing under omkostnadsanslaget kan göras. Mot den föreslagna organisationen synes i princip intet vara att erinra.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor äskas under nu ifrågavarande anslag medel för följande uppflyttningar av tjänster, nämligen en kanslisekreterare i Ce 25 till förste kanslisekreterare i Ce 29, en extra tjänsteman i Cg 26 till Cg 27, en extra tjänsteman i Cg 22 till Cg 25, en extra tjänsteman i Cg 20 till Cg 25, en extra tjänsteman i Cg 15 till Cg 17, en kansliskrivare i Ca 15 till extra tjänsteman i Cg 17, en extra tjänsteman i Cg 14 till Cg 17 samt en expeditionsvakt i Ca 10 till förste expeditionsvakt i Ca 12.

Vid prövning av frågan om utbyte av tjänster såsom extra tjänstemän och arvodister mot tjänster såsom kanslist i reglerad befordringsgång (jfr prop. 1953: 165 s. 14) har befunnits, att 20 tjänster icke behöver inplaceras i befordringsgången, därest en höjning av vissa biträdestjänster utomlands i stället vidtages. Med anledning härav och i anslutning till riksdagens be- myndigande har 20 tjänster såsom icke-ordinarie biträden för skriv- och kontorsgöromål förändrats till 10 tjänster såsom kansliskrivare i Ce 15 och 10 tjänster såsom kontorister i Ce 13.

Antalet ordinarie kontorsbiträden är enligt gällande personalförteckning 49. Emellertid bör 23 extra ordinarie kontorsbiträden, vilka den 1 juli 1954 kan räkna sju tjänstår, då jämlikt grunderna för den reglerade befordringsgången för icke-ordinarie biträden för skriv- och kontorsgöromål konstitueras till kontorsbiträden i lönegraden Ca 8. Antalet kontorsbiträden bör alltså vara $(49 + 23 =) 72$.

Genom rationalisering av renskriftsarbetet har tre befattningar såsom biträden i reglerad befordringsgång kunnat indragas. I samband med att departementets telefonväxel anslutits till växeln i kanslihuset har vidare en befattning såsom telefonist i lönegraden Ce 8 visat sig icke längre vara erforderlig för telefontjänsten. Denna befattning torde emellertid på grund av rådande personalbrist utomlands få tagas i anspråk för utrikesrepresentationen.

En tjänst såsom revisor i Ce 25 och en befattning såsom inköpsassistent i Cg 21 bör överföras å ordinarie respektive extra ordinarie stat.

De av mig framlagda förslagen påkallar en ökning av medelsbehovet med 9 348 kronor för en maskinist i Ce 13, 8 280 kronor för en expeditionsvakt i Ce 10 samt 14 376 kronor för de i det föregående nämnda lönegradsuppflyttningarna. Med hänsyn till belastningen bör anslagsposterna till expektansarvoden samt särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän uppräknas med 50 000 kronor respektive 237 000 kronor. Härtill kommer automatiska utgiftsstegringar med 9 684 kronor för avlöning till en uppsyningsman i lönegraden Ce 14 (prop. 1953: 150), 99 336 kronor i anledning av ändrad lönegradsplacering för utomlands placerad biträdespersonal (prop. 1953: 134) samt 12 240 kronor för uppflyttning av fem andre sekreterare i Ca 25 till förste sekreterare i Ca 29 (prop. 1953: 165). Merkostnaderna för genomförandet av kanslistorganisationen inom utrikesförvaltningen beräknas vidare uppgå till 30 000 kronor. Å andra sidan minskas medelsbehovet med 20 232 kronor för avlöningar till tre kontorsbiträden i den reglerade befordringsgången samt 30 000 kronor för övertidsersättningar. Med hänsyn till belastningen bör slutligen anslagsposten till rör- ligt tillägg för diplomatisk och konsulär personal sänkas med 100 000 kronor. Anslaget torde alltså höjas med $(9\,348 + 8\,280 + 14\,376 + 50\,000 + 237\,000 + 9\,684 + 99\,336 + 12\,240 + 30\,000 - 20\,232 - 30\,000 - 100\,000 =)$ 320 032 kronor eller i runt tal 320 000 kronor och för nästa budgetår uppföras med 24 646 000 kronor.

De av förändringarna berörda anslagsposterna beräknas härefter till följande belopp.

I. Diplomatisk och konsulär personal: avlöningar till ordinarie tjänstemän ($2\,662\,000 + 12\,000 =$) $2\,674\,000$ kronor, exspektansarvoden ($177\,000 + 50\,000 =$) $227\,000$ kronor, särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän ($8\,393\,000 + 262\,000 =$) $8\,655\,000$ kronor, rörligt tillägg ($1\,977\,200 - 100\,000 =$) $1\,877\,200$ kronor; *II. Administrativ personal:* avlöningar till ordinarie tjänstemän ($603\,000 + 37\,000 =$) $640\,000$ kronor, avlöningar till icke-ordinarie tjänstemän ($2\,333\,000 + 33\,000 =$) $2\,366\,000$ kronor, ortstillägg ($2\,725\,000 + 5\,000 =$) $2\,730\,000$ kronor, rörligt tillägg ($1\,526\,000 + 21\,000 =$) $1\,547\,000$ kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande personalförteckning för utrikesförvaltningen:

Personalförteckning.

I. Diplomatisk och konsulär personal.

A. Ordinarie tjänstemän:

Befattning	Lönegrad
1 sändebud såsom kabinetssekreterare	Co 19
4 sändebud	Co 19
7 sändebud	Co 17
1 chef för handelsavdelningen	} eller Co 15
3 utrikesråd såsom avdelningschefer	
19 sändebud	Co 15
6 generalkonsuler	Co 15
1 protokollchef	Ca 37
10 byråchefer	Ca 37
24 beskickningsråd, handelsråd eller konsuler	Ca 37
38 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ca 29
19 andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler	Ca 25
10 förste kanslisters	Ca 25
19 kanslisters	Ca 21

B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 25:

1 beskickningsråd	Ce 37
7 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ce 29

C. Tjänstemän å övergångsstat:

Befattning	Lönegrad
2 kanslister	Ca 16

II. Administrativ personal.**A. Ordinarie tjänstemän:**

1 kansliråd och chef för arkivet	Ca 37
1 kansliråd och chef för ekonomibyrån	Ca 37
1 förste arkivarie	Ca 31
1 förste bibliotekarie	Ca 31
2 arkivarier	Ca 27
1 förste revisor	Ca 27
1 revisor	Ca 25
1 kontorsskrivare	Ca 19
1 förste kansliskrivare	Ca 17
17 kansliskrivare	Ca 15
26 kontorister	Ca 13
3 förste expeditionsvakter	Ca 12
1 förste expeditionsvakt	Ca 11
55 kanslibiträden	Ca 11
6 expeditionsvakter	Ca 10
72 kontorsbiträden	Ca 8

B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 25:

1 förste kanslisekreterare	Ce 29
1 pressombudsman	Ce 29
1 intendent	Ce 27

C. Tjänstemän å övergångsstat:

1 kamrerare	Ca 29
4 kansliskrivare	Ca 15
1 kanslibitråde	Ca 11

III. Pressattachéer.**Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 25:**

7 pressattachéer	Ce 29
------------------------	-------

b) godkänna följande avlöningsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

I. Diplomatisk och konsulär personal	14 554 000
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena .	37 800

2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 674 000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	8 000
4. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	227 000
5. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 075 000
6. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän	8 655 000
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	20 000
b. Representations- och hyresbidrag till vissa befattningshavare i utrikesdepartementet	20 000
c. Prisutjämningsstilllägg	5 715 000
d. Särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i> ...	2 900 000
7. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 877 200
II. Administrativ personal	7 283 000
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	640 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	2 366 000
3. Ortstillägg	2 730 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 547 000
III. Pressattachéer	416 000
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	102 000
2. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	260 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	54 000
IV. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal	2 393 000
Summa kronor	24 646 000

c) till *Utrikesförvaltningen*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 24 646 000 kronor.

[2] 2. Utrikesförvaltningen: Omkostnader.

	Auslag	Nettoutgift
1952/53	6 704 000	6 996 644
1953/54 (statsliggaren s. 155)	6 590 000	
1954/55 (förslag)	6 257 000	

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1953 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1953/54:

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	105 000	
2. Rese- och flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 800 000	
3. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	35 000	
4. Chiffreringsmateriel	20 000	
5. Expenser, <i>förslagsvis</i>		
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	75 000	
Övriga expenser:		
Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i>	1 500 000	
Andra ändamål:		
a. för utrikesdepartementet, <i>högst</i>	895 000	
b. för utlandsrepresentationen, <i>högst</i>	2 160 000	4 630 000
	Summa kronor	6 590 000

Till en början torde beträffande omkostnadsstatens uppställning få nämnas, att kostnaderna för reseersättningar och flyttningersättningar, vilka nu redovisas gemensamt under anslagsposten till rese- och flyttningersättningar, av praktiska skäl bör åtskiljas. Nämda anslagspost kommer därför att utbytas mot en post till reseersättningar och en post till flyttningersättningar. Vidare torde kostnaderna för chiffreringsmateriel lämpligen böra bestridas från posten till övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet. Den särskilda anslagsposten till chiffreringsmateriel kan då utgå ur staten.

Riksdagen har tidigare (jfr III ht 1946 s. 27 samt skr 3) bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta om anlitande av förutvarande anslaget B 9. Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat för anskaffande av tjänstebilar till utlandsmyndigheterna. Därvid förutsattes, att Kungl. Maj:t lämnade riksdagen en redogörelse för de fall, då dylika bilinköp förekommit. Med anledning härav får jag anmäla, att utöver de anskaffningar, vilka tidigare bragts till riksdagens kännedom, tjänstebilar inköpts för beskickningen i Moskva, generalkonsulatet i Berlin, konsulaten i Gdańsk och Hamburg samt konsularagenturen i Stettin. Kostnaderna för ifrågavarande inköp har uppgått till i runt tal 87 000 kronor. Vidare har fyra tidigare anskaffade bilar ersatts med tre nya till en nettokostnad av 11 000 kronor.

Förevarande omkostnadsanslag torde för nästa budgetår beräknas på följande sätt.

Anslagsposten till sjukvård m. m. bör med hänsyn till belastningen uppräknas med 25 000 kronor. Kostnaderna för kurirbefordran, vilka för närvarande bestrides från anslagsposten till rese- och flyttningssersättningar, skall i fortsättningen redovisas under utgiftsposten till fraktkostnader, innebärande en överflyttning mellan posterna av ett beräknat belopp å 50 000 kronor. För publikationstryck förutses ett med 25 000 kronor ökat medelsbehov, huvudsakligen till följd av merkostnader för tryckning av Sveriges överenskommelser med främmande makter. Kostnaderna för telegram, telefon och annonsering har under föregående budgetår kunnat nedbringas med i runt tal 240 000 kronor. Denna utgiftsminskning sammanhänger med inom utrikesförvaltningen vidtagna rationaliserings- och besparingsåtgärder, såsom inrättande av telexförbindelser med vissa utlandsmyndigheter m. m. (jfr III ht 1953 s. 10). På grund härav och då vidare departementets telefonväxel numera anslutits till växeln i kanslihuset, i anledning varav vissa telefonkostnader skall bestridas av finansdepartementet, kan delposten till telegram, telefon och annonsering minskas med 300 000 kronor.

Posten till övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet torde kunna minskas med 10 000 kronor för prenumeration å tidningar och tidskrifter samt med 8 000 kronor för övriga bokinköp, bindning av böcker och handlingar m. fl. ändamål. Å andra sidan förutses utgifterna för inköp och underhåll av möbler, skriv- och räknemaskiner komma att stiga med 25 000 kronor. Slutligen bör i enlighet med vad nyss anförts för fraktkostnader beräknas ett ytterligare belopp av 50 000 kronor. Nettoökningen å ifrågavarande post uppgår alltså till 57 000 kronor.

Under posten till övriga expenser, andra ändamål: för utlandsrepresentationen beräknas en bruttominskning å sammanlagt 128 000 kronor; av detta belopp hänför sig 23 000 kronor till inköp av inventarier för tjänstebostäder, 40 000 kronor till åkning i tjänsteärenden, 25 000 kronor till inköp, underhåll och drift av tjänstebilar samt 40 000 kronor till övriga omkostnader vid beskickningar och lönade konsulat. Däremot bör beloppen för inköp och underhåll av möbler m. fl. inventarier samt ämbetsutgifter vid olönade konsulat uppräknas med 20 000 kronor respektive 18 000 kronor. Förevarande post kan följaktligen minskas med 90 000 kronor.

Vid bifall till de framlagda förslagen skulle anslaget för nästa budgetår kunna uppföras med 6 257 000 kronor, innebärande en minskning med 333 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesförvaltningen: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 6 257 000 kronor.

[3] 3. Ersättningar åt olönade konsuler.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	360 000	387 346
1953/54 (statsliggaren s. 157)	360 000	
1954/55 (förslag)	400 000	

Med hänsyn till belastningen under budgetåret 1952/53 samt förutsedda merutgifter för vissa olönade konsulat är en höjning av förevarande anslag med 40 000 kronor till 400 000 kronor påkallad. Därutöver kommer emellertid anslaget att belastas med merutgifter för konsulaten i Bremen och Frankfurt am Main. De ekonomiska förutsättningarna för deras verksamhet har nämligen väsentligt rubbats genom att de passviseringsavgifter, som konsulerna ägt uppbära och vilka huvudsakligen täckt kostnaderna för konsulatsverksamheten, av reciprocitetsskäl slopats i samband med att viseringstvånget för inresa till Västtyskland och därmed viseringsavgifterna för sådan inresa avskaffats från och med den 1 juli 1953. Viseringstvånget för inresa till Sverige kvarstår emellertid, och viseringsverksamheten vid konsulaten måste därför fortgå. Utredning angående storleken av den ersättning, som i anledning härav bör tillerkännas vederbörande konsuler, pågår för närvarande. I avvaktan på resultatet av denna utredning kan någon beräkning av den erforderliga anslagsbelastningen ännu icke göras. Jag förutsätter emellertid, att anslaget vid behov får överskridas för nu angivet ändamål. Med hänsyn till vad nu anförts torde även under löpande budgetår ett överskridande av anslaget kunna bli nödvändigt.

I detta sammanhang bör framhållas, att det vid tillsättning av olönade konsulsposter blivit allt svårare att finna för uppgiften lämpliga personer, som är villiga att påtaga sig de med uppdraget förenade omkostnaderna utan annan ersättning än den, som författningsenligt utgår för vissa ämbetsutgifter. På grund härav kan det i framtiden bli ofrånkomligt att bevilja ersättning från ifrågavarande anslag i större utsträckning än vad nu är fallet. Över huvud taget kan det komma att visa sig förenat med så stora svårigheter att återbesätta mera arbetskrävande och viktiga poster såsom olönade konsuler, att lönad tjänsteman i stället måste anlitas.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

B. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

[4] 1. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	4 000	3 666
1953/54 (statsliggaren s. 158)	4 000	
1954/55 (förslag)	4 000	

Sveriges bidrag till byrån för verksamhetsåret 1952 utgjorde 2 685 floriner, motsvarande i svenskt mynt 3 666 kronor.

Byråns utgiftsstat för år 1953 har fastställts till 98 500 floriner, innebärande ett i förhållande till 1952 års budget oförändrat belopp. Sveriges bidrag beräknas komma att uppgå till samma belopp som under föregående verksamhetsår eller till 3 666 kronor. Någon förändring av medelsanvisningen är därför icke påkallad, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 kronor.

[5] 2. Förenta Nationerna.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	3 600 000	3 603 871
1953/54 (statsliggaren s. 158)	3 575 000	
1954/55 (förslag)	3 575 000	

Storleken av Sveriges bidrag till Förenta Nationerna för år 1954 har icke kunnat med full säkerhet bedömas. De uppgifter därom, som sannolikt kommer att föreligga vid tidpunkten för anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. Med anledning härav synes anslaget tills vidare böra upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 3 575 000 kronor.

[6] 3. Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 000 000	753 673
1953/54 (statsliggaren s. 158)	800 000	
1954/55 (förslag)	800 000	

Organisationens utgifter för tiden 1 juli 1953—30 juni 1954 uppgår enligt den för nämnda tidsperiod antagna budgeten till sammanlagt 1 298 651 000 franska francs. Av detta belopp skall 1 093 856 000 francs täckas genom bidrag från medlemsstaterna. Den svenska bidragskvoten har höjts från 4,35 % till 4,44 %, motsvarande ett bidrag av 48 567 206 francs eller enligt nu gällande kurs 723 651 kronor. Sedan visst överskott från tidigare verksamhetsår tillgodoräknats, har Sveriges bidrag för budgetåret 1953/54 fastställts till 45 673 163 francs eller 680 530 kronor. Härtill kommer beräknade utgifter å i runt tal 70 000 kronor för svenskt bidrag till en för medlemsstaterna gemensam fond för publicitetsändamål i Förenta staterna.

Några beräkningar rörande Sveriges bidrag till organisationen för tiden 1 juli 1954—30 juni 1955 föreligger ännu icke. Ifrågavarande utgifter torde emellertid kunna antagas uppgå till omkring 800 000 kronor, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

[7] 4. Europarådet.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	325 000	362 171
1953/54 (statsliggaren s. 158)	363 000	
1954/55 (förslag)	370 000	

Den för Europarådet fastställda budgeten för år 1954 upptager utgifter till ett sammanlagt belopp av 899 700 000 franska francs. Härav skall 882 800 000 francs bestridas genom bidrag från medlemsstaterna. För Sverige, vars bidragskvot är 2,8 %, skulle bidraget alltså utgöra 24 718 400 francs eller i svenskt mynt 368 305 kronor.

Storleken av bidraget för år 1955 kan icke med säkerhet bedömas. Med hänsyn härtill och då svenskt bidrag till täckande av visst underskott för verksamhetsåret 1953 eventuellt kan komma i fråga under nästa budgetår, torde förevarande anslag böra beräknas till 370 000 kronor, innebärande en ökning i förhållande till det för innevarande budgetår uppförda anslaget med 7 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 370 000 kronor.

[8] 5. Särskilda förhandlingar med främmande makter.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 900 000	1 536 201
1953/54 (statsliggaren s. 158)	1 500 000	
1954/55 (förslag)	1 400 000	

Från detta anslag har bland annat bestridits kostnader för svenskt deltagande i Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) under åren 1951—1953. Förevarande utgifter har uppgått till i runt tal 100 000 kronor för budgetår. Med hänsyn till att Sveriges mandattid utlöper med utgången av år 1953 och några kostnader för ändamålet alltså icke kommer att uppstå under nästa budgetår bör anslaget sänkas med nämnda belopp till 1 400 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor.

[9] 6. Bidrag till internationell hjälpverksamhet.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	6 000 000	5 190 842
1953/54 (statsliggaren s. 158)	6 000 000	
1954/55 (förslag)	6 000 000	

Reservationen å detta anslag uppgick vid utgången av budgetåret 1952/53 till 7 395 850 kronor. Av detta belopp hänför sig 5 756 552 kronor till ett under sjunde huvudtiteln till och med budgetåret 1945/46 anvisat reservationsanslag till Bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete. Behållningen å detta anslag, som var avsett att disponeras för bestridande av kostnader för humanitär hjälpverksamhet i av kriget berörda länder, överfördes genom beslut av 1952 års riksdag till det för budgetåret 1952/53 under tredje huvudtiteln anvisade anslaget till Internationell hjälpverksamhet (jfr prop. 1952: 43; skr 123). Därvid förutsattes, att någon ändring icke skulle äga rum av nämnda villkor beträffande medelsdispositionen av den sålunda överförda anslagsbehållningen. I enlighet härmed har av den ursprungliga behållningen å 5 786 692 kronor endast disponerats 30 140 kronor för sådana utbetalningar, som var oreglerade före den 1 juli 1952. Den reservationsmedelsbehållning, som — utan nyss angivna inskränkning med avseende å dispositionsrätten — kan utnyttjas för internationell hjälpverksamhet, uppgick följaktligen vid ingången av budgetåret 1953/54 till (7 395 850 — 5 756 552 =) 1 639 298 kronor.

I statsverkspropositionen till 1953 års riksdag (III ht s. 13) redovisades användningen av de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 och å riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisade medlen. Enligt redovisningen hade av dessa medel ett belopp av 3 669 500 kronor icke tagits i anspråk vid årsskiftet 1952—1953. Detta belopp jämte det å riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisade anslaget, tillhopa (3 669 500 + 6 000 000 =) 9 669 500 kronor, har disponerats på följande sätt.

Återuppbyggnad i Korea	1 667 000
Mellanstatliga kommittén för emigration från Europa (ICEM)	311 500
Hjälp åt flyktingar i Västtyskland	1 100 000
Hjälp åt flyktingar från Palestina	300 000
Internationella hjälpfonden för barn (UNICEF)	1 000 000
Förenta Nationernas utvidgade program för tekniskt bistånd till underutvecklade länder	2 153 000
Direkt tekniskt bistånd till underutvecklade länder	73 000
	Summa disponerade medel 6 604 500
Tills vidare icke ianspråktaget belopp	3 065 000
	Summa kronor 9 669 500

Anspråk på ökade bidrag till internationell hjälpverksamhet har under det senaste året ställts av olika internationella organisationer. Behov av en svensk insats föreligger alltså särskilt i vad avser bidrag till nödhjälp och återuppbyggnad i Korea, flyktinghjälp, barnhjälp samt tekniskt bistånd till underutvecklade länder (jfr III ht 1953 s. 13 ff).

1. *Nödhjälp och återuppbyggnad i Korea.* Förenta Nationernas generalförsamling antog hösten 1950 en plan för efterkrigshjälp och återuppbyggnad i Korea till en beräknad kostnad av 250 miljoner dollar. 21 medlemsstater utlovade bidrag till dess finansiering till ett sammanlagt belopp av 205,6 miljoner dollar. Sverige utfäste sig därvid lämna bidrag till ett värde av 5 miljoner kronor att utgå in natura. På grund av nödläget i Korea beslöt vidare Förenta Nationernas hjälporgan i Korea (UNKRA) vid årsskiftet 1952—1953 att, ehuru kriget alltså pågick, söka genomföra ett program motsvarande en tredjedel av det ursprungligen planerade. Sverige har efter förhandlingar med chefen för hjälporganet och sedan Förenta Nationernas generalförsamling anmodat medlemsstaterna att lämna bidrag till det reducerade programmet bidragit till denna verksamhet med 1 667 000 kronor under budgetåret 1952/53. UNKRA har å sin sida utfäst sig att använda beloppet för utbetalningar i Sverige samt att rådgöra med svenska myndigheter, innan bidraget utnyttjas för större uppköp.

Sedan vapenstillestånd inträtt, har UNKRA hemställt, att återstoden av det svenska bidraget å 5 miljoner kronor snarast måtte ställas till dess förfogande. I avvaktan på beslut rörande inrättandet av ett skandinaviskt undervisningssjukhus i Korea (jfr III ht 1953 s. 14) har beloppet emellertid tills vidare innehållits. En skandinavisk expertgrupp har under oktober 1953 vistats i Korea för att i samråd med de för återuppbyggnadsarbetet ansvariga myndigheterna undersöka förutsättningarna för denna gemensamma skandinaviska insats.

2. *Flyktinghjälp.* Behovet av internationella hjälpåtgärder för att lösa flyktingproblemen kvarstår oförändrat. Sålunda finnes alltså ett mycket betydande antal flyktingar i Västeuropa. De åtgärder, som vidtagits för att bringa hjälp särskilt till europeiska flyktinggrupper i Triesteområdet samt

i Mellersta östern och Kina, har vidare på grund av att erforderliga medel icke stått till förfogande endast delvis lett till äsyftat resultat. Sverige har såsom bidrag till den nödhjälp bland sistnämnda flyktinggrupper, som utövas av Förenta Nationernas flyktingkommissariat, förklarat sig berett att utöver de tuberkulossjuka flyktingar från Triesteområdet, som under år 1952 mottagits för vård här i landet, för varaktig bosättning mottaga 32 flyktingar från Shanghai, av vilka ett tiotal behöver anstaltsvård. Kostnaderna här för beräknas under första året uppgå till omkring 100 000 kronor (jfr prop. 1953: 201). Vidare har Sverige under år 1952 lämnat ett kontant bidrag av 100 000 kronor till den nödhjälpsfond, som flyktingkommissariatet be- myndigats att på frivillig väg söka uppbringa. Under hänvisning till att denna fond i det närmaste vore uttömd, har flyktingkommissarien i oktober 1953 hemställt om ytterligare bidrag. Denna framställning har emellertid i avvaktan på vissa undersökningar rörande det svenska hjälpprogrammet icke föranlett någon åtgärd.

Den mellanstatliga kommittén för emigration från Europa (ICEM) har under år 1953 fortsatt sin verksamhet. Kommittén har sedan den upprättats och fram till den 31 juli 1953 medverkat vid förflyttning av mer än 119 000 emigranter, av vilka omkring 35 000 var flyktingar. Sverige har liksom föregående år bidragit till kommitténs administrativa kostnader. Vid möte i Venedig i oktober 1953 har kommittén beslutat fortsätta sin verksamhet även under år 1954. Svenskt bidrag för detta år torde sålunda komma att erfordras. En framställning från kommittén om svenskt bidrag till dess operativa kostnader i samband med transport av flyktingar från Mellersta östern och Shanghai har mottagits.

Flyktingströmmen från Östtyskland till Västtyskland erhöll under vintern 1953 sådana proportioner, att internationella hjälpåtgärder för att lindra nöden bland flyktingmassorna blev oundgängligen nödvändiga. Med anledning av en vädjan från flyktingkommissarien bidrog Sverige till denna flyktinghjälp med 1 100 000 kronor. Av dessa medel har 1 000 000 kronor i enlighet med kommissariens önskemål använts till leverans och uppsättning av 72 monteringsfärdiga trähus. Återstående belopp, 100 000 kronor, har tilldelats Rädda barnen för den verksamhet, som föreningen upprätthåller bland flyktingar i Västtyskland. All sannolikhet talar för att ytterligare hjälp till flyktingar i Västtyskland kommer att erfordras.

Det treårsprogram, som Förenta Nationerna vid sitt sjätte möte antog för bistånd till de arabflyktingar, som fördrivits från Palestina, utlöper den 30 juni 1954. I en rapport till Förenta Nationernas generalförsamlings åttonde möte har emellertid den tillförordnade direktören för Förenta Nationernas hjälporgan för palestinaflyktingar (UNWRA) framhållit, att biståndsverksamheten icke hinner slutföras inom den fastställda tidsperioden. Generalförsamlingen har därför på hans förslag beslutit, att hjälpverksamheten skall fortsätta under ytterligare ett år från och med den 1 juli 1954 samt att det belopp å 250 miljoner dollar, som ursprungligen beräknats för treårsprogrammet, skall ökas till 293 miljoner dollar. Sverige har för det

tredje verksamhetsåret bidragit med 300 000 kronor. Detta belopp är i första hand avsett att användas för inköp av varor i Sverige. Med anledning av generalförsamlingens beslut om fortsatt hjälp till palestinaflyktingarna, kan framställning om ytterligare bidrag förväntas.

3. *Internationella hjälpfonden för barn (UNICEF)*, som upprättades år 1946, har genom beslut vid Förenta Nationernas generalförsamlings åttonde möte år 1953 erhållit en mera permanent karaktär. Fonden skall härnäst kallas för Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) och bedriver numera hjälpverksamhet bland barn och ungdom särskilt i underutvecklade länder i Asien, Mellersta östern, Latinamerika och Afrika. Sverige har för den verksamhetsperiod, som omfattar tiden 1 juli 1953—30 juni 1954 med en budget på omkring 20 miljoner dollar, bidragit med 1 miljon kronor. Generalförsamlingen har framhållit vikten av att fondens arbete särskilt i de underutvecklade länderna får fortsätta och uppmanat alla stater att lämna ytterligare bidrag.

4. Förenta Nationernas verksamhet inom ramen för *det utvidgade programmet för tekniskt bistånd till underutvecklade länder* har under år 1953 på grund av brist på erforderliga medel icke erhållit den omfattning, som tidigare planlagts. För den tredje verksamhetsperioden, som omfattar år 1953, hade beräknats en kostnadsram av 25 miljoner dollar. De bidrag, som utlovats, uppgår emellertid icke till mer än 22,4 miljoner dollar, varav endast 16,4 miljoner dollar den 31 oktober 1953 inbetalats. En nedskärning av programmet till ca 21 miljoner dollar har blivit nödvändig, vilket innebär avbrytande av en del arbetsuppgifter. En utvidgning av verksamhetens omfattning har dock i så måtto kommit till stånd, att både antalet länder, som lämnat bidrag och de som mottagit bistånd, något stigit. Av de bidrag på sammanlagt 16,4 miljoner dollar, som inbetalats under de första tio månaderna 1953, har Förenta staterna tillskjutit 10,2 miljoner, Storbritannien 1,4 miljoner, Frankrike 1,2 miljoner, Nederländerna 421 000, Sverige 386 600 (2 miljoner kronor), Danmark 217 100, Schweiz 186 700, Belgien 160 000 och Norge 70 000.

Under den första verksamhetsperioden (1 juli 1950—31 december 1951), som främst kom att ägnas åt förberedande undersökningar och organisation, utdelades sammanlagt 845 stipendier till medborgare i 58 länder. Samtidigt var 797 experter anställda i 55 olika länder. Under den andra perioden (1952) ökade verksamheten högst väsentligt. Antalet stipendiater steg till mer än två och en halv gång det förutvarande eller till 2 197 från 92 länder, medan experternas antal fördubblades och uppgick till 1 626 personer, som tjänstgjorde i 62 länder. Den minskade medelstillgången för tredje perioden (1953) har resulterat i en viss stagnation i verksamheten. Under denna period beräknas sålunda stipendiaternas antal komma att minskas och antalet experter bibehållas på samma nivå, möjligen med någon ökning. Sverige har sedan verksamhetens början till och med den 31 oktober 1953 mottagit över 230 stipendiat och under samma tidsperiod utsänt ett 70-tal experter.

För verksamheten under år 1954 har hittills utlovats bidrag till ett sammanlagt belopp av 23,6 miljoner dollar, varav från Förenta staterna 13,7 miljoner, Storbritannien 1,7 miljoner, Frankrike 1,2 miljoner, Nederländerna 600 000, Danmark 434 000, Belgien 310 500, Schweiz 233 400 och Norge 98 000. De utlovade bidragen från Förenta staterna, Storbritannien och Belgien står i viss relation till de utfästelser som avgivits av övriga stater, varför en ytterligare höjning av bidragen från dessa länder kan ifrågakomma. Sverige har under förutsättning av riksdagens godkännande utfäst sig att lämna ett bidrag av 483 250 dollar (2,5 miljoner kronor).

För att handlägga ärenden, vilka uppkommer inom ramen för Förenta Nationernas och till Förenta Nationerna anknutna fackorgans verksamhet för tekniskt bistånd till underutvecklade länder — i den mån dylika ärenden icke handlägges av fackorganens svenska förbindelseorgan — eller vilka uppkommer i samband med en direkt svensk insats för tekniskt bistånd, har den 30 januari 1953 tillsatts tre sakkunnigkommittéer, varav en för frågor rörande ekonomiskt framåtskridande, en för sociala frågor samt en för frågor rörande förvaltningsorganisation.

Planerna för hjälpverksamhet i svensk regi till underutvecklade länder har under år 1953 tagit fastare former. Vid sina överväganden i dessa frågor har Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden ansett det nödvändigt att för närvarande koncentrera denna verksamhet till två eller tre länder eller områden. Centralkommittén har föreslagit, att erbjudande om svenskt tekniskt bistånd i första hand måtte riktas till Etiopien och Pakistan. Vad beträffar storleken av Sveriges ekonomiska insats för biståndsverksamheten i Etiopien har Centralkommittén funnit, att ett belopp på 350 000 kronor för år skulle medge utrymme dels för stipendier för studier i Sverige, dels för utsändande av en svensk expertgrupp. Motsvarande belopp avseende Pakistan beräknas till 500 000 kronor för år. Sedan erbjudandet framförts till de bägge länderna har från etiopisk sida uttryckts önskemål, att det svenska biståndet finge utgå i form av bidrag till en teknisk skola i Addis Abeba. Pakistans regering har meddelat, att svenskt bistånd vid upprättande och drift av ett hantverksinstitut i Karachi skulle välkomnas. Dessa båda projekt är nu föremål för närmare utredning.

Departementschefen. Det belopp av 3 065 000 kronor av innevarande budgetårs anslag, som ännu icke tagits i anspråk, är avsett att användas med ca 100 000 kronor för viss flyktinghjälp och omkring 1 miljon kronor för den av Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden planerade verksamheten. Återstående omkring 2 000 000 kronor har tills vidare reserverats för en första finansiell insats för det planerade skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea. Vid beräkning av erforderliga medel för utgifterna under budgetåret 1954/55 bör man alltså icke räkna med någon besparing från föregående budgetår. För uppskattning av anslagsbehovet får man enligt nu föreliggande uppgifter räkna med följande poster.

För flyktinghjälp av olika slag — bland annat till ICEM 300 000 kronor, till arabflyktingarna 300 000 kronor, till Förenta Nationernas flyktingkommisarie 100 000 kronor — torde böra beräknas 1 miljon kronor. Emellertid bör anmärkas, att hjälpbehov av detta slag eller på grund av naturkatastrofer kan aktualiseras och motivera en statlig hjälpinsats, som nu icke kan förutses. Till Förenta Nationernas barnfond bör vidare beräknas ett fortsatt bidrag å 1 miljon kronor. Bidraget till Förenta Nationernas verksamhet för tekniskt bistånd till underutvecklade länder torde böra höjas till 2,5 miljoner kronor, varjämte för hjälp i svensk regi åt tekniskt underutvecklade länder erfordras 1 miljon kronor; därvid har dock hänsyn ej tagits till finansiering av eventuell yrkesskola i Etiopien och liknande inrättning i Pakistan. Den förut omnämnda behållningen från ett äldre hjälpanslag torde dock få tagas i anspråk i den mån så erfordras, varför anslaget till Internationell hjälpverksamhet för nästa budgetår torde kunna begränsas till det nuvarande beloppet 6 miljoner kronor.

Slutligen torde få nämnas, att kostnaderna för handledning m. m. av utländska stipendiater i Sverige, utsedda genom Förenta Nationerna, i enlighet med vad som anföres under anslaget till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige avses sköla bestridas från nu ifrågavarande anslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationell hjälpverksamhet* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

[10] 7. Bidrag till Röda korsets internationella kommitté.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	30 000 ¹	30 000
1953/54 (statsliggaren s. 158)	30 000	
1954/55 (förslag)	30 000	

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp (jfr III ht 1953 s. 17), och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Röda korsets internationella kommitté* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

¹ Anvisat å tilläggsstat II.

C. Diverse.

[11] 1. **Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående ersättning till beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 3 109 000 kronor.

[12] 2. **Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.** Med åberopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört beträffande ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 438 000 kronor.

[13] 3. **Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	150 000	158 704
1953/54 (statsliggaren s. 159).....	150 000	
1954/55 (förslag)	150 000	

För ifrågavarande ändamål har under budgetåret 1952/53 utbetalats 383 834 kronor, medan återbetalningar gjorts med 225 130 kronor. Netto-utgiften under anslaget har alltså uppgått till 158 704 kronor.

Med hänsyn till svårigheten att på förhand beräkna det belopp, som kan komma att återbetalas under nästa budgetår, är jag icke beredd förorda någon ändrad medelsanvisning och hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

[14] 4. **Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	70 000	70 000
1953/54 (statsliggaren s. 159)	70 000	
1954/55 (förslag)	65 000	

I statsverkspropositionen till 1953 års riksdag (bil. 5, s. 18) framhölls, att understödsnämndens för rysslandssvenskar verksamhet vore föremål för översyn. *Statens sakrevision*, som anmodats företaga en utredning i berörde hänseende, har i skrivelse den 28 oktober 1953 avgivit följande yttrande.

Enligt sakrevisionens mening föreligger icke anledning att företaga några mera vittgående organisatoriska ändringar beträffande den ifrågavarande understödsverksamheten. En omläggning av densamma på sådant sätt att föreliggande understödsbehov skulle tillgodoses genom den allmänna socialvården, kan nämligen icke förväntas medföra några egentliga besparingar i de förhållandevis obetydliga statsutgifter, om vilka här är fråga, och torde dessutom icke stå i överensstämmelse med de riktlinjer för verksamheten, som statsmakterna på sin tid uppdragit. Det må ock framhållas, att av mottagarna av fast understöd, uppgående till omkring 90 personer, cirka $\frac{2}{3}$ nått folkpensionsåldern och att omkring 40 stycken av dessa uppnått 75 års ålder eller mera. Huvudparten av klientelet består av kvinnor och sjukligheten förefaller vara framträdande inom detta. De fasta understöden, som i allmänhet per person äro av blygsam storleksordning, utgjorde för budgetåret 1952/53 cirka 83 % (omkring 112 000 kronor) av det till nämndens förfogande stående beloppet av 135 000 kronor. Återstående belopp har disponerats för tillfälliga understöd.

Att såsom i annat sammanhang föreslagits fastlåsa de nu utgående fasta understöden genom att låta dem få pensionskaraktär anser sakrevisionen icke vara en lämplig väg, bland annat därför att avsteg härigenom skulle göras från den behovsprövningsprincip, som ligger till grund för meddelande av dessa understöd.

Det är emellertid angeläget, att en successiv avveckling av understödsverksamheten kommer till stånd och snarast påbörjas. Särskilt med beaktande av de icke oväsentliga höjningar av folkpensionsförmånerna, som nyligen vidtagits, synes en omprövning av såväl ersättningsgrunderna som utgående belopp vara motiverad. I fråga om nytillkommande understödstagare bör behovsprövningen vara särskilt restriktiv, så att en nedgång i det nuvarande antalet fasta understödstagare verkligen medför någon minskning av utgifterna.

Att beräkna den minskning i medelsbehovet, som härigenom kan uppkomma, låter sig för närvarande icke göra. Sakrevisionen är emellertid av den uppfattningen, att en nedsättning av det nuvarande anslaget även med ett relativt obetydligt belopp skulle vara ägnat att understryka angelägenheten av restriktivitet vid tillämpningen av de gällande grunderna.

I skrivelse den 24 september 1953 har understödsnämnden hemställt, att förevarande anslag för nästa budgetår måtte uppföras med oförändrat belopp eller 70 000 kronor.

Departementschefen. Med anledning av inom riksdagen väckta motioner anvisade 1936 års riksdag (skr 217) för ifrågavarande ändamål ett anslag av 50 000 kronor för budgetåret 1936/37. Riksdagen uttalade därvid, att spörsmålet om storleken av det anslag, som borde anvisas till förstärkning av understödsfondens avkastning, syntes såvitt anginge tid efter utgången av nämnda budgetår böra upptagas till prövning i samband med regleringen av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel för respektive budgetår. Under vart och ett av budgetåren 1937/38—1941/42 anvisa-

des därefter ett belopp av 50 000 kronor. För budgetåret 1942/43 hemställde emellertid understödsnämnden för rysslandssvenskar, under hänvisning till den höjda prisnivån och det därav föranledda ökade hjälpbehovet bland dess klienter, att ett till 80 000 kronor förhöjt anslag måtte beviljas. Med bifall till Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framlagda förslag anvisade 1942 års riksdag för ändamålet ett anslag av 80 000 kronor, vilket belopp även beviljats för budgetåren 1943/44—1946/47. I samband med beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1947/48 framhöll nämnden (III ht 1947 s. 23), att höjningen av folkpensionerna från och med den 1 januari 1948 komme att medföra en sänkning av de fasta understöden för vissa understödstagare samt att anslaget med hänsyn härtill borde minskas med 10 000 kronor till 70 000 kronor. I enlighet med förevarande hemställan, som av Kungl. Maj:t lämnades utan erinran, anvisade 1947 års riksdag ett anslag av 70 000 kronor; samma belopp har beviljats för de därpå följande budgetåren.

Med anledning av att folkpensionerna höjts under år 1953 anser jag mig böra förorda, att detta anslag för nästa budgetår minskas med 5 000 kronor till 65 000 kronor. Någon ändring i de av Kungl. Maj:t den 10 augusti 1934 givna riktlinjerna för understödsnämndens för rysslandssvenskar verksamhet förutsättes därvid icke. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 65 000 kronor.

[15] 5. **Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 099 000 ¹	1 089 667
1953/54 (statsliggaren s. 159)	1 114 000	
1954/55 (förslag)	1 135 000	

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1953 av det för innevarande budgetår beviljade anslaget anvisat följande belopp för nedan angivna ändamål:

1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet...	545 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	429 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	110 000
4. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande	30 000

Summa kronor 1 114 000

1. **Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet.**

I sin budget för innevarande budgetår upptager Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet utgifter till ett sammanlagt belopp av 746 500 kronor. Till täckande av detta belopp står till förfogande dels ett å

¹ Härav å tilläggsstat II 9 000 kronor.

riksstaten för löpande budgetår under förevarande anslag anvisat statsbidrag av 545 000 kronor, dels enskilda bidrag, vilka beräknas komma att uppgå till 190 000 kronor, dels slutligen överskott från tidigare budgetår med 11 500 kronor.

Beträffande budgeten för budgetåret 1954/55 har institutet i skrivelse den 21 augusti 1953 framhållit, att behovet av ytterligare svensk upplysningsfilm är så stort, att det material, som institutet nu förfogar över, på intet sätt är tillräckligt att möta efterfrågan på detta område. Vidare framhålls, att arbetet inom avdelningen för studiebesök väsentligt ökat i det att dess tjänster vid uppgörande av program och beträffande studievägledning i övrigt tagits i anspråk av mer än dubbelt så många studiegrupper och enskilda studiebesökare som under föregående år. Trots att institutets arbete till följd av det växande intresset från utlandets sida tenderar att ökas på ett sätt, som ställer institutet inför stora svårigheter, vill dock institutet med hänsyn till de sparsamhetsdirektiv som lämnats icke nu begära någon höjning av statsbidraget.

I 1953 års statsverksproposition (III ht s. 19) berördes frågan om pensionering av institutets personal. Med anledning av beslut under 1953 års riksdag (skr 268) har Kungl. Maj:t sedermera föreskrivit, att administrativ, fast anställd personal vid institutet skall anslutas till statens pensionsanstalt från och med den 1 juli 1953. Kostnaderna härför har av institutet preliminärt beräknats till ca 24 000 kronor för år. Därutöver har ifrågasatts vissa engångskostnader, vilkas belopp för närvarande icke kan fastställas. Institutet anhåller, att ett belopp av 24 000 kronor beräknas för bestridande av de årliga kostnaderna, samt säger sig senare vilja återkomma till frågan om engångskostnadernas finansiering.

Av statsbidraget till Svenska institutet är ett belopp av 15 000 kronor avsett för bestridande av kostnaderna för handledning m. m. av utländska stipendiater i Sverige, utsedda genom Förenta Nationerna (jfr III ht 1953 s. 19). Denna verksamhet ingår numera som ett led i det tekniska biståndet till underutvecklade länder och omhänderhaves av sekretariatet för ärenden rörande svenskt tekniskt bistånd till sådana länder. Utgifterna anses med hänsyn därtill böra bestridas av reservationsanslaget B 6. Bidrag till internationell hjälpverksamhet. Under anslaget till Upplysningsverksamhet i utlandet skulle följaktligen några medel för ifrågavarande ändamål icke beräknas för nästa budgetår.

Under hänvisning till nämnda förhållanden hemställer institutet, att statsbidraget höjes med $(24\,000 - 15\,000 =) 9\,000$ kronor till 554 000 kronor.

Departementschefen. Institutet har otvivelaktigt ställts inför en ökad arbetsbörda. En avsevärd förbättring av tillgången på upplysningsfilm är vidare ett väsentligt krav för en framgångsrik svensk upplysningsverksamhet i utlandet. I nuvarande läge anser jag mig emellertid icke kunna tillstyrka någon höjning av medelsanvisningen. Ersättning bör dock numera beredas institutet för de årliga kostnaderna för pensioneringen. Mot försla-

get att det för handledning av vissa stipendiater avsedda beloppet icke skall medtagas vid beräkningen av förevarande anslag synes intet vara att erinra. Jag tillstyrker alltså, att statsbidraget i enlighet med institutets hemställan höjes med 9 000 kronor till 554 000 kronor.

2. Svensk-amerikanska nyhetsbyrån.

Svensk-amerikanska nyhetsbyrån har i skrivelse den 20 augusti 1953 hemställt om ett bidrag till sin verksamhet under budgetåret 1954/55 med 429 000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår. Någon förändring av riktlinjerna för verksamheten avses icke skola vidtagas för nästa budgetår.

Departementschefen. I enlighet med Svensk-amerikanska nyhetsbyråns hemställan förordar jag, att såsom bidrag till byrån för budgetåret 1954/55 anvisas ett belopp av 429 000 kronor, innebärande oförändrad medelsanvisning.

3. Svensk-internationella pressbyrån.

Det statliga bidraget till Svensk-internationella pressbyråns verksamhet uppgår under innevarande budgetår till 110 000 kronor. I skrivelse den 3 september 1953 har Sveriges allmänna exportförening hemställt, att bidraget måtte för budgetåret 1954/55 höjas med 7 000 kronor till 117 000 kronor såsom bidrag till täckande av kostnader för lönestegringar, pensionsåtaganden och tillfällig omplacering av personal. Byrån räknar med merutgifter för dessa ändamål till ett sammanlagt belopp av 14 000 kronor, varav dock ett belopp av 6 000 kronor är att anse såsom tillfälliga kostnader.

Departementschefen. Jag föreslår, att bidraget till Svensk-internationella pressbyråns verksamhet för budgetåret 1954/55 höjes med 7 000 kronor till 117 000 kronor. Därvid förutsättes dock, att höjningen är av tillfällig natur intill ett belopp av 3 000 kronor.

4. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande.

Från denna post, som för innevarande budgetår är uppförd med 30 000 kronor, bestrides bland annat kostnader för den upplysningsverksamhet, som beskickningar och konsulat bedriver i utlandet. Denna har under de senaste åren blivit av allt större betydelse för vårt land. För att verksamheten skall kunna upprätthållas i erforderlig omfattning, är en avsevärd ökning av medelsanvisningen påkallad. I rådande läge anser jag mig emellertid för nästa budgetår icke böra ifrågasätta en större höjning än 5 000 kronor och föreslår därför, att posten beräknas till 35 000 kronor.

Enligt de framlagda förslagen skulle anslaget till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige ökas med (9 000 + 7 000 + 5 000 =) 21 000 kronor till 1 135 000 kronor samt beräknas på följande sätt:

1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet ..	554 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	429 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	117 000
4. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande	35 000
Summa kronor 1 135 000	

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 1 135 000 kronor.

[16] 6. Utländska pressbesök.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	30 000	26 561
1953/54 (statsliggaren s. 159)	30 000	
1954/55 (förslag)	30 000	

Förevarande anslag synes för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp, 30 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utländska pressbesök* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

[17] 7. Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	85 000	85 000
1953/54 (statsliggaren s. 159)	90 000	
1954/55 (förslag)	90 000	

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag (III ht 1953 s. 21) samt motionerna I: 51 och II: 61 anvisade riksdagen för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1953/54 ett anslag av 90 000 kronor. Därvid förutsattes bland annat, att statsbidrag med sammanlagt 10 000 kronor skulle utgå till Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, svenska sektionen, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Svenska skolornas fredsförening, Nordiska fredsförbundet samt Utrikespolitiska föreningen i Lund. Anslaget har fördelats sålunda, att till Utrikespolitiska institutet anvisats 70 000 kronor, Föreningen Mellanfolkligt samarbete för fred 10 000 kronor, Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, svenska sektionen, 4 000 kronor, Svenska freds-

och skiljedomsföreningen 3 500 kronor, Svenska skolornas fredsförening 1 500 kronor, Nordiska fredsförbundet 500 kronor samt Utrikespolitiska föreningen i Lund 500 kronor.

Från Utrikespolitiska institutet, Föreningen Mellanfolkligt samarbete för fred samt Svenska freds- och skiljedomsföreningen har framställningar inkommit om ökat statsbidrag för nästa budgetår. Härvid har hänvisats till ökade omkostnader samt föreliggande behov av att utvidga upplysningsverksamheten för att motsvara de ökade anspråk, som ställts från allmänhetens sida. Övriga sammanslutningar har anhållit om statsbidrag med samma belopp som under innevarande budgetår.

Departementschefen. I nuvarande läge är jag icke beredd tillstyrka någon höjning av detta anslag. Med hänsyn härtill samt under hänvisning till 1953 års riksdagsbeslut i frågan hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 90 000 kronor.

[18] 8. Restitutionsnämnden.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	22 000	11 077
1953/54 (statsliggaren s. 159)	22 000	
1954/55 (förslag)	15 000	

I skrivelse den 31 augusti 1953 har restitutionsnämnden meddelat, att nämnden med hänsyn till bland annat bestämmelserna i lagen den 29 juni 1945 om kontroll å viss utländsk egendom m. m. samt lagen den 14 december 1945 om administration av vissa bolag m. m. torde komma att fortsätta sin verksamhet åtminstone lika länge som flykttkapitalbyrån samt att medel för ifrågavarande ändamål bör beräknas med samma belopp som för innevarande budgetår eller 22 000 kronor.

Departementschefen. Förevarande anslag bör med hänsyn till belastningen under de senaste budgetåren minskas med 7 000 kronor till 15 000 kronor. I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Restitutionsnämnden* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 kronor.

[19] 9. Flykttkapitalbyrån.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	200 000	166 213
1953/54 (statsliggaren s. 160)	138 000	
1954/55 (förslag)	103 000	

Kungl. Maj:t har fastställt följande avlöningsstat och omkostnadsstat för flyktkapitalbyrån, att tillämpas tills vidare under tiden 1 juli 1953—30 juni 1954.

Avlöningsstat.

1. Arvoden åt ordförande, ledamöter samt suppleanter, <i>förslagsvis</i>	45 000
2. Kanslipersonal, <i>förslagsvis</i>	63 200
3. Gode män, sysslomän, sakkunniga m. fl., <i>förslagsvis</i>	16 800
Summa kronor	125 000

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	1 000
2. Resersättningar, <i>förslagsvis</i>	2 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	10 000
Summa kronor	13 000

Enligt Kungl. Maj:ts samtidigt meddelade beslut må anslagsposterna, med undantag av posten för sjukvård, icke överskridas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

Flyktkapitalbyrån har i skrivelse den 17 september 1953 meddelat, att förhandlingar angående bland annat vissa frågor rörande den pågående avvecklingen av tysk egendom i Sverige inletts i januari 1953. Någon fortsatt avveckling av sådan egendom, som är omtvistad i förhandlingarna, har icke ansetts böra vidtagas. Byråns arbete har därigenom kommit att avsevärt fördröjas. Det löpande arbetet beräknas visserligen kunna vara i huvudsak slutfört under innevarande budgetår, men byråns uppgift att vara remissinstans i frågor rörande den tyska egendomen och behörig myndighet för besvarande av förfrågningar från myndigheter och enskilda (jfr III ht 1953 s. 23) torde komma att kvarstå även under nästa budgetår. Byrån anser sig i sina anslagsäskanden försiktigtvis böra räkna med att den nuvarande organisationen i huvudsak bibehålles under första hälften av budgetåret 1954/55 samt att en större reducering av personalen genomföres först under senare hälften av budgetåret.

Byråns personal utgöres för närvarande av kanslichef, en sekreterare, två assistenter samt ett kanslibiträde. Från och med den 1 januari 1955 anses endast kanslichef med halvtidstjänstgöring och en assistent komma att erfordras. Ersättningen till styrelsens ordförande föreslås samtidigt skola nedsättas till halvtidsarvode. Med anledning härav beräknas medelsbehovet för arvoden åt ordförande och övriga ledamöter i styrelsen till 34 800 kronor, för löner åt kanslipersonalen till 48 400 kronor samt för arvoden åt gode män, sysslomän, sakkunniga m. fl. till 9 800 kronor. För omkostnader erfordras ett belopp av 10 500 kronor. Byrån har hemställt, att för budgetåret 1954/55 måtte anvisas ett förslagsanslag av 103 500 kronor, varav 93 000

kronor för arvoden och löner till styrelse, kanslipersonal och sakkunniga samt 10 500 kronor till omkostnader.

Departementschefen. Det torde få erinras om att 1953 års riksdags statsutskott vid prövningen av äskandena under detta anslag förutsatt, att flyktkapitalbyrån skall vinnlägga sig om att i möjligaste mån påskynda avvecklingen (SU 1953: 3, p. 17). På grundval av byråns beräkningar förordar jag, att anslaget upptages med ett till 103 000 kronor avrundat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyktkapitalbyrån* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 103 000 kronor.

[20] 10. Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	10 000	—
1953/54 (statsliggaren s. 160)	10 000	
1954/55 (förslag)	10 000	

Restitutionsnämnden har i skrivelse den 31 augusti 1953 meddelat, att hos nämnden alltså finnas ärenden, vilka ännu icke är avgjorda och i vilka ersättning kan komma att yrkas. Med anledning härav föreslås, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp eller 10 000 kronor.

Departementschefen. Mot restitutionsnämndens förslag har jag ingen erinran. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

[21] 11. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	40 000	27 213
1953/54 (statsliggaren s. 160)	40 000	
1954/55 (förslag)	40 000	

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[22] 12. Extra utgifter.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	65 000	67 754
1953/54 (statsliggaren s. 161)	47 000	
1954/55 (förslag)	88 000	

I anslutning till vad chefen för civildepartementet vid anmälan denna dag av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört i fråga om ordningen för bestridande av representationskostnader torde ett belopp av 15 000 kronor böra överföras från anslaget till Tillfälliga representationskostnader till anslaget till Extra utgifter. Medelsbehovet för representation under sistnämnda anslag förutses emellertid komma att icke oväsentligt öka, bland annat med hänsyn till att ett särskilt sådant bidrag torde böra tillerkännas introduktören för främmande sändebud. Vidare måste räknas med vissa utgifter av engångsnatur under anslaget till Extra utgifter, bland annat för restitution av stämpelavgift, som erlagts av härvarande kinesiska ambassad vid köp av vissa fastigheter (jfr prop. 1952: 2). Merkostnaderna har sammanlagt beräknats till 26 000 kronor. Nu ifrågavarande anslag skulle alltså för nästa budgetår höjas med $(15\,000 + 26\,000 =)$ 41 000 kronor till 88 000 kronor.

Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Extra utgifter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 88 000 kronor.

[23] 13. Tillfälliga representationskostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	62 000 ¹	67 798
1953/54 (statsliggaren s. 161)	60 000	
1954/55 (förslag)	45 000	

Ett belopp av 15 000 kronor bör som nämnts överföras till reservationsanslaget till Extra utgifter för att till viss del tillgodose det ökade medelsbehovet under sistnämnda anslag. Nu ifrågavarande anslag bör alltså uppföras med $(60\,000 - 15\,000 =)$ 45 000 kronor, och jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 kronor.

[24] 14. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	1 000	727
1953/54 (statsliggaren s. 161)	1 000	
1954/55 (förslag)	1 000	

Förevarande anslag synes för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp, 1 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor.

¹ Härav å tilläggsstat II 12 000.

Sammanfattning.

	Kronor
Tredje huvudtitelns slutsumma, för budgetåret 1953/54 utgörande	48 679 000,
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen att för budgetåret 1954/55 uppgå till	48 801 000,
innebärande en ökning med.....	122 000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Edw. Lindman.

Register

till

Tredje huvudtiteln för budgetåret 1954/55.

A. Utrikesförvaltningen.

Sid.		Kronor
1	Utrikesförvaltningen: Avlöningar	24 646 000
7	Utrikesförvaltningen: Omkostnader	6 257 000
9	Ersättningar åt olönade konsuler	400 000
	Säger för utrikesförvaltningen	31 303 000

B. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

10	Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag	4 000
10	Förenta Nationerna	3 575 000
10	Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete	800 000
11	Europarådet	370 000
11	Särskilda förhandlingar med främmande makter	1 400 000
12	Bidrag till internationell hjälpverksamhet	6 000 000
17	Bidrag till Röda korsets internationella kommitté	30 000
	Säger för bidrag till vissa internationella organisationer m. m.	12 179 000

C. Diverse.

	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond:	Kronor	
18	Beskickningsfastigheternas delfond	3 109 000	
18	Byggnadsstyrelsens delfond	438 000	3 547 000
18	Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare		150 000
18	Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar	65 000	
20	Upplyningsverksamhet i utlandet angående Sverige	1 135 000	
23	Utländska pressbesök	30 000	
23	Upplyningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor	90 000	
24	Restitutionsnämnden	15 000	
24	Flyktkapitalbyrån	103 000	

Sid.		Kronor
26	Ersättningar för viss från ockuperat land härrörande egendom ..	10 000
26	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	40 000
26	Extra utgifter	88 000
27	Tillfälliga representationskostnader	45 000
27	Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst	1 000
Säger för diverse		5 319 000
Summa		48 801 000

FJÄRDE HUVUDTITELN

FÖRSVARSDEPARTEMENTET.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 4 januari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, redogör härfter för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1954/55 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, och anför därvid följande.

[1] Inledning.

Enligt *vederbörande myndigheters beräkningar* av medelsbehoven för budgetåret 1954/55 under fjärde huvudtiteln skulle huvudtitelns slutsumma enligt riksstaten stiga från i runt tal 1 982 miljoner kronor till i runt tal 2 205 miljoner kronor, en ökning med 223 miljoner kronor. Som jämförelse må nämnas att myndigheterna äskade sammanlagt 2 345 miljoner kronor för innevarande budgetår. I förhållande till detta belopp utvisar myndigheternas nu framlagda beräkningar en minskning med 140 miljoner kronor. Myndigheterna har vidare räknat med att beställningsbemyndiganden till ett belopp av omkring 1 311 miljoner kronor ställes till förfogande under nästa budgetår. Av detta belopp hänför sig 1 297 miljoner kronor till anslagen för anskaffning av tygmateriel och motsvarande materiel. I förhållande till de beställningsbemyndiganden som medgivits för innevarande budgetår innebär myndigheternas förslag en minskning med 405 miljoner kronor. I den följande tablå har under olika huvudgrupper redovisats anslagssummor och beställningsbemyndiganden enligt riksstaten för innevarande budgetår respektive enligt förslagen för nästa budgetår

	1953/54 (enl. riksstaten)		1954/55 (enl. mynd. förslag)		Skillnad	
	Anslag	Beställningsbemyndiganden	Anslag	Beställningsbemyndiganden	Anslag	Beställningsbemyndiganden
Försvarsdepartementet	1,0	—	1,0	—	0,0	—
Centrala förvaltningsmyndigheter ..	27,4	—	29,6	—	+ 2,2	—
Försvarsstaben	14,9	—	17,3	—	+ 2,4	—
Armén	865,8	800,0	883,2	511,0	+ 17,9	— 289,0
Marinen	397,0	437,4	472,2	210,5	+ 75,2	— 226,9
Flygvapnet	589,0	475,0	710,0	575,0	+ 121,0	+ 100,0
Vissa för försvaret gemensamma ändamål	39,9	3,0	53,1	14,4	+ 13,2	+ 11,4
Diverse	47,2	—	38,1	—	— 9,1	—
Summa	1 981,7	1 715,4	2 204,5	1 310,9	+ 222,8	— 404,5

samt skillnaden mellan ifrågavarande belopp (beloppen i denna liksom i inledningens övriga sammanställningar i miljoner kronor).

Tabblån visar, bland annat, att av den sammanlagda kostnadsökningen på 223 miljoner kronor belöper 18 miljoner kronor på armén, 75 miljoner kronor på marinen och 121 miljoner kronor på flygvapnet.

I efterföljande sammanställning redovisas sammanfattningsvis de föreslagna förändringarna av medelsanvisningarna på olika ändamål.

	Ökning	Minskning
Avlöningar till tjänstemän m. m.	5,7	
Avlöningar och familjebidrag till värnpliktiga		0,7
Omkostnader	3,4	
Mathållning	1,8	
Intendenturmateriel m. m.	7,4	
Övningar m. m.	5,3	
Ökning av drivmedelslagringen	15,0	
Remontering och furagering m. m. av hästar	1,0	
Anskaffning av tygmateriel (motsvarande)	155,0	
Underhåll av tygmateriel (motsvarande)	3,7	
Anskaffning m. m. av annan materiel	4,9	
Ersättning till fastighetsfonder	21,1	
Hemvärnet och frivilliga försvarsorganisationer	0,9	
Forskningsanstalten m. m.	6,9	
Diverse		8,6
	232,1	9,3
	+ 222,8	

Under rubriken Avlöningar till tjänstemän m. m. har upptagits dels samtliga avlöningsanslag med undantag för forskningsanstaltens avlöningsanslag, som beaktats under rubriken Forskningsanstalten m. m., dels anslagen till rekryteringskostnader och ekiperingsersättningar. Till rubri-

ken Omkostnader har hänförs ämbetsverkens m. fl. omkostnadsanslag samt försvarsgrenarnas anslag till sjukvård, reseersättningar m. m. och expenser m. m. Rubriken Övningar m. m. omfattar försvarsgrenarnas övningsanslag samt den del av flygvapnets anslag till drift och underhåll, som avses för anskaffning av drivmedel samt, bland annat, anslagen till drivmedelsförråd och anskaffning av drivmedelsutrustning. Under rubrikerna Anskaffning av tygmateriel (motsvarande) och Underhåll av tygmateriel (motsvarande) har upptagits anslagen till anskaffning av tygmateriel för armén, fartyg och vapenmateriel för marinen samt flygmateriel respektive underhåll av tygmateriel och fartyg m. m. samt den del av flygvapnets anslag till drift och underhåll som belöper på underhåll.

I anslutning till följande tablå torde få lämnas en närmare redogörelse för verksamheten under anslagen till anskaffning av tygmateriel (motsvarande).

	Budgetåret 1952/53		Budgetåret 1953/54		Budgetåret 1954/55 (myndigheternas förslag)	
	Bemyndigande	Anslags- belast- ning	Bemyndigande	Anslag	Bemyndigande	Anslag
Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.	333	193	800	315	511	310
Marinen: Fartygsbyggnader	399	87	250	110	86	150
Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m.	60	69	187	85	125	110
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.	384	324	475	350	575	445
Summa	1 176	673	1 712	860	1 297	1 015

Anskaffningen av *tygmateriel för armén* verkställes från och med innevarande budgetår enligt en av riksdagen godkänd tioårsplan. Planen är kostnadsberäknad till ett belopp av 3 100 miljoner kronor. För att anskaffa viss i planen upptagen materiel ställdes för innevarande budgetår ett beställningsbemyndigande av 800 miljoner kronor till förfogande och anvisades ett betalningsanslag av 315 miljoner kronor. Av beställningsbemyndigandet och anslaget, som jämväl avses för utbetalningar belöpande på äldre bemyndiganden, står i runt tal 240 miljoner kronor respektive 32 miljoner kronor till Kungl. Maj:ts disposition. Arméförvaltningen hemställer för nästa budgetår om ett anslag av 310 miljoner kronor och beställningsbemyndigande till ett belopp av 511 miljoner kronor.

Verksamheten under marinens anslag till *fartygsbyggnader* regleras från och med budgetåret 1952/53 med stöd av dels planer omfattande nybyggnader och moderniseringar som beslutats för budgetåren 1947/52, dels 1952 års sjuårsplan för fartygsbyggnader m. m. Marinförvaltningen hemställer för nästa budgetår om ett anslag av 150 miljoner kronor och medgivande att utlägga beställningar till ett belopp av 85,5 miljoner kronor.

Av det äskade betalningsanslaget erfordras enligt ämbetsverkets beräkningar 35 miljoner kronor för att täcka utbetalningar, som på grund av planenliga beställningar skall ske redan före budgetåret 1954/55 samt 5 miljoner kronor för ett i medelsäskandena upptaget förslag om projektering m. m. av en ny ubåtstyp. För ifrågavarande projekt beräknas sammanlagt erfordras 18 miljoner kronor. Huvuddelen av det föreslagna beställningsbemyndigandet — 60 miljoner kronor — avses för att täcka inträffade prisstegringar på objekt upptagna i äldre planer och i 1952 års plan för fartygsbyggnader m. m. Därutöver hemställs om bemyndigande att utlägga beställningar för fortsatt planenlig anskaffning av fartyg för kustartilleriet, trängfartyg m. m. till ett belopp av 7,5 miljoner kronor. Ämbetsverket hemställer slutligen om medgivande att redan under nästa budgetår disponera beställningsbemyndiganden till en summa av 18 miljoner kronor för det omförmälda ubåtsprojektet.

Marinens vapenmateriel anskaffas från och med innevarande budgetår enligt en av riksdagen godkänd sexårsplan. Marinförvaltningen föreslår, att betalningsanslaget för nästa budgetår upptages med 110 miljoner kronor. För fortsatt beställningsverksamhet enligt fastställd plan hemställer ämbetsverket om beställningsbemyndiganden till ett sammanlagt belopp av 125 miljoner kronor.

Vid anmälan av anslaget till *anskaffning av flygmateriel m. m.* i 1953 års statsverksproposition anfördes, att flygförvaltningen i en promemoria den 4 november 1952 föreslagit vissa ändringar i gällande program för anskaffning av flygplan. Enligt förslaget borde kostnadsramen för budgetåren 1953/60 fastställas till ett belopp av 3 200 miljoner kronor. Under hänvisning till, bland annat, ifrågavarande promemoria föreslår ämbetsverket i medelsäskandena för nästa budgetår att sjuårsplanens kostnadsram för budgetåren 1954/61 skall fastställas till ett belopp av i runt tal 3 275 miljoner kronor. För att täcka kostnaderna för nu löpande sjuårsplan står ett belopp av 2 105 miljoner kronor till förfogande. Huvuddelen av den föreslagna utökningen av kostnadsramen hänför sig till merkostnader på grund av den tekniska utvecklingen. Därutöver avses för anskaffning av jaktflygplan av utländsk typ 288 miljoner kronor, jaktflygplan av svensk typ 12 miljoner kronor, spaningsflygplan av utländsk typ 28 miljoner kronor samt transportflygplan 18 miljoner kronor. Flygförvaltningen framhåller, att de i det föreslagna anskaffningsprogrammet nytillkomna jakt- och spaningsflygplanen erfordras för att ersätta sådana till ifrågavarande delar av det svenska flygvapnet hörande flygplan som icke längre är moderna. Den föreslagna anskaffningen av transportflygplan är betingad av att vissa av flygvapnets transportflygplan inom den närmaste tiden måste kasseras på grund av hög förslitning. Flygförvaltningen hemställer för nästa budgetår om ett beställningsbemyndigande av 575 miljoner kronor och ett betalningsanslag av 445 miljoner kronor.

Överbefälhavaren anför i utlåtande den 21 september 1953 att myndigheternas äskanden för budgetåret 1954/55 är väl grundade och i många fall begränsade utöver vad som kan anses tillrådligt med hänsyn till kravet på hög beredskap. Slutsumman av myndigheternas äskanden kan emellertid, anför överbefälhavaren vidare, vara ägnad att inge betänkligheter. Överbefälhavaren hade därför anmodat försvarsgrenscheferna att undersöka vilka ytterligare begränsningar i medelsbehovet för budgetåret 1954/55, som kunde åstadkommas i första hand genom att tillfälligt undanskjuta i och för sig angelägna behov utan att, sett på längre sikt, utbildning och materielanskaffning därför skulle äventyras. Resultatet av dessa undersökningar skulle efter hand komma att framläggas.

Den militärtekniska utvecklingen ävensom militärpolitiska förändringar gör det nödvändigt, framhåller överbefälhavaren vidare, att fortlöpande anpassa våra åtgärder och ansträngningar på försvarets område. Såsom ett led i detta anpassningsarbete och även i syfte att belysa möjligheterna till en begränsning av de även på längre sikt stigande försvarskostnaderna pågår under överbefälhavarens ledning utredningar dels beträffande den militärtekniska utvecklingen och de konsekvenser denna kan beräknas få med avseende på försvarets utformning och avvägningen mellan försvarsgrenarna, dels beträffande kostnaderna för försvaret efter budgetåret 1954/55. Överbefälhavaren avser att framdeles överlämna resultatet av dessa utredningar och avge därpå grundade förslag.

I skrivelse den 6 november 1953 har överbefälhavaren avgivit förslag till vissa kostnadsminskningar under budgetåret 1954/55. Förslaget innebär att försvarskostnaderna under nästa budgetår genom vissa i skrivelsen angivna nedskärningar av anslagen kan minskas med i runt tal 57 miljoner kronor i förhållande till myndigheternas äskanden.

Departementschefen.

Enligt riksstaten för innevarande budgetår uppgår fjärde huvudtitelnslutsumma till ett belopp av 1 982 miljoner kronor. Därav belöper på armén 865 miljoner kronor, på marinen 397 miljoner kronor, på flygvapnet 589 miljoner kronor och på övriga ändamål 131 miljoner kronor. Vid föregående års riksdag godkändes långtidsplaner för arméns anskaffning av tygmateriel och för marinens anskaffning av vapenmateriel. Redan vid 1952 års riksdag fattades beslut om en långsiktig plan för marinens fartygsbyggnader. En plan för anskaffningen av flygmateriel på längre sikt har funnits i åtskilliga år. I och med de beslut som fattades vid 1953 års riksdag har sålunda planer erhållits för materielanskaffningen på längre sikt inom samtliga försvarsgrenar. Såsom jag närmare utvecklade i föregående års statsverksproposition, är förefintligheten av dessa långtidsplaner av värde ur flera synpunkter.

I det föregående har lämnats en översiktlig redogörelse för myndig-

heternas anslagsäskanden för nästa budgetår. I förhållande till gällande riksstat innebär äskandena en ökning med icke mindre än 223 miljoner kronor. Ett bifall i sin helhet till dessa äskanden skulle innebära, att slutsumman för fjärde huvudtiteln för nästa budgetår bringas upp till ett belopp av 2 205 miljoner kronor. Försvarsutgifter av en sådan storlek kan jag i nuvarande läge icke tillstyrka. Ur samhällsekonomisk och statsfinansiell synpunkt måste allvarliga betänkligheter resas mot en dylik stegring av våra försvarskostnader. Jag kan heller icke finna, att en sådan ökning skulle vara påkallad i nuvarande utrikespolitiska läge med hänsyn till kravet på erforderlig beredskap. Vid min prövning av försvarsbudgeten för nästa budgetår har jag å ena sidan eftersträvat att vidmakthålla vårt försvars styrka och effektivitet. Å andra sidan har min strävan varit, att med beaktande av våra samhällsekonomiska och statsfinansiella resurser söka hålla försvarskostnaderna vid en i stort sett oförändrad nivå. Inom den sålunda bestämda ramen för försvarskostnaderna bör målsättningen givetvis vara att söka ernå en sådan avvägning mellan försvarets olika delar att största möjliga totala slagkraft uppnås.

Föreliggande förslag till utgifter å fjärde huvudtiteln för nästa budgetår, vilket förslag utformats med beaktande av de principer jag i det föregående angivit, slutar på ett belopp av 2 019 miljoner kronor eller 37 miljoner kronor mera än enligt riksstaten för löpande budgetår. Jag avser därjämte att senare denna dag hemställa om anvisande av tillhopa 40 miljoner kronor på tilläggsstat för innevarande budgetår. Denna medelsanvisning erfordras för att bestrida kostnader, som visserligen upptagits i medelsäskandena för nästa budgetår men som huvudsakligen hänför sig till verksamheten under tidigare budgetår. Enligt min mening bör kostnaderna därför icke lämpligen belasta nästa års budget. Av det anförda framgår, att behandlingen av anslagsfrågorna under fjärde huvudtiteln har präglats av en långt driven sparsamhet. De mera väsentliga anslagsbeskrifningar, som föreslås, har företagits under fortlöpande kontakt och samråd med överbefälhavaren, som beretts tillfälle att inkomma med principförslag hur de av mig ifrågasatta beskrifningarna lämpligast kunde ske.

Jag anförde nyss, att en riktpunkt för min behandling av försvarsbudgeten för nästa budgetår har varit att söka vidmakthålla vårt försvars styrka och effektivitet. För att detta mål skall kunna uppnås har jag funnit nödvändigt att framlägga förslag om en betydande anslagsförstärkning för flygvapnets materielanskaffning i syfte att trygga flygmaterielens modernitet. Denna anslagsökning kompenseras emellertid till största delen genom vissa modifikationerna i fråga om anslagen till de bägge andra försvarsgrenarna ävensom en restriktiv anslagsprövning i övrigt. Jag skall i det följande något närmare beröra anslagsutvecklingen för de tre försvarsgrenarna.

Vad arméns anslagsäskanden beträffar kännetecknas dessa av återhållsamhet. På mitt uppdrag har chefen för armén dessutom undersökt kon-

sekvenserna av en minskning av repetitionsövningsverksamheten. Enligt min mening medger det nuvarande läget någon sänkning av kravet på beredskap. Jag föreslår därför, att arméns repetitionsövningskontingent för nästa budgetår minskas med 25 000 man. Det sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vid armén kommer till följd härav att nedgå från det av myndigheterna ursprungligen beräknade antalet 14 765 000 dagar till 13 900 000 dagar. Verkställda undersökningar har gett vid handen, att repetitionsövningskontingenten kan minskas med angivet antal man under nästa budgetår utan att det nuvarande systemet för repetitionsövningar inom armén äventyras. Bifall till mitt förslag leder till en besparing av 20 miljoner kronor. Av efterföljande sammanställning framgår hur kostnadsminskningen fördelar sig på olika anslag.

	Milj. kr.
Avlöningar till värnpliktiga	3,4
Familjebidrag	3,4
Sjukvård	0,1
Reseersättningar	0,6
Bränsle	0,5
Mathållning	2,5
Beklädnad	1,4
Inventarier	0,1
Tvätt	0,2
Övningar	3,8
Underhåll av tygmateriel	4,0
	Summa 20,0

Beträffande anskaffningen av tygmateriel för armén vill jag framhålla följande. Enligt den av riksdagen godkända materielplanen beräknas totalkostnaden för anskaffning av materiel och ammunition under budgetåren 1953/54—1962/63 uppgå till 3 100 miljoner kronor. Detta innebär en årskostnad av i medeltal 310 miljoner kronor. Jag underströk i föregående års statsverksproposition, att anskaffningsverksamheten borde planeras så att behovet av betalningsmedel blev ungefär jämnt fördelat under tioårsperioden. För innevarande budgetår uppgår anslaget till 315 miljoner kronor. Arméförvaltningen hemställer för nästa budgetår om ett anslag av 310 miljoner kronor. Jag räknar emellertid med att 280 miljoner kronor anvisas för anskaffning av tygmateriel enligt planen. Ämbetsverket har vidare hemställt om ett beställningsbemyndigande på 511 miljoner kronor. Jag föreslår, att beställningsbemyndigandet begränsas till 400 miljoner kronor. Jag har vid mina beräkningar beaktat, att viss del av det anslagsbelopp om cirka 32 miljoner kronor och det beställningsbemyndigande om cirka 240 miljoner kronor, som för närvarande står till Kungl. Maj:ts disposition av innevarande års anslag respektive bemyndigande, torde kunna avses för ändamål, som upptagits i medelsäskandena för nästa budgetår.